

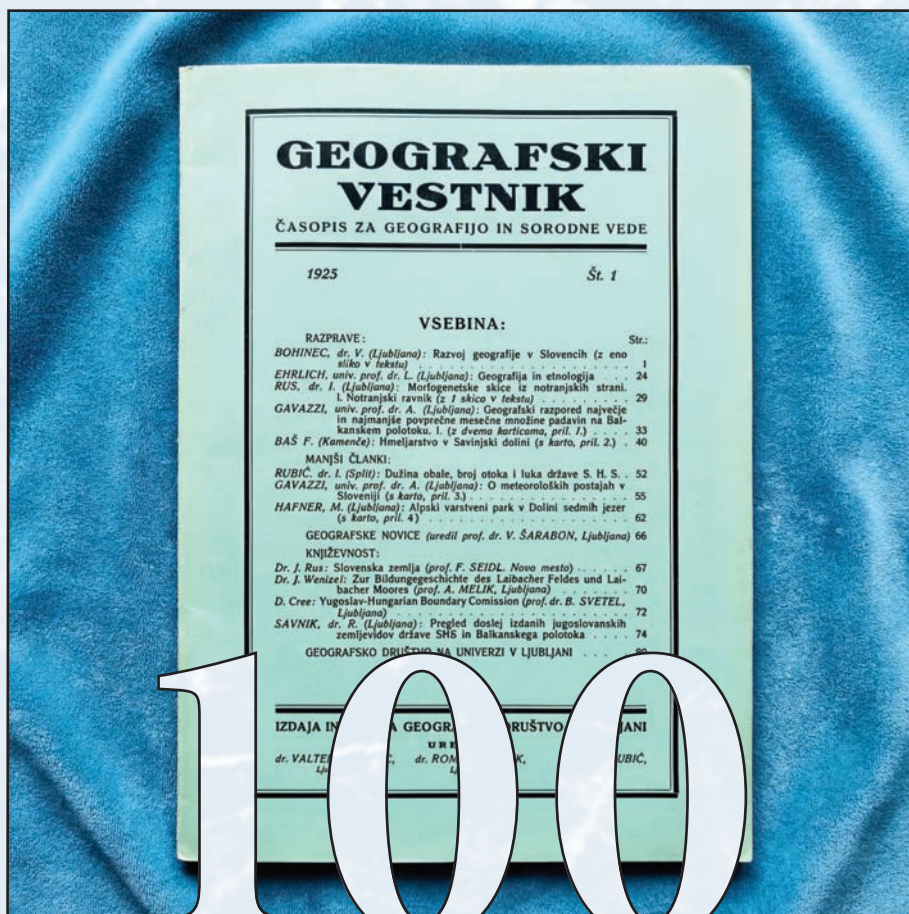
GV

GEOGRAFSKI VESTNIK

100 LET

2025

97-1

GEOGRAFSKI VESTNIK
GEOGRAPHICAL BULLETIN
BULLETIN GÉOGRAPHIQUE

GEOGRAFSKI VESTNIK
GEOGRAPHICAL BULLETIN
BULLETIN GÉOGRAPHIQUE

97-1

2025

ZVEZA GEOGRAFOV SLOVENIJE
ASSOCIATION OF SLOVENIAN GEOGRAPHERS
L'ASSOCIATION DES GÉOGRAPHES SLOVÈNES

**GEOGRAFSKI VESTNIK
GEOGRAPHICAL BULLETIN
BULLETIN GÉOGRAPHIQUE
97-1
2025**

**ČASOPIS ZA GEOGRAFIJO IN SORODNE VEDE
BULLETIN FOR GEOGRAPHY AND RELATED SCIENCES
BULLETIN POUR GÉOGRAPHIE ET SCIENCES ASSOCIÉES**

LJUBLJANA 2025

ISSN: 0350-3895

COBISS: 3590914

UDC: 91

<http://zgs.zrc-sazu.si/gv/>; <http://ojs.zrc-sazu.si/gv/> (ISSN: 1580-335X)

GEOGRAFSKI VESTNIK – GEOGRAPHICAL BULLETIN

97-1

2025

© Zveza geografov Slovenije 2025

Mednarodni uredniški odbor – International editorial board:

dr. Valentina Brečko Grubar (Slovenija), dr. Marco Cavalli (Italija), dr. Predrag Djurović (Srbija),
dr. Sanja Faivre (Hrvaška), dr. Matej Gabrovec (Slovenija), dr. Uroš Horvat (Slovenija),
dr. Drago Perko (Slovenija), dr. Ronald Pöppel (Avstrija), dr. Jure Tičar (Slovenija), dr. Katja Vintar
Mally (Slovenija) in dr. Matija Zorn (Slovenija)

Urednik – Editor-in-chief: dr. **Matija Zorn**

Upravnik in tehnični urednik – Managing and technical editor: dr. **Jure Tičar**

Naslov uredništva – Editorial address: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU,
Gosposka ulica 13, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija

Izdajatelj in založnik – Publisher: Zveza geografov Slovenije

Za izdajatelja – For the publisher: dr. Aleš Smrekar

Računalniški prelom – DTP: SYNCOMP d. o. o.

Tisk – Printed by: SYNCOMP d. o. o.

Sofinancer – Co-founded by: Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost
Republike Slovenije

Publikacija je vključena tudi v – The journal is indexed in: CGP (Current Geographical Publications),
dLib.si (Digitalna knjižnica Slovenije), FRANCIS, ERIH PLUS (European Reference Index for
the Humanities and the Social Sciences), Geobase (Elsevier Indexed Journals), GeoRef (Database
of Bibliographic Information in Geosciences), Geoscience e-Journals, OCLC WorldCat (Online
Computer Library Center: Online Union Catalog), SciVerse Scopus

Naslovnica: Pred sto leti je izšla prva številka revije Geografski vestnik. Na sliki je platnica prve
številke, ki je služila tudi kot kazalo. Priprava slike: Drago Perko

Front page: One hundred years ago, the first issue of the journal Geografski vestnik/Geographical
Bulletin was published. The figure shows the cover of the first issue, which also served as a table
of contents. Image preparation: Drago Perko

Oblikovanje priložnostne naslovnice ob 100-letnici – Special cover design for the 100th anniversary:
Nina Semolič

VSEBINA – CONTENTS

PREDGOVOR – FOREWORD

Matija Zorn

100 let geografskih poti	9

RAZPRAVE – PAPERS

Adrijana Perkon, Valentina Brečko Grubar

Spremembe dolžine vegetacijske dobe in vsote biotemperatur med obdobjema 1961–1990 in 1991–2020 po podnebnih tipih Slovenije	13

<i>Changes in the length of the growing season and the sum of active temperatures in Slovenia's climate types between the periods 1961–1990 and 1991–2020</i>	31

Mateja Šmid Hribar

<i>Ten years after the new Agrarian Communities Act: The status of agrarian communities in Upper Carniola</i>	33

Deset let po novem Zakonu o agrarnih skupnostih – stanje agrarnih skupnosti na Gorenjskem	54

RAZGLEDI – REVIEWS

Urban Makorič

Henrik Tuma (1867–1935) in njegovo sodelovanje pri reviji Geografski vestnik	71

<i>Henrik Tuma (1867–1935) and his contributions to the journal Geografski vestnik</i>	83

KNJIŽEVNOST – LITERATURE

Matej Gabrovec, Jernej Tiran, Marjeta Benčina, David Bole, Maruša Goluža,

Simon Koblar, Primož Pipan, Lidija Živčič: Prevozna revščina v Sloveniji;

Georitem 34 (Janez Nared)	85

Marina Lukšič Hacin (urednica): Slovenske selitve v socializmu; Migracije 32 (Janez Nared)	87

Dunja Dobaja (urednica): Suše v zgodovini in njihov vpliv na okolje, družbo in prebivalstvo; Vpogledi 28 (Jelka Piškurič)	89

KRONIKA – CHRONICLE

Dr. Drago Kladnik – sedemdesetletnik (Matjaž Geršič, Matej Gabrovec)	91

Poštna znamka – Kraški rob (Matjaž Geršič)	94

2. partnerski sestanek projekta transPlant (Matjaž Geršič)	97

3. Zasedanje Skupine izvedencev Združenih narodov za zemljepisna imena (UNGEGN) (Matjaž Geršič)	99

ZBOROVANJA – MEETINGS

Pristopanje k solinarstvu: od dediščine do izkustvene okoljske modrosti (Primož Pipan)	103
Dan voda 2025 (Matija Zorn)	104
Tematska konferenca Mednarodne geografske zveze – Egipt 2025 (Matija Zorn)	106
Konferenca o skalnatih obalah (Matija Zorn)	110

POROČILA – REPORTS

Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU v letu 2024 (Matija Zorn)	115
Poročilo o delu Zveze geografskih društev Slovenije oziroma Zveze geografov Slovenije med letoma 2003 in 2010 (Matej Gabrovec, Mitja Bricelj)	122

NAVODILA – INSTRUCTIONS

Navodila avtorjem za pripravo prispevkov v Geografskem vestniku (Matija Zorn, Drago Perko, Rok Ciglič, Jure Tičar)	129

PREGOVOR

100 LET GEOGRAFSKIH POTI

Pred natanko sto leti (1925) je začela izhajati naša najstarejša slovenska stanovska revija *Geografski vestnik*. Prvi letnik je izšel v dveh številkah, ki so ju uredili Valter Bohinec, Roman Savnik in Ivo Rubčić (slika 1). Članke je zbiral Bohinec, ki je bil takrat asistent na Geografskem inštitutu na Univerzi v Ljubljani. Številki sta na skupaj 160 straneh postregli z 11 daljšimi članki (*razprave*), 6 krajšimi članki (*manjši članki*), *geografskimi novicami* (danes rubrika kronika), predstavitevijo geografskih publikacij (*književnost*) in poročili o delovanju Geografskega društva (danes rubrika poročila). Lahko rečemo, da se ustroj vsebine v sto letih ni kaj bistveno spremenil.

Bohinec (1975, 177) se je ob 50-letnici revije spominjal: »Minilo je petdeset let, odkar smo slovenski mladi geografi, ko smo že opravljali svoje prve službe, ustanovili *Geografski vestnik*. Nastal je iz skromnih začetkov, na noge pa mu je pomagala mladeniška navdušenost, s katero smo se borili za postavljeni cilj. Nemalo nas je spodbudil tudi živahni vzpon pravkar oblikujoče se ljubljanske univerze in v zvezi z njim neučakanost, da nadoknadimo čimprej, kar je s stalnim zaviranjem slovenskih kulturnih stremeljenj onemogočala preteklost. ... Med znanstvenimi revijami, ki so pri nas začele izhajati po prvi svetovni vojni, je bil *Geografski vestnik* četrti (za *Glasnikom Muzejskega društva za Slovenijo*, *Časopisom za slovenski jezik*, *književnost in zgodovino in Zbornikom za umetnostno zgodovino*).« In nadaljeval (Bohinec 1975, 178): »Peterica geografov – Franjo Baš, Ivan Rakovec, Ivo Rubčić, Roman Savnik in podpisani smo, združeni

Slika 1: Platnici prvih dveh števil Geografskega vestnika (1925).

v internem »Geografskem klubu«, 1. julija 1923 na Jezerskem sklenili, da vložimo vse sile v priprave za ustanovitev periodičnega glasila slovenskih geografov, Geografskega vestnika. Bila je to drzna odločitev, saj je bilo treba pridobiti sodelavce, predvsem pa tudi finančna sredstva. S članskimi diskusijami v okviru društva, z javnimi predavanji, ki jih je bilo od leta 1922–1924 kar 13, s tečaji iz geografije sorodnih ved (4 v istem razdobju) in z geografskimi ekskurzijami (15) smo vzbudili dokajšnje zanimanje, tako da s sodelavniki nismo imeli težav. Že v prvem letniku je sodeloval univerzitetni profesor A. Gavazzi z dvema člankoma iz meteorologije, oglasila sta se tudi univerzitetna profesorja K. Hinterlechner in L. Ehrlich, iz Zagreba univerzitetna profesorja V. Vouk in I. Horvat, iz Pariza ... Y. Chataigneau. H. Tuma se je lotil toponomastike, J. Rus morfoloških problemov Notranjske. V posebno čast smo si šteli, da so, dasi z manjšimi prispevki, sodelovali tudi profesorji F. Seidl, A. Melik, B. Svetelj, S. Kranjec, ... V. Sarabon, ki je uredil geografske novice. M. Hafner nam je predstavil pravkar ustanovljeni Triglavski varstveni park, O. Reja je poročal o potresnih opazovanjih v Sloveniji, G. Tomažič o geobotaničnih raziskavanjih N. Košanina. Seveda smo krepko sodelovali tudi pobudniki naše revije.

Že prvi številki sta pokazali, da revija ne bo namenjena zgolj geografom in še danes je podnaslovljena »Časopis za geografijo in sorodne vede«. Številne vede namreč takrat še niso imele svoje revije. Ilešič (1975, 180) piše: »Tako je tedaj Geografski vestnik dajal možnost objavljanja tudi strokovnjakom številnih strok, ki svojih glasil še niso imele. Med dolgoletnimi takratnimi sodelavniki revije najdemo zato razen geografov tudi geologe ([Ivan] Rakovec); klimatologe-meteorologe ([Ferdinand] Seidl, [Oskar] Reya), botanike oziroma fitogeografe ([Gabriel] Tomažič), antropologe ([Božo] Škerlj), raziskovalce paleolitika ([Srečko] Brodar), zgodovinarje ([Milko] Kos, [Fran] Zwitter, [Pavle] Blaznik) in druge«.

Revijo so takoj začeli izmenjevati za sorodne revije. V društvenih novicah druge številke (str. 160) lahko beremo, da je stekla izmenjava z devetimi publikacijami, od tega petimi iz tujine (Češka, Francija, Švica).

Na zadnji strani druge številke so uredniki zapisali: »Dovršili smo 1. letnik »Geografskega vestnika«. V skromnosti svoje oblike in obsega je zrcalo težkih časov, v katerih živimo, s svojo vsebino pa – tako vsaj upamo – odločen korak naprej v razvoju naše domače znanosti. Društvo in uredništvo sta si bila že od začetka svesta velikih težkoč, ki so pri nas zvezane z izdajo znanstvenega lista: računala pa sta zlasti z idealnostjo svojih sodelavnikov in s požrtvovalnostjo svojih članov oziroma naročnikov in drugih vnetih podpornikov. Našega pričakovanja niso varali in njim gre naša najprisrčnejša zahvala in priznanje! Njih delo in izredna požrtvovalnost sta nam vedno iznova krepila pogum, da smo prve težkoče premagali z lahkoto in da je »Geografski vestnik« že danes važen faktor v našem kulturnem življenju.

Društvo in uredništvo lista bosta, svesta si svoje velike naloge, svoje delo nadaljevala v prepričanju, da jima člani, naročniki in sodelavniki ostanejo zvesti. Prisrčno jih vabimo, da nas podpirajo še nadalje in nam pridobijo novih članov, naročnikov, sodelavnikov. Kakor v prvem, bomo tudi v drugem letniku skušali nuditi le najboljše, zlasti se pa bomo potrudili, da objavimo čim več doneskov k našemu domovinoznanstvu. Informacijsko delo o tujih geografskih slovstvih bomo nadaljevali (1. številka prihodnjega letnika prinese članek o nemški geografiji). Ker pripravlja društvo slovensko geografsko bibliografijo, bomo v njeno razbremenitev odslej prinašali sproti čim popolnejšo bibliografijo, počenši s 1. jan. 1926. Tudi naši šolski geografiji, terminologiji in toponomastiki bomo posvečali posebno pažnjo, z ocenami knjig in zemljevidov pa skušali regulirati domače znanstveno delo. Kartografske in druge priloge bomo izpopolnjevali čim bolj.

Da ta lepi program uresničimo tem lažje, bo izšel »Geografski vestnik« odslej letno v 4 številkah, pri čemer bomo pomnožili obseg letnika za eno polo. Cena mu ostane kljub temu nezvišana, 50 Din na leto, ki se jih lahko vplača v dveh obrokih ...«. Odločitev o povečanju številke se je že v naslednjem letniku izkazala za preambiciozno, saj gmotni položaj revije ni bil ugoden (Ilešič 1975, 179). Danes je gmotni položaj revije relativno stabilen, saj izdajanje podpira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije, smo pa po drugi strani soočeni s premalo članki, kar nenazadnje odraža tudi le šest znanstvenih člankov v tem letniku revije. To je gotovo povezano tudi s tem, da imamo slovenski geografi srečo, saj imamo za objavlanje na voljo kar šest nacionalnih geografskih revij.

Sto let revije pa ne sovпада s 100. letnikom revije, saj »se je *Geografski vestnik* v času okupacije (1941–1945) strogo držal kulturnega molka ter je potem, ko je leta 1940 še izšel njegov zadnji (XVI.) predvojni letnik, pričel izhajati spet šele leta 1945, ob svoji dvajsetletnici, s svojim XVII. letnikom« (Ob petdesetletnici ... 1975, 177). Čez tri leta nas tako čaka nova pomembna prelomnica v zgodovini revije (za več o zgodovini revije glej Perko in Zorn 2008; Zorn in Perko 2018).

V imenu vseh, ki se trudimo, da peljemo naprej poslanstvo, ki so ga začeli pred sto leti, vam želimo obilo užitkov ob branju naše najstarejše stanovske revije!

Literatura

- Bohinec, V. 1975: O rojstvu in prvih začetkih Geografskega vestnika. *Geografski vestnik* 47.
- Ilešič, S. 1975: Glavne značilnosti petdesetletnega razvoja Geografskega vestnika. *Geografski vestnik* 47. Ob petdesetletnici Geografskega vestnika. 1975. *Geografski vestnik* 47.
- Perko, D., Zorn, M. 2008: Zgodovina Geografskega vestnika. *Geografski vestnik* 80-2.
- Zorn, M., Perko, D. 2018: Zgodovinski pregled Geografskega vestnika 90-2.

Matija Zorn, urednik

RAZPRAVE

SPREMEMBE DOLŽINE VEGETACIJSKE DOBE IN VSOTE BIOTEMPERATUR MED OBDOBJEMA 1961–1990 IN 1991–2020 PO PODNEBNIH TIPIH SLOVENIJE

AVTORICI

Adrijana Perkon

Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije, Titov trg 5, SI – 6000 Koper
adrijana.perkon@fhs.upr.si

dr. Valentina Brečko Grubar

Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije, Titov trg 5, SI – 6000 Koper
valentina.brecko.grubar@fhs.upr.si, <https://orcid.org/0000-0002-3932-3320>

DOI: <https://doi.org/10.3986/GV97101>

UDK: 581.14+551.524:551.585(497.4)"1961/2020"

COBISS: 1.01

IZVLEČEK

Spremembe dolžine vegetacijske dobe in vsote biotemperatur med obdobjema 1961–1990 in 1991–2020 po podnebnih tipih Slovenije

Povprečna temperatura zraka se je v zadnjem šestdesetletnem klimatološkem obdobju zvišala na celotnem območju Slovenije, kar nedvomno vpliva tudi na podaljšanje vegetacijske dobe. V prispevku predstavljamo rezultate primerjave trajanja vegetacijske dobe in vsote biotemperatur med obdobjema 1961–1990 in 1991–2020 po podnebnih tipih Slovenije. Vegetacijska doba za temperaturni prag 5 °C se je v drugem obdobju v povprečju podaljšala za 17 dni, se začela 11 dni prej in zaključila 8 dni kasneje, za temperaturni prag 10 °C pa se je podaljšala za 13 dni ter se začela 8 dni prej in zaključila 6 dni kasneje. Največje spremembe so pri meteoroloških postajah znotraj zelo vlažnega podgorskega podnebja in podnebja nižjega gorskega sveta, najmanjše pa v zmerno celinskem podnebju osrednje Slovenije. Vsota biotemperatur za temperaturni prag 5 °C se je v povprečju povečala za 14 % in za temperaturni prag 10 °C za 17 %, najbolj v gorskem podnebju nižjega gorskega sveta in najmanj v obalnem zmernem sredozemskem podnebju.

KLJUČNE BESEDE

podnebne spremembe, vegetacijska doba, podnebni tipi, temperaturna pragova 5 in 10 °C, vsota biotemperatur, Slovenija

ABSTRACT

Changes in the length of the growing season and the sum of active temperatures in Slovenia's climate types between the periods 1961–1990 and 1991–2020

The average air temperature has increased during the last sixty-year climatological period in the entire territory of Slovenia, which indicates a probable lengthening of the vegetation period. This article presents the results of a comparison of the duration of the growing season in the climatic subtypes of Slovenia for the period 1961–2020. In the period 1991–2020, the growing season extended by an average of 17 days for the temperature threshold of 5 °C compared to the period 1961–1990, starting on average 11 days earlier

and ending 8 days later. For the temperature threshold of 10 °C, it was extended by an average of 13 days, starting 8 days earlier and ending 6 days later. The greatest differences were observed at meteorological stations within the very humid and humid submontane climate and the mountain climate of the lower mountain regions, while the smallest differences were recorded at locations with a moderate continental climate of central Slovenia. The sum of biotemperatures (active temperatures) increased on average the most by 14% for the 5 °C threshold and by 17% for the 10 °C threshold, with the largest increases in the mountain climate of the lower mountain regions, and the smallest in the costal moderate Mediterranean climate.

KEY WORDS

climate change, growing season, climate types, temperature thresholds of 5 and 10 °C, sum of active temperatures, Slovenia

Uredništvo je prispevek prejelo 24. aprila 2025.

1 Uvod

Klimatološke in fenološke raziskave kažejo, da se je vegetacijska doba v zadnjih 30 letih prejšnjega stoletja na globalni ravni podaljšala za 10–20 dni, pri čemer je bolj izrazit zgodnejši začetek in manj podaljšanje v jesen. Daljša vegetacijska doba je povezana z globalnim segrevanjem, spremembe pa bodo imele dolgoročne posledice ne le za ekosisteme, rastlinske in živalske vrste, temveč lahko podaljševanje vodi do povečanj skladiščenja ogljika in sprememb v poraščenosti površja (Linderholm 2006). Rastline imajo različne potrebe po toploti in so za spremembe temperatur različno občutljive. Ene potrebujejo za začetek rasti višje temperature in v celotnem obdobju (vegetacijskem ciklu) več toplote, druge nižje temperature oziroma manj toplote. Količino toplote, ki jo rastlina potrebuje za zadovoljivo rast v vegetacijskem ciklu, imenujemo toplotna vsota ali vsota biotemperatur. Ta je za krompir 1400–2200 °C, za koruzo 2200–3500 °C in za figo nad 4000 °C (Lovrenčak 2003). Potrebno toplotno vsoto rastlina dobi v različnem številu dni, ki ga imenujemo dolžina rastne ali vegetacijske dobe. Pojem rastna doba v geografiji enačimo s pojmom vegetacijska doba in ga opredelimo kot »čas, ki je ugoden za rast, razvoj in razmnoževanje rastlin« (Geografski ... 2005, 329). Nekateri avtorji pa ločijo vegetacijsko od rastne dobe, pri čemer rastna doba pri kmetijskih rastlinah pomeni čas od setve do žetve in s tem povezano dozorevanje pridelkov, vegetacijska doba pa čas, ko je temperatura zraka nad mejo, potrebno za rast rastlin (Kajfež Bogataj 2005). V nadaljevanju uporabljamo pojem vegetacijska doba, katere začetek je določen s spomladanskim in zaključek z jesenskim temperaturnim pragom. Z določitvijo datumov temperaturnih pragov torej opredelimo dolžino obdobja, ko je srednja dnevna temperatura zraka nad izbrano vrednostjo. V klimatologiji se vegetacijska doba najpogosteje označuje kot obdobje s srednjo dnevno temperaturo zraka višjo od 5 °C (v nadaljevanju TP5), kar pa ne velja za lesnate vrste gozdnih sestojev, ki so toplotno zahtevnejše in pri katerih vegetacijsko dobo določa spomladanski in jesenski prag 10 °C (v nadaljevanju TP10) (Hočevar in Petkovšek 1995).

Slovenija leži v srednjih geografskih širinah, na stiku Sredozemlja, Alp, Panonske nižine ter Dinarškega gorstva, zato se prevladujoče značilnosti zmerno toplega in vlažnega podnebja prepletajo z značilnostmi sredozemskega, gorskega in celinskega. Lokalne in mikroklimatske značilnosti pa so v veliki meri pogojene z izoblikovanostjo površja, ki vpliva na pojavljanje temperaturne inverzije, izoblikovanost termalnega pasu, burjo, orografske padavine in višinske toplotne pasove, ki vplivajo na razporeditev in značilnosti rastlinstva (Ogrin 2003). Podnebna tipizacija Slovenije za obdobje 1991–2020 loči štiri osnovne tipe podnebij z devetimi podtipi, in sicer (Ogrin s sodelavci 2023): zmerno sredozemsko podnebje (obalno, zaledno), zmerno celinsko (severovzhodne, vzhodne in jugovzhodne, osrednje Slovenije), gorsko (višjega in nižjega gorskega sveta) ter podgorsko podnebje (zelo vlažno, vlažno).

Pregled temperaturnih razmer za izbrane meteorološke postaje v navedenih podnebnih podtipih v obdobju 1991–2020 (Ogrin 2023) je pokazal, da se je povprečna letna temperatura zraka v primerjavi z obdobjem 1961–1991 zvišala, največ v Godnjah pri Tomaju in v Črnomlju, za 1,6 °C. Največji odkloni so bili ugotovljeni za meteorološko poletje oziroma pri večini postaj za mesec avgust, ki se je v Godnjah segrel celo za 2,5 °C. Ker se vegetacijska doba v Sloveniji za TP5 začne v marcu in za TP10 v aprilu, so nas zanimali odkloni temperatur v teh mesecih oziroma spremembe za meteorološko pomlad. Podatki kažejo, da je glede na dvig temperatur po letnih časih pomlad povsod na drugem mestu, največji porast pa je zabeležen za Črnomelj (1,5 °C) in Godnje (1,4 °C). Pri obeh meteoroloških postajah se je bolj segrel marec (Črnomelj 1,7 °C, Godnje 1,6 °C), v aprilu pa je največji dvig na Lisci (2,3 °C), sledita Črnomelj (1,6 °C) in Vojsko (1,5 °C). Vegetacijska doba se večinoma zaključi v oktobru za TP10 in v novembru za TP5. Temperaturne spremembe kažejo, da je bil oktober za stopinjo ali več toplejši le v Črnomlju (1,2 °C), Godnjah (1,1 °C) in Celju (1,1 °C), november pa na meteoroloških postajah v vseh podnebnih tipih z izjemo Kredarice, ki ima podnebje višjega gorskega sveta (Ogrin 2023). Glede na to, da so se srednje mesečne temperature v marcu in aprilu bolj dvignile kot v oktobru in novembru, smo domnevali, da bo opaznejši premik spomladanskih kot jesenskih pragov, da bosta vegetacijski dobi za TP5 in TP10 daljši ter vsoti biotemperatur večji. Postavili smo si vprašanje, ali bodo te spremembe primerljive oziroma ali se bodo pokazale razlike med izbranimi meteorološkimi postajami znotraj podnebnih tipov in podtipov.

Dolžina vegetacijske dobe za TP5 je v Ljubljani v obdobju 1961–2023 precej nihala (slika 1). Od najdaljše leta 2014, ki je trajala kar 310 dni, do najkrajše leta 1985, ki je trajala le 210 dni in je bila kar 100 dni krajša. Krajše vegetacijske dobe so bile pogostejše v 80. letih prejšnjega stoletja, pogostost daljših pa je izrazitejša po letu 2000. V celotnem obdobju 1961–2024 je opazen trend naraščanja dolžine vegetacijske dobe (v povprečju 4 dni na 10 let). V zadnjih desetletjih je trend še izrazitejši, v obdobju 1961–1990 pa je bil celo rahlo negativen.

2 Metodologija

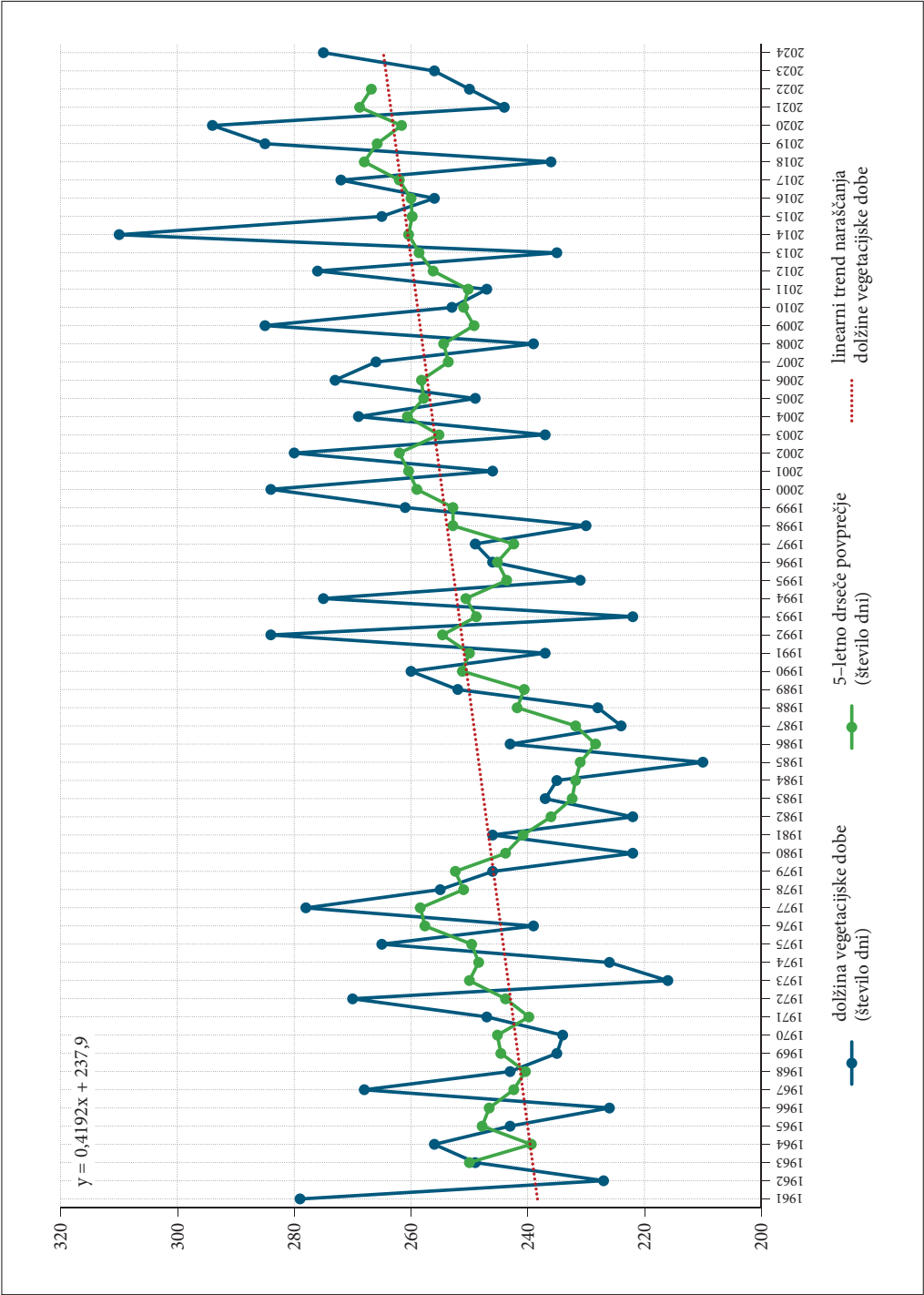
Dolžino vegetacijske dobe smo izračunali za TP5 in TP10 za 21 meteoroloških postaj (preglednica 1), ki smo jih izbrali glede na lego znotraj različnih podnebnih tipov (slika 2). Za vsakega od njih

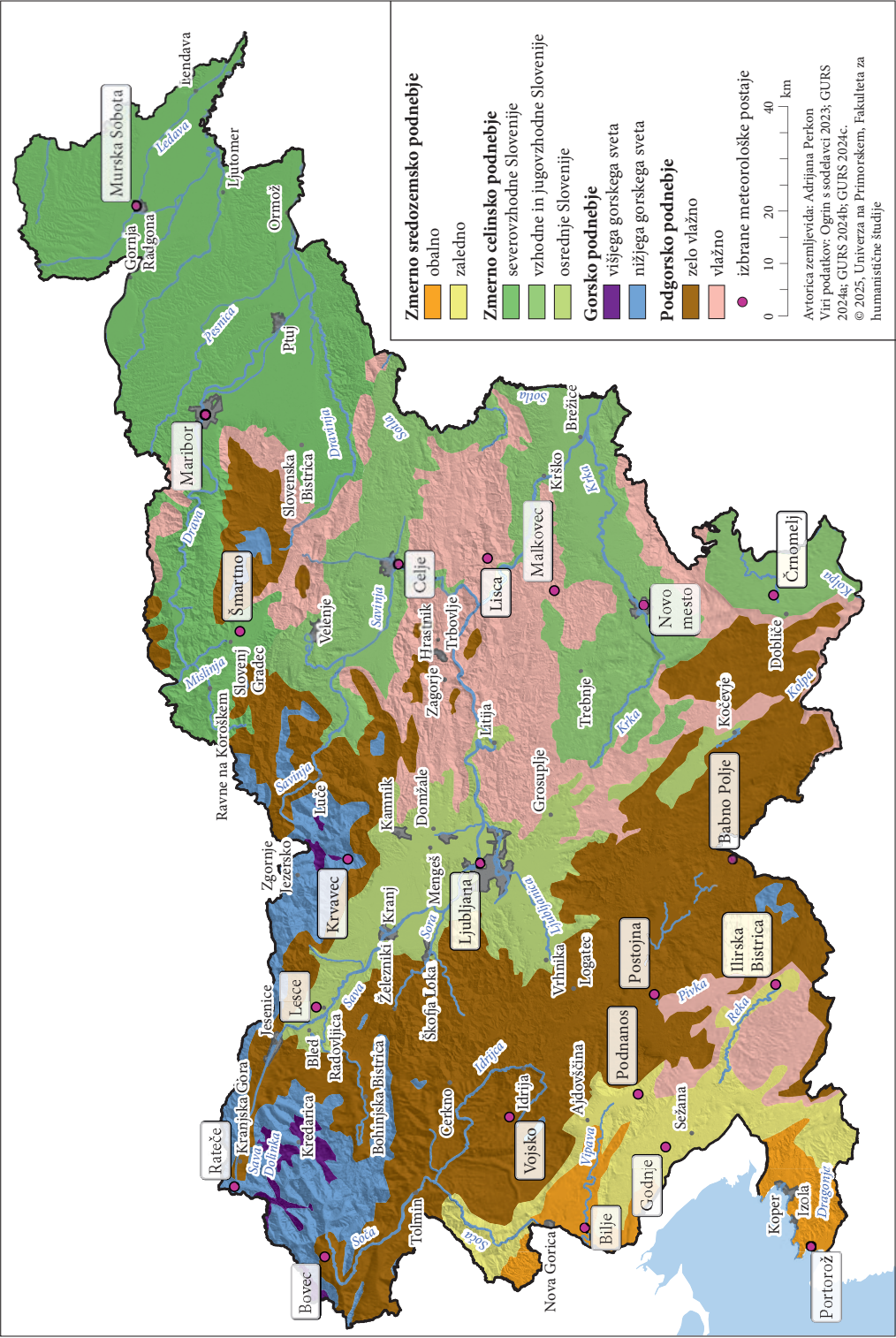
Preglednica 1: Izbrane meteorološke postaje po podnebnih podtipih.

podnebni tip (Ogrin s sodelavci 2023)	meteorološka postaja z nadmorsko višino (ARSO 2025)	krajše poimenovanje meteorološke postaje v prispevku
obalno zmerno	Letališče Portorož (2 m)	Portorož
sredozemsko podnebje	Bilje pri Novi Gorici (55 m)	Bilje
zaledno zmerno	Podnanos (153 m)	Podnanos
sredozemsko podnebje	Godnje pri Tomaju (320 m)	Godnje
	Koseze – Ilirska Bistrica (415 m)	Ilirska Bistrica
zmerno celinsko	Murska Sobota – Rakičan (187 m)	Murska Sobota
podnebje severovzhodne Slovenije	Maribor – Vrbanski plato (279 m)	Maribor
	Šmartno pri Slovenj Gradcu (444 m)	Šmartno
zmerno celinsko podnebje	Črnomelj – Dobliče (157 m)	Črnomelj
vzhodne in jugovzhodne Slovenije	Novo mesto (220 m)	Novo mesto
	Celje – Medlog (242 m)	Celje
zmerno celinsko podnebje	Ljubljana Bežigrad (299 m)	Ljubljana
osrednje Slovenije	Lesce (509 m)	Lesce
podnebje nižjega	Rateče (864 m)	Rateče
gorskega sveta	Krvavec (1742 m)	Krvavec
zelo vlažno podgorsko	Bovec (441 m)	Bovec
podnebje	Postojna (538 m)	Postojna
	Babno Polje (755 m)	Babno Polje
	Vojsko (1065 m)	Vojsko
vlažno podgorsko	Malkovec (397 m)	Malkovec
podnebje	Lisca (947 m)	Lisca

Slika 1: Dolžina vegetacijske dobe za TP5 za Ljubljano z linearnim trendom in 5-letnim drsečim povprečjem v obdobju 1961–2024 (vir podatkov: Žust in Vlahović 2025). ► str. 17

Slika 2: Prostorska razporeditev izbranih meteoroloških postaj (vir podnebne tipizacije: Ogrin s sodelavci 2023). ► str. 18

smo določili vsaj dve, za podnebne tipe z večjim obsegom ali nesklenjeno razširjenostjo pa tri in v enem primeru štiri meteorološke postaje. Z Agencije Republike Slovenije za okolje smo pridobili homogenizirane in interpolirane podatke o povprečnih dnevniških temperaturah zraka (Vertačnik 2023; ARSO 2025) in izračunali povprečja za klimatološki obdobji 1961–1990 in 1991–2020. Upoštevali smo samo povprečne dnevne temperature nad 5 oziroma 10 °C, mejni vrednosti 5 °C oziroma 10 °C pa izpustili. Pri računanju dolžine vegetacijske dobe lahko uporabimo različne načine zajema vhodnih podatkov in posledično dobimo nekoliko različne dolžine. Če na primer izračunamo dolžino vegetacijske dobe za klimatološko obdobje iz povprečja dolžin vegetacijske dobe za posamezno leto (Žiberna 2021), ugotovimo, da je bila za Ljubljano vegetacijska doba za TP5 za 4 dni krajša kot pri izračunu dolžine vegetacijske dobe iz povprečnih dnevniških temperatur zraka za obdobje (Žust in Vlahović 2025). Dolžino vegetacijske dobe smo izračunali iz povprečnih dnevniških temperatur za obdobje in pri določanju temperaturnih pragov uporabili metodologijo projektne skupine *European Climate Assessment and Datasets* (Project ... 2013). Za začetek vegetacijske dobe spomladi smo določili datum, ko je temperaturni prag presežen vsaj šest dni zaporedoma oziroma je povprečna dnevna temperatura zraka šest dni višja od izbrane vrednosti. Enako tudi za zaključek vegetacijske dobe v jeseni, ko mora biti povprečna dnevna temperatura zraka vsaj šest dni zaporedoma nižja od izbrane vrednosti. Torej, spomladanski TP5 nastopi prvi dan, po katerem povprečna dnevna temperatura zraka najmanj šest zaporednih dni ni bila več nižja od 5 °C. Tako so izločene do šest dni trajajoče poznozimskie otoplitve (Žust in Vlahović 2025). Za vse meteorološke postaje smo za TP5 in TP10 za klimatološki obdobji 1961–1990 in 1991–2020 izračunali tudi vsoto biotemperatur, in sicer s seštevanjem povprečnih dnevniških temperatur v vegetacijski dobi (Žiberna 2021). Poleg tega, da smo želeli ugotoviti spremembe temperaturnih pragov ter dolžine vegetacijske dobe in vsote biotemperatur med obema obdobjema za posamezne meteorološke postaje, nas je zanimalo, ali obstajajo razlike tudi v prostorskem pogledu. V ta namen smo primerjali relativne vrednosti sprememb dolžine vegetacijske dobe in vsote biotemperatur za izbrane meteorološke postaje po podnebnih tipih.

3 Spremembe dolžine vegetacijske dobe in vsote biotemperatur za izbrane meteorološke postaje med obdobjema 1961–1990 in 1991–2020

3.1 Spremembe dolžine vegetacijske dobe in vsote biotemperatur za temperaturni prag 5 °C

Spomladanski TP5 je v obdobju 1961–1990 za večino izbranih meteoroloških postaj nastopil marca, izjeme so bile: Portorož (22. 2.), Rateče (16. 4.), Babno Polje (19. 4.), Vojsko (18. 4.), Lisca (16. 4.) ter Krvavec (13. 5.). Jesenski TP5 je za 14 meteoroloških postaj nastopil novembra, za tri decembra: Portorož (9. 12.), Bilje in Podnanos (1. 12.), ter za štiri oktobra: Krvavec (14. 10.), Rateče in Babno Polje (20. 10.) ter Vojsko (25. 10.).

V obdobju 1991–2020 je spomladanski TP5 za tri meteorološke postaje nastopil že februarja: Portorož (7. 2.), Podnanos (22. 2.) in Bilje (28. 2.). Na Lisci (31. 3.) se je iz aprila premaknil v marec, sicer pa so datumi ostali znotraj mesecev predhodnega obdobja in so brez izjeme nastopili bolj zgodaj. Največ, kar 18 dni prej, se je vegetacijska doba začela v Novem mestu, sledijo Lisca (17 dni), Portorož (16 dni), Maribor in Godnje (14 dni). Več kot 10 dni prej v primerjavi z obdobjem 1961–1990 se je začela tudi v Ilirski Bistrici, Murski Soboti, Celju, Bovcu, Podnanosu in Postojni. Jesenski TP5 se je za štiri meteorološke postaje premaknil v naslednji mesec: Godnje (6. 12.), Rateče in Vojsko (5. 11.) ter Babno Polje (6. 11.), sicer pa je ostal znotraj istega meseca in brez izjeme nastopil kasneje. Za dva tedna ali več se je zamaknil v Portorož, Babnem Polju in Ratečah, v Šmartnem in na Vojskem za 12 dni, v Godnjah za 10 dni, drugod pa manj (preglednica 2).

Dolžina vegetacijske dobe za TP5 je na 12 meteoroloških postajah v obeh obdobjih trajala med 230 in 260 dni. Pričakovano najdaljša je bila v Portorožu (291 dni), kjer je v obdobju 1991–2020 preseгла

Preglednica 2: Dolžina vegetacijske dobe in vsota biotemperatur za temperaturni prag 5 °C v obdobjih 1961–1990 in 1991–2020 (okrajšave: STP5 – spomladanski temperaturni prag 5 °C; JTP5 – jesenski temperaturni prag 5 °C; DVD5 – dolžina vegetacijske dobe za temperaturni prag 5 °C; BT5 – biotemperature za temperaturni prag 5 °C; VD – vegetacijska doba) (vir podatkov za izračun: ARSO 2025).

tip podnebja	meteorološka postaja	temperaturni prag 5 °C											
		1961–1990						1991–2020					
		STP5	JTP5	DVD5	vsota BT5 (v °)	STP5	JTP5	DVD5	vsota BT5 (v °)	podaljšanje VD (v število dni)	relativno podaljšanje VD (v %)	povečanje vsote BT5 (v °)	relativno povečanje vsote BT5 (v %)
obalno zmerno sredozemsko	Portorož	22. 2.	9. 12.	291	4270,5	7. 2.	26. 12.	323	4834,2	32	11,0	563,7	13,2
	Bilje	5. 3.	1. 12.	272	4000,8	28. 2.	8. 12.	284	4412,6	12	4,4	411,8	10,3
podnebje													
zaledno zmerno sredozemsko podnebje	Podnanos	5. 3.	1. 12.	272	3976,1	22. 2.	8. 12.	290	4414,4	18	6,6	438,3	11,0
	Godnje	14. 3.	27. 11.	259	3676,5	1. 3.	6. 12.	281	4130,5	22	8,5	454,0	12,3
	Ilirska Bistrica	21. 3.	15. 11.	240	3053,7	9. 3.	18. 11.	255	3466,8	15	6,3	413,1	13,5
	Murska Sobota	20. 3.	13. 11.	239	3307,5	9. 3.	17. 11.	254	3729,8	15	6,3	422,3	12,8
	Maribor	23. 3.	11. 11.	234	3160,6	10. 3.	17. 11.	253	3590,3	19	8,1	429,7	13,6
	Šmartno	26. 3.	5. 11.	225	2886,2	21. 3.	16. 11.	241	3272,4	16	7,1	386,2	13,4
	Črnomelj	16. 3.	16. 11.	246	3513,5	7. 3.	22. 11.	261	3953,3	15	6,1	439,8	12,5
	Novo mesto	26. 3.	13. 11.	243	3376,6	9. 3.	18. 11.	255	3792,7	12	4,9	416,1	12,3
	Celje	23. 3.	13. 11.	236	3171,4	12. 3.	17. 11.	251	3595,0	15	6,4	423,6	13,4
	Slovenije												
zmerno celinsko podnebje osrednje Slovenije	Ljubljana	14. 3.	16. 11.	248	3548,9	7. 3.	18. 11.	257	3953,2	9	3,6	404,3	11,4
	Lesce	25. 3.	10. 11.	231	2975,3	16. 3.	17. 11.	247	3377,8	16	6,9	402,5	13,5
podnebje nižjega gorskega sveta	Rateče	16. 4.	20. 10.	188	2267,8	9. 4.	5. 11.	211	2642,5	23	12,2	374,7	16,5
zelo vlažno podgorsko podnebje	Krvavec	13. 5.	14. 10.	155	1343,8	7. 5.	15. 10.	162	1565,7	7	4,5	221,9	16,5
	Bovec	21. 3.	13. 11.	238	3151,6	10. 3.	17. 11.	253	3518,0	15	6,3	366,4	11,6
podgorsko podnebje	Postojna	25. 3.	11. 11.	232	2938,7	15. 3.	17. 11.	248	3347,2	16	6,9	408,5	13,9
	Babno Polje	19. 4.	20. 10.	185	2158,5	14. 4.	6. 11.	207	2568,3	22	11,9	409,8	19,0
podnebje	Vojsko	18. 4.	25. 10.	191	2199,4	14. 4.	5. 11.	206	2544,1	15	7,9	344,7	15,7
vlažno podgorsko podnebje	Malkovec	16. 3.	13. 11.	243	3365,4	8. 3.	18. 11.	256	3786,2	13	5,3	420,8	12,5
	Lisca	16. 4.	3. 11.	202	2435,1	31. 3.	8. 11.	223	2818,9	21	10,4	383,8	15,8

300 dni (323 dni). Najkrajša je bila na Krvavcu (155 dni), kjer se je v drugem obdobju podaljšala za en teden (162 dni). Krajšo vegetacijsko dobo od 200 dni so imeli še: Rateče, Babno Polje in Vojsko. V drugem obdobju so našteje postaje presegle to vrednost. Za večino meteoroloških postaj (izjemi sta Krvavec in Ljubljana), je bila v obdobju 1991–2020 vegetacijska doba za več kot 10 dni daljša v primerjavi z obdobjem 1961–1990. V Portorožu je bila daljša za dober mesec, za tri tedne ali več v Ratečah, Babnem Polju, Godnjah in na Lisci. Relativne vrednosti kažejo, da se je vegetacijska doba najbolj podaljšala v Ratečah in Babnem Polju (12 %), sledita Portorož (11 %) in Lisca (10 %) ter z okoli 8 % Godnje, Maribor in Vojsko. Za deset meteoroloških postaj se je vegetacijska doba podaljšala med 5 in 8 %, pod 5 % pa v Biljah, Novem mestu, na Krvavcu in v Ljubljani.

Vsota biotemperatur za TP5 je v obdobju 1961–1990 za 13 meteoroloških postaj presegla 3000 °C, blizu tej vsoti so tudi Šmartno, Lesce in Postojna. Nad 4000 °C je bila v Portorožu in Biljah, malo manj pa v Podnanosu. Pričakovano zelo nizka je bila vsota biotemperatur na Krvavcu (1344 °C) ter nekoliko višja v Babnem Polju (2159 °C), na Vojskem (2199 °C) in v Ratečah (2268 °C). V obdobju 1991–2020 so bile vsote biotemperatur višje v razponu od 222 do 564 °C, pri večini meteoroloških postaj za okoli 400 °C. V zadnjem obdobju se je tako Portorož približal 5000 °C, nad 4000 °C sta imela poleg Bilj še Podnanos in Godnje, zelo sta se tej vrednosti približala Ljubljana in Črnomelj (3953 °C). Šmartno, Lesce in Postojna so presegli 3000 °C. Primerjava vsote biotemperatur za obdobji 1961–1991 in 1990–2020 kaže povečanje od 10 do 19 %. Slednje velja za Babno Polje, visoke vrednosti so še za Krvavec in Rateče (17 %) ter Lisco in Vojsko (16 %). Najmanj se je vsota biotemperatur povečala v Biljah (10 %), okoli 11 % pa v Podnanosu, Ljubljani in Bovcu.

3.2 Spremembe dolžine vegetacijske dobe in vsote biotemperatur za temperaturni prag 10 °C

Za 12 meteoroloških postaj je spomladanski TP10 v obdobju 1961–1990 nastopil aprila, pri treh 1. maja. V Portorožu se je vegetacijska doba začela 28. 3., na Krvavcu pa šele 6. 7., kar je skoraj dva meseca pozneje kot na drugih dveh najvišje ležečih postajah, na Vojskem in Lisci. Tam je bil začetek vegetacijske dobe v prvi polovici maja, enako kot v Ratečah in Babnem Polju. Jesenski TP10 je bil na 16 meteoroloških postajah oktobra, novembra le v Portorožu (5. 11.) in konec oktobra (31.10.) v Biljah in Podnanosu. Vegetacijska doba se je zaključila septembra v Ratečah, Babnem Polju in na Vojskem, pri vseh 26. 9., ter avgusta na Krvavcu (20. 8.). V obdobju 1991–2020 je bil spomladanski TP10 v Portorožu, Biljah in Podnanosu približno na isti datum, prav tako konec marca kot v predhodnem obdobju. Premik iz maja v april se je zgodil v Ilirski Bistrici, Šmartnem in Postojni, iz julija v junij na Krvavcu (15. 6.). Za spomladanski TP10 smo samo v Portorožu ugotovili premik na kasnejši datum (za en dan). Pri jesenskem pragu pa je datum ostal enak ali zgodnejši v Murski Soboti, Šmartnem, Lescah, Bovcu, Postojni in na Lisci, kar pomeni, da se vegetacijska doba jeseni ni podaljšala. Za 15 meteoroloških postaj je opaznejši premik spomladanskega praga na zgodnejši datum, ki je bil največji v Ljubljani (13 dni) in Bovcu (12 dni). Za 10 ali več dni tudi v Ilirski Bistrici, Celju, Šmartnem, Mariboru in Lescah. Jesenski prag se je za 16 dni zamaknil v Godnjah in za 13 dni v Črnomlju, za teden ali več pa v Portorožu, na Krvavcu, v Ljubljani, Podnanosu in na Malkovcu (preglednica 3).

Dolžina vegetacijske dobe za TP10 je bila v obdobju 1961–1990 na 16 meteoroloških postajah daljša od 160 dni, najdaljša, več kot 200 dni, v Portorožu (223 dni). Nad 200 dni je bila dolga tudi v Biljah in Podnanosu, med 180 in 200 dni pa še na petih meteoroloških postajah. Vegetacijska doba je bila najkrajša na Krvavcu (46 dni), kratka pa tudi na Vojskem in v Babnem Polju (136 dni), Ratečah (138 dni) ter na Lisci (149 dni). V obdobju 1991–2020 je število meteoroloških postaj, kjer je bila vegetacijska doba krajša od 160 dni, ostalo enako (pet), nad 200 dni pa so trajale, poleg že navedenih treh, še v Godnjah, Ljubljani in Črnomlju. V obdobju 1991–2020 se je v primerjavi s 1961–1990 vegetacijska doba za TP10 opazno podaljšala na vseh meteoroloških postajah z izjemo Lisce, kjer je bila daljša le za dva dni. Absolutno podaljšanje je bilo največje na Krvavcu (31 dni), v Godnjah (24 dni), Ljubljani (21 dni) in Črnomlju (20 dni). Na enajstih meteoroloških postajah se je podaljšala med 10 in 14 dni ter na šestih pod 10 dni.

Preglednica 3: Dolžina vegetacijske dobe in vsota biotemperatur za temperaturni prag 10 °C v obdobjih 1961–1990 in 1991–2020 (okrajšave: STP10 – spomladanski temperaturni prag 10 °C; JTP10 – jesenski temperaturni prag 10 °C; DVD10 – dolžina vegetacijske dobe za temperaturni prag 10 °C; BT10 – biotemperature za temperaturni prag 10 °C; VD – vegetacijska doba) (vir: podatkov za izračun: ARSO 2025).

tip podnebja	meteorološka postaja	temperaturni prag 10 °C											
		1961–1990						1991–2020					
		STP10	JTP10	DVD10	vsota BT10 (v °)	STP10	JTP10	DVD10	vsota BT10 (v °)	podaljšanje VD (v število dni)	relativno podaljšanje VD (v %)	povečanje vsote BT10 (v °)	relativno povečanje vsote BT10 (v %)
obalno zmerno sredozemsko	Portorož	28. 3.	5. 11.	223	3784,8	29. 3.	16. 11.	233	4192,6	10	4,5	407,8	10,8
	Bilje	4. 4.	31. 10.	211	3555,6	30. 3.	6. 11.	222	3949,2	11	5,2	393,6	11,1
podnebje													
zaledno zmerno sredozemsko	Podnanos	6. 4.	31. 10.	209	3502,8	31. 3.	8. 11.	223	3912,8	14	6,7	410,0	11,7
	Godnje	17. 4.	20. 10.	187	3107,0	9. 4.	5. 11.	211	3607,9	24	12,8	500,9	16,1
podnebje	Ilirska Bistrica	1. 5.	16. 10.	169	2534,8	20. 4.	15. 10.	179	2884,1	10	5,9	349,3	13,8
	Murska Sobota	20. 4.	15. 10.	179	2851,2	15. 4.	21. 10.	190	3233,6	11	6,1	382,4	13,4
zmerno celinsko	Maribor	29. 4.	15. 10.	170	2659,8	19. 4.	16. 10.	181	3036,8	11	6,5	377,0	14,2
	Šmartno	1. 5.	12. 10.	165	2455,0	21. 4.	11. 10.	174	2787,9	9	5,5	332,9	13,6
vzhodne Slovenije	Črnomelj	17. 4.	16. 10.	183	3012,6	10. 4.	29. 10.	203	3495,0	20	10,9	482,4	16,0
	Novo mesto	17. 4.	16. 10.	183	2922,9	15. 4.	21. 10.	190	3262,8	7	3,8	339,9	11,6
in jugovzhodne Slovenije	Celje	30. 4.	15. 10.	169	2656,1	19. 4.	17. 10.	182	3051,8	13	7,7	395,7	14,9
zmerno celinsko	Ljubljana	16. 4.	18. 10.	186	3069,4	3. 4.	26. 10.	207	3554,4	21	11,3	485,0	15,8
	Lesce	30. 4.	12. 10.	166	2510,3	21. 4.	12. 10.	175	2848,2	9	5,4	337,9	13,5
podnebje osrednje Slovenije													
podnebje nižjega gorskega sveta	Rateče	12. 5.	26. 9.	138	1883,2	7. 5.	2. 10.	149	2195,7	11	8,0	312,5	16,6
	Krvavec	6. 7.	20. 8.	46	513,7	15. 6.	30. 8.	77	905,5	31	67,4	391,8	76,3
zelo vlažno	Bovec	30. 4.	15. 10.	169	2623,6	18. 4.	15. 10.	181	2978,9	12	7,1	355,3	13,5
	Postojna	1. 5.	15. 10.	169	2488,6	23. 4.	15. 10.	177	2817,3	8	4,7	328,7	13,2
podgorsko	Babno Polje	14. 5.	26. 9.	136	1785,3	8. 5.	2. 10.	148	2127,1	12	8,8	341,8	19,1
	Vojsko	14. 5.	26. 9.	136	1792,4	7. 5.	27. 9.	144	2079,1	8	5,9	286,7	16,0
vlažno podgorsko	Malkovec	19. 4.	18. 10.	183	2902,0	15. 4.	26. 10.	195	3287,3	12	6,6	385,3	13,3
	Lisca	12. 5.	7. 10.	149	2040,6	6. 5.	3. 10.	151	2261,6	2	1,3	221,0	10,8

Relativne spremembe dolžine vegetacijske dobe za TP10 kažejo zelo velik razpon. Največja je za Krvavec (67 %), kjer pa je treba upoštevati, da je dolžina vegetacijske dobe kratka in že manjše podaljšanje pomeni veliko relativno spremembo, in najmanjša za Lisco (1 %). V Godnjah se je podaljšala za 13 %, Ljubljani in Črnomlju za 11 %, med 6 in 9 % pa za deset meteoroloških postaj.

Vsote biotemperatur za TP10 so se v obdobju 1961–1990 gibale med 514 °C na Krvavcu in 3785 °C v Portorožu. Nad 3000 °C so bile tudi v Biljah, Podnanosu, Godnjah, Črnomlju in Ljubljani, pod 2000 °C pa poleg Krvavca še v Ratečah, Babnem Polju in na Vojskem. Vsote biotemperatur so se v obdobju 1991–2020 v primerjavi s predhodnim obdobjem na vseh meteoroloških postajah povečale, na 14 postajah za 300 do 400 °C, na treh nad 400 °C in dveh pod 300 °C. Najmanj se je povečala na Lisci (221 °C) in največ v Godnjah (501 °C). Vsota biotemperatur je v drugem obdobju v Portorožu preseгла 4000 °C (4193 °C), nad 3000 °C je bila na desetih meteoroloških postajah, kar je še enkrat toliko kot v prvem obdobju, zelo blizu tej vrednosti pa je tudi Bovec (2979 °C). Na Krvavcu je bila vsota biotemperatur v drugem obdobju 906 °C, v Ratečah, Babnem Polju in na Vojskem pa je bila višja od 2000 °C. Relativne spremembe so pri vseh (razen za Krvavec) v razponu med 10 in 20 %. Na Krvavcu je bilo izjemno, kar 76 % povečanje zaradi na splošno nizkih vsot v višjih nadmorskih višinah, najmanjše pa v Portorožu in na Lisci (10 %). Razmeroma veliko povečanje so imeli še Babno Polje (19 %), Vojsko, Rateče, Črnomelj in Godnje (16 % ali več).

4 Spremembe dolžine vegetacijske dobe in vsote biotemperatur med obdobjema 1961–1990 in 1991–2020 po podnebnih tipih

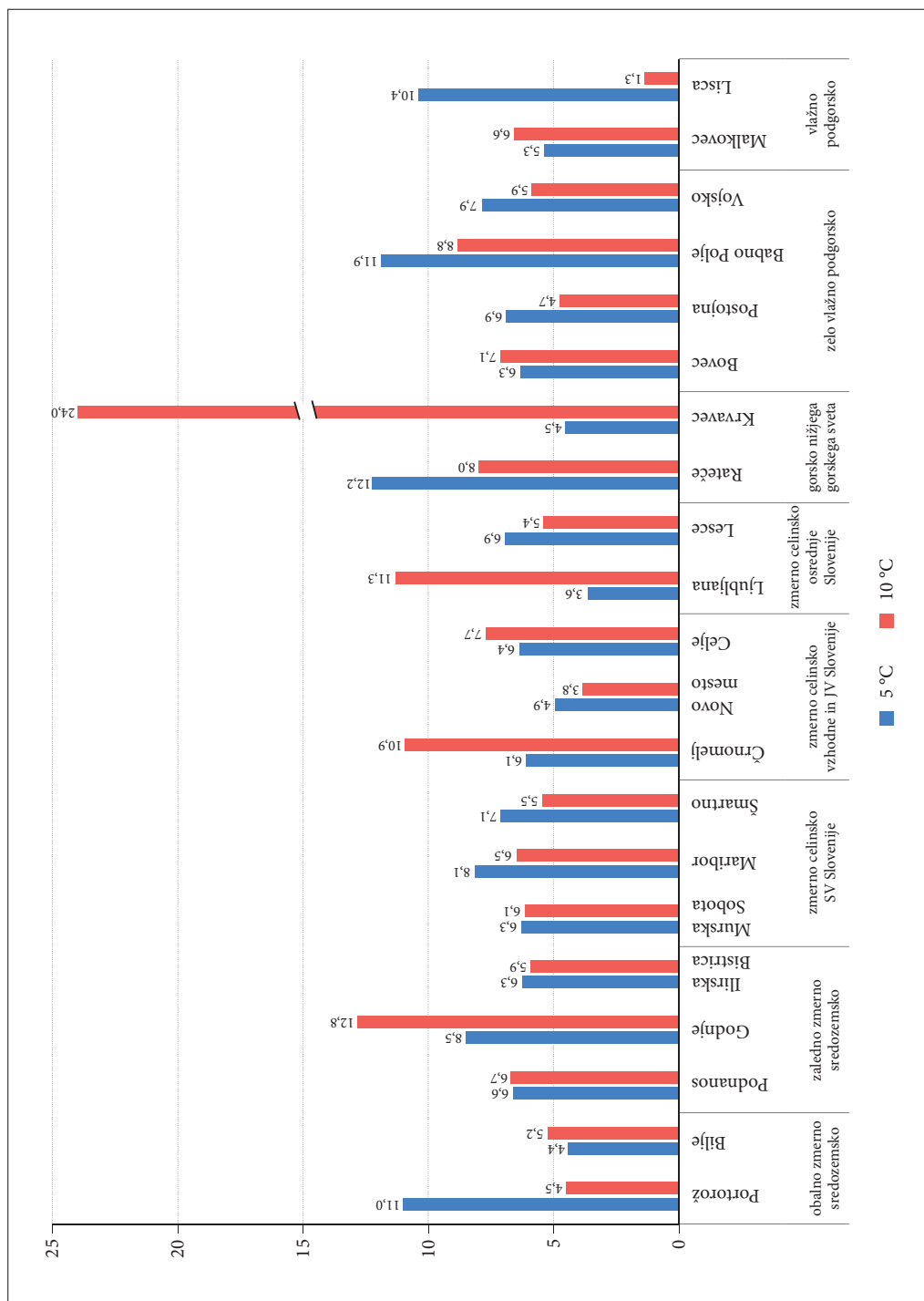
Relativne spremembe dolžine vegetacijske dobe med obdobjema 1961–1990 in 1991–2020 po podnebnih tipih so prikazane na sliki 3, relativne spremembe vsote biotemperatur pa na sliki 4. Največje podaljšanje vegetacijske dobe za TP5 smo ugotovili za meteorološke postaje v podnebnju nižjega gorskega sveta (Rateče), v zelo vlažnem podgorskem podnebnju (Babno Polje) in vlažnem podgorskem podnebnju (Lisca). V Ljubljani, ki leži v zmerno celinskem podnebnju osrednje Slovenije, smo za TP5 izračunali najmanjše podaljšanje, za TP10 pa enega večjih med vsemi meteorološkimi postajami. Za TP10 je bilo največje podaljšanje v podnebnju nižjega gorskega sveta (Krvavec), v zalednem zmernem sredozemskem podnebnju (Godnje) ter zmernem celinskem podnebnju vzhodne in jugovzhodne Slovenije (Črnomelj).

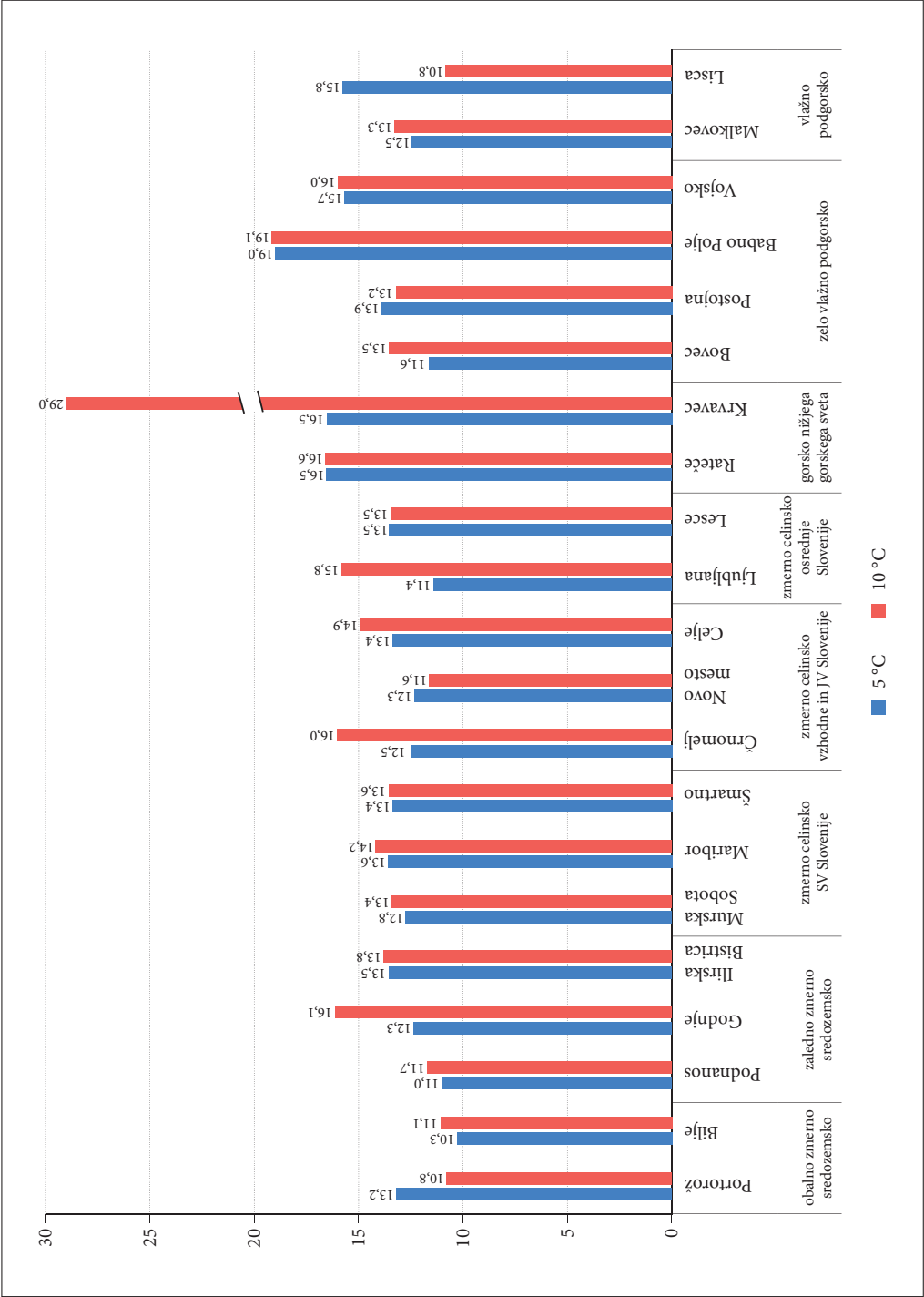
V obdobju 1991–2020 se je vegetacijska doba za TP5 v obalnem zmerno sredozemskem podnebnju v Portorožu podaljšala za 11 %, kar je občutno več kot v Biljah (4 %), ki imajo eno najmanjših relativnih sprememb med vsemi meteorološkimi postajami. Pri obeh je bilo izrazitejše podaljšanje vegetacijske dobe v jesen, še zlasti v Portorožu. Razlika v podaljšanju vegetacijske dobe je med obema postajama znotraj podnebnega tipa ena največjih med vsemi podnebnimi tipi, nekoliko manjša le od tiste v podnebnju nižjega gorskega sveta. Za TP10 sta razliki med postajama zanemarljivi, podaljšanje je v Portorožu in Biljah okoli 5 %, ponovno z izrazitejšim premikom jesenskega praga. Vsota biotemperatur za TP5 se je v Portorožu povečala za 13 % in v Biljah za 10 %, podobno tudi za TP10.

V zalednem zmerno sredozemskem podnebnju je bila vegetacijska doba za TP5 najdaljša v Godnjah in se je podaljšala za 9 %, sledita Podnanos in Ilirska Bistrica. Pri vseh treh je bil spomladanski prag dosežen prej, jesenski pa okoli teden dni kasneje. Pri TP10 so bile razlike v spremembi dolžine vegetacijske dobe večje. Ta se je v Godnjah v obdobju 1991–2020 v primerjavi s obdobjem 1961–1990 podaljšala za 13 %, v Podnanosu za 7 % in Ilirski Bistrici za 6 %. Premik spomladanskega praga je bil

Slika 3: Relativna sprememba dolžine vegetacijske dobe (v %) za TP5 in TP10 med obdobjema 1961–1990 in 1991–2020 (vir podatkov za izračun: ARSO 2025). ► str. 24

Slika 4: Relativne spremembe vsote biotemperatur (v %) za TP5 in TP10 med obdobjema 1961–1990 in 1991–2020 (vir podatkov za izračun: ARSO 2025). ► str. 25

največji v Ilirski Bistrici, jesenskega pa v Godnjah. Sprememba vsote biotemperatur za TP5 je bila največja v Ilirski Bistrici (14 %), sledita Godnje in Podnanos, za TP10 pa je bila višja za Godnje (16 %) in nižja za drugi dve meteorološki postaji.

Znotraj zmerno celinskega podnebja severovzhodne Slovenije se je vegetacijska doba za TP5 podaljšala dokaj primerljivo, in sicer od 8 % v Mariboru do 6 % v Murski Soboti. Premik spomladanskega praga je bil izrazitejši v Mariboru in Murski Soboti, v Šmartnem pa jesenskega. Pri TP10 so bile razlike v podaljšanju vegetacijske dobe še manjše. Pri vseh je bil bolj izrazit premik spomladanskega praga v zgodnejši čas. Spremembe vsote biotemperatur za TP5 so bile zelo podobne in so se gibale okoli 13 %, za TP10 pa je bila nekoliko večja v Mariboru (14 %).

Podobno kot pri predhodno opisanem podnebnem tipu se je tudi v zmerno celinskem podnebnju vzhodne in jugovzhodne Slovenije dolžina vegetacijske dobe za TP5 podaljšala zelo primerljivo, vrednosti pa so še nižje, in sicer 5 % v Novem mestu ter 6 % v Celju in Črnomlju. Premiki temperaturnih pragov so bili tudi tu večji spomladi. Pri TP10 se je vegetacijska doba najbolj podaljšala v Črnomlju (11 %), manj v Celju (8 %), v Novem mestu pa zgolj za 4 %. V Črnomlju in Novem mestu je bil izrazitejši zamik jesenskega praga, v Celju pa spomladanskega. Vsota biotemperatur za TP5 se je najbolj povečala v Celju (13 %), za TP10 pa v Črnomlju (16 %).

V zmerno celinskem podnebnju osrednje Slovenije se je v Lescah dolžina vegetacijske dobe za TP5 podaljšala za 7 %, v Ljubljani pa le za 4 %, kar je najmanj med vsemi meteorološkimi postajami. V Ljubljani se je na zgodnejši datum bolj premaknil spomladanski prag, v Lescah pa enakomerno oba. Vegetacijska doba za TP10 se je opazneje podaljšala v Ljubljani (11 %) kot v Lescah (5 %). V Ljubljani sta se premaknila oba pragova, opazneje spomladanski, v Lescah pa le spomladanski. Sprememba vsote biotemperatur za TP5 je bila v Lescah (14 %) večja kot v Ljubljani (11 %), za TP10 pa obratno, v Lescah manjša (14 %) kot v Ljubljani (16 %).

Pri podnebnju nižjega gorskega sveta smo ugotovili večje podaljšanje vegetacijske dobe za TP5 v Ratečah (12 %) in opazno manjše na Krvavcu (5 %). Spomladanski prag je bil za obe meteorološki postaji v obdobju 1991–2020 približno teden prej kot v obdobju 1961–1990, jesenski pa za Rateče dva tedna in za Krvavec samo en dan kasneje. Za TP10 je sprememba vegetacijske dobe za meteorološki postaji zelo različna in daleč presega razlike znotraj ostalih podnebnih tipov. V Ratečah se je podaljšala za 8 %, na Krvavcu pa za izjemnih 67 %. Spomladanski prag se je na Krvavcu premaknil za 23 dni, s 6. julija na 15. junij, jesenski pa za 10 dni. V Ratečah sta bila premika obeh pragov manjša od tedna dni. Obe meteorološki postaji sta imeli enako relativno povečanje vsote biotemperatur za TP5 (17 %), za TP10 pa je Krvavec močno izstopal s 76 % povečanjem.

Večje razlike v spremembah dolžine vegetacijske dobe smo ugotovili tudi med meteorološkimi postajami v zelo vlažnem podgorskem podnebnju. Vegetacijska doba za TP5 se je najbolj podaljšala v Babnem Polju (12 %), manj na Vojskem (8 %), v Postojni (7 %) in Bovcu (6 %). Izrazitejši je bil premik jesenskega praga, razen v Bovcu, kjer se je bolj premaknil spomladanski. Vegetacijska doba za TP10 se je prav tako najbolj podaljšala v Babnem Polju (9 %), sledijo pa Bovec, Vojsko in Postojna, kjer se je podaljšala le za 5 %. V Babnem Polju sta se enakomerno premaknila oba pragova, drugod pa le spomladanski. Vsota biotemperatur se je za oba temperaturna pragova za vse meteorološke postaje povečala enakomerno, kar je izjema med podnebnimi tipi. V Babnem Polju sta se vsoti biotemperatur za TP5 in TP10 povečali za 19 %, na Vojskem za 16 %, sledita pa Postojna in Bovec s povečanji med 14 in 12 %.

Za vlažno podgorsko podnebje je bilo v obdobju 1991–2020 v primerjavi z 1961–1990 ugotovljeno dvakrat večje podaljšanje vegetacijske dobe za TP5 na Lisci (10 %) kot Malkovcu in pri obeh je bil izrazitejši premik spomladanskega praga. Vegetacijska doba za TP10 je bila na Malkovcu daljša za 7 %, na Lisci pa za 1 %, kar je najmanj med vsemi meteorološkimi postajami. Tu je bil jesenski prag v obdobju 1991–2020 dosežen celo štiri dni prej kot v obdobju 1961–1990, na Malkovcu pa dober teden kasneje. Pri povečanju vsote biotemperatur za TP5 je Liska s 16 % pred Malkovcem (13 %), za TP10 pa Malkovec s 13 % pred Lisco (11 %).

5 Razprava

V Sloveniji se je med obdobjema 1961–1990 in 1991–2020 vegetacijska doba opazno podaljšala na vseh izbranih meteoroloških postajah – za TP5 povprečno 17 dni in za TP10 13 dni, kar je primerljivo z ugotovitvami drugih avtorjev (Bergant s sodelavci 2004; Travnika, Kožar in Bleiweis 2023; Žust in Vlahović 2025). Daljša vegetacijska doba je v večji meri rezultat zgodnejšega nastopa spomladanskega praga kot zamika jesenskega na kasnejši datum. Spomladanski TP5 je bil povprečno dosežen 11 dni prej, jesenski pa osem dni kasneje. Pri TP10 so bile spremembe nekoliko manjše in se je spomladanski prag v povprečju premaknil za osem dni, jesenski za šest. Zgodnejši začetek vegetacijske dobe je povezan z zgodnejšim olistanjem lesnatih rastlin (Bertalančič s sodelavci 2018), kar ima med drugim negativne posledice ob pozno zapadlem snegu in snegolomu. Največja sprememba TP5 spomladi je bila v Novem mestu (18 dni prej), na Lisci (17 dni) in v Portorožu (16 dni). Jesenski TP5 se je najbolj premaknil na kasnejši datum v Babnem Polju in Portorožu (18 dni), najmanj pa na Kravcu in v Ljubljani (dva dni). Ugotovljen zgodnejši začetek vegetacijske dobe spomladi, ki se je v obdobju 1991–2020 za TP5 začela že 7. februarja v Portorožu in konec februarja v Podnanosu, Biljah in Godnjah, ter za TP10 konec marca v Portorožu in v začetku aprila pri ostalih treh meteoroloških postajah, nedvomno pomeni večjo nevarnost za spomladanske pozebe. To potrjujejo tudi rezultati spremljanja začetka cvetenja domače češnje na meteorološki postaji Šmartno pri Slovenj Gradcu. Začetek cvetenja je v povprečju vse zgodnejši, občutljivo obdobje rastline se pomika v zgodnjo pomlad in jo izpostavi hladnim zračnim masam, ki so nad polarnimi območji, in ob ustrezni sinoptični situaciji dosežejo Slovenijo. Podobno velja tudi za ostalo koščičasto sadno drevje v drugih delih Slovenije, pri čemer je negativni učinek nekoliko manj opazen v krajih z milejšim podnebjem (Sušnik in Gregorič 2022). Na Primorskem največjo nevarnost predstavljajo spomladanske ohladike v prvi dekad aprila, saj praviloma sovpadajo z občutljivejšimi fenološkimi fazami in povzročijo veliko gospodarsko škodo. Za breskve so v Vipavski dolini na primer nevarne ohladike v drugi dekad aprila, za zmerno celinsko podnebje (Slovenske Konjice) pa obdobje med 20. aprilom in 10. majem (Žust in Sušnik 1996). Posledice pozeb so v veliki meri odvisne od časa izpostavljenosti rodne brsta ali cveta kritični temperaturi zraka, od vrste in sorte rastline ter od fenološke faze brstov in cvetov (Žust 2003). V slovenski Istri so spomladanske pozebe pri naravnem rastju pogosto opazne pri cvetenju črnega trna in malega jesena.

Premik spomladanskega praga TP10 je bil največji na Kravcu (21 dni prej), sledita Ljubljana (14 dni) in Bovec (13 dni), jesenski pa je bil v Godnjah 17 dni in v Črnomlju 14 dni kasneje. Na treh meteoroloških postajah (Postojna, Lesce in Bovec) je bil jesenski prag dosežen isti dan kot v predhodnem obdobju, na Lisci pa štiri dni prej kot v predhodnem obdobju.

Absolutno podaljšanje vegetacijske dobe za TP5 je bilo največje v Portorožu (32 dni), Ratečah (23 dni), Godnjah in Babnem Polju (22 dni), najmanjše pa na Kravcu (7 dni). Vegetacijska doba za TP10 se je najbolj podaljšala na Kravcu (31 dni) in najmanj na Lisci (2 dni). Relativno podaljšanje vegetacijske dobe za TP5 je bilo največje v Ratečah (12 %), sledijo Babno Polje, Portorož in Lissa, za TP10 pa na Kravcu (67 %), v Godnjah (13 %) ter Ljubljani in Črnomlju. Če primerjamo spremembe za posamezne meteorološke postaje, ugotovimo, da se je za 12 meteoroloških postaj bolj podaljšala vegetacijska doba za TP5 ter za 10 vegetacijska doba za TP10. Največje razlike v spremembi dolžine vegetacijske dobe za TP5 in TP10 so bile na Kravcu, Lisci in v Portorožu, zelo podobni pa sta bili spremembi za Podnanos, Ilirsko Bistrico in Mursko Soboto.

S podaljšanjem vegetacijske dobe se je pričakovano povečala tudi vsota biotemperatur, vendar znatraj manjšega razpona kot dolžina vegetacijske dobe. Primerjava podatkov za obdobji 1991–2020 in 1961–1990 pri vsoti biotemperatur za TP5 kaže povprečno povečanje za 14 %. Največje je bilo v Babnem Polju (19 %), v Ratečah in na Kravcu (17 %) ter najmanjše v Biljah (10 %). Vsota biotemperatur za TP10 se je v povprečju povečala za 17 %, največ na Kravcu (76 %) in v Babnem Polju (19 %), najmanj pa na Lisci in v Portorožu (11 %). Če primerjamo povečanje vsote biotemperatur za oba temperaturna pragova, ugotovimo, da se je pri 13 meteoroloških postajah ta bolj povečala za TP10, za štiri meteorološke postaje pa ni razlike.

Ugotovili smo, da so pri večini meteoroloških postaj relativne spremembe dolžine vegetacijske dobe za TP5 in TP10 med obdobjema 1961–1990 in 1991–2020 v večjem razponu kot relativne spremembe vsote biotemperatur. Izjema je le Krvavec, najvišje ležeča obravnavana meteorološka postaja s kratko vegetacijsko dobo, kjer majhna absolutna sprememba pomeni veliko relativno spremembo.

Na podlagi podatkov obravnavanih meteoroloških postaj lahko sklepamo, da je bilo največje podaljšanje vegetacijske dobe za TP5 za podnebje nižjega gorskega sveta, za oba podtipa podgorskega podnebja in za obalno zmerno sredozemsko podnebje, kjer so relativne spremembe za posamezne meteorološke postaje presegle 10%. Najmanjše podaljšanje je bilo v Ljubljani (3%), ki leži v zmerno celinskem podnebnju osrednje Slovenije, ter majhno za zmerno celinsko podnebje vzhodne in jugovzhodne Slovenije, kjer relativne vrednosti niso presegle 8%. Podobno je bilo za TP10 največje podaljšanje ugotovljeno za podnebje nižjega gorskega sveta z izstopajočim Krvavcem, večje pa tudi za zaledno zmerno sredozemsko podnebje, zmerno celinsko podnebje osrednje Slovenije ter zmerno celinsko podnebje vzhodne in jugovzhodne Slovenije, kjer so relativne spremembe za posamezne meteorološke postaje presegle 10%. Najmanjše spremembe so bile v obalnem zmerno sredozemskem podnebnju ter zmerno celinskem podnebnju severovzhodne Slovenije.

Ugotovili smo, da meteorološke postaje znotraj podnebnih tipov večinoma ne kažejo podobnih teženj spreminjanja, kar pripisujemo izboru meteoroloških postaj in njihovi lokalni (mikro)legi. Za zanesljivejšo ugotavljanje razlik bi bilo treba vključiti vse meteorološke postaje, za katere so na voljo homogenizirani podatki, in jih primerjati tudi glede na lego oziroma relief. Med meteorološkimi postajami znotraj podnebnih tipov so razlike v relativnem podaljšanju vegetacijske dobe za TP5 najmanjše pri zalednem zmerno sredozemskem podnebnju, zmerno celinskem podnebnju severovzhodne Slovenije ter zmerno celinskem podnebnju vzhodne in jugovzhodne Slovenije. Večje razlike med meteorološkimi postajami so pri obalnem zmerno sredozemskem podnebnju, podnebnju nižjega gorskega sveta ter v obeh podgorskih podnebjih. Dolžina vegetacijske dobe za TP10 pa se je zelo podobno podaljšala za meteorološke postaje v obalnem zmerno sredozemskem podnebnju in zmerno celinskem podnebnju severovzhodne Slovenije ter zelo različno v podnebnju nižjega gorskega sveta. Opazne razlike so tudi med meteorološkimi postajami v zmerno celinskem podnebnju osrednje Slovenije, zalednem zmerno sredozemskem podnebnju (na primer v Ilirski Bistrici se je vegetacijska doba zaključila 20 dni prej kot v Podnanosu oziroma 18 dni prej kot v Godnjah), zmerno celinskem podnebnju vzhodne in jugovzhodne Slovenije ter vlažnem podgorskem podnebnju.

6 Sklep

Primerjava dolžine vegetacijske dobe med obdobjema 1961–1990 in 1991–2020 za 21 meteoroloških postaj je pokazala prevladujoče podaljšanje in s tem povečanje vsote biotemperatur v obdobju 1991–2020. Vegetacijska doba za temperaturni prag 5 °C se je v drugem obdobju v povprečju podaljšala za 17 dni (začela se je 11 dni prej in zaključila 8 dni kasneje), za temperaturni prag 10 °C pa za 13 dni (začela se je 8 dni prej in zaključila 6 dni kasneje). Največje podaljšanje vegetacijske dobe je bilo ugotovljeno v gorskem podnebnju nižjega gorskega sveta, za TP5 v Ratečah in za TP10 na Krvavcu. Presenetilo nas je, da je bila v Ratečah, ki ležijo na višji nadmorski višini in v gorskem podnebnju nižjega gorskega sveta, vegetacijska doba za TP5 v obdobju 1961–1990 daljša (188 dni) kot v Babnem Polju (185 dni), ki ima zelo vlažno podgorsko podnebje. V obdobju 1991–2020 je bila vegetacijska doba v Ratečah primerljivo dolga z Babnim Poljem ter 5 dni daljša kot na Vojskem, ki ima prav tako zelo vlažno podgorsko podnebje in višjo nadmorsko višino. Vsota biotemperatur za temperaturni prag 5 °C se je v povprečju povečala za 14 % in za temperaturni prag 10 °C za 17 %, najbolj v podnebnju nižjega gorskega sveta.

Dolžina vegetacijske dobe in vsota biotemperatur sta uporabna kazalnika podnebnih sprememb in glede na predvidene trende naraščanja temperatur lahko tudi v prihodnje pričakujemo podaljševanje vegetacijske dobe in večanje vsote biotemperatur. To bo imelo različne posledice, tako pozitivne kot negativne. Med slednjimi smo že omenili pozebe in snegolom. S podaljšanjem vegetacijske dobe na območjih z višjo nadmorsko višino bi lahko pridobili dodatna kmetijska zemljišča, kjer pa bo pridelava

bolj izpostavljena spomladanskim pozebam (Kajfež Bogataj 2005). Po mnenju drugih se število dni s spomladansko in jesensko pozebo naj ne bi povečalo, saj se bo zaradi dviga temperature zraka tudi zadnja spomladanska pozeba pojavljala prej, jesenska pa kasneje (Bertalančič s sodelavci 2018).

Kot primere izboljšanja pogojev za kmetijsko pridelavo, predvsem pridelavo trave oziroma krme, lahko omenimo nekatere meteorološke postaje. Na Lisci (947 m) je bila vegetacijska doba v obdobju 1991–2020 za TP5 enako dolga kot v Šmartnem pri Slovenj Gradcu (444 m) v obdobju 1961–1990. Na Vojskem (1065 m) je bila v drugem obdobju daljša kot na Lisci, medtem ko je bila v Postojni (538 m) v istem obdobju dolžina vegetacijske dobe enaka kot v Ljubljani (299 m) v prvem obdobju. Zanimiva je tudi primerjava sprememb v zmerno sredozemskem podnebju. V Podnanosu je bila dolžina vegetacijske dobe za TP5 in TP10 v obdobju 1991–2020 enaka kot v Portorožu v obdobju 1961–1990. Datuma doseganja temperaturnih pragov sta bila enaka za TP5 in le tri dni kasnejša za TP10, kar kaže, da postajajo pogoji za pridelavo zimskih in spomladanskih vrtnin, sadnega drevja ter vinske trte v Vipavski dolini podobni tistim v dolini Dragonje. To potrjujejo tudi vsoti biotemperatur za TP5 in TP10, ki sta bili v Podnanosu v drugem obdobju večji kot v Portorožu v prvem. V Podnanosu je bila dolžina vegetacijske dobe v obdobju 1991–2020 celo daljša kot v Biljah (55 m), vsota biotemperatur za TP5 enaka, za TP10 pa le nekoliko manjša, kar pomeni primerljive pogoje pridelave med zgornjo in spodnjo Vipavsko dolino. Podatki za Godnje (320 m) kažejo, da sta bili dolžina vegetacijske dobe in vsota biotemperatur za TP5 v drugem obdobju večji kot v Biljah v prvem, za TP10 pa je bila dolžina enaka, vsota pa večja, iz česar sklepamo, da so se pogoji za pridelavo na Krasu približali tistim v spodnji Vipavski dolini. Pri tem je pomembno poudariti, da je podnebje z dolžino vegetacijske dobe in vsoto biotemperatur samo eden od kazalnikov, ki opredeljujejo pogoje za kmetijsko pridelavo.

Zaradi podnebnih sprememb je kmetijska pridelava vse pogostejše izpostavljena neurjem, vročinskimi valovom, zelo intenzivnim padavinam, daljšim sušam ipd., ki povzročajo znatno škodo na pridelkih, zato bo ključnega pomena prilagoditev z izbiro primernejših sort, ustrežnejših načinov obdelave, premikom setve, saditve, gnojenja, obrezovanja, žetve. Višje temperature lahko povečajo možnosti razvoja rastlinskih bolezni, škodljivcev, plevelov v smislu njihove agresivnosti in pogostosti pojavljanja, kar bo zahtevalo večjo uporabo fitofarmaceutskih sredstev (Kajfež Bogataj 2005). Večjo potrebo po varstvu rastlin pred boleznimi in škodljivci sta predvidela tudi Olesen in Bindi (2002), ki sta za območje zmerno sredozemskega podnebja zaradi pogostejših suš in ekstremnih vremenskih dogodkov napovedala zmanjševanje pridelka, večjo spremenljivost pridelave ter zmanjšanje primernih območij za tradicionalne pridelke. Pokrajinska in podnebna pestrost Slovenije pomeni, da lahko pričakujemo različne posledice sprememb na lokalni ravni, ki jih je treba poznati in spremljati, da se jim bomo lažje prilagodili, izbrali manj izpostavljen lege za pridelavo, izvajali ukrepe za zmanjšanje škode, kot je na primer zaščita pred pozebo in točo, zgradili sisteme za zadrževanje in zajemanje vode ter namakanje v sušnih obdobjih. Daljša vegetacijska obdobja bodo omogočila več žetev in košenj (Bergant s sodelavci 2004), boljše pogoje za gojenje toplotno zahtevnejših kultur in zelo verjetno slabše pogoje za rastline, prilagojene krajši vegetacijski dobi in nižji vsoti biotemperatur.

Zahvala: Zahvaljujemo se Gregorju Vertačniku z Agencije Republike Slovenije za okolje za pomoč in posredovane podatke, ki so pomembno prispevali k raziskavi.

Dostopnost raziskovalnih podatkov: Raziskovalni podatki, na katerih temelji članek, so na voljo v Arhivu meteoroloških podatkov Agencije Republike Slovenije za okolje.

7 Viri in literatura

ARSO 2025: Homogeniziran in dopolnjen niz podatkov dnevni povprečnih temperatur zraka za izbrane meteorološke postaje za obdobje 1. januar 1961–31. december 2020. Interni podatki. Agencija Republike Slovenije za okolje. Ljubljana.

- Bergant, K., Kajfež-Bogataj, L., Sušnik, A., Cegnar, T., Črepinšek, Z., Kurnik, B., Dolinar, M., Gregorič, G., Rogelj, D., Žust, A., Matajc, I., Zupančič, B., Pečenko, A. 2004: Spremembe podnebja in kmetijstvo v Sloveniji. Agencija Republike Slovenije za okolje. Ljubljana.
- Bertalančič, R., Dolinar, M., Draksler, A., Honzak, L., Kobold, M., Kozjek, K., Lokošek, N., Medved, A., Vertačnik, G., Vlahovič, Ž., Žust, A. 2018: Ocena podnebnih sprememb v Sloveniji do konca 21. stoletja. Agencija Republike Slovenije za okolje. Ljubljana.
- Geografski terminološki slovar 2024: Rastna doba. Medmrežje: <https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce/slovarji/geografski/iskalnik?iztocnica=r%C3%A1stna%20d%C3%B4ba> (12. 12. 2024).
- GURS 2024a: Digitalni model višin 12,5, 2007–2016. Geodetska uprava Republike Slovenije. Ljubljana.
- GURS 2024b: Državna topografska karta Republike Slovenije 1 : 250.000. Geodetska uprava Republike Slovenije. Ljubljana.
- GURS 2024c: Državni topografski sistem. Topografski podatki – hidrografija 2024. Geodetska uprava Republike Slovenije. Ljubljana.
- Hočevar, A., Petkovšek, Z. 1995: Meteorologija, osnove in nekatere aplikacije. Ljubljana.
- Kajfež Bogataj, L. 2005: Podnebne spremembe in ranljivost kmetijstva. *Acta agriculturae Slovenica* 85-1. DOI: <https://doi.org/10.14720/aas.2005.85.1.15258>
- Linderholm, W. H. 2006: Growing season changes in the last century. *Agricultural and Forest Meteorology* 137, 1-2. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.agrformet.2006.03.006>
- Lovrenčak, F. 2003: Osnove biogeografije. Ljubljana.
- Ogrin, D. 2023: Odkloni temperature zraka in višine padavin v obdobju 1991–2020 od povprečja 1961–1990 po podnebnih tipih Slovenije. *Geografski obzornik* 70, 3-4.
- Ogrin, D., Repe, B., Štaut, Š., Svetlin D., Ogrin, M. 2023: Podnebna tipizacija Slovenije po podatkih za obdobje 1991–2020. *Dela* 59. DOI: <https://doi.org/10.4312/dela.59.5-89>
- Ogrin, M. 2003: Vpliv reliefa na oblikovanje nekaterih mezoklimatskih tipov v Sloveniji. *Geografski vestnik* 75-1.
- Olesen, E. J., Bindi, M. 2002: Consequences of climate change for European agricultural productivity, land use and policy. *European Journal of Agronomy* 16-4. DOI: [https://doi.org/10.1016/S1161-0301\(02\)00004-7](https://doi.org/10.1016/S1161-0301(02)00004-7)
- Project team European Climate Assessment and Datasets 2013: European Climate Assessment and Dataset. Medmrežje: <https://www.ecad.eu/documents/atbd.pdf> (2. 7. 2024).
- Sušnik, A., Gregorič, G. 2022: Spomladanska pozeba leta 2021. *Ujma* 36.
- Travnikar, T., Kožar, M., Bleiweis, A. 2023: Prilaganje kmetijstva in gozdarstva podnebnim spremembam: politike, podatki in raziskave. Fizikalne osnove in stanje podnebnih sprememb v Sloveniji. Medmrežje: https://skp.si/portal-znanja/gradiva/kmetijstvo-gozdarstvo-podnebne-spremembe/?ind=1753685707251&filename=OEK_Prilagajanej_kmetijstva_in_gozdarstva_CIP_dec2023.pdf&wpmddl=7154&refresh=688724e2c762e1753687266 (10. 9. 2025).
- Vertačnik, G. 2023: Homogenizacija in dopolnitev časovnih nizov podatkov temperature zraka in višine padavin slovenskih meteoroloških postaj v obdobju 1950–2020. *Vetrnica* 15.
- Vertačnik, G., Bertalančič, R. 2017: Podnebna spremenljivost Slovenije v obdobju 1961–2011. Značilnosti podnebja v Sloveniji. Agencija Republike Slovenije za okolje. Ljubljana.
- Žiberna, I. 2021: Vaje iz klimatografije. Maribor. Medmrežje: <https://ff.um.si/wp-content/uploads/Ziberna-Vaje-iz-Klimatografije.pdf> (2. 7. 2024).
- Žust, A. 2003: Spomladanska pozeba v Primorju 8. aprila 2003. *Ujma* 17-18.
- Žust, A., Vlahovič, Ž. 2025: Dolžina rastne dobe. Medmrežje: <https://kazalci.arso.gov.si/sl/content/dol-zina-letne-rastne-dobe-11> (23. 10. 2025).
- Žust, A., Sušnik, A. 1996: Spomladanska pozeba. *Ujma* 10.

8 Summary: Changes in the length of the growing season and the sum of active temperatures in Slovenia's climate types between the periods 1961–1990 and 1991–2020

(translated by the authors)

The average air temperature in Slovenia has increased during the last sixty-year climatological period in the entire territory of Slovenia, which indicates a probable lengthening of the vegetation period. This paper presents the results of a comparison of growing season duration in Slovenia's climatic subtypes from 1961 to 2020. The methodology of this study follows that developed by the team working on the *European Climate Assessment and Datasets* project (Project ... 2013). We have defined the start of the spring growing season as the date on which the temperature threshold is exceeded for at least six consecutive days. The same applies at the end of the growing season in autumn: the average daily air temperature must remain below the selected threshold for at least six consecutive days (Žust and Vlahović 2025). We calculated and compared the length of the growing season at 21 selected meteorological stations (Table 1 and Figure 2) for two climatic periods: 1961–1990 and 1991–2020. We used two temperature thresholds: 5°C and 10°C, calculated from the daily average air temperature. We used homogenised daily air temperature data, which were provided by the Slovenian Environment Agency (ARSO 2025). Additionally, we calculated the sum of biotemperatures for both thresholds for the same climatological periods, by summing the mean daily temperatures recorded during the growing season (Žiberna 2021).

In the period 1991–2020, the growing season extended by an average of 17 days for a temperature threshold of 5°C (TT5), compared to the period 1961–1990, starting on average 11 days earlier and ending 8 days later. For the temperature threshold of 10°C (TT10), it was extended by an average of 13 days, starting 8 days earlier and ending 6 days later. The greatest differences were observed at meteorological stations within the humid and very humid submontane climate and the mountain climate of the lower mountain regions, while the smallest differences were recorded at locations with a moderate continental climate in central Slovenia. The sum of biotemperatures (active temperatures) increased on average the most by 14% for the 5°C threshold and by 17% for the 10°C threshold, with the largest increases in the mountain climate of the lower mountain regions, and the smallest in the coastal moderate Mediterranean climate.

Compared to the 1961–1990 period, spring TT5 was reached earliest in Novo Mesto (18 days earlier), Lisca (17 days earlier) and Portorož (16 days earlier) in the 1991–2020 period. The autumn TT5 was reached latest in Babno Polje and Portorož (18 days later), with the smallest change occurring in Krvavec (two days). The greatest change in reaching the spring TT10 occurred in Ljubljana and Bovec (both 14 days earlier), while the greatest change in reaching the autumn threshold occurred in Godnje and Črnomelj (both 17 days later). At some meteorological stations (Postojna, Lesce, and Bovec), the autumn threshold was reached on the same day as in the previous period. The greatest extension to the growing season for TT5 was observed in Portorož (32 days), Rateče (23 days) and Godnje and Babno Polje (both 22 days), whereas the shortest extension was detected at Krvavec (7 days). For TT10, the growing season extended the most at Krvavec (31 days) and the least at Lisca (two days) (Tables 2 and 3). An earlier start to the growing season in spring was observed at almost all meteorological stations, which undoubtedly increases the risk of spring frosts. With a temperature threshold of 5°C, the growing season began on the following dates in the period 1991–2020: 7 February in Portorož, 22 February in Podnanos, 28 February in Bilje, and 1 March in Godnje. The sum of biotemperatures has also increased. When comparing data for the periods 1991–2020 and 1961–1990, the sum of biotemperatures relative to TT5 shows an average increase of 14%. The greatest increases were observed in Babno Polje (19%), Rateče (17%) and Krvavec (17%). The smallest increase was in Bilje (10%). For TT10, the sum of biotemperatures increased by an average of 17%, with the most significant increase occurring at Krvavec (76%) and Babno Polje (19%), and the least significant increase in Lisca and Portorož (11%) (Figures 3 and 4).

Meteorological stations within the same climate type do not generally show similar trends of change, which can be a consequence of the selection of the stations and their local microlocation. In order to reliably determine the differences between climate types, it is necessary to include and compare all meteorological stations with homogenised data in terms of both location and relief. The smallest differences in the lengthening of the growing season for TT5 were observed among the meteorological stations within the different climate subtypes of the inland moderate Mediterranean and moderate continental climates in north-eastern, eastern and south-eastern Slovenia. Greater differences were observed in the coastal Mediterranean climate, the lower mountain climate, and the very humid and humid submontane climates. The lengthening of the growing season for TT10 was similar among the selected meteorological stations in the coastal moderate Mediterranean climate and the moderate continental climate of north-eastern Slovenia. However, significant differences were observed in the submontane climate, particularly at Krvavec. Other notable locations include the inland moderate Mediterranean climate, the moderate continental climate in central, eastern and south-eastern Slovenia, and the humid submontane climate.

Indicators of climate change include rising air temperatures and an extension to the growing season. Increases in global temperature will cause changes in plant growth patterns. As a key economic sector, agriculture will have to adapt to these new conditions. This will require the selection of less exposed production areas, the implementation of damage reduction measures, the establishment of water collection systems, and the construction of irrigation systems for dry periods. While longer growing seasons will allow for more harvests and crop rotation in areas that were previously unsuitable, they will also increase the risk of pests and necessitate the increased use of plant protection products (Bergant et al. 2004).

PAPERS/RAZPRAVE

TEN YEARS AFTER THE NEW AGRARIAN COMMUNITIES ACT: THE STATUS OF AGRARIAN COMMUNITIES IN UPPER CARNIOLA

AUTHOR/AVTORICA

dr. Mateja Šmid Hribar*Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts, Anton Melik Geographical Institute, Novi trg 2, SI – 1000 Ljubljana, Slovenia**mateja.smid@zrc-sazu.si, <https://orcid.org/0000-0001-5445-0865>*DOI: <https://doi.org/10.3986/GV97102>

UDC/UDC: 334.734:631.115.8(497.452)

COBISS: 1.01

ABSTRACT

Ten years after the new Agrarian Communities Act: The status of agrarian communities in Upper Carniola

Slovenia has a centuries-old tradition of managing common land, yet the state of agrarian communities at the national level remains poorly researched. This article highlights the historical development, current challenges, and status of agrarian communities in Northern and Central Upper Carniola in 2025. The analysis shows that 52 agrarian communities (48.1%) are active in the area, whereas for 56 communities (51.9%) it remains unclear whether they still operate. This draws attention to the scarcity of available data on the status of agrarian communities. Spatial analysis within Triglav National Park reveals that common land accounts for 23% of the park's area, 23% of the Natura 2000 sites within the park, 25% of quiet zones, and 32% of the park's protective forests, and it includes a significant proportion of valuable natural features and nature reserves. The management of common land plays an important role in preserving biodiversity and the Alpine cultural landscape. This should be taken into account when developing appropriate financial mechanisms and compensation schemes to ensure fairer management of the benefits that agrarian communities provide to the wider society through common land.

KEY WORDS

agrarian communities, commons, common land, collective actions, biodiversity, alpine landscape, Upper Carniola (Gorenjska), Triglav National Park

IZVLEČEK

Deset let po novem Zakonu o agrarnih skupnostih – stanje agrarnih skupnosti na Gorenjskem

Slovenija ima večstoletno tradicijo upravljanja s skupnimi zemljišči, vendar je stanje agrarnih skupnosti na nacionalni ravni slabo raziskano. Prispevek osvetljuje zgodovinski razvoj, sodobne izzive in stanje agrarnih skupnosti na Zgornji in Osrednji Gorenjski leta 2025. Analiza kaže, da tam deluje 52 agrarnih skupnosti (48,1 %), medtem ko za 56 skupnosti (51,9 %) ni znano, ali in če še delujejo v praksi. Ugotovitev opozarja na omejenost razpoložljivih podatkov o dejanskem stanju agrarnih skupnosti. Prostorska analiza v Triglavskem narodnem parku kaže, da skupna zemljišča obsegajo 23 % celotnega parkovnega območja, 23 % območij Natura 2000 znotraj parka, 25 % mirnih območij in 32 % varovalnih gozdov v parku ter vključujejo znaten delež naravnih vrednot in rezervatov. Upravljanje teh zemljišč pomembno prispeva

k ohranjanju biodiverzitete in alpske kulturne pokrajine, kar bo treba upoštevati pri oblikovanju ustreznih finančnih mehanizmov in nadomestil za pravičnejše upravljanje koristi, ki jih agrarne skupnosti prek skupnih zemljišč prispevajo širši družbi.

KLJUČNE BESEDE

agrarne skupnosti, srenja, skupna zemljišča, skupnostne prakse, biodiverziteta, alpska pokrajina, Gorenjska, Triglavski narodni park

The article was submitted for publication on April 29, 2025.

Uredništvo je prispevek prejelo 29. aprila 2025.

1 Introduction

Slovenia has a centuries-long tradition of managing common land and natural resources through agrarian communities, in which ecological and social aspects are increasingly coming to the fore alongside economic ones. Despite several promising but now somewhat dated studies (Petek and Urbanc 2007; Bogataj 2012; Rodela 2012; Premrl 2013), the status of agrarian communities, the management of common land, and the contribution of these communities to society remain poorly researched at the national level. Since 2013, Slovenia has not seen any further national-level analyses of the formal status of agrarian communities and common land, but several research studies and volumes have been published, contributing insights into the revitalization of agrarian communities (Gatto and Bogataj 2015; Premrl et al. 2015), historical conditions (Kozorog and Leban 2023; Peresin Meden 2024), legal arrangements (Hafner 2017; Ravnik Koprivec 2022), theoretical concepts (Šmid Hribar, Bole and Urbanc 2015; Šmid Hribar et al. 2018; Šmid Hribar, Urbanc and Zorn 2023), the practical operation of individual agrarian communities (Urbanc and Šmid Hribar 2021; Bogataj 2022; Bogataj and Krč 2023; Pipan et al. 2023), and early insights into the links between (the Primorska region) agrarian communities and climate change (Bogataj and Uršič Zupan 2023). In 2021, several Slovenian researchers joined a project focusing on the comparative analysis of agrarian communities and common land in the Alps; however, due to a lack of research and data, it was not possible to provide reliable up-to-date information at the national level—a major shortcoming also noted in some other Alpine countries (Pagot et al. 2025).

Despite these studies on agrarian communities and common land in Slovenia, neither researchers nor managers and decision-makers have access to basic up-to-date data on the number and distribution of registered agrarian communities (how many there are and where they are located), nor do they know where their common land is. Their exact size and spatial distribution remain unknown—a problem that Petek and Urbanc (2007) already highlighted nearly twenty years ago. The lack of data at national institutions, especially the relevant ministry, is difficult to understand because such information is essential for the proper management of agricultural land. However, from the perspective of agrarian communities, this is not surprising: the memory of the 1947 nationalization of their land remains very much alive among their members.

In 2015, the new Agrarian Communities Act (hereinafter the ZAgrS; *Zakon o agrarnih ... 2015*) was adopted, aiming to facilitate the management of common land. Despite significant improvements, the main shortcomings remain: agrarian communities are still not recognized as distinct legal entities but rather as groups of private individuals and legal entities, which hampers their operation. Under Article 16 of the ZAgrS (*Zakon o agrarnih ... 2015*), which defines the Register of Agrarian Communities, a list of parcels is also to be compiled. However, by March 2025, only 44 of the 638 agrarian communities recorded in administrative unit registers in 2013 (Premrl 2013) had been entered into this new register. According to the Association of Representatives of Slovenian Agrarian Communities (*Agrarne ... 2025*), 114 agrarian communities are members of this association, but it is assumed that only about half of all agrarian communities in Slovenia are active (*Agrarne ... 2025*; Rebec 2025).

This article sheds light on the historical development and challenges related to common land management in Slovenia, and it empirically assesses the current status of agrarian communities. The following two objectives were pursued: 1) to provide a historical overview of common land in Slovenia across an extensive time to better understand the development and challenges of common land governance and management, and 2) to use a pilot area in Gorenjska region (Upper Carniola) to determine i) how many agrarian communities registered under the 1994 Act on the Reestablishment of Agrarian Communities and the Restitution of Their Property and Rights (hereinafter the ZPVAS; *Zakon o ponovni ... 1994*) remain active and ii) how many have been registered under the ZAgrS adopted in 2015, and iii) to establish the size and iv) distribution of their common land. Even though the terms *grazing community* and, more rarely, *village community* are sometimes used alongside *agrarian community*, all communities reestablished after Slovenia's independence are uniformly referred to in this article as agrarian communities, which also aligns with the ZPVAS and ZAgrS.

2 Historical aspects of common land

In Slovenia, the management of common land and natural resources dates back at least to the Middle Ages. An early form of such communal land management existed as early as the seventh century, when the early Slovenian population formed its first sovereign state, known as Carantania. In Carantania, land, including arable land, was still largely communal and tied to local communities (e.g., villages or large families), which did not allow outsiders to use it (Blaznik 1970). However, communal management of land and resources in the sense it is understood today dates to the ninth century, when, with the advent of Frankish rule and the introduction of the hide (*mansus*) system, local communities were permitted to cultivate less fertile land near the village known as common land (e.g., common pastures). If this common land was covered with forest or shrubs, they were also allowed to gather brushwood, carry out small-scale logging, collect leaf litter, and quarry stone or dig gravel (Blaznik 1970; Kačičnik Gabrič 2014). A particularly important category of communally owned land was fertile but more remote mountain pastures, where the holders of grazing rights organized communal grazing, milking, and cheese-making, and were also responsible for maintaining grazing areas and managing watering sites. Until the end of the eighteenth century, communal grazing was also practiced on arable land after harvest (stubble fields) or during fallow. Other categories of common land included less productive forests, used mainly for firewood, construction timber, and leaf litter for animals. In some areas, forest grazing was also allowed, along with maintaining watering ponds for livestock and certain springs (Blaznik 1970).

Initially, all villagers were entitled to use common land. During the feudal period, lords also had certain rights to the village commons, mountain pastures, and communal land. These rights were sometimes mostly formal and could fall into disuse; in some cases, peasants had to pay dues to the feudal lord, and elsewhere the lord also used the land directly (e.g., he used the forest for logging, whereas the peasants used it for grazing). In such cases, it became customary that the feudal lord became the owner and the peasants were granted the right to use the land.

As long as there was sufficient land, common land caused few conflicts. Between the thirteenth and fifteenth centuries, however, the economic value of areas containing common land, especially forests, began to increase significantly. By that time, forests had already been established as an energy source, and wood was also needed by townspeople. Blaznik (1970) described frequent disputes between various village commons (especially in mountain pastures where water sources were scarce, making a pasture lacking reliable water sources practically useless, and so boundaries between village commons often ran along springs or streams) as well as conflicts between peasants and feudal lords, in which the lords tried to force peasants out of forests. In the fourteenth and fifteenth centuries, when land for settlement became scarce, feudal lords began converting certain communal pastures into new settlements (e.g., Koprivnik in Bohinj area). In some places, the feudal lords took mountain pastures away from subordinate villages and leased them to other village communities from whom they expected higher profits.

From the fourteenth century onward, landless peasants also began to settle common land with the permission of the village communities, which led to a shortage of common land for grazing. Over time, communities became more exclusive and increasingly less open to newcomers. It is believed that during this period a rule became established that rights to common land depended on the size of the farm: those with larger holdings were entitled to more rights but also carried greater responsibilities for maintaining common land. In this respect, landless peasants received significantly fewer rights (Blaznik 1970).

In the sixteenth century, the economic importance of forests grew further because wood also began to be intensively used by ironworks, leading to an escalation of disputes over forest use. At the same time, forests were increasingly exploited and consequently depleted. Grazing areas were particularly in short supply: they were reduced due to the division of forests among new landholders, the extension of crop rotation, or even the abandonment of pastures due to agricultural intensification.

Intensification resulted in less fallow land traditionally used for grazing and the introduction of indoor livestock farming, which required more meadows and fodder crops. The settlement of landless peasants on common land further contributed to the reduction of grazing areas (Blaznik 1970). In addition, common land was sometimes conflated with use rights, understood here as use rights to specific natural resources, which could be held by individuals or communities. However, common land and use rights should not be equated (Kačičnik Gabrič 2014).

Because of all these factors, the first initiatives to divide common land had already begun to emerge in the seventeenth century. In 1745, Maria Theresa's (temporary) Forest Regulation (*Interimswaldordnung*) ordered the division of common forests and common mountain pastures, where peasants had been allowed to manage forests and graze livestock collectively (Kačičnik Gabrič 2014). However, the village common land and nearby common pastures could be retained if needed. The implementation of this legislation progressed slowly because many peasants resisted it; some could not survive on small individual shares of land (especially pastures), and so in many places common land remained in collective ownership until 1848. Alongside efforts to abolish common land, there had already been pressure since the sixteenth and seventeenth centuries to abolish use rights (Kačičnik Gabrič 2014). Because use rights hindered management, allowing both owners and entitled users to exploit the same land, some feudal estates attempted to transfer parts of their forests to their serfs in exchange for relinquishing their use rights in other parts of the forests. However, such agreements rarely succeeded because the estates and peasants struggled to reach consensus. Peasants feared being cheated and losing use rights essential to their farming and survival.

The 1848 abolition of serfdom played an important role in the fate of common land. The 1853 act required the abolition of use rights (not only on common land but on land in general), including by allocating a portion of such land to peasants. In rare cases, forests were divided among individual peasants, whereas mountain pastures remained under collective management. Thus, common land, particularly forests, which had gradually decreased since the 1745 Forest Regulation, initially increased after 1848 but then began to decline once more. Land division initiated in the mid-nineteenth century also progressed very slowly and, in some areas, it remained unfinished up until 1941 (Blaznik 1970).

In some places, to abolish use rights, peasants were granted undivided ownership (i.e., common ownership) of portions of estates, especially forests. However, this land was often located in remote or less fertile mountain areas, and in some cases it even included severely depleted land. Because of such practices, which favored large landowners, peasants often received land of much lower quality than what they had previously used—sometimes only half or even less than one-fifth of the former value (Blaznik 1970). On the other hand, Kačičnik Gabrič (2014) notes that peasants themselves contributed to the degradation of forests and pastures through excessive felling of trees at inappropriate times and over-exploiting the pastures.

The entry of common land into the land register also proved difficult, causing additional confusion. In i) many cases, common land was registered as land attributed to old communities (based on former shares), ii) in some cases it was registered entirely under the newly established political municipalities, and iii) often it was not registered at all because it was not treated as an independent category of the land register entry (Blaznik 1970; Vilfan 1996). At that time, the type of land register entry determined the holder of the rights to use the common land.

In communist Yugoslavia, common land fared even worse than privately owned land. Under the 1947 Agrarian Communities Act (*Zakon o agrarnih ... 1947*) and the 1965 Disposal of the Property of Former Agrarian Communities Act (*Zakon o razpolaganju ... 1965*), common land and agrarian communities were abolished and nationalized (Šmid Hribar et al. 2018). According to Cerar et al. (2011), between 1,000 and 1,500 Slovenian agrarian communities were dissolved or dispossessed during communist nationalization. Hafner (2017) reports that, at the time of nationalization, agrarian communities encompassed approximately 180,000 hectares of land, which included around 60,000 hectares of mountain pastures.

2.1 Reestablishment of agrarian communities

With Slovenia's independence in 1991, denationalization provided the opportunity to reestablish agrarian communities and restitute the nationalized common land. The first opportunity for restitution was provided by the Denationalization Act (Zakon o denacionalizaciji 1991), under which land was to be returned to individual heirs. Such a form of restitution was highly unfavorable for agrarian communities because it encouraged the privatization of the former common property and led to the fragmentation and alteration of land use—issues already noted in the literature (Petek and Urbanc 2007; Šmid Hribar et al. 2015; 2018). To mitigate these difficulties, Slovenia adopted the Act on the Reestablishment of Agrarian Communities and the Restitution of Their Property and Rights (Zakon o ponovni ... 1994). Under this law, the property of former agrarian communities was returned to their former members as co-ownership or joint ownership, which simplified and accelerated denationalization procedures. Article 6 of this law envisaged a register of agrarian communities but did not require a list of their land to be entered in the register, because this became known only after final decisions on the restitution of agrarian community property were issued.

By 2007, the register contained 665 agrarian communities, and at that time land had been returned to 71% of them (Petek and Urbanc 2007). The former common land of agrarian communities that were not re-registered remained under state or municipal ownership (Kozorog and Leban 2023). A new analysis of the state of agrarian communities was carried out several years later by Premrl (2013), who reported 638 agrarian communities listed in the registers of administrative units, of which 547 were potentially active, and 48 of these were still undergoing restitution proceedings at the time. By 2013, a total of 77,486.47 hectares of land, corresponding to 3.67% of Slovenia's territory, should have been returned to agrarian communities.

3 Methods

Due to limited human and financial resources, the initial focus in assessing the status of agrarian communities and the extent and distribution of their common land was placed on Northern and Central Upper Carniola (slv. *Zgornja in Osrednja Gorenjska*), which encompasses the administrative units of Jesenice, Kranj, Radovljica, Škofja Loka, and Tržič. The situation was examined in three ways: through analysis of officially accessible formal legal data, a survey, and a review of selected literature.

Based on the list of agrarian communities identified by Petek (2021) in 2007, a list of all agrarian communities within these administrative units was compiled. In July 2024, an official letter was sent to all representatives of agrarian communities, except those in the administrative unit of Škofja Loka, explaining the purpose of data collection and enclosing a short questionnaire. The aim was to obtain information on the operational status of agrarian communities (e.g., whether they held general assemblies or meetings at least once a year), the legal basis of their registration (whether they are entered in accordance with the 1994 ZPVAS or the 2015 ZAgrS), and data on parcel numbers of the common land they managed. Representatives of agrarian communities in the Škofja Loka administrative unit received the letter in March 2025.

In parallel, an official letter was sent to the Ministry of Agriculture, Forestry, and Food (hereinafter the MKPG), which is responsible for managing the new Register of Agrarian Communities. The letter requested that, in accordance with the Article 15 of the ZAgrS, they provide the names and registered seats of all agrarian communities in electronic form, and for each of them a list of land parcels with parcel numbers and cadastral districts. Because data collection progressed very slowly, an official letter with the same request was also sent to the administrative units of Jesenice, Kranj, Radovljica, Škofja Loka, and Tržič in February 2025.

The parcel numbers obtained were entered into Slovenia's digital real estate cadaster, which was used to create a digital layer of common land. Because by March 2025 it was not possible to collect data for all agrarian communities on the Gorenjska region list, the study area was narrowed to Triglav National Park (hereinafter TNP). This decision was supported by the fact that the area is manageable enough for a manual review of land ownership in the land register. To obtain data for agrarian communities on the Primorska region side of TNP, which was not directly included in this study, an official request was sent to the Tolmin Administrative Unit in February 2025, and a response with the relevant data was received from them in March 2025.

The status of agrarian communities that did not respond to the letter and for which no data were received from the MKGP or the administrative units was additionally checked through their membership in the Association of Representatives of Slovenian Agrarian Communities (ZPASS) and through their potential descriptions in the book *Slovenske srenje kot izročilo in priložnost* (Slovenian Agrarian Communities as Tradition and an Opportunity; Bogataj 2022). This work, published in 2022, features short presentations by 80 Slovenian agrarian communities. If an agrarian community was not detected through at least one of the listed criteria—which are not mutually equivalent—the operational status of the relevant agrarian community or grazing community was marked as »not identified« in Table 1.

In the final step, the digital layer of agrarian community land within TNP was overlaid with land use (Evidenca ... 2025), Natura 2000 sites (Natura ... 2025), protected areas (Zavarovana ... 2025), valuable natural features (Naravne ... 2025), quiet zones (Mirna ... 2024), and protective forests (Varovalni ... 2024) layers. This made it possible to determine land-use categories on common land and to analyze the extent to which agrarian communities contribute to the conservation of biodiversity, ecosystems, and natural heritage in TNP.

4 Overview of the operational status of agrarian communities in Northern and Central Upper Carniola

In 2007, the list of agrarian communities for Northern and Central Upper Carniola included 108 agrarian communities from the administrative units of Jesenice, Kranj, Radovljica, Škofja Loka, and Tržič. 23 completed questionnaires were received from representatives of agrarian communities, submitted by post or by phone. Following discussions with staff at the Jesenice Administrative Unit, it was established that the Smokuč agrarian community and the Gozd Martuljek–Jesenje grazing community no longer exist, and they were therefore removed from the list. The Blejska Dobrava agrarian community had been entered twice (under the Jesenice and Radovljica administrative units), and so one entry was deleted. A new grazing community, Jeseniška Rožca, was established as part of the Jesenice, Sava, Playž, Prihodi agrarian community in accordance with the ZAgrS, and it was added to the list. In the Škofja Loka Administrative Unit, two grazing communities were established under the Agriculture Act (Zakon o kmetijstvu 2008): the Blegoš and Soriška Planina grazing communities. After updating the list, a total of 108 agrarian communities were recorded across the administrative units of Jesenice, Kranj, Radovljica, Škofja Loka, and Tržič (Table 1).

In February 2025, data were received from the MKGP, revealing that 44 agrarian communities had been entered into the new register, including 14 in Gorenjska region. In February 2025, the Jesenice Administrative Unit also sent us a list of 14 agrarian communities registered under the ZAgrS. The Radovljica Administrative Unit provided a list of 14 agrarian communities; in Tržič, there are 2 such communities according to the administrative unit's records, the same number as in Kranj, whereas none were registered in Škofja Loka.

The remaining agrarian communities in Gorenjska region appear to still be registered under the ZPVAS. For 52 agrarian communities (48.1% of all communities on the list) in Northern and Central Upper Carniola it can be confirmed that they are active, and for the remaining 56 (51.9%) no information regarding their activity could be identified.

Table 1: Operational status of agrarian communities and grazing communities in Gorenjska region in 2025.

Name of agrarian community (AC), grazing community (GC), or village community (VC) from the 2007 list	Administrative unit	Participated in survey	Registered at administrative unit under ZAgrS	Included in MKGP register	ZPASS membership	Described in Bogataj (2022)	Operational status not identified
Dovje–Mojstrana AC	Jesenice	x	x		x	x	
Kranjska Gora–Log AC	Jesenice		x		x	x	
Rateče–Planica AC	Jesenice		x			x	
Žirovnica–Moste AC	Jesenice		x				
Hrušica AC	Jesenice		x			x	
Gozd and Srednji Vrh AC	Jesenice						x
Javorniški Rovt–Slovenski Javornik AC	Jesenice	x	x		x	x	
Blejska Dobrava AC	Jesenice		x				
Smokuč–Rodine AC	Jesenice	x	x				
Zabreznica–Selo AC	Jesenice						x
Planina Pod Golico AC	Jesenice		x		x	x	
Doslovče–Breznica AC	Jesenice	x	x				
Jesenice, Sava, Plavž, Prihodi AC	Jesenice						x
Podkoren AC	Jesenice		x	x			
Vrba AC	Jesenice						x
Potoki AC	Jesenice		x			x	
Koroška Bela AC	Jesenice		x		x		
Zgornja Radovna GA	Jesenice						x
Srednji Vrh GA	Jesenice						x
Kočna GA	Jesenice						x
Podkoren GA	Jesenice						x
Belca GA	Jesenice						x
Jeseniška Rožca GA	Jesenice		x				
Srednja Vas–Zalog AC	Kranj						x
Povlje AC	Kranj	x			x		
Tupaliče AC	Kranj						x
Jezerca GA	Kranj	x			x	x	
Kriška Planina GA	Kranj	x			x	x	
Bašelj AC	Kranj		x	x	x		

Name of agrarian community (AC), grazing community (GC), or village community (VC) from the 2007 list	Administrative unit	Participated in survey	Registered at administrative unit under ZAgrS	Included in MKGP register	ZPASS membership	Described in Bogataj (2022)	Operational status not identified
Babni Vrt AC	Kranj		x	x			
Cerklje AC	Kranj						x
Trboje AC	Kranj						x
Visoko AC	Kranj						x
Možjanca AC	Kranj						x
Vas Jama AC	Kranj						x
Spodnje Bitnje AC	Kranj						x
Luže AC	Kranj						x
Rupa VC	Kranj						x
Voklo VC	Kranj				x		
Stara Fužina–Studor AC	Radovljica	x	x	x	x	x	
Gorjuše–Nomenj (Planina Javornik) AC	Radovljica	x					
Srednja Vas v Bohinju AC	Radovljica	x	x	x	x	x	
Bohinjska Bela AC	Radovljica		x	x	x		
Bohinjska Češnjica, Jereka, Podjelje, Koprivnik AC	Radovljica						x
Bohinjska Bistrica AC	Radovljica		x	x	x	x	
Savica AC	Radovljica				x	x	
Kranjska Dolina AC	Radovljica	x	x		x		
Gorjuše AC	Radovljica						x
Zgoša Planina Prevala AC	Radovljica						x
Selo (pri Bledu) AC	Radovljica		x	x	x		
Zasip AC	Radovljica						x
Lipniška Planina AC	Radovljica						x
Ravne (v Bohinju) AC	Radovljica	x	x	x	x	x	
Sveta Lucija AC	Radovljica	x					
Hraše AC	Radovljica						x
Gorjuše–Nomenj Gozd Ozebovc AC	Radovljica						x

Name of agrarian community (AC), grazing community (GC), or village community (VC) from the 2007 list	Administrative unit	Participated in survey	Registered at administrative unit under ZAgrS	Included in MKGP register	ZPASS membership	Described in Bogataj (2022)	Operational status not identified
Nomenj, Log, Lepence, Bitnje AC	Radovljica						x
Selsko–Kupljeniška Planina AC	Radovljica						x
Poljšica AC	Radovljica	x	x	x	x	x	
Mošenjska Planina AC	Radovljica				x	x	
Bodešče AC	Radovljica		x	x	x		
Spodnje Laze AC	Radovljica						x
Spodnje in Zgornje Laze AC	Radovljica						x
Grad–Bled AC	Radovljica	x	x		x		
Ribno AC	Radovljica		x	x		x	
Nemški Rovt AC	Radovljica						x
Draga–Kisovec AC	Radovljica	x			x		
Ribenska in Grofova Planina AC	Radovljica		x	x	x	x	
Podhom AC	Radovljica		x	x			
Spodnje Gorje–Podhom–Zgornje Laze AC	Radovljica						x
Rečica AC	Radovljica		x			x	
Vrbnje AC	Radovljica						x
Poljče AC	Radovljica						x
Kupljenik AC	Radovljica						x
Bistrica pri Tržiču AC	Tržič		x			x	
Javornik AC	Tržič						x
Leše AC	Tržič				x	x	
Planine Šija AC	Tržič						x
Planina Pungrat AC	Tržič	x				x	
Bičevje AC	Tržič				x	x	
Brinje AC	Tržič						x
Lom–Zanjivico AC	Tržič						x
Zvirče AC	Tržič		x			x	

Name of agrarian community (AC), grazing community (GC), or village community (VC) from the 2007 list	Administrative unit	Participated in survey	Registered at administrative unit under ZAgrS	Included in MKGP register	ZPASS membership	Described in Bogataj (2022)	Operational status not identified
Tegošče AC	Tržič				x	x	
Polana AC	Tržič		x		x		
Brdo AC	Tržič						x
Brezje–Visočje AC	Tržič				x		
Kofce AC	Tržič						x
Dražgoše in Selca–Dražgoše pri Cerkvi AC	Škofja Loka						x
Krnice AC	Škofja Loka						x
Podlonk AC	Škofja Loka						x
Prtoč AC	Škofja Loka						x
Zabrdo AC	Škofja Loka						x
Podgora AC	Škofja Loka	x					
Torka–Ravne AC	Škofja Loka						x
Spodnja Sorica AC	Škofja Loka						x
Zgornja Sorica AC	Škofja Loka						x
Soseska Lajše AC	Škofja Loka						x
Vaška Skupnost Javorje, Dolenčice, Murave VC	Škofja Loka						x
Zgornje Danje AC	Škofja Loka						x
Robidnica, Lajše, Krnice AC	Škofja Loka						x
Leskovica, Kopačnica, Studor AC	Škofja Loka						x
Soseska Kališe (Srenja S. Križ) AC	Škofja Loka	x					
Ratitovec–Klom GA	Škofja Loka						x
Selca GA	Škofja Loka	x					
Golica II GA		x					
Blegoš GA	Škofja Loka						x
Soriška Planina 2 GA	Škofja Loka						x
Total	108	23	33	14	31	25	56

4.1 Agrarian communities in Triglav National Park

23 agrarian communities hold common land either entirely or in part within TNP. 19 of them are registered under the ZAgrS, and 4 registered under the ZPVAS were identified manually. Some agrarian communities jointly own certain parcels of land, such as the Blejska Dobrava and Podhom communities, and the Grad-Bled and Rečica communities (marked * and ** in Table 2). Altogether, agrarian communities in TNP hold 19,453.4 hectares of common land, or 23% of the park's area (Table 2, Figure 1). The actual area of agrarian community land within TNP may be even larger because several parcels in the park are jointly owned by a substantial number of individuals. However, this cannot be confirmed because available data do not indicate whether these parcels belong to an agrarian community or a grazing community.

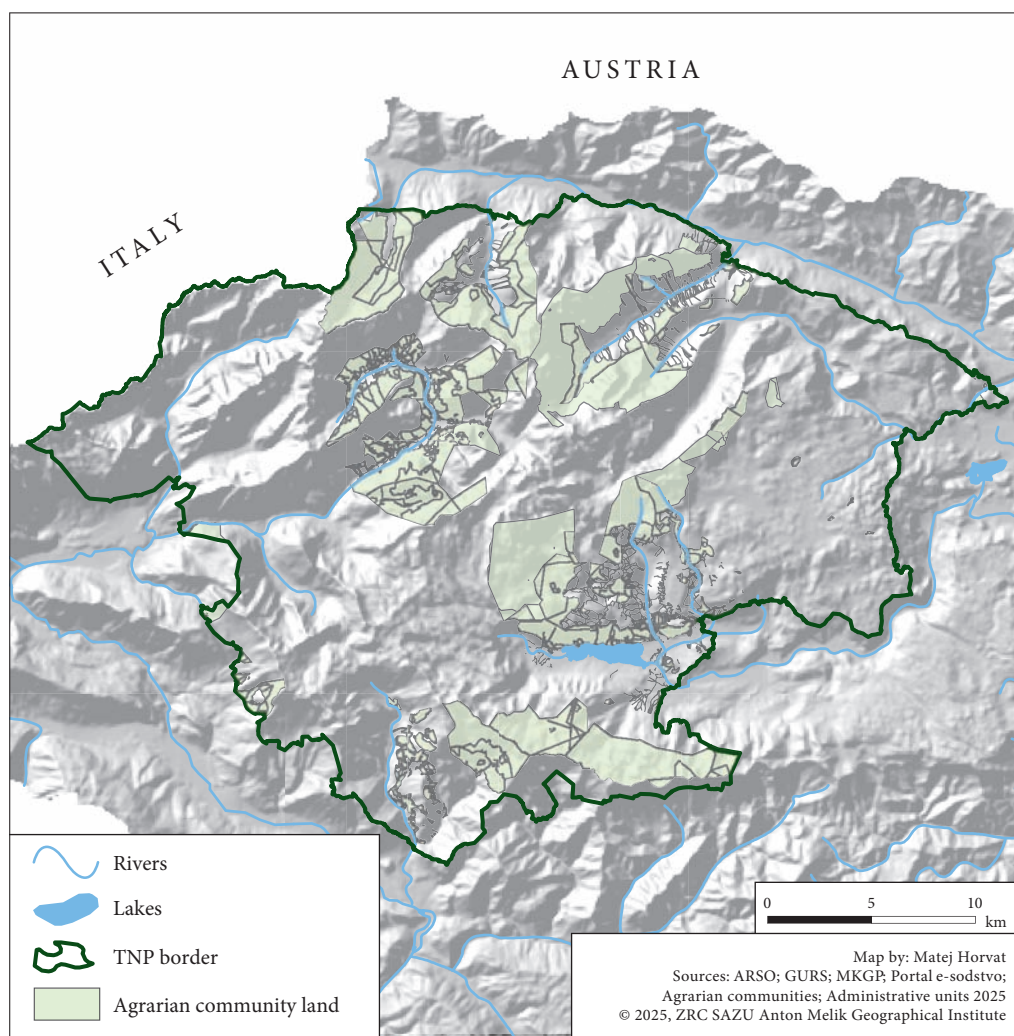

Figure 1: Agrarian communities in Triglav National Park.

Table 2: Area of agrarian communities in Triglav National Park by nature conservation category and land use (for larger categories).

Agrarian community	Administrative unit	Registered under ZAgrS	Area in TNP (ha)	NATURA 2000 site (ha)	(Strict) nature reserve (ha)	Valuable natural feature (ha)	Meadow/pasture (ha)	Forest (ha)	Dry, open land with or without vegetation cover (ha)
Blejska Dobrava*	Jesenice	1	18.9	18.9	0.0	16.2	1.0	17.8	0.0
Bohinjska Bela	Radovljica	1	3.1	3.1	0.0	3.1	2.2	0.5	0.0
Bohinjska Bistrica	Radovljica	1	781.9	781.9	0.0	162.5	59.9	448.3	237.1
Bohinjska Česnjica, Jereka, Podjelje, Koprivnik	Radovljica		3.4	3.4	0.0	3.4	0.5	2.6	0.0
Čadrag	Tolmin		518.3	518.3	0.0	39.2	13.3	473.9	24.0
Čezsoča	Tolmin	1	176.5	176.5	0.0	4.6	31.6	129.9	5.6
Drežniške Vasi	Tolmin		193.1	193.1	0.0	14.6	13.1	103.5	70.4
Dovje – Mojstrana	Jesenice	1	3,733.1	3,729.9	0.0	3,534.8	57.1	1,713.8	1,920.4
Grad–Bled**	Radovljica	1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Hrušica	Jesenice	1	1.3	1.3	0.0	0.7	0.0	0.8	0.4
Kranjska Dolina	Radovljica	1	15.6	15.6	0.0	15.6	9.4	6.0	0.0
Kranjska Gora–Log	Jesenice	1	1,698.5	1,697.5	0.5	134.9	16.1	741.9	924.2
Krasji Vrh	Tolmin	1	0.8	0.8	0.0	0.0	0.0	0.8	0.0
Plaže Soča	Tolmin	1	758.8	758.8	0.0	15.8	23.3	458.8	265.5
Podhom*	Radovljica	1	22.2	14.8	0.0	11.7	2.9	18.9	0.0
Poljubinj	Tolmin	1	869.9	869.9	0.0	200.7	46.2	505.3	267.6
Rateče–Planica	Jesenice	1	1,368.9	1,367.2	18.7	1,357.2	8.2	577.6	777.2
Ravne v Bohinju	Radovljica	1	2.0	2.0	0.0	2.0	0.4	0.6	0.9
Rečica**	Radovljica	1	2.3	2.3	0.0	2.3	0.3	2.0	0.0
Savica	Radovljica		1,390.1	1,340.3	1.1	1,086.7	79.9	887.0	385.3
Srednja Vas v Bohinju	Radovljica	1	716.4	712.0	0.0	415.8	102.5	445.9	142.9
Stara Fužina Studor	Radovljica	1	3,601.5	3,520.6	0.0	848.1	297.5	2,455.6	731.1
Vas Trenta	Tolmin	1	3,152.9	3,152.9	326.2	462.6	38.0	2,136.1	951.4
Unknown ACs	Jesenice, Radovljica		39.4	39.4	0.0	1.7	0.9	34.5	3.7
*Blejska Dobrava and Podhom	Jesenice, Radovljica		64.5	64.5	0.0	64.5	24.0	37.6	0.0
**Grad–Bled and Rečica	Radovljica		320.3	320.3	0.0	320.3	39.5	233.7	29.1
Total		19	19,453.4	19305.1	346.4	8,718.8	867.6	11,433.3	6,737.0

In terms of land use of common land within TNP (Table 3), forested areas stand out as the dominant category, covering 11,433.3 hectares, which accounts for 59% of all common land in TNP (21% of all forest area in the park; Table 4). This is followed by dry open land with or without vegetation cover, extending across 6,737.0 hectares, or 35% of all common land in TNP (32% of this land-use category in TNP). These areas include landslides, barren or inaccessible terrain with rocky substrate, gravel surfaces, dry riverbeds, and similar landforms. In TNP, this category primarily corresponds to high-mountain areas. Another important, although less extensive, type of common land in TNP consists of meadows and pastures, covering 867.6 hectares, or 4% of all common land in the park (14% of all meadows and

Table 3: Land use on agrarian community land in Triglav National Park in 2025.

Land-use category	Area of agrarian community land in TNP (ha)	Share of land-use category on agrarian community land (%)
Forest	11,433.3	59
Dry open land with or without vegetation cover	6,737.0	35
Meadow/pasture	867.6	4
Other	415.5	2
Total	19,453.4	100

Table 4: Comparison of the areas of Triglav National Park and agrarian community land in Triglav National Park by nature conservation category and selected land-use category.

	Area in TNP (ha)	Area of agrarian community land in TNP (ha)	Share of agrarian community land in TNP (%)	Share of agrarian community land in specific land-use category in TNP (%)
Total area	83,973.28	19,453.4	23	
Nature conservation category				
Natura 2000 site	82,920.77	19,305.1	23	
Nature reserve / strict nature reserve	1,607.12	346.4	22	
Valuable natural feature	40,739.31	8,718.8	21	
Quiet zone	11,445.67	2,867.0	25	
Protective forest	26,810.54	8,697.0	32	
Land use				
Forest	53,977.45	11,433.3	14	21
Dry open land with or without vegetation cover	21,039.07	6,737.0	8	32
Meadow/pasture	6,074.69	867.6	1	14
Other	2,882.07	415.5	0.5	14

pastures in TNP). Other land use categories, such as extensive orchards, overgrown agricultural land, trees and shrubs, uncultivated farmland, farmland with scattered woodland, built-up areas, and bodies of water, collectively account for 2% of all common land in TNP.

The overlap with nature conservation categories shows that 8,718.8 hectares (45%) of common land intersect with valuable natural features, corresponding to 21% of all areas covered by such features in TNP. An additional 346.4 hectares (2%) of common land was identified as nature or strict nature reserves (22% of the total area of such reserves in TNP). Furthermore, as much as 19,305.1 hectares (99%) of common land is part of the Natura 2000 network and thus contributes to biodiversity preservation; this accounts for 23% of all Natura 2000 sites within TNP (Table 4). TNP also includes quiet zones, which are especially important for the protection of plant and animal species and habitat types. Human presence and activities in these areas are regulated so that disturbance is kept to a minimum (Mirna ... 2024). One-quarter (2,867.02 hectares) of these quiet zones lie on common land. Special attention should be drawn to forests in TNP, which perform an important protective function. Nearly half of all forests in the park (49.7%) are classified as protective forests (Varovalni ... 2024). A significant share of these are located on common land, accounting for nearly one-third (32%) of all protective forests in TNP.

5 Discussion

This study provides three key insights. First, it offers an in-depth overview of the historical development of common land management in Slovenia from the early Middle Ages to the present. This covers a much longer timeframe than most studies to date, which usually use the 1848 abolition of serfdom as the main historical starting point. The historical development presented in this article shows that common land in Slovenia is much older, with its earliest known instances dating back at least to the ninth century. The difficulties surrounding the management of common land, along with the tendencies of various authorities and feudal estates with greater decision-making power to abolish it, also go back several centuries. In lowland areas, this abolition was already achieved by the early twentieth century. In contrast, in the more remote and less accessible parts of Slovenia, such as the Alps, the Kras Plateau, or the Dinaric regions, local populations successfully resisted these pressures due to their harsher natural and living conditions. Paradoxically, the 1848 abolition of serfdom contributed to an expansion of common land. In the process of »liberating« land from use rights, large landowners transferred part of such encumbered parcels to peasants in the form of common land, and peasants had to relinquish their use rights to the remainder of the estate. In such cases, peasants and local communities typically received less fertile and more remote land, which is also supported by the findings of this research in TNP, but it may come even more to the fore in a nationwide study. In TNP, as much as 35% of common land consists of dry open terrain with or without vegetation, comprising 32% of all land in this category within the park. According to historians, most agrarian communities were disadvantaged during the mid-nineteenth-century land division; nevertheless, they did retain, at least to some extent, control over common land, especially pastures and forests. However, under communist Yugoslavia, nationalization stripped agrarian communities of their decision-making power over this land (an estimated 1,000 to 1,500 agrarian communities were abolished). With Slovenia's independence and subsequent denationalization, they were able to reestablish the management of their former common land. However, in many remote regions, agriculture had largely declined in the meantime, diminishing interest in reestablishing common land management. In addition, the restoration of agrarian communities has proven to be an exceptionally complex bureaucratic process that, in many places, remains unresolved.

Alongside this historical overview, we propose that the traditional Slovenian term *srenja* be reintroduced for agrarian communities, grazing communities, and other contemporary communities that govern and manage common land. The translation of *commons* as *skupno* is not particularly fitting, and the Slovenian term *skupna zemljišča* 'common land' only partly conveys the meaning of communal

management (it refers primarily to the territory while overlooking the community's practices, values, and norms).

Second, this study provides an empirical assessment of the status of agrarian communities in Gorenjska region in 2025. Based on publicly available records and data from the MKGP, the Jesenice, Kranj, Radovljica, Škofja Loka, and Tržič administrative units, the Association of Representatives of Slovenian Agrarian Communities, the book *Slovenske srenje kot izročilo in priložnost* (Bogataj 2022), and responses provided by agrarian community representatives, we updated the 2007 list of agrarian communities established under the ZPVAS of 1994. Based on this, we identified active operations in 52 agrarian communities, which accounts for 48.1% of all agrarian communities in Northern and Central Upper Carniola. There is no information on the activity or organizational form of the remaining 56 communities (51.9%). An expert familiar with conditions in the area studied (Klinar 2025) reported that many grazing communities never filed restitution claims and therefore never registered under the agrarian community legislation. Nonetheless, they remain active and rent land for grazing that has been returned to other beneficiaries. In some cases, land was returned to private individuals, who then established a grazing community. In others, land was returned to an agrarian community, but a smaller group of active farmers within it established a separate grazing community. These cases suggest organizational and ownership differences between agrarian communities and grazing communities. However, it remains unclear whether grazing communities are legally equivalent to agrarian communities because no study systematically examining grazing communities could be identified in the literature. To determine actual activity, each agrarian community or grazing community marked as »operational status not identified« in Table 1 would need to be verified directly in the field.

Third, a detailed analysis of the land held by agrarian communities within TNP shows that the common land that was generally considered economically inferior during the land division around 1848 is becoming increasingly important from the ecological and social perspectives. Common land accounts for as much as 23% of TNP. These areas contain 21% of all registered valuable natural features, 22% of nature or strict nature reserves, 23% of Natura 2000 sites, 25% of quiet zones, and 32% of protective forests. The actual figures could be somewhat higher because there are even more parcels with multiple owners, for which it is unclear whether they belong to agrarian communities. A considerable portion of this land does not generate direct economic returns, but it plays a key role in protecting the park's natural heritage and is also important for recreational uses, such as hiking. However, agrarian communities have little say in planning and managing these activities, revealing a gap between their spatial significance and their actual management role.

In addition, some agrarian communities rent extra private land for grazing. Through the management of forests and pastures, they make a significant contribution to maintaining biodiversity, habitat types, and the Alpine cultural landscape. The management of protective forests further safeguards land against erosion, landslides, wind, water, snow accumulation, and other natural hazards, especially on steep slopes and riverbanks, and in flash flood-prone areas. This means that common land in TNP is no longer important primarily because of its economic benefits. Instead, further spatial analyses and qualitative approaches should clarify their significance in nature protection, biodiversity preservation, natural hazard prevention, and the provision of various types of ecosystem services. These include recreation, climate mitigation via carbon storage and reduction, drinking water supply, air-quality regulation, and the preservation of natural and cultural heritage, to name just a few. It would be appropriate for landowners to receive adequate financial compensation or incentives for some ecosystem services, especially those providing benefits to society at large (Šmid Hribar et al. 2025), or at least to be exempt from paying taxes on such land. The European Union introduced the Emissions Trading System (EU ETS; Direktiva ... 2003) as early as 2005, but forest owners in Slovenia currently cannot sell carbon credits because forests are not included in the EU ETS. Nonetheless, forest owners are entitled to various financial incentives and subsidies provided by the state to cofinance forest investments, such as silvicultural and conservation projects and forest-road maintenance (Strateški ... 2022).

MATEJA ŠMID HRIBAR

MATEJA ŠMID HRIBAR

Figure 2: Cattle being let onto the common pasture in Poljšica pri Gorjah, May 2025 (upper figure); the renovated Golden Water (Sln. Zlata voda) pond above the Konjščica mountain pasture on the Pokljuka Plateau, August 2024 (lower figure).

Finally, the land use analysis showed that today most common land consists of forests rather than pastures, contrary to what might be inferred from the land categories listed in claims filed by agrarian communities after Slovenia's independence. This was already highlighted by Petek and Urbanc (2007), who noted that the land-use data in these claims did not reflect the actual conditions on the ground. It would be useful to prepare a land-use change analysis comparing the situation around the Second World War with that of today (2025) to determine the extent of pasture overgrowth over the past eighty years. However, based on field observations and interviews with members of agrarian communities, it can be concluded that agrarian communities remain the guardians and caretakers of mountain pastures, which are important elements of the traditional Slovenian Alpine cultural landscape. Without their active management, mountain pastures would practically no longer exist in Gorenjska region (Figure 2).

At the time of this research (i.e., 2025), thirty-one years have passed since the adoption of the ZPVAS (1994) and ten years since the adoption of the ZAgrS (2015). The ZAgrS was expected to accelerate the resolution of long-standing inheritance procedures and simplify the operation of agrarian communities so that they could finally focus on their primary objective: managing common agricultural and forest land. A prerequisite for this was re-registration and entry into the new Register of Agrarian Communities, which imposed a new administrative and financial burden on them. According to the analysis in this study, 33 agrarian communities and grazing communities in Northern and Central Upper Carniola have completed this process. Under the Act Amending the Agrarian Communities Act (Zakon o spremembah ... 2022; ZAgrS-A), all remaining agrarian communities and grazing communities that have not yet been registered under the 2015 act (ZAgrS) but were established under the 1994 act must register and be entered in the new MKGP register by 2030. Many of these communities will need support in the form of legal advice and best practice examples from the communities that have already registered.

Another challenge is emerging in connection with the management of common land. Research on the role of communal management in maintaining cultural landscapes in Slovenia (Šmid Hribar et al. 2023) shows that especially in recent decades new forms of community-based management and much smaller pieces of common land have been developing (e.g., the Škocjan Lagoon and the Krater collective in Ljubljana). These communities face different challenges, and so the ZAgrS (2015), which was designed for traditional agrarian communities, is irrelevant for them. For these more contemporary collective actions, new legal frameworks similar to those governing associations will need to be explored, and perhaps designed, in the future, allowing them to manage natural resources. These newer forms of collective actions use a more modern approach to natural resource management, both in cases where these communities own the land or resources and in cases where they do not and instead rent the land (which is even more common in practice). Typically, members of traditional agrarian communities and members of new collective actions related to natural resource management do not know one another or one another's methods. However, by creating a network connecting traditional agrarian communities and newer community initiatives, they could help one another by exchanging experience and advice, and by actively participating in community-based actions. These gaps would be worth exploring in future research.

6 Conclusion

This study shows that common land in Slovenia has a long history, going back at least to the ninth century, which is earlier than the chronological boundaries typically cited in studies to date. Over the centuries, its management has been shaped by repeated attempts by state authorities to abolish it, especially in more accessible areas, whereas in remote regions it persisted longer. The spatial analysis of common land in TNP confirms that these areas were often less fertile and less suitable for agriculture, but today they are important for nature protection and recreation – fields in which agrarian commu-

nities do not (yet) play a decisive role. Historical changes, such as the abolition of serfdom, nationalization, and denationalization, have fundamentally influenced ownership patterns and management possibilities, which to this day remain complex and in some places still unresolved.

The analysis of agrarian communities in Northern and Central Upper Carniola in 2025 highlights the need for a systematic field survey of communities whose operational status remains unclear. Due to gaps in official records, it would make sense to establish an up-to-date register that would make it possible to conduct new landscape analyses. These, in turn, would facilitate more comprehensive natural-resource management. Such a register would also benefit agrarian communities themselves and strengthen their rights to use local natural resources because recent historical examples have shown the importance of proper registration of common land in the land cadaster. Active cooperation between national authorities and agrarian communities and grazing communities will be essential for this.

The analysis of common land within TNP confirms its growing ecological and social importance: it is vital for maintaining mountain pastures, supporting biodiversity, managing forests, enhancing the quality of life of society at large, and passing on tradition and Alpine cultural landscapes to present and future generations. Agrarian communities hold local knowledge about natural resources, forests, and pastures and, as such, they function as guardians of nature, biodiversity, and cultural landscapes. This knowledge has significant educational value, although it remains insufficiently recognized. For these reasons, it would be advisable to assess their value more precisely through spatial analyses and qualitative approaches (e.g., by assessing individual ecosystem services) and to develop appropriate mechanisms for financial compensation and incentives for landowners, including agrarian communities. This would help strengthen the recognition of their role as positive examples of common land management, whose benefits extend beyond individual interests and contribute significantly to the well-being of the wider community.

Acknowledgements: I greatly appreciate the suggestions for improvement made by two reviewers and to Matej Horvat for his support in GIS mapping. This research was financially supported through the Slovenian Research and Innovation Agency core research funding program »Geography of Slovenia« (P6-0101) and the ZRC SAZU grant from March 2024. It was also supported by the SELINA project, funded by the European Union's Horizon Europe research and innovation program under grant agreement no. 101060415.

Research data: The research data on which the article is based are available in the article itself.

7 References

- Agrarne skupnosti 2025. Združenja predstavnikov agrarnih skupnosti Slovenije. Medmrežje: <https://agrarne.si/agrarne-skupnosti/> (28. 4. 2025).
- Blaznik, P. 1970: Kolektivna kmečka posest. Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev, Zgodovina agrarnih panog, Zv. 1: Agrarno gospodarstvo. Ljubljana.
- Bogataj, N. (ur.) 2022: Slovenske srenje kot izročilo in priložnost. Ljubljana.
- Bogataj, N. 2012: Model delovanja slovenskih agrarnih skupnosti. Soupravljanje naravnih virov: vaške skupnosti in sorodne oblike skupne lastnine in skupnega upravljanja. Wageningen.
- Bogataj, N., Krč., J. 2023: Towards the efficient response of forest owners to large-scale forest damage: An example of forest commons. Acta geographica Slovenica 63-3. DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS.11084>
- Bogataj, N., Uršič Zupan, M. (ur.) 2023: Krhka ravnotežja: Podnebne spremembe in odziv primorskih agrarnih skupnosti nanje. Ljubljana.
- Cerar, G., Kliner, P., Papež, M. 2011: Prihodnost agrarnih skupnosti. Zelena dežela, Glasilo Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije 102. Medmrežje: <https://www.kgzs.si/uploads/dokumenti/glasilo-zelena-dezela/2011/zelena-dezela-102.pdf> (10. 8. 2025).

- Direktiva 2003/87/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. oktobra 2003 o vzpostavitvi sistema za trgovanje s pravicami do emisije toplogrednih plinov v Skupnosti in o spremembi Direktive 96/61/ES. Uradni list Evropske unije L 275, 25. 10. 2003.
- Evidenca dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč: Register kmetijskih gospodarstev. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Ljubljana, 2025. Medmrežje: <https://rkg.gov.si/vstop/> (8. 2. 2025).
- Gatto, P., Bogataj, N. 2015: Disturbances, robustness and adaptation in forest commons: Comparative insights from two cases in the South-eastern Alps. *Forest Policy and Economics* 58. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2015.03.011>
- Hafner, A. 2017: Zakon o agrarnih skupnostih s komentarjem. Ljubljana.
- Kačičnik Gabrič, A. 2014: To smemo že tako dolgo. Ljubljana.
- Klinar, K. 2025: Pašne skupnosti na Gorenjskem. Osebna korespondenca. Hrušica, 7. 3. 2025.
- Kozorg, E., Leban, F. 2023: Odtis agrarnih skupnosti in kulturni krajini Primorske. Krhka ravnotežja: Podnebne spremembe in odziv primorskih agrarnih skupnosti nanje. Ljubljana.
- Mirna območja. Triglavski narodni park. Osebna korespondenca. Bled, 24. 6. 2024.
- Naravne vrednote: Naravovarstveni atlas. Zavod Republike Slovenije za varstvo narave. Ljubljana, 2025.
- Natura 2000: Naravovarstveni atlas. Zavod Republike Slovenije za varstvo narave. Ljubljana, 2025.
- Pagot, G., Šmid Hribar, M., Rail, L. F., Walters, G., Hymas, O., Liechti, K., Haller, T., Urbanc, M., Dalla Torre, C., Joye, J.-F., Lorenzini, S., Bogataj, N., Penker, M., Bender, O., Manzoni, A. 2025: Territories of commons: A review of common land organizations and institutions in the European Alps. *Environmental Research Letters* 20-6. DOI: <https://doi.org/10.1088/1748-9326/add1f4>
- Peresin Meden, N. 2024: Afforestation of common land in the Classical Karst: Relations between the authorities, the local population, and the economic consequences of afforestation. *Acta carsologica* 53-1. DOI: <https://doi.org/10.3986/ac.v53i1.13483>
- Petek, F. 2021: Agrarne skupnosti Slovenije [zbrano leta 2007]. Osebna korespondenca. Begunje na Gorenjskem, 15. 3. 2021.
- Petek, F., Urbanc, M. 2007: Skupna zemljišča v Sloveniji. *Geografski vestnik* 79-2.
- Pipan, P., Šmid Hribar, M., Urbanc, M. 2023: Motivation, robustness and benefits of water commons: Insights from small drinking water supply systems. *Acta geographica Slovenica* 63-3. DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS.11592>
- Premrl, T. 2013. Analiza stanja agrarnih skupnosti v Sloveniji na podlagi podatkov upravnih enot. Elaborat, Gozdarski inštitut Slovenije, Ljubljana.
- Premrl, T., Udovč, A., Bogataj, N., Krč, J. 2015: From restitution to revival: A case of commons re-establishment and restitution in Slovenia. *Forest Policy and Economics* 59. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2015.05.004>
- Ravnik Koprivec, V. 2022: Med preteklostjo in prihodnostjo. Slovenske srenje kot izročilo in priložnost. Ljubljana.
- Rebec, E. 2025: Število agrarnih skupnosti v Združenju predstavnikov agrarnih skupnosti v Sloveniji. Osebna korespondenca. Ljubljana, 25. 4. 2025.
- Rodela, R. 2012: Uvod v skupno lastnino in skupno upravljanje naravnih virov. Soupravljanje naravnih virov: vaške skupnosti in sorodne oblike skupne lastnine in skupnega upravljanja. Wageningen.
- Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023–2027 za Slovenijo. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Ljubljana, 2022.
- Šmid Hribar, M., Bole, D., Urbanc, M. 2015: Public and common goods in the cultural landscape. *Geografski vestnik* 87-2. DOI: <https://doi.org/10.3986/GV87203>
- Šmid Hribar, M., Kozina, J., Bole, D., Urbanc, M. 2018: Public goods, common-pool resources, and the commons: The influence of historical legacy on modern perceptions in Slovenia as a transitional society. *Urbani izziv* 29-1. DOI: <https://doi.org/10.5379/urbani-izziv-2018-29-01-004>
- Šmid Hribar, M., Urbanc, M., Zorn, M. 2023: Commons and their contribution to sustaining Slovenian cultural landscapes. *Acta geographica Slovenica* 63-3. DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS.11591>

- Šmid Hribar, M., Ribeiro, D., Villoslada, M. 2025: The contribution of common lands to carbon sequestration: A case study from Triglav National Park in Slovenia. *Acta geographica Slovenica* 65-3. DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS.14491>.
- Urbanc, M., Šmid Hribar, M. 2021: Livek: a mountainous border area's transformation from a ski paradise to a resilient community. *Culture and Climate Resilience: Perspective from Europe*. Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-58403-0_4
- Varovalni gozdovi: Pregledovalnik podatkov o gozdovih. Zavod za gozdove Slovenije. Ljubljana, 2024. Medmrežje: <https://prostor.zgs.gov.si/pregledovalnik/> (20. 12. 2024).
- Vilfan, S. 1996: Zgodovinska pravotvornost in Slovenci. Ljubljana.
- Zakon o agrarnih skupnostih. Uradni list Ljudske republike Slovenije 52/1947. Ljubljana.
- Zakon o agrarnih skupnostih. Uradni list Republike Slovenije 74/2015, 44/2022, 38/2024. Ljubljana.
- Zakon o denacionalizaciji. Uradni list Republike Slovenije 27I/1991-I. Ljubljana.
- Zakon o kmetijstvu. Uradni list Republike Slovenije 45/2008, 57/2012, 90/2012. Ljubljana.
- Zakon o ponovni vzpostavitvi agrarnih skupnosti ter vrnitvi njihovega premoženja in pravic. Uradni list Republike Slovenije 5/1994. Ljubljana.
- Zakon o razpolaganju s premoženjem bivših agrarnih skupnosti. Uradni list Socialistične republike Slovenije 7/1965. Ljubljana.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o agrarnih skupnostih. Uradni list Republike Slovenije 44/2022. Ljubljana.
- Zavarovana območja: Naravovarstveni atlas. Zavod Republike Slovenije za varstvo narave. Ljubljana, 2025.

DESET LET PO NOVEM ZAKONU O AGRARNIH SKUPNOSTIH – STANJE AGRARNIH SKUPNOSTI NA GORENJSKEM

1 Uvod

V Sloveniji imamo večstoletno tradicijo upravljanja s skupnimi zemljišči in naravnimi viri prek agrarnih skupnosti, pri katerih poleg ekonomskih v ospredje vse bolj stopajo ekološki in socialni vidiki. Kljub obetajočim, a že nekoliko starejšim raziskavam (Petek in Urbanc 2007; Bogataj 2012; Rodela 2012; Premrl 2013), je stanje agrarnih skupnosti, upravljanja s skupnimi zemljišči in njihov prispevek v družbi na nacionalni ravni slabo raziskano. Po letu 2013 v Sloveniji ne beležimo več analize formalnega stanja agrarnih skupnosti in skupnih zemljišč na nacionalni ravni, izšle pa so znanstvene in strokovne študije ter monografije, ki so prispevale: uvide v revitalizacijo agrarnih skupnosti (Gatto in Bogataj 2015; Premrl s sodelavci 2015), vpoglede v zgodovinske razmere (Kozorog in Leban 2023; Peresin Meden 2024), pravne ureditve (Hafner 2017; Ravnik Koprivec 2022), teoretske koncepte (Šmid Hribar, Bole in Urbanc 2015; Šmid Hribar s sodelavci 2018; Šmid Hribar, Urbanc in Zorn 2023), praktično delovanje posameznih agrarnih skupnosti (Urbanc in Šmid Hribar 2021; Bogataj 2022; Bogataj in Krč 2023; Pipan, Šmid Hribar in Urbanc 2023) in prve uvide v povezavo (primorskih) agrarnih skupnosti in podnebnih sprememb (Bogataj in Uršič Zupan 2023). Nekatere slovenske raziskovalke smo se leta 2021 vključile v primerjalno analizo agrarnih skupnosti in skupnih zemljišč v Alpah, znotraj katere pa zaradi pomanjkanja raziskav in podatkov nismo mogle podati zanesljivih aktualnih podatkov na nacionalni ravni, kar je sicer velika pomanjkljivost tudi v nekaterih drugih alpskih državah (Pagot s sodelavci 2025).

Kljub navedenim študijam s področja agrarnih skupnosti in skupnih zemljišč v Sloveniji ugotavljamo, da v Sloveniji niti raziskovalci niti upravljalci in odločevalci ne razpolagamo z osnovnimi aktualnimi podatki o številu in porazdelitvi registriranih agrarnih skupnostih (koliko jih je in kje so), niti ne vemo, kje so njihova skupna zemljišča. Še vedno ne poznamo njihovega natančnega obsega in prostorske razporeditve, na kar sta pred slabimi dvajsetimi leti opozarjala že Petek in Urbanc (2007). Pomanjkanje podatkov na ravni nacionalnih ustanov, predvsem pristojnega ministrstva, je težko razumljivo, saj so takšni podatki bistveni za ustrezno upravljanje s kmetijskimi zemljišči. Vendar pa z vidika agrarnih skupnosti to ni presenetljivo, spomin na nacionalizacijo njihovih zemljišč leta 1947 je med njihovimi člani še zelo živ.

Leta 2015 je bil sprejet nov Zakon o agrarnih skupnostih (2015; v nadaljevanju: ZAgrS), katerega cilj je bil olajšati upravljanje skupnih zemljišč. Kljub občutnim izboljšavam so glavne pomanjkljivosti ostale; agrarne skupnosti še vedno niso upošteevane kot posebni pravni subjekti, temveč kot skupine fizičnih in pravnih oseb, kar ovira njihovo delovanje. Skladno s 16. členom ZAgrS (2015), ki opredeljuje Register agrarnih skupnosti, je predvideno tudi zbiranje seznama zemljiških parcel, vendar je bilo do marca 2025 v ta novi register vpisanih le 44 od 638 agrarnih skupnosti, ki so bile zavedene v registrih upravnih enot leta 2013 (Premrl 2013). Po podatkih Združenja predstavnikov agrarnih skupnosti Slovenije (Agrarne ... 2025) je v omenjeno združenje vključenih 114 agrarnih skupnosti, domneva pa se, da je aktivnih le polovica vseh agrarnih skupnosti v Sloveniji (Agrarne ... 2025; Rebec 2025).

Namen prispevka je osvetliti zgodovinski razvoj in izzive upravljanja s skupnimi zemljišči v Sloveniji ter empirično preveriti aktualno stanje agrarnih skupnosti. Zasledovali smo dva cilja: 1) osvetliti zgodovinski pregled skupnih zemljišč v Sloveniji v daljšem časovnem obdobju, iz katerega bo mogoče bolje razumeti razvoj in izzive upravljanja s skupnimi zemljišči ter 2) na pilotnem območju na Gorenjskem ugotoviti, i) koliko agrarnih skupnosti, ki so se registrirale po Zakonu o ponovni vzpostavitvi agrarnih skupnosti ter vrnitvi njihovega premoženja in pravic (1994; v nadaljevanju: ZPVAS) je še aktivnih,

ii) koliko se jih je uspelo registrirati po ZAgrS iz 2015, iii) kakšen je obseg ter iv) prostorska razporeditev njihovih skupnih zemljišč. Kljub temu, da se poleg termina 'agrarne skupnosti' uporablja tudi termin 'pašne skupnosti', redkeje tudi 'vaške skupnosti', skladno z zakonom ZPVAS in ZAgrS vse skupnosti, ki so se po osamosvojitvi ponovno vzpostavile, v članku enotno naslavljamo s terminom 'agrarne skupnosti'.

2 Zgodovinski vidiki skupnih zemljišč

V Sloveniji upravljanje s skupnimi zemljišči in naravnimi viri sega najmanj v srednji vek. Arhaična oblika tovrstnega skupnostnega upravljanja z zemljišči je bila sicer poznana že v 7. stoletju, ko so imeli predniki Slovencev svojo prvo državno tvorbo Karantanijo. V Karantaniji so bila zemljišča, tudi orna, še večinoma skupna in vezana na skupnosti (na primer vasi, velike družine), ki drugim niso dovolile gospodariti na teh zemljiščih (Blaznik 1970). Vendar pa skupnostno upravljanje z zemljišči in viri v današnjem pomenu besede datira v 9. stoletje, ko so z nastopom frankovske oblasti in uvedbo hubne ureditve lokalne skupnosti smele obdelovati neobdelana manj rodovitna zemljišča v bližini vasi, imenovana srenjska zemljišča (na primer srenjski pašnik, lahko tudi soseskin pašnik). Če so bila ta srenjska (torej skupna) zemljišča porasla z gozdom ali grmičevjem, so lahko nabirali tudi dračje, izvajali manjše sečnje, pridobivali steljo, lahko so lomili kamenje in kopali pesek (Blaznik 1970; Kačičnik Gabrič 2014). Pomembna kategorija skupnih zemljišč so bili bolj rodovitni, a od vasi oddaljeni pašniki, na katerih so upravičenci do planine organizirali skupno pašo, molžo in sirarjenje, zadolženi pa so bili tudi za vzdrževanje pašnih zemljišč in urejanje kalov. Do konca 18. stoletja so skupno pašo izvajali tudi na njivah pod strniščem ali v prahi. Med kategorije skupnih zemljišč so spadali še manj donosni gozdovi, v katerih so pridobivali predvsem drva, les za gradnjo, listje, včasih pa so na delu gozda lahko izvajali tudi gozdno pašo, in urejali kali za napajanje živine ter nekatere studence (Blaznik 1970).

Prvotno so bili upravičenci rabe skupnih zemljišč vsi vaščani. V fevdalni dobi so na gmajnah, planinah in vaških zemljiščih imeli določene pravice tudi fevdalni gospodje. Te pravice so bile lahko tudi bolj formalne in so lahko prešle v pozabo, v nekaterih primerih so morali kmetje fevdalcu plačevati dajatve, ponekod pa je zemljišče uporabljal tudi fevdalet (na primer fevdalet je gozd uporabljal za sečnjo, kmetje pa pašo). V takih primerih je obveljalo, da je postal fevdalet lastnik, kmetje pa so dobili služnostne pravice.

Dokler ni primanjkovalo zemljišč, skupna zemljišča niso povzročala večjih trenj. Med 13. in 15. stoletjem se je začel krepiti gospodarski pomen zemljišč, na katerih so bila skupna zemljišča, zlasti gozdov. Ti so se v tem času že uveljavili kot energetski vir, potrebo po lesu pa so imeli tudi meščani. Blaznik (1970) piše o pogostih sporih med različnimi srenjami, to je vaškimi skupnostmi (še posebej na planinskih pašnikih, kjer so bili vodni viri redki, planina brez vode pa praktično neuporabna, zato so bile meje med srenjami pogosto ob vodnih virih) ter med podložniki in fevdalci, ki so skušali kmete izriniti iz gozdov. V 14. in 15. stoletju, ko je začelo primanjkovati zemljišč za kolonizacijo, so začeli fevdalci nekatere srenjske pašnike spreminjati v nova naselja (na primer Koprivnik v Bohinju). Ponekod so fevdalci podložnim vasem odvzeli planine in jih dali v najem drugim srenjam, od katerih so si obetali večji dobiček.

Od 14. stoletja so na srenjska zemljišča z dovoljenjem srenj posegali tudi kajzarji, ki so se naseljevali na skupna zemljišča, zato je začelo primanjkovati predvsem srenjske zemlje za pašo. Sčasoma so skupnosti postale izključujoče in vse manj odprte za novince. V tem času naj bi se uveljavilo pravilo, da so pravice do skupnih zemljišč odvisne od obsega kmetije – kdor ima večjo posest, mu pripada več pravic, a tudi več dolžnosti pri vzdrževanju skupnih zemljišč. V tem oziru so kajzarji dobili precej manj pravic (Blaznik 1970).

V 16. stoletju se je gospodarski pomen gozda dodatno okreplil, saj so v tem obdobju gozd začeli uporabljati tudi fužinarji, zato so se spori okrog rabe gozdov še povečali. Obenem so gozd tudi vse bolj

izkoriščali in posledično siromašili. Primanjkovalo je zlasti pašnikov, ki so se krčili na račun delitve gozdov med nove deležnike, podaljševanje kolobarja ali celo njegovo opuščanje zaradi intenzifikacije kmetijstva. Ta je povzročila zmanjšanje zemljišč v prahi, ki so jih uporabljali za pašo, uvedbo hlevske živinoreje, zaradi katere so potrebovali več travnikov in krmnih rastlin. K zmanjšanju pašnih zemljišč je prispevalo tudi naseljevanja kajzarjev na skupnih oziroma srenjskih zemljiščih (Blaznik 1970). Poleg tega so se lahko skupna zemljišča prepletala s tako imenovanimi služnostmi oziroma servituti (služnostne pravice do koriščenja določenega naravnega vira), ki so jih na določenih zemljiščih lahko imeli posamezniki lahko pa tudi skupnosti, čeprav skupnih zemljišč in služnosti ne smemo enačiti (Kačičnik Gabrič 2014).

Zaradi navedenega je že v 17. stoletju prihajalo do prvih pobud za razdelitev skupnih zemljišč. Marija Terezija je z (začasnim) gozdnim redom (*Interimswaldordnung*) iz leta 1745 ukazala razdelitev skupnih gozdov in skupnih planin, na katerih so smeli kmetje v okviru skupnosti gospodariti z gozdovi in pasti (Kačičnik Gabrič 2014). Dopusčena pa je bila možnost ohranitve skupnih gmajn in pašnikov okrog vasi. A izvajanje zakonodaje je le počasi napredovalo, saj so ji mnogi kmetje nasprotovali; nekateri od njih niso mogli preživeti z majhnimi individualnimi deleži (zlasti pašnikov), zato so skupna zemljišča marsikje do leta 1848 večinoma ostajala v skupni lasti. Poleg težnje po odpravi skupnih zemljišč je bila že od 16. in 17. stoletja prisotna tudi težnja po odpravi služnosti (Kačičnik Gabrič 2014). Ker so služnosti ovirale gospodarjenje, saj so isto zemljišče poleg lastnika smeli uporabljati tudi služnostni upravičenci, so nekatera zemljiška gospodstva skušala del gozdov odstopiti podložnikom v zameno, da le-ti, torej služnostni upravičenci ne uporabljajo drugih delov gozdov. Vendar so bili takšni dogovori le malo-krat uspešni, saj so se gospodstva in podložniki težko sporazumeli. Kmetje so se bali, da jih bodo ogoljufali in da jim bodo pobrali servitute, torej služnostne pravice, brez katerih pa bi le težko uspešno kmetovali in preživeli.

Zemljiška odveza leta 1848 je imela pomembno vlogo pri skupnih zemljiščih. Patent iz leta 1853 je določil, da je treba zemljišča (na splošno, ne le skupna zemljišča) osvoboditi služnosti tudi z odstopom določenega dela takih zemljišč kmetom. V redkih primerih so bili gozdovi razdeljeni posameznim kmetom, medtem ko so pašniki ostali v skupnem upravljanju. Tako so se skupna zemljišča, zlasti gozdovi, ki so zaradi gozdnega reda iz leta 1745 postopoma upadala, po letu 1848 sprva povečala, nato pa ponovno začela usihati. Tudi delitev zemljišč, začeta sredi 19. stoletja, je potekala zelo počasi in je ponekod ostala nedokončana vse do leta 1941 (Blaznik 1970).

S tem ko so želeli odpraviti služnosti, so ponekod podložnikom dodelili del posesti, predvsem gozdove, v nedeljeno posest – torej kot skupna zemljišča. Vendar so za ta namen pogosto izbrali oddaljene ali manj rodovitna gorska zemljišča, v nekaterih primerih celo močno izčrpana zemljišča. Zaradi takšnega preračunavanja, ki je bilo naklonjeno veleposestnikom, so podložniki pogosto prejeli zemljišča bistveno slabše kakovosti, kot so jih uživali prej – včasih le polovico ali celo manj kot petino njihove prejšnje vrednosti (Blaznik 1970). Po drugi strani pa Kačičnik Gabrič (2014) ugotavlja, da so k slabemu stanju gozdnih in pašnih zemljišč s prekomernim sekanjem in podiranjem dreves v neustreznem času ter izkoriščanjem pašnikov prispevali tudi kmetje sami.

Zatikalo se je tudi pri vpisovanju skupnih zemljišč v zemljiško knjigo, kar je povzročilo dodatno zmedo. Skupna zemljišča so 1) v mnogih primerih vpisali kot skupna zemljišča, pripisana starim skupnostim (na podlagi prejšnjih deležev), 2) v nekaterih primerih so bila skupna zemljišča v celoti vpisana na novoustanovljene politične občine, 3) pogosto pa sploh niso bila vpisana, saj niso bila obravnavana kot samostojen predmet zemljiškega vpisa (Blaznik 1970; Vilfan 1996). Vrsta zemljiškoknjžnega vpisa v tistem času je vplivala na to, kdo je imel pravico do uporabe skupnih zemljišč.

V socialistični Jugoslaviji so imela skupna zemljišča še slabšo usodo kot zasebna lastnina posameznikov. Na podlagi Zakona o agrarnih skupnostih iz leta 1947 in Zakona o razpolaganju s premoženjem bivših agrarnih skupnosti iz leta 1965 so bila skupna zemljišča in agrarne skupnosti ukinjene ter nacionalizirane (Šmid Hribar s sodelavci 2018). Po podatkih Cerarja, Klinerjeve in Papeža (2011) je bilo v Sloveniji v času socializma v postopku nacionalizacije ukinjenih ali razlaščenih med 1000 in 1500

agrarnih skupnosti. Hafner (2017) navaja, da naj bi agrarne skupnosti ob podržavljenju obsegale približno 180.000 hektarov zemljišč, od tega je bilo okrog 60.000 hektarov planin.

2.1 Ponovna vzpostavitev agrarnih skupnosti

Z osamosvojitvijo Slovenije leta 1991 se je v sklopu denacionalizacije ponudila priložnost za ponovno vzpostavitev agrarnih skupnosti in vračilo nacionaliziranih skupnih zemljišč. Prvo priložnost za vračilo je omogočal že Zakon o denacionalizaciji (1991), po katerem naj bi bila zemljišča vrnjena posameznim dedičem. Vračilo v takšni obliki je bilo za agrarne skupnosti zelo neugodno, saj je spodbujalo privatizacijo nekdanj skupne lastnine ter povzročilo drobljenje in spremembo rabe teh zemljišč, o čemer smo že pisali (Petek in Urbanc 2007; Šmid Hribar, Bole in Urbanc 2015; Šmid Hribar s sodelavci 2018). Da bi omilili težave, je država leta 1994 sprejela Zakon o ponovni vzpostavitvi agrarnih skupnosti ter vrnitvi njihovega premoženja in pravic (1994; ZPVAS), s katerim je bilo premoženje agrarnih skupnosti vrnjeno nekdanjim članom agrarnih skupnosti kot njihova solastnina ali skupna lastnina, kar je poenostavilo in pospešilo denacionalizacijske postopke. Ta zakon je v 6. členu predvideval register agrarnih skupnosti, za vpis v register pa ni zahteval seznama njihovih zemljišč, saj so bila le-ta znana šele po pravnomočnih odločbah o vračanju premoženja agrarnim skupnostim.

Leta 2007 je bilo v register vpisanih 665 agrarnih skupnosti in v tistem času so bila zemljišča vrnjena 71 % agrarnih skupnosti (Petek in Urbanc 2007). Nekdanja skupna zemljišča agrarnih skupnosti, ki se niso ponovno registrirala, so ostala v državni ali občinski lasti (Kozorog in Leban 2023). Analize stanja agrarnih skupnosti se je čez nekaj let ponovno lotil Premrl (2013), ki je navajal, da je v registerjih upravnih enot zavedenih 638 agrarnih skupnosti, od tega 547 potencialno aktivnih, od katerih jih v tistem času 48 še ni imelo zaključenih postopkov vračila premoženja. Agrarnim skupnostim naj bi bilo do vključno 2013 vrnjenih 77.486,47 hektarjev zemljišč, kar je 3,67 % ozemlja Slovenije.

3 Metode

Pri preverbi stanja agrarnih skupnosti in obsega ter prostorske razporeditve skupnih zemljišč smo se zaradi pomanjkanja človeških in finančnih virov sprva osredotočili na Zgornjo in Osrednjo Gorenjsko, ki vključujeta upravne enote Jesenice, Kranj, Radovljica, Škofja Loka in Tržič. To smo preverjali na tri načine: z analizo uradno dostopnih pravnoformalnih podatkov, z anketnim vprašalnikom ter s pregledom izbrane literature.

Na podlagi seznama agrarnih skupnosti, ki jih je leta 2007 identificiral Petek (2021), smo pripravili seznam vseh agrarnih skupnosti iz omenjenih upravnih enot. Julija 2024 smo vsem predstavnikom agrarnih skupnosti, razen tistim z upravne enote Škofja Loka, poslali uradni dopis s pojasnilom o namenu zbiranja podatkov ter priloženim kratkim anketnim vprašalnikom. Z njim smo želela pridobiti informacije o stanju delovanja agrarnih skupnosti (na primer, ali organizirajo občne zборе oziroma sestanke vsaj enkrat letno), pravni podlagi njihove registracije (ali so vpisane v skladu z ZPVAS iz leta 1994 ali ZAGRŠ iz leta 2015) ter podatke o parcelnih številkah skupnih zemljišč, s katerimi gospodarijo. Predstavnikom agrarnih skupnosti z upravne enote Škofja Loka smo dopis poslali marca 2025.

Vzporedno smo uradni dopis poslali tudi na Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (v nadaljevanju: MKGP), ki je pristojno za vodenje novega Registra agrarnih skupnosti. Prosili smo jih, da nam skladno s 15. členom ZAGRŠ iz registra v elektronski obliki posredujejo ime in sedež vseh agrarnih skupnosti ter za vsako izmed agrarnih skupnosti še seznam zemljiških parcel z navedbo številke parcele in katastrske občine. Ker je zbiranje podatkov potekalo zelo počasi, smo februarja 2025 uradni dopis z enakim zaprosilom kot za MKGP poslali še na upravne enote Jesenice, Kranj, Radovljica, Škofja Loka in Tržič.

Dobljeni podatki o parcelnih številkah so bili vneseni v digitalni Kataster nepremičnin v Sloveniji, s katerim je bil ustvarjen digitalni sloj skupnih zemljišč. Ker nam do marca 2025 ni uspelo zbrati podatkov o vseh agrarnih skupnostih s seznama za Gorenjsko, smo območje raziskave zožili na območje Triglavskega narodnega parka (v nadaljevanju: TNP). K tej odločitvi je botrovalo dejstvo, da je to območje dovolj obvladljivo za ročni pregled lastništva zemljišč v zemljiški knjigi. Za pridobitev podatkov agrarnih skupnosti na primorski strani TNP, ki ni bila neposredno vključena v to raziskavo, smo uradni dopis z zaprosilom za posredovanje podatkov februarja 2025 poslali še na Upravno enoto Tolmin in odgovor s podatki prejeli marca 2025.

Stanje agrarnih skupnosti, ki niso odgovorile in za katere nismo prejeli podatkov iz MKGP ali upravnih enot, smo dodatno preverili prek članstva v Združenju predstavnikov agrarnih skupnosti v Sloveniji in prek morebitnega opisa v monografiji Slovenske srenje kot izročilo in priložnost (Bogataj 2022). V tej monografiji, ki je izšla leta 2022, se je s kratkimi prispevki predstavilo 80 agrarnih skupnosti v Sloveniji. Če agrarna skupnost ni bila zaznana po vsaj enem od naštetih kriterijev, ki sicer med seboj niso enakovredni, smo v preglednici 1 označili, da stanje delovanja identificirane agrarne oziroma pašne skupnosti ni zaznano.

V zadnjem koraku je bil digitalni sloj zemljišč agrarnih skupnosti v TNP prekrit s sloji Rabe tal (Evidenca ... 2025), Nature 2000 (2025), Zavarovanih območij (2025), Naravnih vrednot (2025), Mirnih območij (2024) in Varovalnih gozdov (2024), s čimer so bile ugotovljene kategorije rab zemljišč na skupnih zemljiščih ter analizirana stopnja prispevka agrarnih skupnosti k ohranjanju biodiverzitete, ekosistemov in naravne dediščine v TNP.

4 Pregled stanja delovanja agrarnih skupnosti na Zgornji in Osrednji Gorenjski

Na seznam agrarnih skupnosti za Zgornjo in Osrednjo Gorenjsko je bilo leta 2007 uvrščenih 108 agrarnih skupnosti z upravnih enot Jesenice, Kranj, Radovljica, Škofja Loka in Tržič. Od predstavnikov agrarnih skupnosti smo po pošti ali telefonu prejeli 23 anketnih odgovorov. Po pogovorih z zaposlenimi na upravni enoti Jesenice smo ugotovili, da agrarna skupnost Smokuč in pašna skupnost Gozd-Martuljek–Jesenje ne obstajata več, zato smo ju odstranili s seznama. Agrarna skupnost Blejska Dobrava je bila vpisana na dveh seznamih (Upravna enota Jesenice in Upravna enota Radovljica), zato smo en zapis odstranili. Na novo se je po ZAGR v okviru agrarne skupnosti Jesenice, Sava, Plavž, Prihodi ustanovila pašna skupnost Jeseniška Rožca, ki smo jo dodali na seznam. V Upravni enoti Škofja Loka sta bili po Zakonu o kmetijstvu (2008) ustanovljeni 2 pašni skupnosti: pašna skupnost Blegoš in pašna skupnost Soriška planina. Po posodobitvi seznama smo skupno v upravnih enotah Jesenice, Kranj, Radovljica, Škofja Loka in Tržič zabeležili 108 agrarnih skupnosti (preglednica 1).

Februarja 2025 smo iz MKGP prejeli podatke, iz katerih je razvidno, da je v novi register vpisanih 44 agrarnih skupnosti, od tega 14 na območju Gorenjske. Prav tako februarja 2025 smo z Upravne enote Jesenice prejeli seznam 14 agrarnih skupnosti, vpisanih po ZAGR. Z Upravne enote Radovljica smo prejeli seznam 14 agrarnih skupnosti; v Tržiču sta po podatkih iz upravne enote dve taki agrarni skupnosti, enako v Kranju, v Škofji Loki ni nobene.

Ostale agrarne skupnosti na Gorenjskem so, kot kaže, še vedno registrirane po ZPVAS. Za 52 agrarnih skupnosti (skupaj 48,1 % od vseh agrarnih skupnosti na seznamu) na Zgornji in Osrednji Gorenjski lahko z gotovostjo trdimo, da so dejavne, za preostalih 56 (51,9 %) podatek o njihovi aktivnosti ni bil zaznan.

Preglednica 1: Stanje delovanja agrarnih in pašnih skupnosti na Gorenjskem leta 2025.

ime agrarne skupnosti (AS), pašne skupnosti (PS) ali vaške skupnosti (VS) v seznamu 2007	upravna enota	sodelovali v anketi	registrirana po ZAGRŠ 2015 na upravni enoti	v registru MKGP	članstvo v ZPASS	opis v Bogataj (2022)	stanje delovanja ni zaznano
AS Dovje – Mojstrana	Jesenice	x	x		x	x	
AS Kranjska Gora – Log	Jesenice		x		x	x	
AS Rateče – Planica	Jesenice		x			x	
AS Žirovnica – Moste	Jesenice		x				
AS Hrušica	Jesenice		x			x	
AS Gozd in Srednji Vrh	Jesenice						x
AS Javorniški Rovt – Slovenski Javornik	Jesenice	x	x		x	x	
AS Blejska Dobrava	Jesenice		x				
AS Smokuč – Rodine	Jesenice	x	x				
AS Zabreznica – Selo	Jesenice						x
AS Planina Pod Golico	Jesenice		x		x	x	
AS Doslovče – Breznica	Jesenice	x	x				
AS Jesenice, Sava, Plavž, Prihodi	Jesenice						x
AS Podkoren	Jesenice		x	x			
AS Vrba	Jesenice						x
AS Potoki	Jesenice		x			x	
AS Koroška Bela	Jesenice		x		x		
PS Zgornja Radovna	Jesenice						x
PS Srednji Vrh	Jesenice						x
PS Kočna	Jesenice						x
PS Podkoren	Jesenice						x
PS Belca	Jesenice						x
PS Jeseniška Rožca	Jesenice		x				
AS Srednja vas – Zalog	Kranj						x
AS Povelje	Kranj	x			x		
AS Tupaliče	Kranj						x
PS Jezerca	Kranj	x			x	x	
PS Kriška Planina	Kranj	x			x	x	
AS Bašelj	Kranj		x	x	x		
AS Babni Vrt	Kranj		x	x			

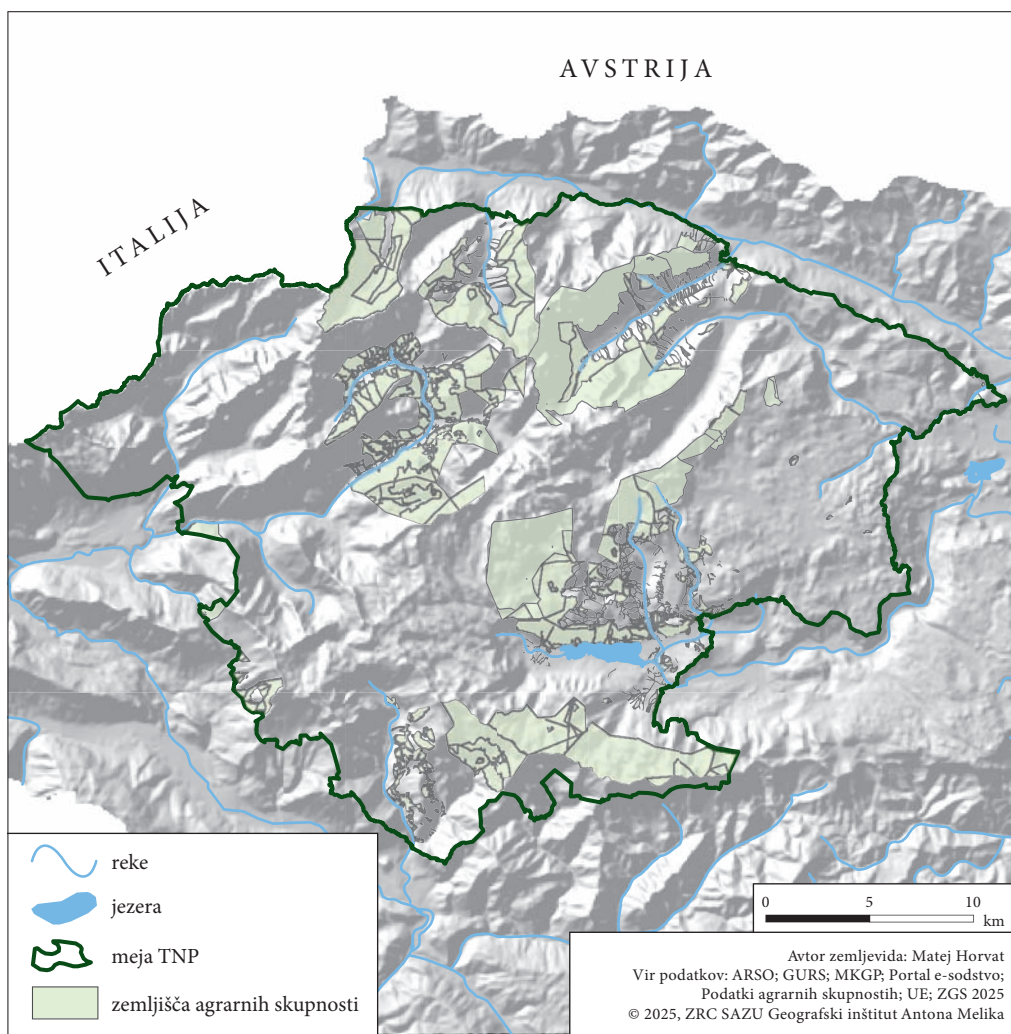
ime agrarne skupnosti (AS), pašne skupnosti (PS) ali vaške skupnosti (VS) v seznamu 2007	upravna enota	sodelovali v anketi	registrirana po ZAgrS 2015 na upravni enoti	v registru MKGP	članstvo v ZPASS	opis v Bogataj (2022)	stanje delovanja ni zaznано
AS Cerklje	Kranj						x
AS Trboje	Kranj						x
AS Visoko	Kranj						x
AS Možjanca	Kranj						x
AS vas Jama	Kranj						x
AS Spodnje Bitnje	Kranj						x
AS Luže	Kranj						x
VS Rupa	Kranj						x
VS Voklo	Kranj				x		
AS Stara Fužina – Studor	Radovljica	x	x	x	x	x	
AS Gorjuše – Nomenj (Planina Javornik)	Radovljica	x					
AS Srednja vas v Bohinju	Radovljica	x	x	x	x	x	
AS Bohinjska Bela	Radovljica		x	x	x		
AS Bohinjska Češnjica, Jereka, Podjelje, Koprivnik	Radovljica						x
AS Bohinjska Bistrica	Radovljica		x	x	x	x	
AS Savica	Radovljica				x	x	
AS Kranjska Dolina	Radovljica	x	x		x		
AS Gorjuše	Radovljica						x
AS Zgoša Planina Prevala	Radovljica						x
AS Selo (pri Bledu)	Radovljica		x	x	x		
AS Zasip	Radovljica						x
AS Lipniška Planina	Radovljica						x
AS Ravne (v Bohinju)	Radovljica	x	x	x	x	x	
AS Sveta Lucija	Radovljica	x					
AS Hraše	Radovljica						x
AS Gorjuše – Nomenj Gozd Ozebovc	Radovljica						x
AS Nomenj, Log, Lepence, Bitnje	Radovljica						x

ime agrarne skupnosti (AS), pašne skupnosti (PS) ali vaške skupnosti (VS) v seznamu 2007	upravna enota	sodelovali v anketi	registrirana po ZAgrS 2015 na upravni enoti	v registru MKGP	članstvo v ZPASS	opis v Bogataj (2022)	stanje delovanja ni zaznano
AS Selsko-Kupljeniška Planina	Radovljica						x
AS Poljšica	Radovljica	x	x	x	x	x	
AS Mošenjska Planina	Radovljica				x	x	
AS Bodešče	Radovljica		x	x	x		
AS Spodnje Laze	Radovljica						x
AS Spodnje in Zgornje Laze	Radovljica						x
AS Grad – Bled	Radovljica	x	x		x		
AS Ribno	Radovljica		x	x		x	
AS Nemški Rovt	Radovljica						x
AS Draga-Kisovec	Radovljica	x			x		
AS Ribenska in Grofova Planina	Radovljica		x	x	x	x	
AS Podhom	Radovljica		x	x			
AS Spodnje Gorje- Podhom-Zgornje Laze	Radovljica						x
AS Rečica	Radovljica		x			x	
AS Vrbnje	Radovljica						x
AS Poljče	Radovljica						x
AS Kupljenik	Radovljica						x
AS Bistrica pri Tržiču	Tržič		x			x	
AS Javornik	Tržič						x
AS Leše	Tržič				x	x	
AS Planine Šija	Tržič						x
AS Planina Pungrat	Tržič	x				x	
AS Bičevje	Tržič				x	x	
AS Brinje	Tržič						x
AS Lom – Zanjivico	Tržič						x
AS Zvirče	Tržič		x			x	
AS Tegošče	Tržič				x	x	
AS Polana	Tržič		x		x		
AS Brdo	Tržič						x
AS Brezje – Visoče	Tržič				x		

ime agrarne skupnosti (AS), pašne skupnosti (PS) ali vaške skupnosti (VS) v seznamu 2007	upravna enota	sodelovali v anketi	registrirana po ZAgrS 2015 na upravni enoti	v registru MKGP	članstvo v ZPASS	opis v Bogataj (2022)	stanje delovanja ni zaznано
AS Kofce	Tržič						x
AS Dražgoše in Selca – Dražgoše pri cerkvi	Škofja Loka						x
AS Krnice	Škofja Loka						x
AS Podlonk	Škofja Loka						x
AS Prtovč	Škofja Loka						x
AS Zabrdο	Škofja Loka						x
AS Podgora	Škofja Loka	x					
AS Torka-Ravne	Škofja Loka						x
AS Spodnja Sorica	Škofja Loka						x
AS Zgornja Sorica	Škofja Loka						x
AS Soseska Lajše	Škofja Loka						x
VS Vaška skupnost Javorje, Dolenčice, Murave	Škofja Loka						x
AS Zgornje Danje	Škofja Loka						x
AS Robidnica, Lajše, Krnice	Škofja Loka						x
AS Leskovica, Kopačnica, Studor	Škofja Loka						x
AS Soseska Kališe (Srenja S. Križ)	Škofja Loka	x					
Pašna skupnost Ratitovec – Klom	Škofja Loka						x
Pašna skupnost Selca	Škofja Loka	x					
Pašna skupnost Golica II		x					
Pašna skupnost Blegoš	Škofja Loka						x
Pašna skupnost Soriška planina 2	Škofja Loka						x
skupaj	108	23	33	14	31	25	56

4.1 Agrarne skupnosti na območju Triglavskega narodnega parka

Na območje TNP s skupnimi zemljišči v celoti ali deloma sega 23 agrarnih skupnosti, od katerih jih je 19 registriranih po ZAgRS, štiri, registrirane po ZPVAS pa so bile najdene ročno. Nekatere agrarne skupnosti, kot na primer Blejska Dobrava in Podhom ter Grad – Bled in Rečica, si del zemljišč lastijo skupaj (v preglednici 2 označene z * in **). Celokupno agrarne skupnosti v TNP obsegajo 19.453,4 hektarov skupnih zemljišč, kar je 23% površine TNP (preglednica 2, slika 1). Dopuščamo možnost, da je zemljišč agrarnih skupnosti v TNP še več, ker je nekaj zemljišč v lasti večjega števila lastnikov. Vendar tega iz dostopnih podatkov ni mogoče ugotoviti, saj pri omenjenih zemljiščih ni navedbe, da gre za agrarno ali pašno skupnost.

Slika 1: Agrarne skupnosti na območju Triglavskega narodnega parka.

Preglednica 2: Agrarne skupnosti na območju Triglavskega narodnega parka po površinah v naravovarstvenih kategorijah in po rabi tal za večje kategorije.

agrarna skupnost	upravna enota	registrirana po ZAgRS	površina v TNP (ha)	NATURA 2000 (ha)	(strogi) naravni rezervat (ha)	naravne vrednote (ha)	travnik/ pašnik (ha)	gozd (ha)	suho, odprto zemljišče z ali brez rastlinskega pokrova (ha)
Blejska Dobrava*	Jesenice	1	18,9	18,9	0,0	16,2	1,0	17,8	0,0
Bohinjska Bela	Radovljica	1	3,1	3,1	0,0	3,1	2,2	0,5	0,0
Bohinjska Bistrica	Radovljica	1	781,9	781,9	0,0	162,5	59,9	448,3	237,1
Bohinjska Čošnjica, Jereka, Podjelje, Koprivnik	Radovljica		3,4	3,4	0,0	3,4	0,5	2,6	0,0
Čadrag	Tolmin		518,3	518,3	0,0	39,2	13,3	473,9	24,0
Čezsoča	Tolmin	1	176,5	176,5	0,0	4,6	31,6	129,9	5,6
Drežniške vasi	Tolmin		193,1	193,1	0,0	14,6	13,1	103,5	70,4
Dovje - Mojstrana	Jesenice	1	3733,1	3729,9	0,0	3534,8	57,1	1713,8	1920,4
Grad - Bled**	Radovljica	1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Hrušica	Jesenice	1	1,3	1,3	0,0	0,7	0,0	0,8	0,4
Kranjska Dolina	Radovljica	1	15,6	15,6	0,0	15,6	9,4	6,0	0,0
Kranjska Gora - Log	Jesenice	1	1698,5	1697,5	0,5	134,9	16,1	741,9	924,2
Kraški Vrh	Tolmin	1	0,8	0,8	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0
Plaze Soča	Tolmin	1	758,8	758,8	0,0	15,8	23,3	458,8	265,5
Podhom*	Radovljica	1	22,2	14,8	0,0	11,7	2,9	18,9	0,0
Poljubini	Tolmin	1	869,9	869,9	0,0	200,7	46,2	505,3	267,6
Rateče - Planica	Jesenice	1	1368,9	1367,2	18,7	1357,2	8,2	577,6	777,2
Ravne v Bohinju	Radovljica	1	2,0	2,0	0,0	2,0	0,4	0,6	0,9
Rečica**	Radovljica	1	2,3	2,3	0,0	2,3	0,3	2,0	0,0
Savica	Radovljica		1390,1	1340,3	1,1	1086,7	79,9	887,0	385,3
Srednja vas v Bohinju	Radovljica	1	716,4	712,0	0,0	415,8	102,5	445,9	142,9
Stara Fužina Studor	Radovljica	1	3601,5	3520,6	0,0	848,1	297,5	2455,6	731,1
Vasi Trenta	Tolmin	1	3152,9	3152,9	326,2	462,6	38,0	2136,1	951,4
neznane AS	Jesenice, Radovljica		39,4	39,4	0,0	1,7	0,9	34,5	3,7
*Blejska Dobrava in Podhom	Jesenice, Radovljica		64,5	64,5	0,0	64,5	24,0	37,6	0,0
Grad - Bled in Rečica	Radovljica		320,3	320,3	0,0	320,3	39,5	233,7	29,1
skupaj		19	19453,4	19305,1	346,4	8718,8	867,6	11433,3	6737,0

Z vidika rabe skupnih zemljišč v TNP (preglednica 3) kaže, da med prevladujočimi kategorijami izstopajo gozdna območja, ki obsegajo 11.433,3 hektarjev, kar je 59 % vseh skupnih zemljišč v TNP (21 % gozdov v TNP (preglednica 4)). Sledijo suha odprta zemljišča z ali brez rastlinskega pokrova, ki obsegajo 6737,0 hektarov oziroma 35 % skupnih zemljišč v TNP (32 % tovrstne rabe v TNP). To so območja zemeljskih plazov, nerodovitna in nedostopna zemljišča s kamnito podlago, prodnate površine, suhe rečne struge in podobno. V TNP se ta kategorija v veliki meri nanaša na visokogorska območja. Pomembna, čeprav ne zelo obsežna skupna zemljišča v TNP so travniške in pašne površine z 867,6 hektarji, 4 % vseh skupnih zemljišč v TNP (14 % vseh travnikov oziroma pašnikov v TNP). Druge kategorije

Preglednica 3: Raba zemljišč agrarnih skupnosti v Triglavskem narodnem parku leta 2025.

kategorija rabe zemljišča	površina zemljišč agrarnih skupnosti v TNP (ha)	delež posamezne kategorije rabe od zemljišč agrarnih skupnosti (%)
gozd	11.433,3	59
suho odprto zemljišče z ali brez rastlinskega pokrova	6737,0	35
travnik/pašnik	867,6	4
drugo	415,5	2
skupaj	19.453,4	100

Preglednica 4: Primerjava površin Triglavskega narodnega parka in skupnih zemljišč agrarnih skupnosti v parku glede na naravovarstvene kategorije in izbrane kategorije rabe zemljišč.

	površina v TNP (ha)	površina zemljišč agrarnih skupnosti v TNP (ha)	delež zemljišč agrarnih skupnosti v TNP (%)	delež zemljišč agrarnih skupnosti v posamezni kategoriji rabe v TNP (%)
celotna površina	83.973,28	19.453,4	23	
naravovarstvena kategorija				
Natura 2000	82.920,77	19.305,1	23	
naravni rezervat/strogi naravni rezervat	1607,12	346,4	22	
naravne vrednote	40.739,31	8718,8	21	
mirna območja	11.445,67	2867,02	25	
varovalni gozd	26.810,54	8697,04	32	
raba zemljišča				
gozd	53.977,45	11.433,3	14	21
suho odprto zemljišče z ali brez rastlinskega pokrova	21.039,07	6737,0	8	32
travnik/pašnik	6074,69	867,6	1	14
drugo	2882,07	415,5	0,5	14

rabe tal kot so ekstenzivni sadovnjak, kmetijska zemljišča v zaraščanju, drevesa in grmičevje, neobdelana kmetijska zemljišča, kmetijska zemljišča z gozdnim drevjem, pozidano in vode skupaj predstavljajo 2 % skupnih zemljišč v TNP.

Prekrivanje z naravovarstvenimi kategorijami pokaže, da se 8718,8 hektarov (45 %) skupnih zemljišč prekriva z naravnimi vrednotami, kar predstavlja 21 % vseh površin naravnih vrednot v TNP. Dodatnih 346,4 hektarov (2 %) skupnih zemljišč je prepoznanih kot naravni ali strogi naravni rezervat (22 % površin vseh naravnih ali strogih naravnih rezervatov v TNP) in kar 19.305,1 (99 %) hektarov skupnih zemljišč prispeva k varstvu Nature 2000, torej k varstvu biodiverzitete, kar je 23 % vseh površin pod Naturo 2000 v TNP (preglednica 4). V TNP posebej beležijo tudi tako imenovana 'Mirna območja', ki so še posebej pomembna za varstvo živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov. Na teh območjih so obiskovanje in druge dejavnosti prilagojeni tako, da so motnje čim manjše (Mirna območja 2024). Četrtnina (2867,02 ha) tovrstnih 'Mirnih območij' je na skupnih zemljiščih. Posebej izpostavljamo še gozdove v TNP, ki opravljajo pomembno varovalno funkcijo. Skoraj polovica vseh gozdov v parku (49,7 %) je uvrščena med varovalne gozdove (Varovalni gozdovi 2024). Pomemben delež teh gozdov je na skupnih zemljiščih, ki obsegajo skoraj tretjino (32 %) vseh varovalnih gozdov v TNP.

5 Razprava

Pričujoča raziskava prinaša tri spoznanja. Prvič, poglobljen prikaz zgodovinskega razvoja upravljanja s skupnimi zemljišči v Sloveniji od zgodnjega srednjega veka do sedanjosti. Predstavlja namreč precej daljši časovni razpon, kot ga obravnava večina dosedanjih študij, ki za mejnik običajno postavljajo zemljiško odvezo leta 1848. Z zgodovinskim razvojem v tem prispevku smo osvetlili, da so skupna zemljišča v Sloveniji veliko starejša in s prvimi pojavi segajo najmanj v 9. stoletje. Prav tako so več stoletij stari izzivi z upravljanjem skupnih zemljišč in težnjami različnih oblasti ter gospodstev oziroma lastnikov z večjo močjo odločanja po njihovi ukinutvi. V ravninskem svetu je ta ukinitve v veliki meri uspela že do začetka 20. stoletja. V težje dostopnih predelih Slovenije, kot so Alpe, Kras, dinarski svet, pa so se prebivalci zaradi težjih naravnih pogojev in življenjskih razmer temu uspešno upirali. Paradoksalno je k porastu skupnih zemljišč dodatno pripomogla zemljiška odveza leta 1848, ko so v procesu 'osvobajanja' zemljišč služnosti večji lastniki del tako obremenjenih zemljišč odstopili kmetom v obliki skupnih zemljišč, pri čemer so se morali kmetje odreči služnostni pravici na preostalem delu zemljišča. Kmetje oziroma lokalne skupnosti (srenje) so v takih primerih praviloma dobili slabša in odročnejša zemljišča, kar potrjuje tudi naša raziskava na območju TNP, to pa bi utegnilo priti še bolj do izraza pri nacionalni raziskavi. Na primeru TNP ugotavljamo, da kar 35 % skupnih zemljišč obsega suha odprta zemljišča z ali brez rastlinskega pokrova, pri čemer ta delež predstavlja 32 % vseh zemljišč v tej kategoriji v TNP. Z delitvijo v letih okrog 1848 so bile po mnenju zgodovinarjev agrarne skupnosti večinoma sicer oškodovane, vendar so, vsaj v določeni meri, na primer pri pašnikih in gozdovih, ohranile upravljanje skupnih zemljišč v svojih rokah. V času socialistične Jugoslavije so z nacionalizacijo skupnih zemljišč agrarne skupnosti izgubile moč odločanja o teh zemljiščih (v tem času naj bi bilo ukinjenih 1000 do 1500 agrarnih skupnosti), osamosvojitve Slovenije in denacionalizacija pa jim je vrnila možnost ponovne vzpostavitve upravljanja z nekdanjimi skupnimi zemljišči. Medtem je kmetijstvo, še posebej v odročnejših predelih marsikje zamrlo, s tem pa tudi zanimanje za ponovno vzpostavitev skupnih zemljišč. Dodatno se je postopek obnove agrarnih skupnosti izkazal za izjemno zapleten birokratski postopek, ki marsikje še ni rešen.

Ob bok zgodovinskemu pregledu predlagamo, da se za agrarne, pašne in podobne, tudi novodobne skupnosti, ki upravljajo s skupnimi zemljišči, v slovenskem jeziku znova uveljavi star izraz 'srenja'. Menimo, da prevod angleškega izraza *commons* kot 'skupno' ni najbolj posrečen, izraz skupna zemljišča pa le delno zajema pomen skupnostnega upravljanja (navezuje se predvsem na območje, zanemarja pa delovanje, vrednote in norme skupnosti).

Drugič, raziskava prispeva empirično preveritev stanja delovanja agrarnih skupnosti leta 2025 na Gorenjskem. Na podlagi javno dostopnih evidenc in podatkov iz MKGP, upravnih enot Jesenice, Kranj, Radovljica, Škofja Loka in Tržič, podatkov iz Združenje predstavnikov agrarnih skupnosti Slovenije, monografije Slovenske srenje kot izročilo in priložnost (Bogataj 2022) in odgovorov predstavnikov agrarnih skupnosti, smo prek posodobitve seznama agrarnih skupnosti iz leta 2007, ki so se vzpostavile po ZPVAS (1994), aktivnost zaznali pri 52 agrarnih skupnostih, kar predstavlja 48,1 % agrarnih skupnosti na Zgornji in Osrednji Gorenjski. Ni pa znano, kako dejavne so, oziroma v kakšni obliki obstaja preostalih 56 (51,9 %) gorenjskih agrarnih skupnosti. V pogovoru s strokovnjakom, ki pozna razmere na proučevanem območju (Klinar 2025) se je izkazalo, da marsikatera pašna skupnost ni vložila zahtevka za vrnitev premoženja in se zato sploh ni registrirala po zakonih o agrarnih skupnostih. Kljub temu je aktivna in za pašo najema zemljišča, ki so bila vrnjena drugim upravičencem. V nekaterih primerih so bila zemljišča vrnjena fizičnim osebam, ki so nato ustanovile pašno skupnost. Spet v drugih primerih je lahko določena agrarna skupnost dobila vrnjena zemljišča, znotraj nje pa je ožja skupina ljudi, ki še kmetujejo, ustanovila pašno skupnost. Skladno s tem lahko sklepamo, da med agrarnimi in pašnimi skupnostmi vsaj z organizacijskega in lastniškega vidika obstajajo razlike. Vendar pa ostaja raziskovalna vrzel glede vprašanja, ali so pašne skupnosti s pravnega vidika identične agrarnim skupnostim. V obstoječi literaturi nismo zasledili raziskav, ki bi sistematično obravnavale pašne skupnosti. Pri ugotavljanju aktivnosti bi bilo treba vsako agrarno oziroma pašno skupnost, pri kateri je v preglednici 1 označeno, da aktivnost ni znana, preveriti neposredno na terenu.

Tretjič, podrobnejša analiza zemljišč agrarnih skupnosti na območju TNP je pokazala, da so skupna zemljišča, ki so v času delitve zemljišč v letih okrog 1848 z ekonomskega vidika po predvidevanjih veljala za slabša zemljišča, vse pomembnejša z ekološkega in družbenega vidika. V TNP skupna zemljišča obsegajo kar 23 % celotne površine. Na skupnih zemljiščih je registriranih 21 % vseh naravnih vrednot, 22 % naravnih ali strogih naravnih rezervatov, 23 % Nature 2000, 25 % mirnih območij in 32 % varovalnih gozdov. Številke bi lahko bile še višje, saj je zemljišč z večjim številom lastnikov še več, vendar ni jasno, ali ta zemljišča pripadajo agrarnim skupnostim. Znatno del zgoraj omenjenih zemljišč ne prinaša neposrednih ekonomskih koristi, a imajo ključno vlogo pri varovanju naravne dediščine parka, dodatno pa so pomembna za rekreacijsko rabo, kot je pohodništvo. Vendar pa agrarne skupnosti pri načrtovanju in upravljanju teh dejavnosti nimajo odločilnega vpliva, kar kaže na vrzel med njihovim prostorskim pomenom in dejansko upravljaljsko vlogo.

Poleg tega nekatere agrarne skupnosti za pašo najemajo tudi dodatna zasebna zemljišča. Z upravljanjem gozdov in pašnikov pomembno prispevajo pri vzdrževanju biodiverzitete in habitatnih tipov ter alpske kulturne pokrajine. Upravljanje varovalnih gozdov pa dodatno omogoča zaščito zemljišč pred erozijo, plazovi, vetrom, vodo, zameti in drugimi naravnimi nevarnostmi, zlasti na strmih pobočjih, bregovih ter hudourniških območjih. To pomeni, da skupna zemljišča v TNP niso več ključna z ekonomskega vidika, temveč bi bilo treba z nadaljnjimi prostorskimi analizami in kvalitativnimi pristopi ugotoviti njihov pomen pri (za)varovanju narave, ohranjanju biodiverzitete, preprečevanju naravnih nesreč in prispevek k različnim tipom ekosistemskih storitev, kamor spadajo rekreacija, blaženje podnebnih sprememb prek skladiščenja in zmanjševanja ogljika, preskrba s pitno vodo, zagotavljanje kakovosti zraka, ohranjanje naravne in kulturne dediščine, če naštejemo le nekatere. Prav bi bilo, da bi lastniki zemljišč za nekatere ekosistemske storitve, posebno za tiste, ki prinašajo koristi širši družbi (Šmid Hribar, Ribeiro in Villoslada 2025), prejimali ustrežna nadomestila in spodbude, ali bi bili vsaj oproščeni plačila davkov na tovrstna zemljišča. Evropska unija je že leta 2005 uvedla Sistem trgovanja z emisijami (v nadaljevanju: EU ETS; Direktiva ... 2003), vendar v Sloveniji lastniki gozdov trenutno nimajo možnosti prodaje emisijskih kuponov za ogljik, saj gozdovi niso vključeni v EU ETS. Kljub temu so lastniki gozdov upravičeni do različnih finančnih spodbud in subvencij, ki jih zagotavlja država in so namenjeni sofinanciranju vlaganj v gozdove, kot so gojitvena in varstvena dela ter vzdrževanje gozdnih cest (Strateški ... 2022).

In ne nazadnje, analiza rabe zemljišč je pokazala, da glavnino skupnih zemljišč v sodobnem času predstavljajo gozdovi in ne pašniki, kot bi lahko sklepali iz navedb zemljiških kategorij na oddanih zahtevkih po osamosvojitvi. Na to sta opozorila že Petek in Urbanc (2007), saj raba na zahtevkih ni odsevala dejanskega stanja v naravi. Zanimivo bi bilo pripraviti analizo spremembe rabe zemljišč, v kateri bi primerjali stanje okrog druge svetovne vojne z današnjim (2025) stanjem, da bi dobili podatek o stopnji zaraščanja planinskih pašnikov v zadnjih osemdesetih letih. Na podlagi terenskih opazovanj in pogovorov s člani agrarnih skupnosti pa lahko trdimo, da so agrarne skupnosti varuhi in vzdrževalci planinskih pašnikov, ki so pomemben element tradicionalne slovenske alpske kulturne pokrajine in identitete. Brez njihovega aktivnega upravljanja na Gorenjskem praktično ne bi bilo več planinskih pašnikov (slika 2).

Slika 2: Spust živine na skupni pašnik na Poljšici maja 2025 (zgoraj) in obnovljena kal 'Zlata voda' nad planino Konjščica na Pokljuki avgusta 2024 (spodaj).

Glej angleški del prispevka.

V času te raziskave (2025) mineva 31 let od sprejetja Zakona o ponovni vzpostavitvi agrarnih skupnosti ter vrnitvi njihovega premoženja in pravic (1994; ZPVAS) in 10 let od Zakona o agrarnih skupnostih (2015; ZAgrS). Od slednjega se je pričakovalo, da bo pospešil razrešitev dolgotrajnih dedičinskih postopkov in poenostavil delovanje agrarnih skupnosti, da se bodo le-te končno lahko posvetile svojemu glavnemu cilju, to je upravljanju in gospodarjenju s skupnimi kmetijskimi in gozdnimi zemljišči. Pogoj za to je bila ponovna registracija in vpis v novi Register agrarnih skupnosti, kar pa je bilo za agrarne skupnosti novo administrativno in finančno breme. Skladno z analizo v tej raziskavi je na območju Zgornje in Osrednje Gorenjske to doslej uspelo 33 agrarnim in pašnim skupnostim. Skladno z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o agrarnih skupnostih (2022; ZAgrS-A) se morajo ostale agrarne in pašne skupnosti, ki še niso registrirane po ZAgrS (2015), a so se vzpostavile na podlagi ZPVAS (1994), do leta 2030 registrirati in vpisati v že omenjeni novi register, ki ga vodi MKGP. Pri tem bo marsikatera agrarna in pašna skupnost potrebovala pomoč v obliki pravnih nasvetov in dobrih praks tistih agrarnih in pašnih skupnosti, ki so se že registrirale.

Na področju upravljanja skupnih zemljišč se odpira še en izziv. Raziskava o vlogi skupnostnega upravljanja pri vzdrževanju kulturnih pokrajin v Sloveniji (Šmid Hribar, Urbanc in Zorn 2023) je pokazala, da predvsem v zadnjih desetletjih nastajajo tudi nove oblike skupnostnega upravljanja in znatno manjša skupna zemljišča (na primer Škocjanski zatok, Krater v Ljubljani), ki se soočajo z drugačnimi izzivi in za katere ZAgrS (2015) ni aktualen (ta je bil pripravljen za tradicionalne agrarne skupnosti). Za novejšie oblike skupnostnih praks bo treba v prihodnje preučiti in morda oblikovati novo pravno ureditev – podobno kot velja za društva –, ki pa bi jim omogočala upravljanje z naravnimi viri. Pri novejših oblikah skupnostnih praks gre namreč za sodobnejši pristop k upravljanju z naravnimi viri, tako v primerih, ko so takšne skupnosti lastniki virov oziroma zemljišč, kot tudi takrat, ko niso lastniki in zemljišča najemajo, kar je v praksi še pogostejše. Praviloma se člani tradicionalnih agrarnih skupnosti in člani novih skupnostnih praks s področja upravljanja naravnih virov med sabo ne poznajo niti ne poznajo praks drug drugega. Z vzpostavitvijo mreže tradicionalnih in novih tovrstnih skupnosti bi si lahko pomagali z deljenjem izkušenj in nasvetov ter z aktivno udeležbo na skupnostnih akcijah. Omenjene vrzeli bi bilo smiselno preučiti v prihodnjih raziskavah.

6 Sklep

Raziskava je pokazala, da imajo skupna zemljišča v Sloveniji dolgo zgodovino, ki sega najmanj v 9. stoletje, kar presega časovne mejnike, ki jih navajajo obstoječe študije. Njihovo upravljanje je bilo skozi stoletja prepleteno s težnjami oblasti po ukinitvi, zlasti na bolj dostopnih območjih, medtem ko so se v odročnejših predelih ohranila dlje. Prostorska analiza skupnih zemljišč na primeru TNP potrjuje, da

so bila le-ta pogosto manj rodovitna in primerna za kmetijsko rabo, a so po drugi strani v sodobnem času pomembna za naravovarstvene in rekreacijske dejavnosti, pri katerih pa agrarne skupnosti (še) nimajo odločilne vloge. Zgodovinske spremembe, kot so zemljiška odveza, nacionalizacija in denacionalizacija, so bistveno vplivale na lastništvo in možnosti upravljanja, ki vse do danes ostaja zapleten in ponekod še vedno nerešen proces.

Analiza stanja agrarnih skupnosti na Zgornji in Osrednji Gorenjski leta 2025 kaže na potrebo po sistematičnem terenskem pregledu skupnosti z nezaznanim statusom delovanja. Zaradi pomanjkanja podatkov v uradnih evidencah bi bilo smiselno vzpostaviti ažurno evidenco, ki bo omogočila nove pokrajinske analize, le-te pa celovitejše upravljanje z naravnimi viri. Obenem bo takšna ažurna evidenca koristila tudi samim agrarnim skupnostim in njihovi pravici do rabe lokalnih naravnih virov, saj smo iz ne tako starih zgodovinskih primerov videli, kako pomembno je, da so skupna zemljišča ustrezno vpisana v zemljiško knjigo. Pri tem bi morali aktivno sodelovati tako državni organi kot agrarne in pašne skupnosti.

Analiza skupnih zemljišč znotraj TNP potrjuje njihov vse pomembnejši ekološki in družbeni pomen: skupna zemljišča so pomembna za ohranjanje planinskih pašnikov, vzdrževanje biodiverzitete, gospodarjenje z gozdovi, prispevajo k boljši kakovosti življenja širše družbe ter za prenos tradicije in alpske kulturne pokrajine na sedanje in bodoče generacije. Agrarne skupnosti predstavljajo nosilce lokalnega znanja o naravnih virih, gozdovih in pašnikih in so kot take varuhi narave, biodiverzitete in kulturne pokrajine. To znanje ima veliko izobraževalno vrednost, ki pa je premalo prepoznana. Zaradi naštetega bi bilo smiselno njihovo vrednost s pomočjo prostorskih analiz in kvalitativnih pristopov natančneje oceniti (na primer prek ocenjevanja posameznih ekosistemskih storitev) ter oblikovati ustrezne mehanizme finančnih nadomestil ter spodbud za lastnike, torej tudi za agrarne skupnosti. To bo pripomoglo k večji prepoznavnosti vloge agrarnih skupnosti kot pozitivnih zgledov upravljanja skupnih zemljišč, katerih koristi segajo onkraj interesov posameznikov, ter pomembno prispevajo k blaginji širše skupnosti.

Zahvala: Zahvaljujem se za predloge za izboljšave, ki sta jih prispevala dva anonimna recenzenta ter Mateju Horvatu za pomoč pri pripravi kartiranja v GIS. Raziskavo sta finančno podprla Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije v okviru raziskovalnega programa »Geografija Slovenije« (P6-0101) in štipendija ZRC SAZU iz marca 2024. Članek je nastal tudi s podporo projekta SELINA, financiranega iz programa Obzorje Evropa Evropske unije za raziskave in inovacije na podlagi sporazuma o dodelitvi sredstev številka 101060415.

Dostopnost raziskovalnih podatkov: Raziskovalni podatki, na katerih temelji članek, so na voljo v prispevku samem.

7 Viri in literatura

Glej angleški del prispevka.

RAZGLEDI

HENRIK TUMA (1858–1935) IN NJEGOVO SODELOVANJE PRI REVJI GEOGRAFSKI VESTNIK

AVTOR

Urban Makorič

Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Zgodovinski inštitut Milka Kosa, Raziskovalna postaja Nova Gorica, Delpinova ulica 12, SI – 5000 Nova Gorica
urban.makoric@zrc-sazu.si, <https://orcid.org/0009-0007-7696-7575>

DOI: <https://doi.org/10.3986/GV97103>

UDK: 91(05):929Tuma H.

COBISS: 1.01

IZVLEČEK

Henrik Tuma (1867–1935) in njegovo sodelovanje pri reviji Geografski vestnik

Henrik Tuma (1858–1935), pravnik, politik in alpinist, je med letoma 1925 in 1931 sodeloval z Geografskim vestnikom, v okviru katerega je razvijal lastno, empirično zasnovano toponomastiko Julijskih Alp. S številnimi pismi, predvsem geografu in uredniku revije Valterju Bohincu, si je prizadeval za objavo svojih člankov in izdelavo natančnejših zemljevidov, a pogosto naletel na strokovna nesoglasja zlasti z Ivanom Koštialom. Članek razkriva Tumovo vlogo v geografiji, njegove konflikte ter prispevek k razumevanju slovenskega imenoslovja.

KLJUČNE BESEDE

Geografski vestnik, toponomastika, Henrik Tuma, Valter Bohinec, Ivan Koštial, Anton Melik, 20. stoletje

ABSTRACT

Henrik Tuma (1867–1935) and his contributions to the journal Geografski vestnik

Henrik Tuma (1858–1935), a lawyer, politician and mountaineer, collaborated with the journal Geografski vestnik (Geographical Bulletin) from 1925 to 1931, developing his own empirically based toponymy of the Julian Alps. Through numerous letters to the editorial board, mainly to geographer and editor Valter Bohinec, he sought to publish his articles and produce more precise maps, but often encountered professional disagreements, especially with Ivan Koštial. The paper examines Tuma's role in geography, his conflicts, and his contribution to the understanding of Slovenian toponymy.

KEY WORDS

Geographical Bulletin, toponymy, Henrik Tuma, Valter Bohinec, Ivan Koštial, Anton Melik, 20th century

Uredništvo je prispevek prejelo 2. julija 2025.

1 Uvod

Henrik Tuma, rojen 9. julija 1858 v Krakovem pri Ljubljani, je bil slovenski pedagog, pravnik, alpinist, politik in publicist. Oče je bil čevljar, mati pa je služila pri premožnejših kmetih. Prvo izobrazbo je pridobil na osnovni šoli in v šestrazredni gimnaziji v Ljubljani. Eno leto je obiskoval ljubljansko učiteljsko, nakar je kratek čas deloval kot učitelj v Postojni. Njegova učiteljska kariera je bila kratka. V nekem zasebnem pogovoru naj bi se izrekel za republikanstvo, kar je vodilo v disciplinsko preiskavo in izgubo službe. Kasneje se je odločil za študij prava na Dunaju. Študij je zaključil leta 1885, sodno prakso je opravljal do leta 1887, promoviral pa je leta 1888. Leta 1890 je postal sodnik v Tolminu, kjer je vse svoje posle opravljal v slovenščini ter si s tem pridobil širši politični ugled na Goriškem. Po letu 1894 je tolminsko sodnijo zapustil in se kot koncipient-pripravnik odpravil v Trst. Pot ga je zaradi ljubezni in poroke z Marijo (rojeno Gianola) leta 1894 vodila v Gorico. Tam je ostal do leta 1924, ko mu je Italija odrekla pravico do državljanstva, ker je bil vpleten v socialistično politiko na Goriškem in širše. Najprej se je želel odpraviti na Dunaj, a je na koncu izbral Ljubljano, kjer je živel vse do smrti 10. aprila 1935 (Marušič 1990, 82; Kolenc 2008, 10).

Večji del zapuščine Henrika Tume je hranjene v posebnem arhivu in knjižnici, ki sta od nastanka pred drugo svetovno vojno zamenjala več lastnikov. Arhiv je za potrebe slovenskega zgodovinskega prve uporabil Dušan Kermavner (Kermauner) že pred drugo svetovno vojno. Zapiske in pisma je uporabil pri pripravi spremne študije za Tumovo avtobiografijo *Iz mojega življenja*, ki je prvič izšla posmrtno leta 1937, nato pa ponovno leta 1997 (Tuma 1937b; 1997). Po drugi svetovni vojni in vse do leta 1972 se je arhiv hranil v prostorih Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, nakar so ga prevzeli Tumini potomci, ker so dokumentarno gradivo dojemali kot del družinske dediščine. Leta 1992 so Skupščina občine Nova Gorica, Zgodovinski inštitut Milka Kosa Kosa SAZU in potomci Henrika Tume sklenili pogodbo o prepustitvi gradiva. Gradivo je bilo iz Ljubljane preneseno v Novo Gorico, kjer ga danes hrani izpostava Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti (ZRC SAZU), Raziskovalna postaja v Novi Gorici (Tuma 1997, IV, 25, 293; Kolenc 2015, 66–69).

S Tumo se je ukvarjalo več zgodovinarjev in drugih raziskovalcev. Med vidnejše uvrščamo zgoraj omenjenega Dušana Kermavnerja, Milico Kacin Wohinz, Franca Klopčiča, Branka Marušiča, Petra Mikšo, Jožeta Pirjevca, Franca Rozmana, Toneta Strojina in Frana Zwittra (Kolenc 2015, 67). Med glavna dela štejemo monografijo *Pisma* (Marušič 1994), urejene Tumove spomine *Iz mojega življenja* (Tuma 1937; 1997) in monografijo *Stockholmska spomenica Henrika Tume* (Marušič in Rozman 2011). S Tumovo knjižno zapuščino se je v zadnjih dveh desetletjih primarno ukvarjala bibliografinja Petra Kolenc (Kolenc 2008, 28).

V pričujočem članku se posvečamo spregledanim tematikam, saj so se zgoraj omenjeni avtorji usmerjali predvsem v študij politične zgodovine jugoslovanske (slovenske) socialne demokracije in Goriške. Primarna tematika obravnave je korespondenca med Tumo in uredništvom Geografskega vestnika. Njegov glavni dopisnik je bil Valter Bohinec (1898–1984), takratni urednik revije (Perko in Zorn 2008, 16). Bohinec je s Tumo vzdrževal tudi zasebno korespondenco, vendar ta za to študijo vsebinsko ni pomembna. Vključili smo tudi nekaj korespondence iz osebne mape jezikoslovca Ivana Koštiala (1877–1949), ki jo prav tako najdemo v Tumovem arhivu.

Arhivski fond Geografskega vestnika obsega 42 arhivalij. Večino gradiva predstavljajo pisma, in sicer 28 dokumentov. Preostale arhivalije so v obliki rokopisov, tipkopisov in odtisov posameznih člankov, s katerimi je Tuma sodeloval oziroma skušal sodelovati pri reviji. Članek se primarno osredotoča na prejeta in poslana pisma, po potrebi pa omenjamo tudi posamezne članke. Doslej je bilo objavljenih le nekaj posameznih pisem (Marušič 1994, 122–127), v tem članku pa fond Geografskega vestnika obravnavamo celovito in vsaki, še najmanjši *Postschriftkarte* (dopisnici), dajemo svoje mesto.

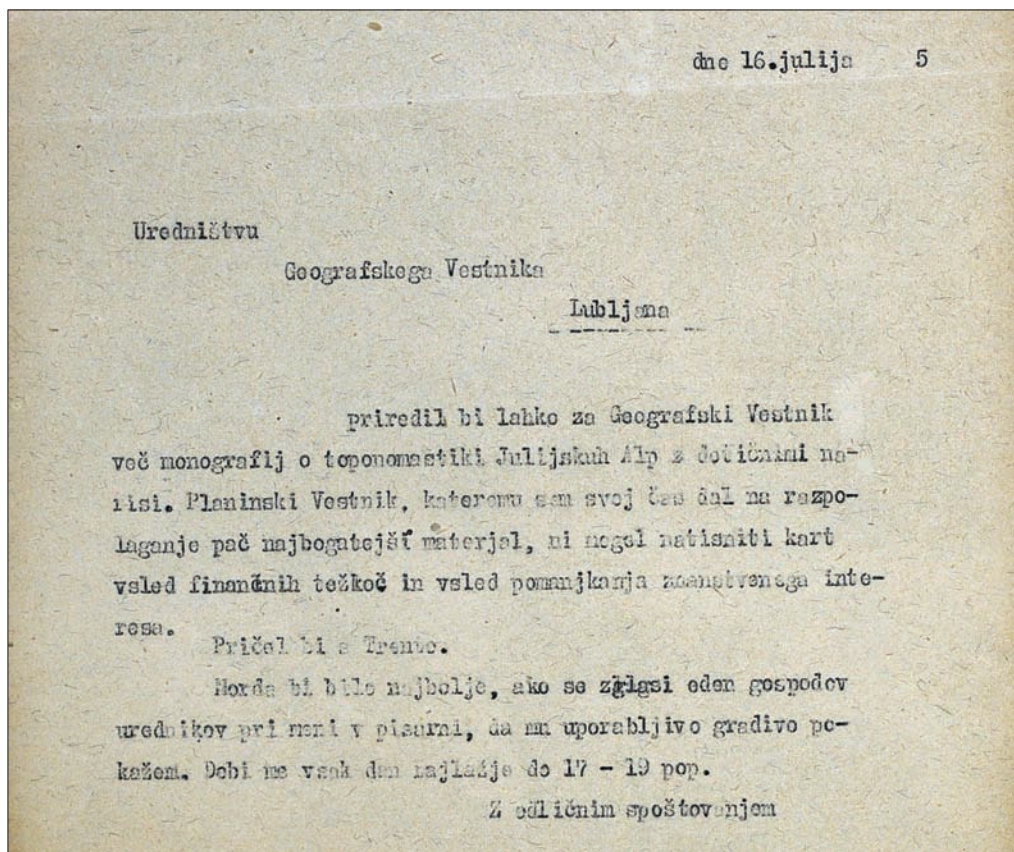
O tem, kaj Geografski vestnik predstavlja tako za zgodovino kot za razvoj slovenske geografije, na tem mestu ne bomo podrobneje razpravljali. Za to sta v letih 2008 in 2018 že poskrbela Matija Zorn in Drago Perko. Njuna članka, *Zgodovina Geografskega vestnika* in *Zgodovinski pregled Geografskega vestnika*, Tumovega sodelovanja pri reviji ne omenjata (Perko in Zorn 2008, 9–27; Zorn in Perko 2018, 9–33).

2 Pregled vsebine arhivskega fonda Geografskega vestnika v Zapuščinskem arhivu Henrik Tume

Korespondenca med Tumo in uredništvom Geografskega vestnika obsega obdobje od leta 1925 do leta 1931. Tumova namera je bila predvsem posegati na polje toponomastike, znanstvene discipline na področju onomatologije, ki se ukvarja z izvorom in pomenom krajevnih imen. Tuma je imel željo, da bi na podlagi svojih raziskav o toponimih razvil boljše slovenske zemljevide Julijskih Alp. Zemljevidi, ki so bili izdelani v začetku 20. stoletja, zanj namreč niso bili dovolj ustrezni (Tuma 1925d, 1–2). Pri razvoju svojih idej je prišel v spor s Koštialom in kasneje tudi s samim uredništvom, ki je objavo nekatereh njegovih člankov zavrnilo. Pregled pisem sledi kronološki shemi, od najstarejšega do najmlajšega.

2.1 Korespondenca leta 1925

V pismu 16. julija 1925 Tuma prosi uredništvo, da bi pomagalo pri priredbi več monografij o toponomastiki Julijskih Alp (slika 1). Omenja, da bi v sklopu tega pripravil »narise«, tj. zemljevide. Gradivo je želel najprej poslati *Planinskemu vestniku*, a se je pritožil nad dejstvom, da revija ne razpolaga z zadovoljivimi finančnimi sredstvi, predvsem za izdelavo toponomastičnih zemljevidov. Poleg tega omeni, da Planinski vestnik ne kaže znanstvenega zanimanja za izdajo celovitejšega kartografskega gradiva.

Slika 1: Pismo Henrika Tume uredništvu Geografskega vestnika z dne 16. julija 1925.

V pismu je povabil predstavnika uredništva Geografskega vestnika, da se v sled te zadeve zglati pri njem (Tuma 1925a, 1).

Tuma je 5. oktobra 1925 na uredništvo Geografskega vestnika naslovil pismo, kjer je opozoril, da je drugi del članka *Toponomastika* (v poglavju Viri in literatura označen kot *Toponomastika II*) že odpisal. Skrbelo ga je, da bosta oba dela za eno številko letnika preobsežna. Na drugi del članka je bil tako ponosen, da je zapisal: »V drugem delu imate tako bogato izvirno toponomastično gradivo, samo v štirih imenih, da se smem prav ponašati. Že na teh štirih imenih se vidi, da bo morala znanstvena toponomastika hoditi druga pota nego do sedaj. [Na]mesto filologičnih ugank, empirično na licu mesta nabrano gradivo, pomen[i] odločen naj morfologični in ekonomični pojav«. Na tem mestu se začne Tumova »bitka« z ustaljenimi interpretacijami toponomastičnih izrazov, predvsem tistimi, ki jih je zagovarjal Koštial. V pismu tudi razlaga, da bo ta pristop »Slovincem Julijskih Alp« omogočal, da razrešijo še marsikatero uganko, ki germanskim in romanskim znanstvenikom zaradi filološkega pristopa ostaja nedostopna. Tuma zapiše: »Geografija, geologija in antropogeografija morajo odločno zahtevati toponomastiko kot svojo detaljno vedo. Četudi ne more iz nje ven segati na filologijo – pa je temeljna veda ona in da filologija se mora iz nje učiti. Po mojem prepričanju pride sploh semasiologija le do ros znanstvene podlage iz toponomastike t.j. temeljni pomeni so zvezani z morfologijo zemlje in sožitjem pastirja na njej« (Tuma 1925b, 1).

Krajši komentar k zgoraj navedenemu najdemo pri Dragu Kladniku. V članku *Razvoj slovenske geografije* [...], se je v nekaj povedih dotaknil Tumovega dela pri reviji Geografski vestnik in njegovih pogledov na toponomastiko: »Pionir na področju toponomastike je bil po izobrazbi pravnik Henrik Tuma (1858–1935). Poglobljen zapis o njej je objavil v drugi številki prvega letnika Geografskega vestnika. Kot predpogoj za pravilno zapisovanje in uporabo zemljepisnih imen je izpostavil neposredno terensko delo in sodelovanje z domačini, zavedal se je tudi potrebe po čim tesnejšem interdisciplinarnem sodelovanju. Neprecenljiv je predvsem njegov prispevek k imenoslovju Julijskih Alp, ki pa žal še vedno ni dorečeno in se med novodobnimi gorniki pogosto znajde na tapeti« (Kladnik 2019, 102). Primer takšne obravnave je na primer Tumovo besedilo *Krnica*, ki je bilo objavljeno v Geografskem vestniku leta 1926 (Tuma 1926j, 1–8; 1926m, 96–101).

Valter Bohinec (1898–1984), takratni urednik revije Geografski vestnik, je Tumi odgovoril dan kasneje, in sicer 6. oktobra 1925. Kot datum prejema je Tuma zapisal »7. X« (7. oktober), kar pomeni, da je pismo prejel z dnem zamika. V pismu je Bohinec potrdil prejem »2. dela *Toponomastike*« in se Tumi iskreno zahvalil. Obljubil mu je, da bo skupaj s prvim delom objavljena v eni številki. Prav tako je naznačil, da se bo pri njem ustavil na obisku glede kritike »Knafeljčeve karte Julijskih Alp« (Tuma 1925c, 1). Čeprav je omenjen samo priimek, se najverjetneje navezuje na Alojzija Knafelca (1859–1937), aktivnega člana takratnega Slovenskega planinskega društva (SPD) na Tržaškem, Ziljskem in pri osrednji organizaciji na Ljubljanskem. Poznan je bil predvsem zaradi markiranja poti na slovenskem Koroškem in Triglavskem pogorju. Napisal je tudi knjižico *Navodila za enotno (jednotno) markiranje potov* (Knafelj 1924, 1), ki je bila izdana leta 1924. Poleg tega je deloval kot kartograf in izrisal več zemljevidov, med njimi tudi zgoraj omenjeni *Turistični zemljevid Julijskih Alp* (Knafelj 1910), ki je izšel v dveh natisih, in sicer v letih 1910 in 1923 (Grafenauer 1928).

V pismu 12. oktobra 1925 Tuma naslavlja prošnjo za izdelavo povečanega zemljevida vzhodnega Krnskega pogorja. Pravi, da je SPD do zdaj izdal le zemljevide z veliko napakami. Svoje popravke in pritožbe je priložil pismu, a jih arhivska mapa ne vsebuje. Med kraje, kjer je toponomastična dopolnitev nujno potrebna, našteje Črno prst, Četrť, Tolminko Škrbino do Žage, pogorje Kobariškega Stola do Felle, pogorje Kanjavca, Plaske in Tribuške Lope do Kuka, pogorje Soškega Grintovca, Prisojnik-Razor, Planja, Mojstrovka, Jalovec, Mangart do Predela in Poliški Špič, Kanin in Muzce ter pogorje kanalsko-dunjske doline. Tuma se je ponudil, da bi za vsako izmed naštetih geografskih enot pripravil poseben članek, če bi to seveda hotelo uredništvo. V člankih bi opisal predvsem toponomastične in antropogeografske novosti, za botanične posebnosti pa pove, da nima dovolj primerne gradiva. Tuma je uredništvo prosil za financiranje dodatnih člankov, predvsem za področje Bohinjsko jezer-

skega gorovja, Triglavske in Škrlatiške skupine, na podlagi katerih bi nato izdelali celovit zemljevid Julijskih Alp (Tuma 1925d, 1–2). Rokopisno besedilo najdemo v arhivu. Gre za štiri strani dolg članek v dveh izvodih, ki obsega predvsem kritiko nomenklature na zemljevidih SPD (Tuma s.d.e, 1–4; Tuma s.d.f, 1–3). Objavljen je bil v prvi številki drugega letnika revije Geografski vestnik (Tuma 1926k, 55).

Pogovor o toponomastiki Črne prsti, ki jo omenja v pismu 12. oktobra 1925, nadaljuje 13. aprila 1926. Prejete zemljevide s strani SPD uredništvu vrača s popravki. Prav tako se obregne ob [Ivana] Koštiala (glej Koštial 1926, 52–53), čigar delo je kritiziral v dodanem besedilu. V pismu zapiše: »H kritiki prof. Koštiala napisal sem kratko repliko, je malo ostra, pa nič ne de. Prav rad bi imel, da se še oglasi, ker vidim, de mi ni kos in prav gotovo pride v zagato. Skrajni čas pa je, da se jame zavračati prepotence filologov«. Med svoje kompetence za tako ostre besede našteje predvsem dela, ki jih je preučeval vrsto let: »Leta in leta sem se bavil s filologijo in zgodovino, predelal sem vse mogoče etimologične slovarje, Miklošiča, Bernekerja, Slovenski, Kluge nemški, Feist gotiški, Schmeller bavarski, Dietz in Mayer-Lübocke romani-sti, Walde latinski in Boisacq grški, in konečno spoznal izumetničeno stavbo indogermanskega jezika«. Preden je Tuma pismo zaključil, je uredništvo naprosil, da njegove popravke, kritike in članek *Toponomastika* Geografski vestnik »priobči« v eni številki, saj naj bi besedila sodila skupaj (Tuma 1926c, 1–2). V zapuščinskem arhivu Henrika Tume hranijo tako tipkopisa kot odtise člankov *Toponomastika I in II* iz Geografskega vestnika leta 1925 (Tuma 1925g, 1–7; 1925h, 1–6; 1925i, 1–9). Poleg tega najdemo v arhivu tudi Tumova dela o Koštialu in njegovih interpretacijah, ki pa niso del tega članka (Tuma s.d.h, 1–5; Tuma s.d.i, 1–2; Tuma s.d.j, 1–4). V zapuščinskem arhivu Henrika Tume je ohranjeno tudi precejšnje število zasebnih pism med Koštialom in Tumo, ki pa v kontekstu tega članka niso relevantna, saj obravnavajo popolnoma nepovezane teme.

Dne 27. oktobra 1933 je Koštial Tumi pisal, da mu bo pomagal pri pripravi »topografije«, ker se name-rava upokojiti in bo tako imel veliko časa »in veselja«, da se temu resneje posveti (Tuma 1933, 1–2). Pismo Koštiala, z dne 23. januarja 1934, prav tako omenja »topografijo Julijskih Alp«, a je zaradi skoposti informacij le malo primerno za obravnavo (Tuma 1934, 1). Nanje opozarjamo zgolj zaradi možnosti nadaljnjih raziskav o Ivanu Koštialu. Njuna pisma se primarno ukvarjajo z besediščem in terminologijo ženskega vprašanja na Slovenskem (Tuma 1911a, 1), ki ga je Tuma obravnaval v članku *Seksuelni problem* (Tuma 1911c, 101; Celar in Urek 1986, 266; Makorič 2024, 47).

Geografsko društvo je Tumo v pismu konec leta 1925 povabilo, da se jim pridruži na 8. rednemu občnemu zboru, ki se bo odvijal 5. decembra 1925 ob 17:00 popoldne, in sicer na Geografskem inštitutu Univerze v Ljubljani, v drugem nadstropju. Seznam obravnavanih tem je bil označen z besedami »običajni dnevni red« (Tuma 1925e, 1). Podatka o Tumovi udeležbi nimamo.

Korespondenca med Tumo in Geografskim vestnikom za leto 1925 se zaključi 24. decembra. V imenu Geografskega društva je Valter Bohinec Tumi poslal zahvalo za »velikodušno darilo društvu«. Kaj točno je to darilo predstavljalo, izvemo na koncu pisma, in sicer »redki zemljevid Julijskih Alp«, ki ga je Bohinec shranil v društveno knjižnico. Tumi se je še zahvalil za plačilo letne članarine v znesku 50 din (Tuma 1925f, 1). Geografsko društvo je Tumo prosilo tudi za financiranje študijskih ekskurzij iz zasebnih financ, na primer v Francijo, ki bi jih vodil Anton Melik. Odgovora na to prošnjo v arhivu nismo našli (Tuma s.d.a, 1).

2.2 Korespondenca leta 1926

V pismu 25. januarja 1926 Tuma uredništvu pošlje izvod *Etnografičeske karte balkanskega poludova*, poleg tega pa še *Carte entographique de la nation Serbe* (Etnografski zemljevid srbskega naroda) srbskega geografa Jovana Cvijića (1865–1927). Zemljevida je daroval Geografskemu društvu v Ljubljani (sicer naslovljeno na Geografski vestnik) (Tuma 1926a, 1). Prošnjo zanj je prejel, vsaj glede na datum, 27. januarja 1926. Najverjetneje gre za napačno naveden datum, saj je potem Tuma gradivo poslal, preden je sploh prejel prošnjo zanj. V pismu 27. januarja se Bohinec Tumi za vso naklonjenost »mlademu« društvu še enkrat zahvali ter mu v pripionki pošilja člansko izkaznico za leto 1926, ki pa ni ohranjena (Tuma 1926b, 1).

Tuma je Bohincu 22. maja 1926 pisal o zaključeni izdelavi toponomastičnega zemljevida Julijskih Alp. Zemljevid naj bi obsegal območje Trente, Bavšice in Koritnice. V pripravi je bil tudi drugi del, ki naj bi vključeval še Viško in Poliško skupino. Za tem je najavil še zemljevid Kaninske skupine, Rezije in Slovenske Benečije ter Krnske skupine in Predalp. Kot zadnji del naj bi opravil še toponomastiko Triglavske skupine. Tuma je v želji po bližjem sodelovanju k ogledu zemljevidov vabil tudi Geografsko društvo (Tuma 1926d, 1). Na prošnjo je dobil Bohinčev odgovor, ki je napovedal obisk 28. maja ob 18:00 (Tuma 1926e, 1–2).

Na dan 13. julija 1926 je Bohinec v imenu Geografskega društva, Tumi sporočil, da mu pošilja 20 izvodov njegovih »*zadnjih*« člankov. Po obliki so podobni sodobnim *separatom* (Tuma 1926i, 1–4). Bohinec je tudi omenil morebitno podporo pri izdelavi toponomastičnega zemljevida Koritnice, Bavšice in Trente, a je ob tem zapisal, da je vse odvisno od naklonjenosti takratnega Ministrstva za prosveto (Tuma 1926f, 1–2).

Tuma v naslednjem pismu, 14. julija 1926, spregovori tudi o stroških za izdelavo zemljevidov. Te je namreč vnaprej pokrtil sam. Zapiše, da je imel 500 dinarjev izdatkov v gotovini, skupaj pa je za izdelavo porabil približno 4000 dinarjev. Natančno preračunavanje je težko ponuditi, vendar, če se naslonimo na delo zgodovinarja Jožeta Šorna, lahko sklenemo, da je bila urna mezda za delavca v Kraljevini Jugoslaviji po sprejetju delavskih zahtev za vzpostavitev kolektivnih pogodb, enotno mezdo in eksistenčnega minimuma v začetku 30ih let 20. stoletja (Bajič 1937, 1–18) približno 1,5 dinarja na uro (Šorn 1967, 240). Tako je Tuma za izdelavo zemljevidov sam založil znesek v približni višini 2666 ur minimalnega mezdnega dela. V Sloveniji (leta 2025) minimalni neto prihodek predstavlja 930 evrov (Medmrežje 1), kar pri 176 povprečnih delovnih urah na meseca pomeni, da prejemnik zasluži 5,3 evra na uro. Če obe števili pomnožimo, dobimo znesek v višini 14.129 evrov. Tu je treba poudariti, da gre le za pavšalno primerljive številke, ki ne odražajo dejanskega finančnega stanja. Omogočajo pa vsaj delni vpogled v Tumovo zasebno gmotno stanje ter motivacijo v zadevah imenoslovja in kartografije. Bohinec mu sicer prijazno odgovarja, da bi mu rad stroške za izdelavo zemljevidov povrnili, vendar ponovno navaja, da vsa podpora temelji na »*dobri volji*« Ministrstva za prosveto (Tuma 1926h, 1–2). Bohinčeva skrb je bila upravičena, saj je takratno ministrstvo kulturi in znanosti namenjalo le 3–5 % celotnega proračuna (Jordanović 2000, 13).

2.3 Korespondenca leta 1927

Nadaljnja komunikacija med Tumo in uredništvom je potekala 1. aprila 1927. Tuma je uredništvu poslal dva članka, naslovljena *Kuk* in *Frata* (Tuma 1927a, 1–2). K temu je dodal še kratek povzetek članka v francoščini, naslovljen *Resume* (Tuma s.d.k, 1–2). Oba rokopisa oziroma tipkopisa hranijo v arhivu (Tuma s.d.c, 1–4; Tuma s.d.d, 1–5). Članek, ki je v pismu omenjen kot *Kuk*, je v arhivu naveden kot *Kuk, Kukla, Kucelj* (Tuma s.d.d, 1). Članka v Geografskem vestniku nista bila objavljena. Sam termin je Tuma obravnaval že pred sodelovanjem z Geografskim vestnikom. Notice o tem najdemo v njegovih člankih že pred prvo svetovno vojno. Leta 1908 je objavil članek *Po koroško-italijanski meji* in leta 1911 *V višarskih glavah*. Oba članka najdemo v Planinskem vestniku (Tuma 1908, 166–167; 1911b, 6).

Pismo jezikoslovca in prevajalca Josipa Skrbinška (1878–1938) z dne 13. aprila 1927, Slovenca, ki je primarno deloval na Češkem, je v fondu Geografskega vestnika nekakšna uganka. Po pregledu preostale arhivske dokumentacije (predvsem arhivskih fondov *S(1)*, *S(2)* in *Š*; *S* je oznaka fonda, (1), (2) pa zaporedno številčenje arhivskih škatel), v kateri bi lahko našli preostalo Skrbinškovo korespondenco, ne najdemo dodatnih dopisov. V zbirki objavljenih virov iz zapuščinskega arhiva Henrika Tume, *Pisma*, se ne pojavlja niti samostojno niti v povezavi z Geografskim vestnikom (Marušič 1994, 122–127). Prejemnik pisma ni ne uredništvo Geografskega vestnika ne Henrik Tuma, temveč literarni zgodovinar in bibliograf Janko Šlebinger (1876–1951). Najverjetnejšo razlago morda nakazuje sama vsebina pisma. Skrbinšek je 13. aprila 1927 na Šlebingerja naslovil prošnjo, da bi za radio v Pragi pripravil predavanje na temo jugoslovanskega turizma, in sicer v dolžini štirih strani. Skrbinšek zapiše, da sam za

tovrstno predavanje ni najprimernejši, ker nima dostopa do prave literature in se nasploh s turistiko ne ukvarja. Šlebingerju je zapisal, da išče nekoga, ki bi bil pripravljen takšno predavanje sestaviti (Tuma 1927b, 1–2), in ker je Tuma do leta 1927 na podobne teme pripravil že celo vrsto predavanj (Tuma 1937, 101), poleg tega pa sta bili v pripravi še njegovi monografiji *Pomen in razvoj alpinizma* (Ilešič 1930, 169–170; Tuma 1937c, 1) in *Imenoslovje Julijskih Alp* (Melik 1929–1930, 201–204; Tuma 1929e, 1), je bilo Skrbinškovo pismo posredovano uredništvu Geografskega vestnika, le to pa je dopisnico najverjetneje posredovalo Tumi. Druga Skrbinškova pisma v arhivu Henrika Tume niso zabeležena. Bibliografija Geografskega vestnika kaže, da Šlebinger in Skrbinšek pri pisanju za revijo nista sodelovala (Turk 1998, 128–129; 1999, 128).

Na dan 14. aprila 1927 je Bohinec iz Beograda pisal Tumi, da je prejel njegove rokopise. Prav tako je zapisal, da se bo po praznikih oglasil v Tumovi pisarni ter mu prinesel odtise nazadnje dostavljenih člankov. Bohinec se je pritoževal nad tem, da je Geografski vestnik »precej zastal«, a je na situacijo ohranil optimističen pogled (Tuma 1927c, 1–2). Dva tedna kasneje, dne 29. aprila 1927, je Tuma z dodatnimi nekaj članki skušal pomagati pri »krizi« Geografskega vestnika. Uredništvu, primarno pa Bohincu, je v prilogi pisma poslal več člankov. Mednje sodita *Mir* in *Kropa*. Tuma je Bohincu potožil, da zaradi časovne stiske težko redno piše za revijo in upa, da bo s tema člankoma zadostil potrebam za leto 1927 (Tuma 1927d, 1). Članek, naslovljen *Kropa*, v arhivu ni ohranjen. Hrani pa se rokopis z naslovom *Mir, Mura, Moreš*. Članek obsega 7 (ohranjenih) strani. Dodan mu je kratek izvleček v francoščini (Tuma s.d.b, 1–7).

2.4 Korespondenca leta 1928

Naslednje pismo v kronološkem zaporedju predstavlja kratek zapis, in sicer v obliki priporočila. Tuma omenja Antona Schoeppla (1858–1936), njegovega nekdanjega sošolca in odvetnika, ki je želel pristopiti Geografskemu vestniku s »obširno zbirko« zemljevidov »domače zemlje«. Schoeppl je z nakupom vseh »doslej izdanih publikacij društva« zagotovo prispeval reviji v finančnih težavah (Tuma 1928, 1).

2.5 Korespondenca leta 1929

V letu 1929 Tuma z uredništvom Geografskega vestnika ponovno odpre diskusijo o toponomastiki. Ker je revija začela izhajati v obširnejšem formatu, se je Tuma ponudil, da bi še naprej razvijal svoje poglede na toponomastiko. Zapiše: »Toponomastika je bistveni del antropogeografije, radi tega mislim, da moji članki predstavljajo precej važno gradivo. ... Ker pa poznam nekoliko miselnost naših znanstvenikov, nisem gotov, ali se prav ocenjuje moje delo«. Svojo ponudbo je zaključil s: »Prosim torej, da se mi sporoči, ali misli uredništvo Geogr. Vestnika prinašati stalno vsaj 3–4 strani toponomastičnega gradiva, ker se sicer obrnem drugam. Neuporabljeni članki, za ta slučaj, prosim, da se mi vrnejo« (Tuma 1929a, 1–2). Na njegovo prošnjo je 19. marca 1929 odgovoril Anton Melik, novi urednik revije: »V odgovor na vaše cenjeno pismo z dne 6. marca t. l. Vam sporočam, da se ne strinjam z načinom Vaših toponomastičnih razprav ter spričo tega ne morem priobčiti 3–4 strani gradiva v Geografskem vestniku. Vračam Vam tedaj v smislu Vaše želje vse štiri članke« (Tuma 1929b, 1; slika 2). Tuma se ni pustil prepričati, zato je na uredništvo Geografskega vestnika naslovil naslednje besede (slika 3): »Nomenklatura in toponomastika sta pač moderni vedi, važni panogi antropogeografije. Res je, da v tej važni panogi geografi in filologi tavajo precej v temi in do danes niso še našli znanstvene metode. Mislim, da sem jo našel jaz v tem, da zahtevam empirično pot: poiskanje imen v visokih gorah, ki doslej niso bile odprte civilizaciji in kjer so izrazi ohranjeni izza tisočletij, primerjanje teh imen, da se izsnuje določen pomen in primerjanje slovenskih, ladinskih in nemških imen iste vsebine ... Ako sem bil nekoliko zbadljiv, je to bilo navlašč, ker bi rad izzval odraz zadetih krogov. Diskusija je namreč pri takem gradivu neobhodno potreba, navadeno pa sej potrebni diskusiji naši filologi, zgodovinarji in geografi skrbno ogibajo. ... Poznam nesamostojnost večine slovenskih ved, saj niso nič drugega nego reprodukcija v glavnem nemških ved« (Tuma 1929c, 1–2).

Ne glede na Melikov odklon objavljanja Tuminih člankov, se je še vedno zavzemal za sodelovanje. Pismo z dne 18. septembra 1929 nam priča o Tumovi želji, da bi skupaj z Bohincem sestavil podrobnejše zemljevide Julijskih Alp, dotično glede na natančnejšo nomenklaturo; sicer pa izpostavi, da bi se bilo treba v primeru izdelave vojaških zemljevidov vsaj delno opreti na starejšo avstrijsko kartografijo. Kritizira Vojnogeografski inštitut v Beogradu, ki je prav tako želel natančnejše zemljevide gorovja, da se v tem kontekstu ne zanima preveč za delo slovenskih topografov. Pravi, da se preveč zanašajo na delo nemških »turistov«, kot je bil alpinist in planinec Julius Kugy (1858–1944). Tuma je v tem pismu uredništvo prosil, naj mu posreduje kontakt odgovorne osebe Vojnogeografskega inštituta v Beogradu, da jim lahko ponudi svoje toponomastično gradivo (Tuma 1929d, 1–2).

2.6 Korespondenca leta 1930

Tuma je spomladi leta 1930 geografskim društvom v Ljubljani, Zagrebu in Pragi poslal dodatno toponomastično gradivo. Kopija le tega se ni ohranila, zgolj pisemski indeks, ki priča o tej korespondenci (Tuma 1930a, 1–2). Pogovor o izdelavi zemljevidov za Vojnogeografski inštitut v Beogradu se nadaljuje 22. novembra 1930. Melik je Tumo prosil za pregled teh zemljevidov, saj je Geografsko društvo v Ljubljani dobilo nalogo, »da popravi na teh kartah vsaj najbolj grobe napake in netočnosti v krajevnem imenoslovju«. Tumo so naprosili »kot najboljšega in najtemeljitejšega poznavalca Julijskih Alp«. Zdi se, da se je spor iz predhodnih let nekoliko umiril (Tuma 1930b, 1).

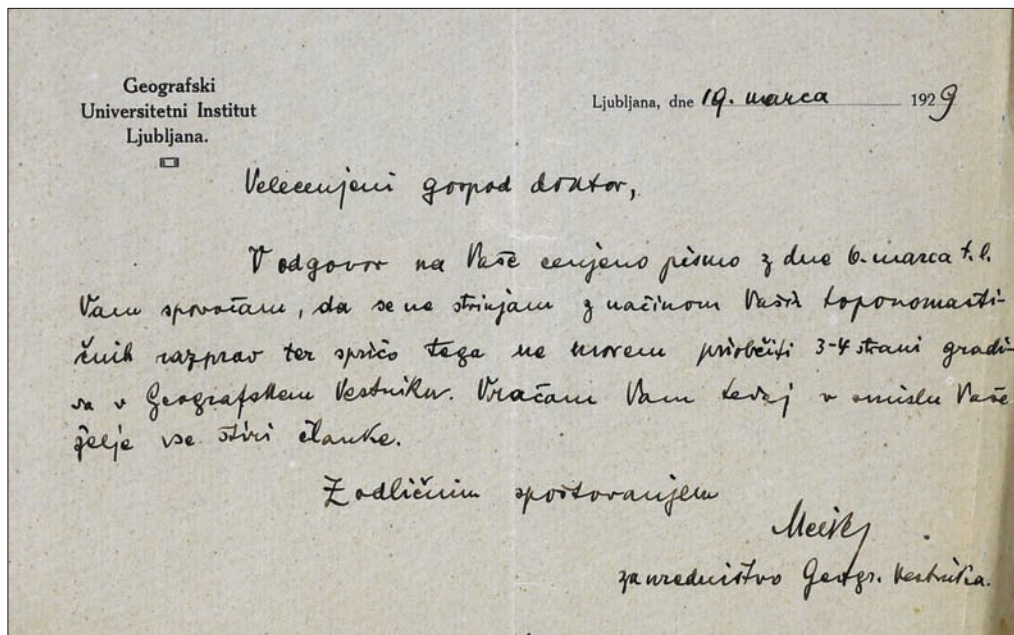
2.7 Korespondenca leta 1931

Na pismo 22. novembra 1930 je Tuma odgovoril šele 9. maja 1931. Pojasnil je, da časa za pregled zemljevidov ni imel, prav tako delo za Vojnogeografski inštitut v Beogradu zanj ni bilo tako pomembno. Omenja, da jim je poslal en izvod *Imenoslovja Julijskih Alp* in svoj zemljevid *Triglavske skupine*. Obe pošiljki je inštitut prejel, tako da je Tuma domneval, da njegovo nadaljnje delo na tem področju ni več potrebno (Tuma 1931, 1).

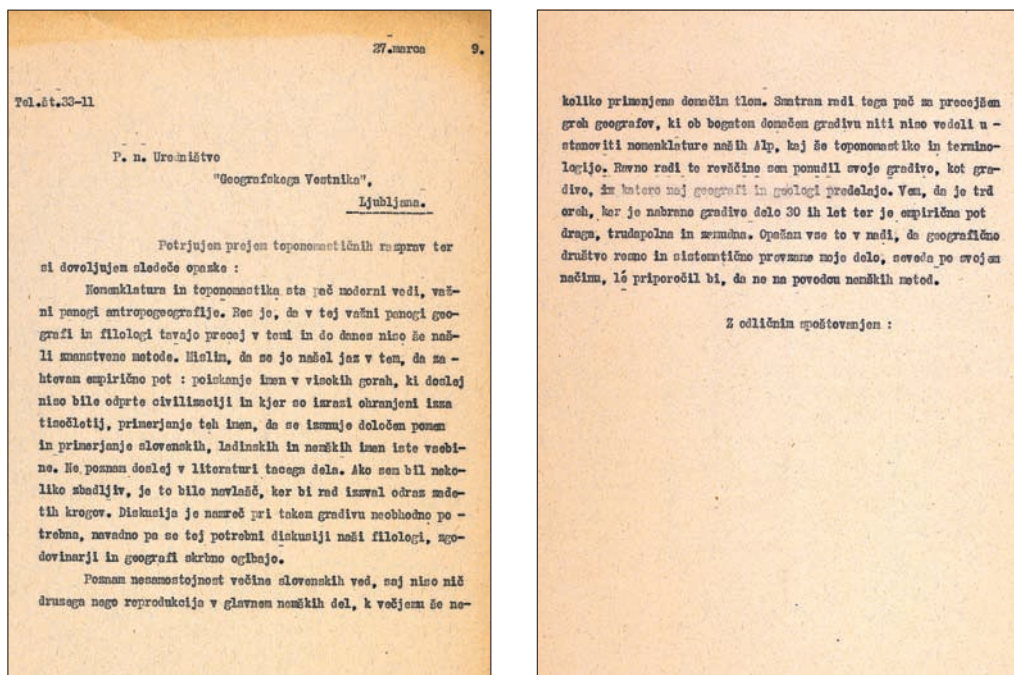
3 Sklep

Leta 1935 najdemo v Geografskem vestniku še zadnjo omembo Henrika Tume. Svetozar Ilešič (1907–1985) je na dveh straneh zapisal Tumov nekrolog (Ilešič 1935). Pred tem omenimo dve napaki, ki se pojavita v bibliografskem pregledu revije iz leta 1998. Na strani 255 70. letnika Geografskega vestnika je kot začetna letnica revije navedena »19925«, pravilno »1925«. Na strani 343 pa se v poglavju *Kazalo obravnavanih slovenskih oseb iz rubrike »Kronika«* navedek za Tumo glasi »1263«, pravilno je 1264. Zaporedna številka 1264 navaja omenjeni Ilešičev nekrolog (Turk 1998, 255, 320). V naslednji izdaji bibliografije so napake odpravljene (Turk 1999). Nekrolog omenja tudi 38. letnik Geografskega vestnika, ki je bil posvečen Ilešiču ob njegovi šestdesetletnici (Meze in Lojk 1967, 19).

Ilešič v nekrologu Tumi posveti kratek življenjepis in omeni zasluge, ki jih je Tuma imel za slovensko planinstvo. Zapisal je: »skromni obliki opisov svojih tur [je] nagromadil toliko topografskega, etnografskega, folklorističnega, narodnogospodarskega, zlasti pa imenoslovnega gradiva o naših Alpah, da bodo ohranili ti njegovi sestavki vedno osnovno važnost za nadaljnje sistematično proučevanje naših Alp. Zlasti ne smemo pozabiti, da je dr. Tuma v zapadnih Jul. Alpah in Beneški Sloveniji ujel tako rekoč zadnje ugodne trenutke, saj vemo, da bi bilo danes nemogoče opraviti tam tako delo« (Ilešič 1935, 189). Z zadnjim stavkom se Ilešič obregne ob dejstvo, da je Kraljevina Italija po letu 1920 oziroma po podpisu rapalske pogodbe pridobila skoraj tretjino zahodnega slovenskega etničnega ozemlja (Mikša in Zorn 2018, 606). Ilešič našteje še nekaj po njegovem mnenju najpomembnejših Tumovih del, poudari pomen njegovih toponomastičnih zemljevidov (še posebej Triglav-Škrlatica) in dveh obsežnejših monografij, ki

Slika 2: Melikovo pismo Tumi z dne 19. marca 1929.

Slika 3: Pismo Henrika Tume uredništvu Geografskega vestnika z dne 29. marca 1929.

smo jih omenili zgoraj. Glede Tumovih pogledov na imenoslovje slovenskih krajev pa zapiše: »V splošnem je dr. Tuma žel za svoj obilni trud pri zbiranju toponomastičnega in drugega gradiva nedeljeno in zasluženo priznanje, njegovo nezadostno utemeljeno tolmačenje krajevnih imen ter njegove drzne socialno-zgodovinske hipoteze pa so doživele domala soglasno odklonitev« (Ilešič 1935, 190). Josip Tominšek (1872–1954), slovenski literarni zgodovinar, slavist, pedagog, o tem prav tako poda mnenje, v katerem je manj strog, kot sta Koštial in Ilešič. Tominšek je v svojem posvetilu zapisal, da je Tumo pestilo predvsem dejstvo, da se je toponomastike kot marsikatero druge vede lotil kot samouk. Študiral je po svojem čutu za znanost in se prav zaradi tega velikokrat znašel v sporu z drugimi slovenskimi strokovnjaki. Ključni element so predvsem Tumovi pogledi na naselitev Slovanov na današnje slovensko ozemlje. Tuma je bil prepričan, da takratna znanost nima zadostnih dokazov za trditev, da je naselitev potekala v 6. stoletju, temveč je verjel, da je slovanska skupnost na tem območju veliko starejša. Na podlagi svojih »socialno-zgodovinskih« interpretacij, je skušal potrditi svoje dojemanje (slovanske) zgodovine (Tominšek 1935, 137–138).

Iz zapisanega lahko sklenemo, da so dosedanje raziskave, ki so se ukvarjale s Tumovim poseganjem na področje etimologije in imenoslovja, dotikale predvsem napak pri njegovi metodologiji. Tominšek in Ilešič sta Tumi priznavala požrtvovalno delo pri zbiranju topografskega gradiva, vendar sta hkrati odklanjala njegovo socialnozgodovinsko metodo. Izvoru Tumovih interpretacij lahko sledimo v dveh smereh. Prvo je poudaril Tominšek, ki je zapisal, da so Tumovi pogledi predvsem posledica izoliranega dela, druga pa je vsaj delno vezana na njegovo izbiro ideologije socializma, ki jo je uveljavljal predvsem v javnem življenju (Makorič 2024, 44–49). Nič čudnega ni, da je skušal svoje ideološke smernice prenesti tudi v znanost in jo razlagati na podlagi zgodovinskega in ekonomskega materializma.

Članek razkriva, da tudi po skoraj stoletju od smrti Henrika Tume za njim še vedno ostajajo nejasnosti, povezane s poznavanjem zgodovine Slovencev med obema vojnama ter razvojem geografskih znanosti na Slovenskem. »Padel je dr. Tuma, njegovo delo ostane« (Tominšek 1935, 142).

Dostopnost raziskovalnih podatkov: Raziskovalni podatki, na katerih temelji članek, so na voljo v Tumovem arhivu, ki ga hrani Raziskovalna postaja ZRC SAZU v Novi Gorici.

4 Viri in literatura

- Bajič, S. 1937: Uredba o minimalnih mezdah, kolektivnih pogodbah, poravnavanju in razsodništvu. Ljubljana.
- Celar, M., Urek, V. 1986: Bibliografija revije Naši zapiski. Prispevki za novejšo zgodovino 27.
- Grafenauer, I. 1928: Knafelc, Alojzij (1849–1937). Slovenski biografski leksikon 3. Ljubljana.
- Ilešič, S. 1930: Dr. Henrik Tuma: Pomen in razvoj alpinizma. Geografski vestnik 7, 1-4.
- Ilešič, S. 1935: Dr. Henrik Turna. Geografski vestnik 11, 1-4.
- Jordanović, B. (ur.) 1990: Ministarstvo prosvete i ministri Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i Kraljevine Jugoslavije 1918–1941. Beograd.
- Kladnik, D. 2019: Razvoj slovenske geografije – obdobje med koncem prve svetovne vojne in osamosvojitvijo Slovenije. Perspektive 2-1.
- Knafelj, A. 1910: Julijske Alpe. Dunaj.
- Knafelj, A. 1924: Navodila za jednotno markiranje potov. Ljubljana.
- Kolenc, P. 2008: Dr. Henrik Tuma (1858–1935) in njegova knjižnica. Ljubljana.
- Kolenc, P. 2015: Knjižnica dr. Henrika Tume (1858–1935), ena najbolje ohranjenih meščanskih knjižnic na Goriškem. Knjižnica 59-3.
- Koštial, I. 1926: O krajepisnih imenih: K članku dr. H. Tume v Geogr. vestniku 1925. Geografski vestnik 2-1.

- Makorič, U. 2024: »Majhen je slovenski narod, ves slovenski narod je proletarec«: Henrik Tuma (1858–1935), besedilo *Naš program* in njegove druge objave v reviji *Naši zapiski* med letoma 1913 in 1914 (1922). Izvestje Raziskovalne postaje ZRC SAZU v Novi Gorici 21.
- Marušič, B. (ur.) 1994: Henrik Tuma: Pisma, osebnosti in dogodki (1893–1835). Ljubljana.
- Marušič, B. 1990: Tuma, Henrik. Primorski slovenski biografski leksikon 4. Gorica.
- Marušič, B., Rozman, F. 2011: Stockholmska spomenica Henrika Tume. Ljubljana.
- Melik, A. 1929–1930: Dr. Henrik Tuma: Imenoslovje Julijskih Alp. Slovensko planinsko društvo, Ljubljana 1929. Geografski vestnik 5–6.
- Medmrežje 1: <https://www.zsss.si/ekonomsko-podrocje/minimalna-placa/> (1. 10. 2025).
- Meze, D., Lojk, M. 1967: Bibliografija profesorja dr. S. Ilesiča do poletja 1967. Geografski vestnik 38.
- Mikša, P., Zorn, M. 2018: Rapalska meja: četrto stoletje obstoja in stoletje dediščine. Nečakov zbornik: procesi, teme in dogodki iz 19. in 20. stoletja. Ljubljana.
- Perko, D., Zorn, M. 2008: Zgodovina Geografskega vestnika. Geografski vestnik 80-2.
- Šorn, J. 1967: Cene in mezde ter gospodarski položaj industrijskega delavstva na Slovenskem neposredno po prevaratu. Prispevki za zgodovino delavskega gibanja 7, 1-2.
- Tominšek, J. 1935: Dr. Henrik Tuma, naš planinski starešina. Planinski vestnik 35-5.
- Tuma, H. 1908: Po koroško-italijanski meji. Planinski vestnik 14-11.
- Tuma, H. 1911a: Tumovo pismo Koštialu, 9. oktober 1911. Zapuščinski arhiv Henrika Tume. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1911b: V višarskih glavah. Planinski vestnik 17-1.
- Tuma, H. 1911c: Seksuelni problem. Naši zapiski 8, 4-5.
- Tuma, H. 1925a: Tumovo pismo uredništvu Geografskega vestnika v Ljubljani, 16. julij 1925. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1812. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1925b: Tumovo pismo uredništvu Geografskega vestnika v Ljubljani, 5. oktober 1925. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1813. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1925c: Bohinčevo pismo Tumi, 6. oktober 1925. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1828. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1925d: Tumovo pismo uredništvu Geografskega vestnika v Ljubljani, 12. oktober 1925. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1814. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1925e: Geografsko društvo Ljubljana piše Tumi, 25. november 1925. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1829. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1925f: Bohinčevo pismo Tumi, 24. december 1925. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1830. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1925g: Toponomastika (odtis iz Geografskega vestnika). Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1839. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1925h: Toponomastika I. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1840. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1925i: Toponomastika II. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, 1841. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1926a: Tumovo pismo uredništvu Geografskega vestnika v Ljubljani, 25. januar 1926. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1815. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1926b: Bohinčevo pismo Tumi, 27. januar 1926. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1831. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1926c: Tumovo pismo uredništvu Geografskega vestnika, 13. april 1926. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1816. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1926d: Tumovo pismo Bohincu, 22. maj 1926. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1817. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1926e: Bohinčevo pismo Tumi, 27. maj 1926. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1833. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1926f: Bohinčevo pismo Tumi, 13. julij 1926. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1832. Nova Gorica.

- Tuma, H. 1926g: Tumovo pismo Geografskemu društvu, Univerza v Ljubljani, 14. julij 1926. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1818. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1926h: Bohinčevo pismo Tumi, 16. julij 1926. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1834. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1926i: Krnica in polica (odtis iz Geografskega vestnika). Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1838. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1926j: Krnica. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1845. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1926k: Nekaj o turističnih zemljevidih Julijskih Alp. Geografski vestnik 2-1.
- Tuma, H. 1926l: Odgovor (na kritiko prof. Koštiala). Geografski vestnik 2-1.
- Tuma, H. 1926m: Krnica in Polica. Geografski vestnik 2, 2-3.
- Tuma, H. 1927a: Tumovo pismo uredništvu Geografskega vestnika v Ljubljani, 1. april 1927. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1819. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1927b: Skrbinskovo pismo Šlebingerju, 13. april 1927. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1853. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1927c: Bohinčevo pismo Tumi, 17. april 1927. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1835. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1927d: Tumovo pismo uredništvu Geografskega vestnika, s posebnim napotilom Bohincu, v Ljubljani, 29. april 1927. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1820. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1928: Tumovo pismo Geografskemu društvu v Ljubljani, 5. julij 1928. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1821. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1929a: Tumovo pismo Geografskemu društvu v Ljubljani, 6. marec 1929. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1822. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1929b: Melikovo pismo Tumi, 19. marec 1929. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1836. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1929c: Tumovo pismo uredništvu Geografskega vestnika v Ljubljani, 27. marec 1929. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1823. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1929d: Tumovo pismo Geografskemu društvu v Ljubljani, 18. september 1929. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1826. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1929e: Imenoslovje Julijskih Alp. Ljubljana.
- Tuma, H. 1930a: Tuma piše Geografskemu društvu v Ljubljani, Zagrebu in Pragi, 6. marec 1930. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1827. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1930b: Melikovo pismo Tumi, 22. november 1930. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1824. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1931: Tumovo pismo Geografskemu društvu v Ljubljani, 9. maj 1931. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1825. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1933: Koštialovo pismo Tumi, 27. oktober 1933. Zapuščinski arhiv Henrika Tume. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1934: Koštialovo pismo Tumi, 23. januar 1931. Zapuščinski arhiv Henrika Tume. Nova Gorica.
- Tuma, H. 1937a: Moja izpoved. Sodobnost 5-3.
- Tuma, H. 1937b: Iz mojega življenja: spomini, misli, izpovedi. Ljubljana.
- Tuma, H. 1937c: Pomen in razvoj alpinizma. Ljubljana.
- Tuma, H. 1997: Iz mojega življenja: spomini, misli, izpovedi. Ljubljana.
- Tuma, H. s.d.(brez datuma): Pismo Akademskega geografskega kluba. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1837. Nova Gorica.
- Tuma, H. s.d.b: Mir, Mura, Moreš. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1842. Nova Gorica.
- Tuma, H. s.d.c: Frata. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1843. Nova Gorica.
- Tuma, H. s.d.d: Kuk, Kukla, Kucelj. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1844. Nova Gorica.
- Tuma, H. s.d.e: Nenaslovljeno (Zemljevidi Vzhodnih Julijskih Alp). Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1846. Nova Gorica.

- Tuma, H. s.d.f: Nenaslovljeno (Zemljevidi Vzhodnih Julijskih Alp). Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1848. Nova Gorica.
- Tuma, H. s.d.h: Nenaslovljeno (Kritika prof. Koštiala). Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1849. Nova Gorica.
- Tuma, H. s.d.i: Nenaslovljeno (Kritika prof. Koštiala). Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1850. Nova Gorica.
- Tuma, H. s.d.j: Ivan Koštial (Novo mesto). O krajevnih imenih. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1851. Nova Gorica.
- Tuma, H. s.d.k: Resume. Zapuščinski arhiv Henrika Tume, št. 1852. Nova Gorica.
- Turk, J. (ur.) 1999: Bibliografija Geografskega vestnika 1925–1998: Letniki 1–70. Ljubljana.
- Turk, J. 1998: Bibliografija Geografskega vestnika 1925–1998: Letnik 1–69. Geografski vestnik 70.
- Zorn, M., Perko, D. 2018: Zgodovinski pregled Geografskega vestnika. Geografski vestnik 90-2. DOI: <https://doi.org/10.3986/GV90201>

5 Summary: Henrik Tuma (1867–1935) and his contributions to the journal *Geografski vestnik*

(translated by the author)

The paper delves into a lesser-known chapter of Tuma's multifaceted life, focusing on his cooperation with the journal *Geografski vestnik*/Geographical Bulletin from 1925 to 1931. While Tuma is widely recognized as a Slovenian lawyer, mountaineer, politician and publicist, this study highlights his scholarly engagement with geography, particularly in the field of toponymy related to the Julian Alps. The article opens with a biographical sketch of Tuma, noting his early education, his legal studies in Vienna, and his career as a judge and lawyer, marked by political turbulence due to his socialist leanings. Exiled from Italy after 1924, Tuma settled in Ljubljana, where he remained until his death in 1935. His archives and personal library, having changed several hands, are now preserved at the ZRC SAZU Research Station in Nova Gorica. The core of the paper examines Tuma's extensive correspondence with *Geografski vestnik* and its editorial team, particularly with editors Valter Bohinec and Anton Melik. Tuma's main aim was to promote an empirical, field-based approach to toponymy, contrasting sharply with the more philological and speculative methods prevalent among contemporary scholars like Ivan Koštial. Tuma envisioned comprehensive monographs and improved maps of the Julian Alps, believing existing cartographic representations to be inadequate. His letters frequently request support for publishing his work and producing specialized maps. However, financial constraints of the journal and conflicting scholarly opinions hindered many of his initiatives. In letters from 1925, Tuma expressed frustration with the *Planinski vestnik* for lacking both scientific ambition and funding for quality toponymic maps. He subsequently approached *Geografski vestnik*, proposing to contribute articles and maps, and advocating for a systematic study of local place names. He argued that toponymy should be seen as a subfield of anthropogeography, essential for understanding the cultural and physical landscape. His disagreements with Koštial escalated into sharp critiques, with Tuma insisting on empirical data over purely linguistic interpretations. He believed that fieldwork, combined with interdisciplinary cooperation, was key to deciphering ancient toponyms, especially in remote alpine areas where names preserved Slavic linguistic layers. Tuma often argued that filologists were ill-equipped to tackle such complex geographical and historical questions without first-hand topographical knowledge. The article meticulously documents Tuma's proposals for new maps, listing numerous alpine regions he intended to cover, such as Črna prst, Kanjavec, Prisojnik-Razor, and the Triglav group. Despite Tuma's willingness to finance parts of the cartographic work himself, the economic realities of the interwar Yugoslav state limited institutional support. Through various exchanges, it becomes clear that while Bohinec appreciated Tuma's zeal and occasionally facilitated the publication of his articles, editorial caution prevailed. Notably, Anton

Melik and Ivan Koštial, other key figures at the journal, rejected several of Tuma's submissions in 1929, disagreeing with his approach and conclusions. A dimension of the paper covers Tuma's private views on broader scientific and national issues. For example, he challenged the mainstream view that Slavs settled the present-day Slovenian territory only in the 6th century, proposing instead that the Slavic presence was far older—a theory viewed sceptically by the academic establishment at the time. Beyond Tuma's scientific endeavours, the paper touches upon his personal sacrifices for his research. He invested significant personal funds into map-making, amounting to sums equivalent to thousands of labour hours. The conclusion underscores Tuma's legacy as an impassioned, if controversial, pioneer of Slovenian toponymy. Later scholars, like Svetozar Ilešič, recognized the enduring value of his fieldwork and documentation, despite often criticizing his interpretive methods as insufficiently rigorous. Tuma's life reflects the tensions between individual scholarly zeal and collective academic standards, as well as the broader scientific currents of the interwar period. Overall, the paper contributes towards understanding of an overlooked chapter in Slovenian intellectual history. It sheds light on how personal conviction, scientific innovation, and institutional realities intertwined in the career of one of Slovenia's most remarkable polymaths.

KNJIŽEVNOST

Matej Gabrovec, Jernej Tiran, Marjeta Benčina, David Bole, Maruša Goluža, Simon Koblar, Primož Pipan, Lidija Živčič:

Prevozna revščina v Sloveniji

Georitem 34

Ljubljana 2025: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 146 strani, ISBN 978-961-05-0937-0 (tiskana različica), ISBN 978-961-05-0938-7 (e-knjiga)

Slovenija se po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije uvršča med evropske države z največjim deležem potniških kilometrov, opravljenih z osebnim avtomobilom. Ker se je razdalja, ki jo dnevno opravimo, med letoma 2017 in 2021 podaljšala, s podaljševanjem razdalj pa se še povečuje raba avtomobilov, je Slovenija pred resnim izzivom. Ob nezadostnem javnem potniškemu prometu in zlasti ob povečevanju razkoraka med lokacijami bivanja, dela, storitev in rekreacije se odvisnost od avtomobila povečuje, kar ima negativne posledice na številnih področjih. Izpusti toplogrednih plinov se ne zmanjšujejo, težje je prilagajanje na podnebne spremembe, vsakodnevno se soočamo z zastoji, vse pogostejša pa je tudi prevozna revščina. Avtorji knjige Prevozna revščina v Sloveniji jo opredelijo »... kot pojav, ko posameznik ali gospodinjstvo nima ustreznega prevoza do zanj ključnih storitev in dejavnosti ali si ga težko privošči.« Pojavlja se v več pojavnih oblikah, in sicer: (1) ko posameznik nima ustreznega prevoza glede na njegovo fizično stanje in zmožnosti, kar mu povzroča težave pri premikanju in posledično zmanjšano mobilnost, sem spada tudi odsotnost prometne infrastrukture ali ustreznih prevoznih storitev; (2) ko obstoječe možnosti prevoza ne dosegajo želene destinacije; (3) ko so izdatki za

prevoz zelo visoki; (4) ko posameznik porabi veliko časa za potovanje; (5) ko so okoliščine potovanja nevarne in nezdrave. Pri opredelitvi prevozne revščine so se avtorji oprli na devet kazalnikov, stanje pa so podrobneje prikazali s prostorskega in socialnega vidika. Tako so na ravni celotne Slovenije prepoznali dobrih 60.000 prevozno revnih prebivalcev. Med ranljivimi skupinami prebivalcev so zlasti ženske, starejši, otroci in mladostniki, invalidi, bolniki, Romi, prosilci za azil, begunci in drugi tujci ter revni zaposleni in brezposelni, njihova ranljivost pa je odvisna od višine dohodka in kraja bivanja.

Izoblikovali so 10 ukrepov za blaženje prevozne revščine, in sicer:

1. ukrep: Izboljšanje prostorsko-časovne dostopnosti javnega potniškega prometa (JPP).
2. ukrep: Prilagoditev šolskih prevozov in njihova integracija v JPP.
3. ukrep: Prevozi na zahtevo in njihova integracija v JPP.
4. ukrep: Ureditev infrastrukture in integracija storitev mobilnosti v prvem/zadnjem kilometru.
5. ukrep: Cenovna dostopnost JPP za prevozno ranljive skupine.
6. ukrep: Prilagoditev JPP osebam z oviranostmi.
7. ukrep: Prevozi »od vrat do vrat« za osebe z oviranostmi, ki ne morejo uporabljati JPP.
8. ukrep: Mobilnostno svetovanje.
9. ukrep: Finančne subvencije prevozno revnim.
10. ukrep: Spodbujanje lokalnega sopotništva.

Pri oblikovanju ukrepov so avtorji sledili štirim načelom, in sicer: realističnost in finančna izvedljivost ukrepov, ciljna usmerjenost na ranljive posameznike in specifične prostore, vključenost lokalnih oblasti, socialnih ustanov in ranljivih skupin, ter sistemskost ukrepov, ki nudijo slovenskim razmeram prilagojene celovite rešitve in prevozne storitve.

Prednostni ukrep za odpravljanje prevozne revščine je izboljšanje javnega prevoza, kar pa ni mogoče oziroma smiselno na celotnem ozemlju. Zato so oblikovali tri tipe območij, in sicer območja z več kot 500 prebivalci v območju strnjene poselitve, ne glede na upravne meje naselij, kjer se spodbuja uvajanje novih linij ter večje frekvence avtobusov (1. ukrep) ter možnosti integracije šolskih prevozov v JPP (2. ukrep); redko poseljena območja, ki imajo od 100 do 500 prebivalcev v območju strnjene poselitve, ne glede na upravne meje naselij, kjer se spodbujata organizacija prevozov na zahtevo (3. ukrep) in integracija šolskih prevozov (2. ukrep); najredkeje poseljena območja (praviloma manj kot 100 prebivalcev v območju strnjene poselitve, ne glede na administrativne meje naselij), kjer so na voljo alternativne oblike blaženja prevozne revščine, na primer neposredne subvencije (9. ukrep) in organizacija lokalnega sopotništva (10. ukrep). 5., 6., 7. in 8. ukrep se lahko izvajajo v kateremkoli tipu območij. Avtorji pri tem opozarjajo, da je treba ob gornjih ukrepih veliko pozornosti nameniti prostorskim ukrepom, pri čemer je v ospredju preprečevanje suburbanizacije in zgoščanje poselitve ob koridorjih. V tej luči lahko ukrepe za odpravljanje prevozne revščine razumemo kot enega od vsebinskih sklopov, ki jim je podobno kot trajnostni mobilnosti treba namenjati pozornost in sredstva, je pa glede na obseg problema in naraščajoče potrebe po mobilnosti ključno osredotočenje na zmanjševanje potreb po voznjah. To lahko dosežemo le s preudarnim prostorskim razvojem, spodbujanjem policentričnega razvoja ter zlasti zagotavljanjem kakovostnih delovnih mest in storitev na ravni celotne države.

Pomembnost in aktualnost opredelitve prevozne revščine in načinov za njeno reševanje se kažeta v hitrem uvajanju ukrepov v praksi. Po regijah se vzpostavljajo regijski centri mobilnosti, namenjeni svetovanju na področju mobilnosti, prav tako pa ministrstvo že izvaja aktivnosti, ki bodo omogočile vzpostavitev prevozov na klic. Na ta način se kaže pomen tesnega sodelovanja med stroko, ki poglobljeno preuči posamezno temo in ponudi celovite in medsebojno usklajene rešitve, ter odgovornimi odločevalci, ki tovrstne rešitve na preudaren način spravijo v življenje.

Janez Nared

Marina Lukšič Hacin (urednica):

Slovenske selitve v socializmu

Migracije 32

Ljubljana 2024: Založba ZRC, 309 strani, ISBN 978-961-05-0772-7 (tiskana različica),

ISBN 978-961-05-0910-3 (e-knjiga)

Knjiga Slovenske selitve v socializmu poskuša celovito, sistematično in pregledno prikazati slovenske selitve v obdobju med drugo svetovno vojno in osamosvojitvijo Slovenije ter jih razložiti v kontekstu jugoslovanskega in evropskega prostora. Sestavljena je iz štirih vsebinskih sklopov, ki nadgrajujejo dosežanja spoznanja s področja slovenskih selitev.

V poglavju Političnost evropskih migracij po drugi svetovni vojni – migracijska kontekstualizacija Republike Slovenije avtorica Marina Lukšič Hacin predstavi širši okvir, v katerem so obravnavane migracije potekale. Izpostavi zgodovinski in geopolitični kontekst v času druge svetovne vojne in po njej, začeni s priključitvijo Avstrije Nemškemu rajhu in s tem povezanih selitev Slovencev iz Avstrije v Jugoslavijo, selitve med vojno, na primer kočevskih Nemcev, pa Slovencev v Banat, vračanje vojnih ujetnikov, deportirancev in izgnancev po koncu vojne, prav tako so se domov vračali delovni migranti. Novo epoko selitev v eno in drugo stran odpre ustanovitev Svobodnega tržaškega ozemlja in vzpostavitev meje z Italijo. Že zgodaj se začne priseljevanje iz ostalih jugoslovanskih republik zlasti v Velenje in Novo Gorico. Z gospodarskim razvojem ter političnim in gospodarskim povezovanjem v Evropi so začele različne evropske države vse bolj povpraševati po tujih delavcih. Sprva so se v te države posamezniki selili ilegalno, po sklenitvi dvostranskih pogodb med državami pa je prišlo tudi do zakonitega začasnega dela v tujini (zdomstva), ki je postopoma prešlo v trajno izselitev. Pri tem je bilo ključno obdobje čas naftne krize v 70ih letih prejšnjega stoletja, ko so države, kjer so zdomci živeli, računale na njihovo vrnitev v domovino, a pogosto do tega ni prišlo oziroma so se zdomcem pridružili še družinski člani,

selitev pa je postala stalna. Z zaostrovanjem razmer se selitve vse bolj zožijo na usposobljeno delovno silo (beg možganov).

Poglavje Vplivi premikanj državne meje na migracijsko dinamiko avtorja Alekseja Kalca obravnava nastanek meje z Italijo in selitvene procese, ki so potekali na območju ob meji tekom njenega nastajanja. Tudi na zahod pomaknjena meja je delila tako slovensko kot italijansko etnično ozemlje, pri čemer so bili odnosi zastrupljeni z medvojnimi dogajanjem, še dodatno pa ga je zapletal nov družbeni režim v Jugoslaviji. Ta poleg Italijanov, ki so težili k življenju v matici, v selitev potisne tudi marsikaterega Slovenca, nenaklonjenega novemu političnemu režimu. Dodatno spodbudi selitve Londonski sporazum leta 1954, ki dokončno razdeli Svobodno tržaško ozemlje, pri čemer ponovno prihaja do selitev v eno in drugo smer. Tako so v poglavju zajete selitve med vojno in po njej, kjer avtor obravnava povratnike, optante, prebežnike in begunce, nato eksodus iz Istre in njegove posledice, skratka procese, ki so dobora preobrazili tako Istro kot Tržaško in Goriško. Težke razmere in nezadovoljstvo so številne prebivalce na italijanski strani pognali v obsežen selitveni val v Avstralijo, v katerega pa so se vključili tudi posamezni Slovenci. Politični pritiski in zaostrene gospodarske razmere so ob utrjevanju vzhodne italijanske meje v zelo nezavidljiv položaj potisnili številne prebivalce v Benečiji in Reziji, ki so prav tako svojo rešitev pogosto videli v odhodu v tujino. Na ta način so med in povojne razmere vodile v temeljito preobrazbo celotnega obmejnega prostora, pri čemer so bile selitve ene od vidnejših dejavnikov preobrazbe.

Damir Josipovič poskuša v poglavju Izseljevanje z območja današnje Slovenije v obdobju 1945–1991: statistika, demografija, osnovna periodizacija selitvene tokove številčno ovrednotiti. Glede na to, da gre za obdobje hitrega povojnega gospodarskega razvoja, pospešene urbanizacije oziroma selitev iz vasi v mesta, ter da se v celotnem obdobju prepletajo tako selitve v tujino kot priselitve v Slovenijo, je tovrstna statistika zelo zahtevna. Takoj po vojni se namreč začnejo vračati vojni ujetniki, izgnanci, mobiliziranci, hkrati pa si je boljšega življenja v tujini obetalo veliko Slovencev, ki so na začetku zlasti ilegalno prehajali mejo ter se po začasnem bivanju v Avstriji ali Italiji selili dalje v države, ki so jih bile pripravljene sprejeti. Vrednotenje je zahtevno tudi z vidika vključenosti v Jugoslavijo, ko selitve v druge jugoslovanske republike niso bile označene kot izselitev, temveč je šlo za notranje selitve, pri čemer je treba razen omejenega izseljevanja Slovencev v druge republike všteti tudi precej številčne selitve iz drugih jugoslovanskih republik v Slovenijo. Z liberalizacijo in meddržavnimi dogovori je zlasti v šestdesetih in na začetku sedemdesetih let prihajalo do selitev v gospodarsko razvitejše, zlasti evropske države, pri čemer so bili ti prebivalci označeni kot zdomci, saj se je predvidevalo, da se bodo po določenem času vrnili v domovino. Povratne selitve je do določene mere povzročila naftna kriza v 70ih letih 20. stoletja, vendar še zdaleč do njih ni prihajalo do te mere, kot so pričakovale države gostiteljice. Kot ugotavlja avtor, je skupni selitveni saldo Slovenije s tujino v celotnem obdobju od druge svetovne vojne do razpada Jugoslavije negativen. Med letoma 1948 in 1961 je letni primanjkljaj – 3852 ljudi, med letoma 1961 in 1971 – 4854 ljudi letno, med letoma 1971 in 1981 – 3792 ljudi letno, med letoma 1981 in 1991 pa – 2117 ljudi letno, kar pomeni skupni primanjkljaj 157.865 ljudi. To število preseže število priseljenih iz drugih republik nekdanje skupne države, kar avtorja napelje na sklep, da je imela v času skupne države Slovenija emigracijski selitveni režim.

Zadnje poglavje, Organiziranost in življenjske zgodbe slovenskih izseljenk in izseljencev, ki sta ga pripravili Mirjam Milharčič Hladnik in Marijanca Ajša Vižintin, nam podrobneje predstavi organiziranost slovenskih izseljencev v Zvezni republiki Nemčiji, na Švedskem, v Argentini, Združenih državah Amerike, v Kanadi in Avstraliji, različne razmere in koncepte vključevanja priseljencev v družbo pa nazorno prikažeta prek osebnih zgodb izseljencev. Iz poglavja je razviden kolaž izseljenske realnosti, zaznamovane s težkimi življenjskimi izkušnjami in upanjem na boljše življenje. Kaže na bogato kulturno udejstvovanje slovenskih izseljencev, žal pa prepogosto tudi na politične delitve, ki so bile marsikdaj tudi vzrok za selitev posameznika (fašizem, socializem). Izbrane življenjske zgodbe zelo nazorno pritrjuje zapisu Maxa Frischa, da priseljenci niso le delovna sila, ampak so ljudje s svojimi potrebami, težavami, izkušnjami ...

Knjiga Slovenske selitve v socializmu na zanimiv in zaokrožen način predstavi problematiko selitev v času med drugo svetovno vojno in osamosvojitvijo Slovenije na ozemlju današnje Slovenije in širše, pri čemer so vključeni različni vidiki (na primer sociološki, zgodovinski, geografski, kulturni), besedilo pa je obogateno tudi s fotografskimi utrinki med slovenskimi izseljenci. Je vsekakor priporočljivo branje za vsakogar, ki ga zanimajo slovenski izseljenci ali tematika selitev nasploh, še zlasti, ker lahko ob le bežnem poznavanju slovenske zgodovine globlje prepoznavamo motive in razloge za selitve, s tem pa tudi lažje razumemo vse, ki jih razmere silijo v beg za preživetje ali s trebuhom za kruhom.

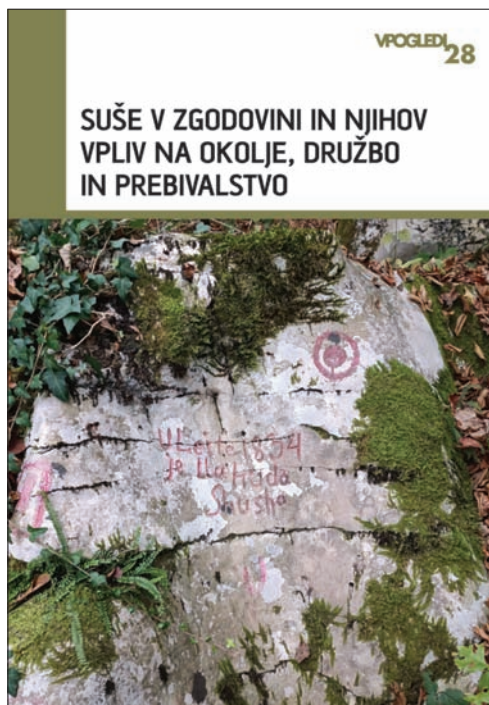
Janez Nared

Dunja Dobaja (urednica):

Suše v zgodovini in njihov vpliv na okolje, družbo in prebivalstvo

Vpogledi 28

Ljubljana 2025: Inštitut za novejšo zgodovino, 242 strani, ISSN 2350-5656, ISBN 978-961-7104-43-1

Pri založbi Inštituta za novejšo zgodovino je septembra 2025 v zbirki Vpogledi izšla znanstvena monografija z naslovom *Suše v zgodovini in njihov vpliv na okolje, družbo in prebivalstvo*, ki jo je uredila Dunja Dobaja. V njej je združenih dvanajst znanstvenih poglavij, ki obravnavajo problematiko suš in upravljanja z vodnimi viri na Slovenskem.

V zadnjem času je zanimanje slovenskega zgodovinskega pisarstva za teme okoljske zgodovine poraslo, rezultat tega je tudi pričujoča monografija, ki združuje širok nabor poglavij. Avtorji v njih z različnih zornih kotov predstavljajo problematiko suše, ki je bila do zdaj v slovenskem zgodovinskega pisarstvu slabše raziskana, s tem pa odpirajo možnosti za nadaljnje zgodovinske, pa tudi interdisciplinarne raziskave. Glavne teme, ki jih obravnavajo, so suše v Sloveniji po posameznih obdobjih, vpliv (ponavljajočih se) suš na

življenje ljudi, začetki opazovanja in beleženja vremenskih razmer, upravljanje z vodnimi viri in gradnja infrastrukture ter načini spopadanja s sušo. Vsem je skupno, da odstirajo vpliv dolgotrajnega pomanjkanja vode tako na okolje kot na družbo, ki se kaže v odnosu med sušo kot naravnim pojavom ter zahtevami gospodarskih panog in ljudi po oskrbi z vodo.

Jedro monografije sušo obravnava v zgodovinski perspektivi, zlasti v smislu kmetijske suše, ki je povzročala pomanjkanje prehrabnih izdelkov in živalske krme. Poglavlja si sledijo kronološko, njihov fokus je na 19. in 20. stoletju. Avtorji (Ivan Smiljanić, Nataša Henig Mišič, Filip Čuček, Sara Šifrar Krajnik, Ivan Vogrič, Dunja Dobaja, Lev Centrih, Marta Rendla) skozi izbrane teme svojih poglavij opozarjajo, da so bile suše v strokovni in laični javnosti vseskozi opazovane in obravnavane, hkrati pa odstirajo, kako je slovenski človek živel s tem naravnim pojavom. Posledice suše niso bile vidne le v naravi, temveč so vplivale tudi na življenje ljudi. Avtorji opisujejo različne družbene in ekonomske posledice suš tako za naravo kot za življenje ljudi, hkrati pa osvetlujejo načine soočanja s pomanjkanjem vode in strategije za upravljanje z vodnimi viri. Pri tem pokažejo, da so za preučevanje preteklih suš in širših okoljskih razmer različni zgodovinski viri izjemnega pomena. Gre tako za kratke zapise in razna znamenja kot za podrobne zapise in analize, ki jih je dokumentiral človek in z njimi beležil suše, njihovo obsežnost ter načine pomoči za prizadeto prebivalstvo.

Eno od poglavij, ki prikaže stanje zgodovinskih raziskav na področju okoljske zgodovine v Srbiji, s poudarkom na preučevanju suš in razpoložljivih virov, poskrbi za primerjalni vidik (Žarko Ilić, Miroslav Radošević). Monografijo zaključujejo trije prispevki, ki suše obravnavajo tudi iz drugih zornih kotov. Dva se posvečata sušam kot hidrološkemu pojavu, razvoju sušnega monitoringa v Sloveniji in značilnostim suš v zadnjih dveh desetletjih (Andreja Sušnik, Patricia Blažič, Maja Žun, Marko Puškarić, Mira Kobold), tretji pa odzivu javnosti na tveganja ob suši in prepoznavanju ustreznih izobraževalnih potreb za odrasle (Nevenka Bogataj, Tanja Rupnik Vec).

Znanstvena monografija *Suše v zgodovini in njihov vpliv na okolje, družbo in prebivalstvo* je pomemben prispevek k razumevanju problematike suš in prispeva k razvoju slovenske zgodovinske stroke in okoljske zgodovine. Odlikuje jo pestrost izbranih tematik in uporabljenih virov, s čimer uspešno zapolnjuje nekatere vsebinske praznine, z vključevanjem avtorjev drugih strok pa skuša preseči meje zgodovinske stroke. Čeprav se na prvi pogled zdi, da prispevki obravnavajo med seboj nepovezane primere in obdobja, monografija kot celota uspešno pokaže soočanje s sušami in njihovimi posledicami skozi daljše časovno obdobje. To ji omogoča boljše razumevanje prostorskih procesov in obravnavane problematike, med drugim izpostavi obdobje, ko so se začele nakazovati večje podnebne spremembe, tako s povečanjem števila suš kot z intenzivnostjo dogodkov.

Z izbiro tematike je delo nadvse aktualno, saj se z opozarjanjem na pretekle naravne nesreče navezuje na problematiko podnebnih sprememb. Zgodovinska obravnava suš in njihovih vplivov na okolje in družbo namreč prispeva k širšemu razumevanju tega naravnega pojava, ne samo v obliki preteklih dogodkov, temveč tudi kot priprava na prihodnje izzive, saj odpira razmislek o razvoju učinkovitih načinov za obvladovanje posledic suše. Delo bo zagotovo zanimivo branje ne samo za zgodovinarje, temveč tudi za širšo znanstveno in strokovno javnost (drugi strokovnjaki in raziskovalci, ki se ukvarjajo s problematiko suš in podnebnih sprememb, pedagogi, študentje) ter drugo zainteresirano javnost. Znanstvena monografija je na voljo tako v fizični kot v digitalni obliki na spletnem naslovu: <https://omp.inz.si/zalozba/catalog/book/160>.

Jelka Piškurić

KRONIKA**Dr. Drago Kladnik – sedemdesetletnik**

17. marca letošnjega leta je cenjeni sodelavec Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU v pokoju dr. Drago Kladnik praznoval svoj 70-ti jubilej. Rodil se je v Ljubljani, kjer je obiskoval osnovno šolo in gimnazijo. Po maturi leta 1973 se je vpisal na dodiplomski študij geografije in zgodovine na Filozofski fakulteti ljubljanske univerze. Za seminarsko nalogo z naslovom *Melišča s posebnim oziranjem na Kamniške in Savinjske Alpe* je prejel fakultetno Prešernovo nagrado. V diplomskem delu se je posvetil raziskovanju učinkov potresa v Breginjskem kotu. Pod mentorstvom Vladimirja Klemenčiča je diplomiral leta 1979 in za diplomsko delo prejel univerzitetno Prešernovo nagrado. Kljub povabilu profesorja Frana Zwitterja, da bi postal njegov asistent, je bilo Dragovo zanimanje za geografijo tako močno, da je povabilo vljudno odklonil. Marca leta 1979 se je zaposlil na Inštitutu za geografijo Univerze v Ljubljani.

Na svoji raziskovalni poti se je jubilan ukvarjal z zelo raznolikimi tematikami, v okviru tega prispevka pa glede na razpoložljiv prostor lahko predstaviva le del njegovih aktivnosti in del. Nekaj pozornosti je najprej posvečal geomorfologiji. V času študija je pripravil seminarsko nalogo o meliščih in rezultate leta 1980 objavil v Geografskem vestniku, eno študijsko leto pa je kot honorarni sodelavec vodil vaje pri Ivanu Gamsu. S pedagoškim delom se je ukvarjal tudi v sklopu inštitutskih dejavnosti, bil je mentor na mladinskih raziskovalnih socialnogeografskih taborih v Prekmurju, ki so bili organizirani v okviru gibanja »Znanost mladini«. Ko je leta 1989 izšla posebna številka Geografskega obzornika z navodili za geografsko raziskovalno delo mladih, je pripravil tri prispevke, in sicer Geografsko proučevanje megle, Usmerjenost kmetijske proizvodnje in Kmečki turizem. Potem pa se je posvetil bolj družbenim in socialnim vprašanjem. O rezultatih svojega diplomskega dela in raziskovalnega dela na inštitutu je leta 1981 poročal na svojem prvem simpoziju v tujini, v Makedoniji. Sledilo je obdobje raziskovalne usmeritve v geografska vprašanja podeželja; posebej intenzivno se je posvečal zemljiški problematiki in vprašanju mešanih delavsko-kmečkih gospodinjstev. V okviru takratnega projekta Problematika zemljiške strukture v Sloveniji je bila pod njegovim vodstvom pripravljena obsežna podatkovna zbirka o rabi zemljišč po katastrskih občinah za leta 1953, 1961, 1971 in 1979. Ta zbirka je še danes zelo dragocena, kajti Geodetska uprava ne arhivira podatkov o rabi zemljišč. Ti podatki so bili vir za obsežno razpravo Nekaj novih vidikov rabe tal v Sloveniji, ki je izšla leta 1997 v Geografskem zborniku. Njegova specializacija je bila tudi povod, da je bil imenovan v vladno komisijo za problematiko kmečkih žena. Strokovno se je izpopolnjeval na Norveškem in Poljskem. Raziskovanju podeželja se je posvetil tudi v okviru svojega magistrskega dela. Magistrsko nalogo na interdisciplinarnem podiplomskem študiju urbanističnega in prostorskega planiranja Fakultete za gradbeništvo in geodezijo Univerze Ljubljani je zagovarjal leta 1999. Rezultat njegovega magistrskega dela je Leksikon geografije podeželja, ki je izšel istega leta.

V obdobju po osamosvojitvi Slovenije je kot avtor in urednik sodeloval pri temeljnih geografskih delih. Vodil je del projekta Regionalna geografska monografija Slovenije, ki ga je prevzel Inštitut za geografijo že v osemdesetih letih ter bil v nadaljevanju sourednik monografije Slovenija – pokrajine in ljudje (1998). Za Krajevni leksikon Slovenije je pripravil preko 170 opisov naselij. Kot sourednik je sodeloval pri Geografskem atlasu Slovenije (1998) in Nacionalnem atlasu Slovenije (2001), pri katerih je bil tudi (so)avtor več zemljevidov. Zelo pomembno je bilo njegovo uredniško delo pri Geografskem terminološkem slovarju. V celoti je prevedel in priredil leksikon Geografija, ki ga je založba Učila izdala leta 2001. V tem času je napisal in prevedel tudi številna gesla za Veliki splošni leksikon v osmih knjigah in Enciklopedijo Slovenije.

Septembra leta 2002, ko je Inštitut za geografijo prenehal obstajati, je bil Drago Kladnik v tisti skupini takratnih sodelavcev, ki so se odločili nadaljevati svoje raziskovalno delo na Geografskem inštitutu Antona Melika ZRC SAZU.

Ob prevajanju in urejanju atlasov sveta se je Drago soočil s problematiko zapisa zemljepisnih imen. Tej tematiki je potem posvetil veliko večino svojega raziskovanja v zadnjih 20 letih svoje raziskovalne kariere. Že leta 1995 je v reviji *Geografija* v šoli na to temo napisal svoj prvi članek. Istega leta je bila ustanovljena tudi Komisija za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije, katere član je bil od njene ustanovitve do leta 2022. Leta 2004, dve leti po ustanovitvi, je postal tudi član Delovne skupine za eksonyme v okviru Skupine izvedencev Organizacije združenih narodov za zemljepisna imena (UNGEGN). Vprašanju eksonomov oziroma podomačevanju zemljepisnih imen je posvetil tudi svoje doktorsko delo. Analiziral je več atlasov sveta v slovenskem jeziku in v njih analiziral na tisoče zemljepisnih imen. Mentorstvo pri njegovem doktoratu sta prevzela geograf Jurij Kunaver in jezikoslovka Alenka Šivic-Dular. To brez dvoma kaže na interdisciplinarnost Kladnikovega dela. Njegove izkušnje na področju vprašanj, povezanih z zemljepisnimi imeni so ga privedle tudi do sodelovanja v širšem sestavu Pravopisne komisije pri SAZU in ZRC SAZU. V komisiji je sodeloval od njene ustanovitve leta 2013 do leta 2022.

Na področju zemljepisnega imenoslovja je Drago Kladnik brez dvoma postal korifeja. Nikdar se sicer ni želel izpostavljati na vodstvenih položajih komisij oziroma drugih organov, še vedno pa velja za največjega poznavalca te tematike pri nas. Odlično se je izkazal tudi v svoji mentorski vlogi pri doktorski disertaciji na tem področju ter pri vodenju temeljnega projekta Slovenski eksonomi: metodologija, standardizacija, GIS.

Poleg raziskovanja zemljepisnih imen Draga kot poseben pokrajinski element zanimajo kulturne terase. O njih prvič piše že leta 1990, več let raziskovalnega dela pa jim je posvetil po letu 2011 v okviru raziskovalnega projekta Terasirane pokrajine kot kulturna vrednota. Na tem področju je vzpostavil tudi intenzivno mednarodno sodelovanje v okviru mreže EUCALAND. V naslednjih letih je prevzel tudi vlogo področnega urednika za geografijo Novega slovenskega biografskega leksikona in zanj prišpeval tudi nekaj gesel.

ARHIV ZRC SAZU

Slika 1: Drago Kladnik ob prejemu nagrade Zlati znak ZRC SAZU.

Dragove izkušnje pri prevodu leksikona Geografija ter pri pripravi Geografskega terminološkega slovarja so ga uvedle v njegovo uredniško vlogo na inštitutu. Od leta 2007 dalje je bil sourednik inštitutskih zbirk Geografija Slovenije in Georitem. Vsekakor pa je njegovo delo preseglo klasično urednikovanje. Vsa besedila je jezikovno izpilil, veliko pozornost je namenil grafičnim prilogam, predlagal je tudi številne vsebinske izboljšave.

Za svoje vrhunske znanstvenoraziskovalne rezultate, ki jih predstavlja preko 1250 bibliografskih enot, je leta 2014 prejel Zlati znak ZRC (slika 1).

Velik del svojega prostega časa je Drago posvetil tudi društvenim dejavnostim. Od leta 1991 dalje je član Uredniškega odbora Geografskega obzornika, ki ga izdaja Zveza geografov Slovenije. Njegova naloga je terminološki in lektorski pregled vseh prispevkov. V okviru Zveze geografov Slovenije je med letoma 1999 in 2008 skrbel tudi za geografske prispevke na teletekstu Televizije Slovenija. V okviru Ljubljanskega geografskega društva je bil soorganizator in aktivni udeleženec dveh odprav, prva je bila leta 1990 v Nepal, Indijo in na Šrilanko, druga pa naslednje leto v Kenijo, Tanzanijo in na Sejše. Po teh odpravah je skupaj z drugimi udeleženci objavil nekaj člankov v Geografskem obzorniku. Poleg tega je (so)vodil društveno prvo-majsko ekskurzijo v Pireneje ter nekaj dvodnevni po Slovenji in zamejstvu, prispeval je diapozitive s spremnim besedilom za društvene zbirke diapozitivov za šole, pozneje pa prevzel uredniško delo društvenih vodnikov; uredil jih je kar 26, vsi pa se redno uvrščajo na vrh seznama najbolj prodajanih knjig Založbe ZRC. Za društvene dejavnosti in prispevek h geografiji je Drago Kladnik prejel srebrno plaketo Zveze geografskih društev Slovenije leta 2000, zlato plaketo Zveze geografov leta 2011 in Melikovo priznanje za življenjsko delo leta 2022, Ljubljansko geografsko društvo pa mu je leta 2024 podelilo naziv častnega člana.

Že pred svojo upokojitvijo je pričel s predavanji na Slovenski univerzi za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani in za krajše obdobje tudi v Domžalah. Tako je svoje geografsko znanje prenašal tudi na starejšo generacijo, ki mu je z veseljem prisluhnila.

MATJAŽ GERŠIČ

Slika 2: Drago Kladnik s svojim nepogrešljivim pripomočkom pri geografskem delu v Namibiji.

Drago Kladnik je svoje zaposlitveno obdobje na inštitutu sklenil marca 2019. S tem pa ni bilo konec njegovih strokovnih prizadevanj na področju geografije. Prijazno se je odzval na povabilo Slovenske matice, ki ima tradicijo več kot 150 let nepretrganega kulturnega in znanstvenega dela, in prevzel sourednikovanje ponovno oživiljenega Zbornika za zgodovino naravoslovja in tehnike.

Tako zavzeto, kot se je Drago posvetil geografiji, v polnosti živi tudi svoje zasebno življenje. V mlajših letih je bil strasten športnik, predvsem tekač na smučeh, že od mladih let pa zagrizen planinec in popotnik. Seznam obiskanih držav dosega številko 70. Poleg zbiranja žigov v potnem listu je njegova fascinacija tudi filatelija. Kljub angažiranosti v službi in pri društvenih dejavnostih je Drago vedno našel čas tudi za svojo družino, sinove in ženo, posebno pozornost in očetovsko skrb pa namenja svoji hčerki Kaji.

Ob osebnem prazniku geografske kolegice in kolegi Dragu Kladniku želimo predvsem zdravja in osebnega zadovoljstva, da bo lahko še naprej pohajkoval po raznolikih pokrajinah domovine in tujine.

Matjaž Geršič, Matej Gabrovec

Poštna znamka – Kraški rob

Da so poštne znamke lahko predmet geografskega proučevanja med drugim razberemo iz dveh prispevkov Antona Gosarja z naslovom Sporočilnost poštne znamke v obdobju družbenopolitične tranzicije na območju nekdanje Jugoslavije, ki sta bila objavljena v Geografskem vestniku 94-1 in 94-2. Zato ne preseneča dejstvo, da se Pošta Slovenije občasno obrne na geografsko stroko, kadar pri svojem delu na področju filatelije naleti na kakšen geografski izziv. Pred leti smo svetovali pri zapisu imena Goriška brda oziroma Brda, leta 2023 pa so se s Pošto Slovenije na Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU obrnili z vprašanjem glede predloga motiva za znamko na temo Naravne dediščine Mediterana. V Programu priložnostnih poštne znamke za leto 2025, ki sta ga potrdila pristojna Komisija za izdajo poštne vrednotnice ter pristojna ministrica, je bil namreč v seriji znamk Euromed Postal potrjen izid ene priložnostne znamke na temo Naravna bogastva Mediterana. V omenjeni seriji poštne uprave, ki so članice združenja Eurmed Postal z območja Sredozemlja, izdajo znamko s skupno tematiko. Pošta Slovenije pri vsaki izdaji priložnostne poštne znamke sodeluje s strokovnjaki posameznega področja. Doslej je Pošta Slovenije v seriji Euromed Postal že izdala znamke z naslednjimi tematikami:

- Sredozemlje (skupni motiv vseh članic), 2014,
- tonera, 2015,
- sardela, 2016,
- navadna jagodičnica, 2017,
- Škrateljnova domačija, 2018,
- noši iz Brkovelj in Škednja, 2019,

- tradicionalna gastronomija Sredozemlja, 2020,
- ročno izdelan nakit Sredozemlja, 2021,
- antična mesta Sredozemlja – Ajdovščina, 2022 in
- festivali Sredozemlja – Altroke Istra Gourmet Festival, 2023.

Slika 1: Znamke, izdane v seriji Euromed Postal med letoma 2014 in 2023 ter znamki, izdani na temo Sredozemlja v letih 2011 in 2016.

Izven serije Eurmed Postal pa sta bili s tematiko Sredozemlja že izdani tudi znamki z motivoma:

- Krajinski park Strunjan, 2011 in
- Sečoveljske soline, 2016.

Na inštitutu smo bili torej seznanjeni s preteklim stanjem in skušali najti morebitne ustrezne motive za znamko za leto 2025. Po daljši razpravi smo predlagali glede na prioriteto naslednje motive:

- Žumrove kotanje,
- Strunjanski klif,
- Kraški rob,
- Veliki Badin/Ušesa Istre,
- ruj,
- slap Supot
- kraška gmajna,
- okno na OtlICI.

Pristojna komisija je naše predloge obravnavala. Strunjanski klif je bil zavržen, ker je bil že upodobljen na znamki iz leta 2016 v seriji Krajinski parki Slovenije, motivi pa naj se na znamkah ne bi ponavljali. Komisija je zaradi oblikovalskih pravil pri znamkah izločila tudi Žumrove kotanje in na koncu izbrala Kraški rob. Naša sodelavka Mateja Breg Valjavec je pripravila opis Kraškega roba, ki je bil v skrajšani obliki objavljen v Biltenu 157 (september 2025). Celoten opis Kraškega roba je sledeč:

Kraški rob

Pokrajinsko ime Kraški rob označuje ostenje na meji med Istro na jugovzhodu ter Krasom in Čičarijo na severovzhodu. V Sloveniji se Kraški rob razteza od Socerba do Kavčiča. Območje je del širše geomorfološke stopnje, ki je v naravi vidna v obliki visokih apnenčastih sten, ki se strmo dvigujejo na prehodu iz pretežno flišne Istre na apnenčasti Kras in Čičarijo. Kjer se apnenec nariva na fliš, nastane reliefna stopnja oziroma kraški rob. Zanj je značilna naluskana oziroma narivna zgradba, zgrajena iz več narivnih con.

Zaradi usmerjenosti proti jugu so stene Kraškega roba edina rastišča, kjer v Sloveniji uspevajo nekatere mediteranske rastline. Izpostavimo zimzeleni hrast črnika (*Quercus ilex*), lovor (*Laurus nobilis*) in Tommasinijevo popkoreso (*Moehringia tommasinii*), ki je endemit.

Kraški rob je že v davni preteklosti poselil tudi človek. Vzorec poselitve je prilagodil stopničastim reliefnim stopnjam, mikroklimi in razmeram za pridelavo hrane. Tako je za številne vasi Kraškega roba (na primer Kastelec, Črnotiče, Osp) značilno, da so vezane na večje narivne grude in postavljene v zavetje stene naslednje narivne enote, na uravnanem delu narivne grude pa so kmetijske površine.

V širšem geomorfološkem pomenu predstavlja kraški rob reliefno obliko, ki zaznamuje »konec« kraškega reliefa, ki je grajen v trdnih apnencih in hkrati »začetek« fluvialnega reliefa Istre. Nastanek kraškega roba je torej v prvi vrsti posledica geološke zgradbe in razlik v tipu kamnin ter podpiranja celotne Istre pod Dinarsko gorstvo, zato lahko podobne geografske značilnosti (relief, klima, vegetacija, poselitve) zasledujemo v naravni in kulturni pokrajini tudi izven Slovenije, vse od izvira Timave v Italiji do Učke na Hrvaškem.

Kraški rob zaradi reliefnih in geoloških značilnosti predstavlja izziv pri gradnji prometnic. Eden vidnejših gradbenih projektov na tem delu je črnokalski viadukti na primorski avtocesti ter drugi tir železniške proge Divača–Koper.

Ker je Kraški rob dvignjen nad Istro, se z njegovih sten ponujajo čudoviti razgledi na Jadransko morje z Alpami v ozadju. Območje Kraškega roba je zanimivo za pohodništvo, kolesarjenje in prosto plezanje. Med naravnimi znamenitostmi, ki privlačijo turiste, so tudi spodmoli, ki jih imenujejo Ušesa Istre.

Fotografijo za znamko je prispeval Jaka Ivančič, oblikovno delo pri znamki pa je opravil Mario Petrak. Znamka je bila izdana 14. 7. 2025.

Matjaž Geršič

2. partnerski sestanek projekta transPlant

Crni Lug, Hrvaška, 28. 3. 2025

V Crnem Lugu, naselju v Gorskem kotarju na Hrvaškem, ki upravno spada pod mesto Delnice v Primorsko-goranski županiji, je konec marca potekal drugi sestanek partnerjev pri projektu *transPlant*. Gostil ga je Narodni park Risnjak, projektni partner, ki ima v Crnem Lugu upravno stavbo. Pri projektu, ki je del Programa sodelovanja INTERREG V-A Slovenija-Hrvaška, sodelujejo še Prirodoslovni muzej Rijeka iz Reke kot vodilni partner, ter ZRC SAZU, Geografski inštitut Antona Melika iz Ljubljane, Istrska županija s sedežem v Pulju, Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije Univerze na Primorskem iz Kopra, Javni zavod park Škocjanske jame iz Divače, Občina Matulji ter Zavod Republike Slovenije za varstvo narave, Območna enota Ljubljana.

Cilj projekta je trajno izboljšati stanje in varstvo Natura 2000 vrst ter njihovih habitatov na čezmejnem programskem območju z uvedbo modela skupnega načrtovanja in izvajanja integriranega čezmejnega varstva, ki vključuje aktivne ukrepe na obstoječih in nadomestnih lokacijah, ter z mrežo semenskih bank. Pristop temelji na biologiji vrst, njihovih interakcijah z opraševalci ter podnebnih spremembah rastišč v prihodnosti, kar bomo razvili na primeru ciljnih vrst ter v sodelovanju z deležniki in uporabniki prostora. Rastlinske vrste, ki so osrednji predmet raziskovanja v okviru projekta, so Scopolijev repnjak (*Arabis scopoliana*), dinarska smiljka (*Cerastium dinaricum*) in raznolistna mačina (*Serratula lycopifolia*).

Po nekaj uvodnih besedah koordinatorice projekta, Željke Modrić Surina, smo sestanek namenili pregledu in poročanju o doslej opravljenem delu po posameznih delovnih paketih ter oblikovanju načrtov na nadaljevanje projektnih aktivnosti. Napredek v okviru prvega delovnega paketa je predstavila

Slika 1: Mateja Breg Valjavec, vodja projekta na ZRC SAZU med predstavitvijo napredka pri prvem delovnem paketu.

Mateja Breg Valjavec (slika 1), ki projektno delo vodi na ZRC SAZU. Naslov delovnega paketa je Življenjski prostor na krasu skozi čas. V okviru delovnega paketa je bilo opravljeno terensko in kabinetno delo v več fazah. Jeseni 2024 smo v šestih vrtačah na obeh straneh meje postavili med 9 in 14 merilnikov (data loggerjev) za merjenje temperature in vlage. Merilniki so nameščeni v lesena oziroma plastična ohišja (slika 2), ki omogočajo kroženje zraka, te pa smo namestili na drevesna debela oziroma lesene količke. Ohišja z merilniki so nameščena na višini do enega metra. Vsako lokacijo ohišja z merilnikom smo izmerili s pomočjo geodetske GPS naprave. Po končanem terenskem delu smo vzpostavili digitalno zbirko, v katero bomo vnašali meritve. Baza je povezana s spletnim GIS pregledovalnikom. Več vrtač je bilo posnetih tudi z brezpilotnim letalnikom, ki je opremljen s kamero za snemanje v različnih svetlobnih spektrih. Rezultate snemanja bomo uporabili za izdelavo 3D modela mikroreliefa obravnavanih kraških habitatov. V okviru tega delovnega paketa sta Peter Glasnović (Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije) in Špela Čonč (ZRC SAZU) predstavila tudi rezultate modeliranja dejavnikov, ki vplivajo na rast obravnavanih rastlinskih vrst, in s pomočjo katerega ugotavljamo potencialne lokacije uspevanja teh vrst.

Napredek v okviru drugega delovnega paketa z naslovom Čezmejno integralno varstvo planinskih N2K vrst: dinarska smiljka in Scopolijev repnjak je predstavil Boštjan Surina (Prirodoslovni muzej Rijeka). V okviru drugega delovnega paketa je bilo izvedenih več terenskih ogledov evidentiranih rastišč obeh vrst na Dinarskem gorstvu, prav tako pa so bile izvedene aktivnosti zbiranja in klitja semen teh vrst v kontroliranih pogojih. Sodelavca Fakultete za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije Peter Glasnović in Anka Kuhelj pa sta predstavila aktivnosti tretjega delovnega paketa Čezmejno integrirano varstvo N2K habitata suhi kraški travniki in njihove N2K vrste.

Delovni paket 4 vodi Javni zavod Park Škocjanske jame, kjer projekt koordinira Anja Fekonja. Njihova glavna naloga je vzpostavitev mreže semenskih bank na čezmejnem programskem območju. Semenske banke so namenjene *ex-situ* varovanju rastlinskih vrst. Semena je treba pravočasno nabrati, jih očistiti, posušiti in jih ustrezno shraniti. Zadnji vsebinski delovni paket ima naslov Prenos znanja in krepitev zmogljivosti deležnikov in uporabnikov naravovarstvenih območij. Večina aktivnosti tega delovnega paketa bo izvedena v nadaljevanju projekta. Razpravo smo sklenili z obravnavo nekaterih administrativno-tehničnih vsebin, vezanih na projektno delo, komuniciranje, poročanje in financiranje.

Slika 2: Ohišje z data loggerjem v konti Stanišče na Snežniku.

Slika 3: Skupinska fotografija udeleženk in udeležencev sestanka.

Načrtovan sprehod po učni poti Leska je zaradi slabega vremena žal odpadel. Učna pot je bila sicer odprta že leta 1993 in je bila od tedaj večkrat obnovljena. Dolžina poti je dobre 4 kilometre, opremljena pa je s 23 informacijskimi tablami, ki sprehajalcem omogočajo spoznavanje naravne in kulturne dediščine v tem delu Narodnega parka Risnjak.

Matjaž Geršič

3. Zasedanje Skupine izvedencev Združenih narodov za zemljepisna imena (UNGEGN)

New York, Združene države
Amerike, 28. 4.–2. 5. 2025

Na sedežu Organizacije združenih narodov (OZN) v New Yorku je skladno z resolucijo Ekonomsko-socialnega sveta (DESA) št. E/RES/2018/2 z dne 10. novembra 2017 potekalo 3. zasedanje Skupine izvedencev Združenih narodov za zemljepisna imena (*United Nations Group of Experts on Geographical Names* oziroma UNGEGN).

Zasedanja UNGEGN-a ponujajo forum, kjer se srečujejo strokovnjaki s področij geografije, kartografije, geoprostorskih informacij, jezikoslovja in zgodovine z vsega sveta, da bi se učili in izmenjevali dobre prakse, norme ter nove pristope pri upravljanju in standardizaciji zemljepisnih imen. Zasedanje poudarja tudi vlogo Skupine kot zagovornika ohranjanja kulturne dediščine in, kjer je to primerno, podpore ustreznim vidikom Agende 2030 za trajnostni razvoj.

Tema tokratnega zasedanja je bila »Napredek standardizacije zemljepisnih imen s pomočjo vključujočih, kulturno ozaveščenih in na dokazih temelječih rešitev za podporo trajnostnemu razvoju«. Tema sledi resoluciji Generalne skupščine št. 70/1, ki poziva organe in forume ECOSOC-a (Ekonomskega in socialnega sveta OZN) k implementaciji ciljev trajnostnega razvoja in njihovo medsebojno povezanost.

Tema za leto 2025 temelji na osrednji temi ECOSOC-a za leto 2025: »Napredek trajnostnih, vključujočih, znanstveno in na dokazih temelječih rešitev za Agendo 2030 za trajnostni razvoj in njene cilje, da nihče ne ostane zadaj«, s poudarkom na pregledu ciljev SDG 3, 5, 8, 14 in 17. Zato je koristno usmeriti pozornost k tej temi in ustvariti platformo, kjer države članice predstavijo, kako izvajajo vključujoče, kulturno ozaveščene in na dokazih temelječe rešitve za doseg svojih ciljev ter s tem prispevajo k ciljem trajnostnega razvoja.

V okviru zasedanja je potekalo 9 plenarnih srečanj ter več sestankov delovnih skupin ter jezikovno zemljepisnih oddelkov. Skupno se je zasedanja udeležilo 197 udeležencev (slika 1) iz 56 držav članic, ki pripadajo 24 zemljepisno jezikovnim oddelkom UNGEGN-a (nekateri države so v več oddelkih), ter opazovalci. Slovenija je članica Oddelka za vzhodni del srednje in jugovzhodno Evropo (*East Central and South-East Europe Division, ECSEED*).

ARHIV OZN

Slika 1: Skupinska fotografija udeleženk in udeležencev zasedanja.

ARHIV AVTORJA

Slika 2: Slovenska delegata Matjaž Geršič in Marija Brnot.

Slovenijo sta na tokratnem zasedanju zastopala Marija Brnot (Geodetska uprava Republike Slovenije) in Matjaž Geršič (ZRC SAZU Geografski inštitut Antona Melik), oba člana Komisije za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije (slika 2).

Zasedanje je odprla gospa Bjørg Sandkjær, pomočnica generalnega sekretarja za usklajevanje politiki in medagencijske zadeve v okviru Oddelka za ekonomske in socialne zadeve (DESA), in poudarila, da do uresničitve Agende 2030 za trajnostni razvoj ostaja manj kot pet let. Izpostavila je pomen standardiziranih zemljepisnih imen kot ključnih za doseganje ciljev trajnostnega razvoja (SDG) ter dejala, da *»zemljepisna imena niso zgolj oznake, temveč predstavljajo temelj zbiranja podatkov, analiz in odločanja, ki oblikujejo trajnostne izide po svetu«*.

Države članice so v okviru t. i. Nacionalnega dialoga predstavile napredek in dobre prakse na področju upravljanja zemljepisnih imen. Med sodelujočimi so bile: Avstralija, Avstrija, Brazilija, Brunej, Kanada, Ciper, Češka, Danska, Estonija, Madžarska, Islandija, Indija, Italija, Japonska, Malezija, Mehika, Nova Zelandija, Norveška, Poljska, Južna Koreja, Rusija, Saudova Arabija, Slovenija in Švedska. Predstavitve so pokazale raznolikost pristopov k standardizaciji, ohranjanju in inovacijam.

V okviru slovenskega prispevka je bilo predstavljeno stanje o slovenskih zemljepisnih imenih na območjih uradne slovenske manjšine v sosednjih državah. Posebej je bilo izpostavljeno prizadevanje manjšinske standardizacijske komisije v sosednji Italiji, ki je bila ustanovljena na pobudo italijanskih pokrajinskih oblasti in strokovnjakov za zemljepisna imena in je začela delo lani.

Panelne razprave so se osredinjevale na kulturne, jezikovne in razvojne razsežnosti zemljepisnih imen ter poudarjale njihovo vlogo pri spodbujanju vključujočih, kulturno ozaveščenih in na dokazih temelječih razvojnih pristopov. V eni od njih z naslovom *»Zemljepisna imena kot kulturna dediščina«* je uvodni nagovor imela gospa Aluki Kotierk, predsedujoča Stalnemu forumu OZN za vprašanja staroselcev in nekdanja predsednica organizacije *Nunavut Tunngavik Incorporated* (NTI – predstavniškega telesa Inuitov v Nunavutu). Poudarila je pomen zaščite zemljepisnih imen kot živih izrazov identitete, ki presegajo meje in generacije.

Posebna razprava na zasedanju je bila namenjena umetni inteligenci (UI) na področju standardizacije zemljepisnih imen. Osrednji predmet razprave je bila uporaba generativne UI za arabska zemljepisna

Slika 3: Matjaž Geršič med razpravo.

imena. Prikazano je bilo, kako nove tehnologije lahko pripomorejo k doslednosti, romanizaciji in spoštovanju jezikov. Panelne razprave so dodatno poudarile vlogo poimenovanja pri priznavanju manjšinskih in avtohtonih jezikov ter spodbujanju participativnega upravljanja. Obravnavali so tudi orodja, kot so svetovna podatkovna zbirka zemljepisnih imen in inovacije, ki jih vodijo posamezne države na zakonodajnem in institucionalnem področju.

Slovenska delegata sta se udeležila tudi sestankov delovnih skupin, kjer je Slovenija še posebej aktivna. Marija Brnot je članica Delovne skupine za podatkovne zbirke, Matjaž Geršič (slika 3) pa Delovne skupine za eksonime in Delovne skupine za romanizacijo.

Od predstavitev nacionalnih poimenovalnih politik do poglobljenih razprav o priznavanju jezikov, kulturni dediščini in vlogi standardizacije pri trajnostnem razvoju je zasedanje UNGEGN 2025 prikazalo bogastvo in aktualnost dela na področju zemljepisnih imen. Izpostavilo je tudi inovativna orodja, meddržavno in interdisciplinarno sodelovanje ter potrdilo skupno globalno zavezanost vključujočim, kulturno spoštljivim in na dokazih temelječim praksam poimenovanja kot delu trajnostne in pravične prihodnosti. V skladu z mandati, sprejetimi na sklepnem zasedanju, se bodo delegati UNGEGN-a ponovno sestali maja 2027.

Matjaž Geršič

ZBOROVANJA**Pristopanje k solinarstvu: od dediščine do izkustvene okoljske modrosti**

Maribor, 14.–19. 3. 2025

Med 14. in 19. marcem 2025 je bila v Mariboru 13. konferenca *It's About People*, ki jo je organizirala univerza Alma Mater Europaea. Tema konference je bila Socialna in tehnološka odpornost za zdravje in trajnostni razvoj. 19. marca 2025 je potekal spletni znanstveni panel Kulturne formacije z naslovom »Pristopanje k solinarstvu: od dediščine do izkustvene okoljske modrosti«, ki ga je moderirala Maja Bjelica (ZRS Koper). Predstavljenih je bilo pet prispevkov: Dediščinjenje Sečoveljskih solin in solinarstva v občini Piran (Primož Pipan, ZRC SAZU), Solinarstvo kot okoljsko sobivanje: izkustvena ekoetnografija (Maja Bjelica, ZRS Koper), Dediščinjenje solinarstva: Nacionalne identitete in ločnice med naravno in kulturno dediščino (Daša Ličen, ZRC SAZU), Sožitje kot »stanje duha«: pravne norme, njihovo izvajanje in praksa solinarstva (Jerneja Penca in Matjaž Klun, ZRS Koper) in Elementalna poetika in fenomenologija soli ter solinarstva (Petri Berndtson, ZRS Koper).

Znanstveni panel je bil izveden v okviru temeljnega raziskovalnega projekta Zrno soli, kristaliziranje sobivanja: solinarstvo kot izkustvena okoljska modrost (J6-50196), ki ga financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

Primož Pipan

PRIMOŽ PIPAN

Slika: Obnova nasipov na solnem fondu N19 na Leri v Sečoveljskih solinah.

Dan voda 2025

Ljubljana, 20. 3. 2025

V prostorih glavne ljubljanske pošte je ob svetovnem dnevu voda, ki ga sicer obeležujemo 22. marca, potekal posvet v organizaciji Ministrstva za naravne vire in prostor. Dogodek je bil sestavljen iz več vabljenih predavanj in okrogle mize s tematskim težiščem na hidroloških spremembah kot posledici podnebnih sprememb in človekovih posegov ter posledični odpornosti na pojavljanje poplav in zemeljskih plazov. Pri tem je bil poudarek na trajnostnem pristopu urejanja vodnega režima od izvira do izliva.

Ker so Združeni narodi leto 2025 razglasili za mednarodno leto ohranjanja ledenikov, da bi poudarili njihov pomen pri uravnavanju globalnih podnebnih in hidroloških razmer ter zagotavljanju pitne vode, 21. marec pa za svetovni dan ledenikov, je bil posvet posvečen tudi temu.

Po uvodnem nagovoru Jožeta Novaka, ministra za naravne vire in prostor, ki se je osredotočil predvsem na odpravljanje posledic poplav leta 2023 in krepitevi poplavne odpornosti, je sledil nagovor Lidije Globevnik, direktorice Direktorata za vode Ministrstva za naravne vire in prostor, o prenovljeni poplavni uredbi. Ta uvaja koncept poplavne in erozijske odpornosti, s čimer se bo načrtovanje objektov in dejavnosti prilagodilo na negativne vplive poplav in erozijo – za običajne objekte na vplive 100-letne vode, za občutljive objekte pa 500-letne vode. Poplavna nevarnost se bo opredeljevala za celotna porečja.

Prvi sklop vabljenih predavanj je imel naslov »Vodne zaloge, ekstremi in odpornost«, odprl pa sem ga podpisani (ZRC SAZU Geografski inštitut Antona Melika; slika 1) s predavanjem *(Ne)zaledenela Slovenija in vodni krog: ob mednarodnem letu ohranjanja ledenikov*. Namen predavanja je bil ozvesti, da kriosfera v Sloveniji izginja, tako na površju (krčenje obeh slovenskih ledenikov, krajše trajanje snežne odeje, krajše trajanje rečnega ledu in ledu na jezerih) kot pod površjem (krčenje ledu v ledenih jamah). Izpostavljene pa so bile tudi prevladujoče globalne posledice zaradi tajanja ledenikov: manjša razpoložljivost pitne vode, vode za kmetijstvo in energetiko, manjša zmožnost uravnavanja suš ob izo-

Slika 1: Predavanje Matije Zorna je bilo posvečeno svetovnemu dnevu ledenikov, s poudarkom na izginjanju kriosfere v Sloveniji.

stanku poletnih padavin, spremembe vodnih režimov pomenijo spremembo habitatov za rastline in živali, spreminjanje turistično privlačne pokrajine, večanje nevarnosti ledeniških plazov in poplavne nevarnosti zaradi povečevanja ledeniških jezer.

Sledila so predavanja o stanju hudournikov in sobivanju z njimi (Jože Papež, Hidrotehnik), o zemeljskih plazovih v Sloveniji (Miloš Bavec, Geološki zavod Slovenije), s poudarkom na uporabnosti zemljevidov nevarnosti pri načrtovanju rabe prostora na ravni občin, predstavljanih pa je bilo tudi nekaj aktualnih primerov sanacije zemeljskih plazov (Bojana Janežič, Geoforma), kjer je bil posebej poudarjen pomen odvodnjavanja, ter o načrtovanju posegov na ogroženih območjih (Janko Logar, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo), kjer se vse začne z odgovornim prostorskim načrtovanjem in nadaljuje s skrbnimi posegi v prostor.

Drugi sklop vabljenih predavanj je imel naslov »Urejanje vodotokov«. Prvo predavanje se je posvetilo urejanju vodotokov ob in po poplavah (Rok Penec, Direkcija Republike Slovenije za vode), tj. obsegu aktivnosti, ki sega od pridobivanja dokumentacije, recenzij in soglasij, do dovoljenj ter izvajanja projektov za zmanjševanje poplavne ogroženosti, drugo pa konkretnim ukrepom po poplavah 2023 (Rok Planinc, predstavnik podjetij javne gospodarske službe za urejanje voda), tj. intervencijam za zagotovitev varnosti prebivalstva in ureditvam pretočnosti rek. V povezavi s poplavami 2023 je bil na ravni države maja 2024 sprejet petletni sanacijski program, s katerim je vlada namenila kar 1,36 milijarde evrov za vodno infrastrukturo.

Predavanjem je sledila okrogla miza z naslovom »Dolgoročno/trajnostno načrtovanje zmanjševanja škodljivega delovanja voda«. Lidija Kegljevič Zagorc, državna sekretarka na Ministrstvu za naravne vire in prostor, je predstavila delovanje in sistemske spremembe na področju urejanja voda ter opozorila na dolgoletni manko kadrov na področju voda in zemeljskih plazov. Matjaž Mikoš (Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo) je predstavil izkušnje z delom v Svetu za vode ter pozdravil namero ministrstva po namenjanju večje pozornosti zemeljskim plazovom. Suzana Stražar (Direkcije Republike

MATJAZ ZORN

Slika 2: Razstava umetniških fotografij na temo »brezčasnosti voda«.

Slovenije za vode) pa je opozorila na pomanjkanje enotnih in digitaliziranih podatkov ter evidenc, potrebnih pri posegih v prostor.

Dogodek so krasile fotografije razstave z naslovom »Brezčasna voda: razstava umetniških fotografij na temo vodá« (slika 2).

Matija Zorn

Tematska konferenca Mednarodne geografske zveze – Egipt 2025

Kairo, Egipt, 12.–15. 4. 2025

Sredi aprila 2025 je v Kairu v Egiptu potekala konferenca Mednarodne geografske zveze z naslovom »Geoprostorska tehnologija, globalne spremembe in trajnost« (*Geospatial Technology, Global Changes and Sustainability*). Konferenco je organiziralo Egiptovsko geografsko društvo (*Egyptian Geographical Society*). Konference so se udeležili predstavniki 36 držav z vseh kontinentov, ob prevladi domačinov. Skupaj je bilo predstavljenih prek dvesto referatov in posterjev, ki so bili razdeljeni v blizu štirideset sekcij, ki jih je organiziralo štirinajst komisij, ki delujejo v okviru Mednarodne geografske zveze. Prva dva dni so predavanja potekala v enem od kairskih hotelov, tretji dan pa na Francoski univerzi v kraju El Shorouk. Vsak dan po predavanjih so bili v sklopu konference organizirani turistično-zgodovinsko-geografski ogledi: prvi večer vožnja po reki Nil, drugi večer obisk bazarja v zgodovinskem centru Kaira (*Khan el-Khalili Bazaar*), tretji dan popoldan pa ogled zgrajenega novega administrativnega glavnega mesta (*New Administrative Capital*; novembra 2025 so ga uradno preimenovali v *The New Capital*; slika 1), ki se nahaja približno 45 km vzhodno od Kaira. Gradnjo novega glavnega mesta so naznanili leta 2015, z namenom razbremeniti Kairo, ki ima blizu 20 milijonov prebivalcev. V novem glavnem mestu pričakujejo, da bo nastanjenih blizu sedem milijonov ljudi. Sledil je še ogled starega kanala Sueškega prekopa

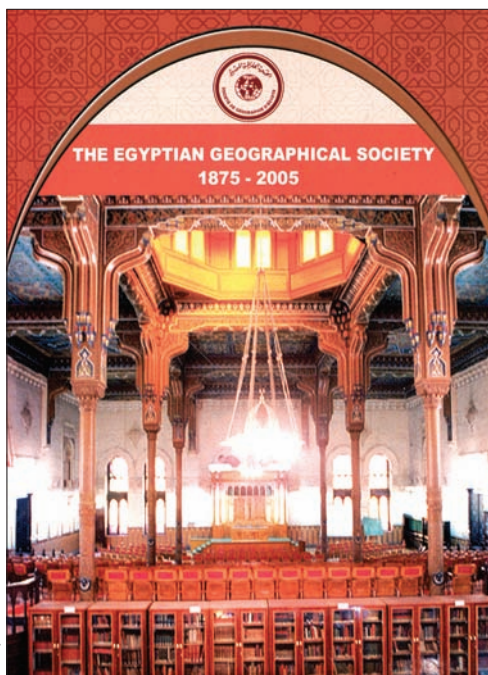
MATIJA ZORN

Slika 1: Novo administrativno glavno mesto Egipta. Ob našem obisku so ulice in zgradbe še samevale, v naslednjih letih pa bo postalo dom več milijonov prebivalcev.

MATIJA ZORN

Slika 2: Stari kanal Sueškega prekopa pri kraju Ismailija.

MATIJA ZORN

Slika 3: Egiptovsko geografsko društvo je ob 130-letnici ustanovitve izdalo priložnostno publikacijo. Na platnici je osrednja dvorana v prostorih društva, kjer je potekal sprejem četrti dan konference.

MATIJA ZORN

Slika 4: Sfinga in piramide v arheološkem parku v Gizi. Arheološki park je ena od svetovnih vročih točk preturizma.

MATIJA ZORN

Slika 5: Pogled iz novega Velikega egiptovskega muzeja proti piramidam.

Slika 6: V Velikem egiptovskem muzeju je na ogled prek 100.000 arheoloških najd.

pri kraju Ismailija (slika 2). Četrty dan je bil najprej organiziran sprejem v prostorih Egiptovskega geografskega društva v središču Kaira. Društvo je bilo ustanovljeno leta 1875, takrat z imenom *Le Société Khedivial Geographie* (slika 3). Leta 1925 je društvo organiziralo 12. mednarodni geografski kongres, ki je potekal v stavbi, ki smo jo obiskali, in kjer je še vedno sedeš društva. Tokratni kongres je bil tako namenjen tudi počastitvi obeh obletnic, tj. 150-letnici ustanovitve društva in 100-letnici organizacije kongresa. Leta 1962 je društvo organiziralo prvi arabski geografski kongres. V prostorih društva so obsežna knjižnica, zbirka zgodovinskih zemljevidov in atlasov ter muzejska etnografska zbirka z artefakti pretežno iz Egipta, Sudana in delov centralne Afrike. Društvo izdaja dve znanstveni reviji *Bulletin de la Société de géographie d'Egypte* (*The Bulletin of the Egyptian Geographical Society*; ISSN 2735-3036 (e-revija)), ki izhaja od leta 1876, in *Arab Geographical Journal* (*Al-Mağallah Al-Ġuġrāfiyyāʾ Al-ʿarabiyyāʾ*; ISSN 1110-1911 (tiskana revija), 2682-4795 (e-revija)), ki izhaja od leta 1968. Sledila sta ogleda piramid v Gizi (slika 4) ter novoodprtega Velikega egiptovskega muzeja (*Grand Egyptian Museum*), ki se razprostira na površini kar okrog 500.000 m², razstavljenih pa ima prek 100.000 arheoloških najdb (sliki 5 in 6). Gradnja se je začela leta 2005, uradna otvoritev pa je bila novembra 2025. Stroški gradnje so bili okrog 1,2 milijarde dolarjev. Ob našem obisku vsi deli muzeja še niso bili dostopni.

Med udeleženci smo bili tudi trije Slovenci, vsi iz ZRC SAZU Geografskega inštituta Antona Melika. Katarina Polajnar Horvat je imela v sklopu sekcije Komisije za globalizacijo in marginalizacijo predavanje z naslovom *Revitalizing Robidišče: Navigating the Challenges and Opportunities of Marginalized Rural Communities*, Aleš Smrekar pa predavanje v sklopu sekcije Komisije za urbanost z naslovom *Green and Blue Spaces and Environmental Challenges in Ljubljana, Slovenia*. Podpisani sem kot predsednik Komisije za degradacijo zemljišč in dezertifikacijo vodil sekcije, ki jih je organizirala komisija, v okviru Komisije za mrzla in visokogorska območja pa sem imel predavanje z naslovom *Subglacial carbonate deposits - a new source for studying glacier presence*.

Matija Zorn

Konferenca o skalnatih obalah

Trst, Italija; hrvaška Istra, 25.–28. 6. 2025

Konec junija 2025 je na Univerzi v Trstu potekala konferenca z naslovom *International Rock Coasts 2025: A State of the Art* (Mednarodne skalnate obale 2025: najsodobnejše stanje), ki je bila hkrati tudi srečanje delovne skupine Mednarodne geomorfološke zveze (IAG) za skalnate obale (*IAG Working Group Rocky Coasts*). Ta je bila tudi soorganizatorica dogodka, ki ga je organiziralo Italijansko združenje za fizično geografijo in geomorfologijo (*Associazione Italiana Geografia Fisica e Geomorfologia*). Prva dva dni so v Trstu potekala predavanja, druga dva dni pa je bila organizirana ekskurzija v hrvaško Istro. Kot so poudarili organizatorji, je od podobne konference minilo že skoraj četrto stoletje. Leta 2001 je bila v Brightonu (Združeno kraljestvo) organizirana konferenca *European Rock Coasts 2001* (Evropske skalnate obale 2001). To je bilo prvo mednarodno srečanje posvečeno geomorfologiji skalnatih obal, ki je takrat potekalo pod okriljem evropskega raziskovalni projekt ESPED (*European Shore Platform Erosion Dynamics*). Med obema konferencama je izšlo temeljeno delo na področju skalnatih obal monografija *Rock Coast Geomorphology: A Global Synthesis* (2014; ISBN 9781862396845), kjer so v uvodniku zapisali: »Skalnate reliefne oblike prevladujejo na mnogih delih svetovnih obal. Klifi in obalne police tvorijo spektakularne pokrajine, vendar so v primerjavi z drugimi relativno slabo raziskane ... V zadnjem desetletju smo bili priča ponovnemu oživljanju raziskav, ki ga je spodbudil tehnološki napredek, ki zdaj omogoča natančne meritve erozije v mikronske merilu in kvantifikacijo energije valov ..., pa tudi neposredno datiranje skalnatih površin«.

Na konferenci je bilo prek 80 udeležencev iz petnajstih držav, ki so predstavili štirideset referatov in prek štirideset posterjev. Tematsko so bile predstavitve razdeljene v sedem sklopov: reliefne oblike skalnatih obal, vplivi podnebja, geoloških nevarnosti in sprememb morske gladine na skalnato obalo, geomorfni procesi na skalnatih obalah, skalnata obala v antropocenu, monitoring skalnatih obal, modeliranje razvoja skalnatih obal ter metode in tehnike preučevanja skalnatih obal. Slovenci smo na konferenci

MATJA ZORN

Slika 1: Limski kanal je približno 13 km dolg, povprečno 600 m širok in do 33 m globok zaliv na zahodni obali Istre. Zaradi holocenskih sprememb gladine morja gre za potopljeni del Limske doline (Limska draga), ki ima zaradi strmih do 150 m visokih pobočij videz kanjona. Hrvaški turistični delavci ga zavajajoče tržijo kot fjord, saj tu nikoli ni bilo poledenitve.

MATIJA ZORN

Slika 2: Na polotoku Premantura na skrajnem jugu Istre tržaški raziskovalci spremljajo premike skalnih blokov, ki jih iz smeri obale premikajo močni valovi morja ob neurjih. Na sliki je približno sedemtonski skalni blok, ki se nahaja približno 27 m od obale na višini 2 m. Neurje 29. oktobra 2018 s prek 6 m visokimi valovi ga je premaknilo za nekaj metrov.

MATIJA ZORN

Slika 3: Plavajoča naprava s številnimi kamerami za potrebe 3R kartiranja skalnih obal nad in pod vodo, s katero so tržaški raziskovalci preplavali skoraj celotno zahodno istrsko obalo.

MATIJA ZORN

Slika 4: Zaradi dvigovanja morja v zadnjih dveh tisočletjih so danes marsikateri rimski ostanki pod vodo, kot je ta primer z otoka Veliki Brion.

MATIJA ZORN

Slika 5: Na otoku Veliki Brion na več mestih v linijah od morske gladine do roba skalnate apnenčaste obale potekajo meritve korozije.

imeli štiri predstavitve, en referat in tri predstavitev posterjev. Blaž Miklavič (Univerza na Gvamu) je predstavil referat z naslovom *Limestone Terrace Morphology and Coastal Denudation as Tools for Unveiling Guam's Tectonic Evolution and Sea-Level Fluctuation*, Ana Novak (Geološki zavod Slovenije) je predstavila poster z naslovom *Submerged Rock Coasts of the Slovenian Part of the Gulf of Trieste on the Geophysical Record*, Barbara Vidmar in Martina Stupar (Zavod Republike Slovenije za varstvo narave) sta predstavili poster z naslovom *Nature Protected Area Piran-Fiesa Cliff, the Conflict of Interventions and Nature Conservation*, podpisani (ZRC SAZU Geografski inštitut Antona Melika) pa sem predstavil poster z naslovom *Monitoring Flysch Coastal Cliffs with Terrestrial Laser Scanning and Drones (Debeli Rtič, Slovenia)*.

Ekскурzija je bila posvečena apnenčasti obali hrvaške Istre s postanki v Limskem kanalu, polotoku Premantura in na Brionih. Pri vožnji z ladjico po Limskem kanalu (slika 1) smo se posvetili holocenskim spremembam gladine morja in reliefnim oblikam, ki so jih te zapustile. Na polotoku Premantura smo se posvetili odlaganju in transportu skalnih blokov na obalah zaradi nevihtnih valov morja (slika 2), na Brionih (slika 4) pa koroziji na apnenčasti obali (slika 5). Ekскурzijo kot tudi celotno konferenco sta vodila Stefano Furlani in Stefano Devoto z Univerze v Trstu, Oddelek za matematiko, informatiko in geoznanosti.

Matija Zorn

POROČILA

Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU v letu 2024

Ljubljana, Gosposka ulica 13, <http://giam.zrc-sazu.si>

Geografski inštitut Antona Melika je imel v letu 2024 31 redno zaposlenih raziskovalcev in 2 strokovni delavki ter več stalnih in občasnih pogodbenih sodelavcev, ki so sodelovali pri raziskovalnih projektih in nalogah.

Inštitut je vodil predstojnik dr. Matija Zorn, njegovi namestniki pa so bili dr. Matjaž Geršič, dr. Janez Nared in dr. Mateja Breg Valjavec. Znanstveni svet inštituta so sestavljali izredni član SAZU dr. Franci Gabrovšek in izredna članica SAZU Špela Goričan ter dr. David Bole (podpredsednik: od 12. 12.), dr. Matej Gabrovec (predsednik: do 3. 12.), dr. Blaž Komac (podpredsednik: do 3. 12.; predsednik: od 12. 12.), dr. Nika Razpotnik Visković (do 3. 12.), dr. Daniela Alexandra Teixeira da Costa Ribeiro (od 12. 12.), dr. Mateja Šmid Hribar (od 12. 12.) in dr. Matija Zorn.

Inštitut je imel 7 organizacijskih enot: Oddelek za fizično geografijo je vodil dr. Matej Lipar, Oddelek za humano geografijo dr. David Bole, Oddelek za regionalno geografijo dr. Matjaž Geršič, Oddelek za naravne nesreče dr. Blaž Komac, Oddelek za varstvo okolja dr. Aleš Smrekar, Oddelek za geografski informacijski sistem dr. Mateja Breg Valjavec in Oddelek za tematsko kartografijo dr. Jerneja Fridl.

Na inštitutu delujejo tudi Zemljepisni muzej, ki ga je vodil dr. Primož Gašperič, Zemljepisna knjižnica, ki jo je vodila dr. Maja Topole, in Fizičnogeografski laboratorij, ki ga je vodila dr. Mateja Ferk.

Na inštitutu je sedež Komisije za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije. Njen predsednik je bil dr. Matjaž Geršič.

Leta 2024 je raziskovalno delo sodelavcev inštituta potekalo v okviru 2 raziskovalnih programov, 12 temeljnih, 4 aplikativnih in 9 ciljnih nacionalnih projektov, 1 bilateralnega raziskovalnega projekta, 16 mednarodnih ter 4 drugih, pretežno tržnih projektov. To so:

- šestletni raziskovalni program **Geografija Slovenije** (P6-0101; vodja: dr. Blaž Komac),
- šestletni raziskovalni program **Dediščina na obrobjih: novi pogledi na dediščino in identiteto znotraj in onkraj nacionalnega** (P5-0408; vodja: dr. Špela Ledinek Lozej, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU),
- triletni temeljni raziskovalni projekt **Vpliv novih podnebnih razmer na snežne plazove v Sloveniji** (J6-4627; vodja: dr. Blaž Komac),
- triletni temeljni raziskovalni projekt **Koncept soodvisnosti v krasu: povezanost vrtač in jam z vidika antropogenih vplivov** (J6-2592; vodja: dr. Mateja Breg Valjavec),
- triletni temeljni raziskovalni projekt **Novi indikatorji klimatskih sprememb v stalagmitih v Sloveniji** (J1-2478; vodja: dr. Sonja Lojen, Institut Jožef Stefan, vodja na inštitutu: dr. Matej Lipar),
- triletni temeljni raziskovalni projekt **Korozijske cevi kot novi indikator preteklih podnebnih sprememb** (J6-3142; vodja: dr. Matej Lipar),
- triletni temeljni raziskovalni projekt **Denudirane jame ravnine Nullarbor** (J6-50213; vodja: dr. Matej Lipar),
- triletni temeljni raziskovalni projekt **Podledeniški karbonatni sedimenti – nov vir za preučevanje obstoja ledenikov v glaciokraškem okolju** (J6-3141; vodja: dr. Matija Zorn),
- triletni temeljni raziskovalni projekt **Podpora rekonstrukciji holocenskega podnebja z visokoločljivimi kriosferskimi podatki iz kraških ledenih jam v Sloveniji** (J6-50214; vodja: dr. Jure Tičar),
- triletni temeljni raziskovalni projekt **Ustvarjanje, vzdrževanje, ponovna uporaba: mejne komisije kot ključ za razumevanje sodobnih meja** (J6-2574; vodja: dr. Marko Zajc, Inštitut za novejšo zgodovino, vodja na inštitutu: dr. Matija Zorn),
- triletni temeljni raziskovalni projekt **Rapalska meja: četrto stoletje obstoja in stoletje dediščine ter spomina** (J6-3124; vodja: dr. Božo Repe, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, vodja na inštitutu: dr. Matija Zorn),

- triletni temeljni raziskovalni projekt **Zrno soli, kristaliziranje sobivanja: solinarstvo kot izkustvena okoljska modrost** (J6-50196; vodja: dr. Maja Bjelica, Znanstveno-raziskovalno središče Koper, vodja na inštitutu: dr. Primož Pipan),
- triletni temeljni raziskovalni projekt **Biografije istrskih poti: hoja in pisanje kot metodi raziskovanja obmejnih prostorov** (J6-4611; vodja: dr. Nataša Rogelja Caf, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU, vodja na inštitutu: dr. Primož Pipan),
- triletni temeljni raziskovalni projekt **Izolirani ljudje in skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem** (J6-4610; vodja: dr. Dan Podjed, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, vodja na inštitutu: dr. Katarina Polajnar Horvat),
- stalni aplikativni raziskovalni projekt **Preučevanje slovenskih ledenikov** (vodja: dr. Matej Lipar),
- enoletni aplikativni projekt **Horografski zemljevid vojvodine Kranjske** (vodja: dr. Matija Zorn),
- stalni aplikativni projekt **Spremljanje dela Komisije za standardizacijo zemljepisnih imen** (vodja: dr. Matjaž Geršič),
- polletni aplikativni projekt **Slovenska zemljepisna imena na Vzhodnem Tirolskem** (vodja: dr. Matjaž Geršič),
- triletni ciljni raziskovalni projekt **Celostni pristop k razvoju ob prometnih koridorjih in vozliščih** (V6-2143; vodja: dr. Janez Nared),
- dve in pol letni ciljni raziskovalni projekt **Mobilnostna revščina v Republiki Sloveniji** (V6-2251; vodja: dr. Matej Gabrovce),
- triletni ciljni raziskovalni projekt **Vrednotenje ukrepov regionalne politike v Sloveniji v programskem obdobju 2014–2020** (V6-2287; vodja: dr. Janez Nared),
- triletni ciljni raziskovalni projekt **Standardizacija hidronimov v Registru zemljepisnih imen** (V6-2108; vodja: dr. Drago Perko),

MARKO ZAPLATIL, 12. 2. 2024

Slika 1: Člani inštituta na Novem trgu.

- dve in pol letni ciljni raziskovalni projekt **Raziskave za opredelitev onesnaženosti podzemnih jam na ravni Slovenije, njihovo prednostno sanacijo ter monitoring stanja jam** (V1-2140; vodja: dr. Jure Tičar),
- dveletni ciljni raziskovalni projekt **Dopolnitev evidence prikritih vojnih grobišč in Registra vojnih grobišč s podatki o prikritih vojnih grobiščih v podzemnih jamah** (V6-2281; vodja: dr. Peter Mikša, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, vodja na inštitutu: dr. Jure Tičar),
- triletni ciljni raziskovalni projekt **Raziskave ogroženih narečij v slovenskem jezikovnem prostoru (Radgonski kot, Gradiščanska, Hum na Sotli z okolico, Dubravica z okolico)** (V6-2109; vodja: dr. Januška Gostenčnik, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, vodja na inštitutu: dr. Primož Pipan),
- dveletni ciljni raziskovalni projekt **Vpliv shem kakovosti »Zaščitena označba porekla« (ZOP) in »Zaščitena geografska označba« (ZGO) na sodelovanje in organiziranje proizvajalcev v Sloveniji** (V6-2418; vodja: dr. Erik Logar),
- triletni ciljni raziskovalni projekt **Raziskovanje ogroženih narečij v slovenskem jezikovnem prostoru (Brest z okolico, Savudrija z okolico, Porabje, Nadiške in Terske doline)** (V6-24075; vodja: dr. Mojca Kumin Horvat, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, vodja na inštitutu: dr. Primož Pipan),
- triletni švicarsko-slovenski raziskovalni projekt **Mesta brez vrednosti? Družbeno-gospodarska preobrazba industrijskih mest v Švici in Sloveniji** (N6-0157; vodja: dr. David Bole),
- triletni mednarodni raziskovalni projekt **Preobrazba mestnih četrti po meri človeka: uporaba koncepta superbloka v različnih urbanih strukturah** (H6-8290; vodja: Jernej Tiran),
- triletni mednarodni raziskovalni projekt evropskega teritorialnega sodelovanja **TranStat – Transitions to sustainable ski tourism in the Alps of tomorrow** 'Trajnostna preobrazba smučarskih središč v Alpah' (vodja na inštitutu: dr. Maruša Goluža),

PRIMOŽ GAŠPERIČ, 29. 5. 2024

Slika 2: Vojvodski prestol na Gosposvetskem polju na avstrijskem Koroškem. Vsako leto se podamo na strokovno ekskurzijo. Leta 2024 smo pod vodstvom Jerneje Fridl obiskali avstrijsko in slovensko Koroško.

- triletni mednarodni raziskovalni projekt evropskega teritorialnega sodelovanja **AlpTextyles** – *Collaborative solutions for a heritage & consumer sensitive relocation of sustainable, circular, and innovative Alpine textile value chains* 'Skupne rešitve za relokalizacijo trajnostnih, krožnih vrednostnih verig alpskega tekstila, dovzetne za dediščino in potrošnike' (vodja na ZRC SAZU: dr. Katarina Šrimpf Vendramin, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, vodja na inštitutu: dr. Erik Logar),
- osemletni LIFE IP mednarodni raziskovalni projekt **CARE4CLIMATE** – *Boosting greenhouse gas emissions reduction by 2020 with a view to 2030 – promoting sustainable transport, energy efficiency, renewable energies and sustainable, climate-protecting land use in the transition to a low carbon society* 'Spodbujanje zmanjšanja emisij toplogrednih plinov do 2020 s pogledom na 2030 – promocija trajnostne mobilnosti, učinkovite rabe energije, obnovljivih virov energije in v blaženje podnebnih sprememb usmerjeno rabo tal z namenom prehoda v nizkoogljično družbo' (vodja na inštitutu: dr. Matej Gabrovec),
- dveletni COSME mednarodni raziskovalni projekt **LookUP** – *Supporting tourism SMEs triple transition by uncovering the value of sky as destination* 'Podpora podjetjem na področju turizma z odkrivanjem potenciala, ki ga ima na destinaciji nebo' (vodja na inštitutu: dr. Erik Logar),
- petletni mednarodni raziskovalni projekt Obzorje 2020 **SHARED GREEN DEAL** – *Social sciences & humanities for achieving a responsible, equitable and desirable GREEN DEAL* 'Družbene in humanistične vede za doseganje odgovornega, pravičnega in želenega Zelenega dogovora' (vodja na inštitutu: dr. Mateja Šmid Hribar),
- petletni mednarodni raziskovalni projekt Obzorje 2020 **SELINA** – *Science for evidence-based and sustainable decisions about natural capital* 'Znanost za na dokazih temelječe in trajnostne odločitve o naravnem kapitalu' (vodja na inštitutu: dr. Mateja Šmid Hribar),

MATIJA ZORN, 25. 10. 2024

Slika 3: Ob posebnih priložnostih spoznavamo domače kraje sodelavcev inštituta. Janez Nared nas je popeljal po Naravoslovni učni poti Menišja v okolici domačega Dobca. Pred vhodom v Gabrovsko jamo, ki je bila urejena za turistični obisk že leta 1934.

- dve in pol letni mednarodni raziskovalni projekt evropskega teritorialnega sodelovanja **WIN** – *Improving the position of women in the labour markets of peripheral industrial regions* 'Izboljšanje zaposlovanja žensk v obrobni industrijskih regijah' (vodja: dr. Jani Kozina),
- enoletni mednarodni raziskovalni projekt evropskega teritorialnega sodelovanja **SMF CONSPIRO** – *Breathing together for cleaner air* 'Dihajmo skupaj za čistejši zrak' (vodja na inštitutu: dr. Primož Pipan),
- dve in pol letni mednarodni raziskovalni projekt evropskega teritorialnega sodelovanja **transPlant** – *Integrative crossborder conservation of Natura 2000 plant species and their habitats* 'Integralna čezmejna zaščita Natura 2000 rastlinskih vrst' (vodja na ZRC SAZU: dr. Mateja Breg valjavec),
- dveletni mednarodni raziskovalni projekt evropskega teritorialnega sodelovanja **Karst Firewall 5.0** – *Innovative ecosystem-based plan to adapt to climate change in the Karst. Promoting fire-resilient forestry supported by industry 5.0* 'Inovativno ekosistemsko-zasnovano prilagajanje podnebnim spremembam na Krasu. Spodbujanje požarno odporne gmajne s podporo industrije 5.0' (vodja na ZRC SAZU: dr. Mateja Breg valjavec),
- dvoletni bilateralni slovensko-ameriški raziskovalni projekt **Razporeditev vrtač v tropskem klimatskem pasu obalno-otoškega okolja (Gvam, ZDA) in zmernem klimatskem pasu kontinentalnega okolja (Slovenija)** (BI-US/22-24-089; vodja: dr. Matej Lipar),
- dvoletni bilateralni slovensko-ameriški raziskovalni projekt **Geokemija ledu: Slovenija in ZDA: Pretekli in recentni podnebni signali ledeniškega in jamskega ledu v Sloveniji in v ZDA** (BI-US/22-24-023; vodja: dr. Matija Zorn),
- dvoletni bilateralni slovensko-ameriški raziskovalni projekt **Perspektiva remediacije onesnaženih kraških območij** (BI-US/22-24-108; vodja: dr. Jure Tičar),

PRIMOŽ GAŠPERIČ, 14. 6. 2024

Slika 4: Ogledali smo si tudi gradnjo druge cevi karavanškega predora.

- dvoletni bilateralni slovensko-ameriški raziskovalni projekt **Ocena velikosti in pogostosti snežnih plazov v Evropi in ZDA: upoštevanje vpliva podnebnih sprememb** (BI-US/24-26-038; vodja: dr. Blaž Komac),
- dvoletni bilateralni slovensko-ameriški raziskovalni projekt **Vertikalni kraški kanali in vrtače v eogenetskem apnencu** (BI-US/24-26-102; vodja: dr. Matej Lipar),

Ostali projekti in naloge pa so bili:

- **Organizacija Slovenskih regionalnih dnevnov** (tržni projekt; vodja: dr. Janez Nared),
- **Izdelava tematskega poglavja »Posledice naravnih nesreč« v okviru Poročila o prostorskem razvoju 2024** (tržni projekt; vodja: dr. Matija Zorn),
- **Priprava izhodišč za uvedbo krožne linije mestnega prometa v občini Jesenice** (tržni projekt; vodja: dr. Matej Gabrovec),
- **Priprava besedila na temo osnovnih geografskih značilnosti slemen v občini Ribnica (lega, značilnosti kamninske podlage, reliefa, podnebja, vodovja, rastja, trenutne rabe tal, poselitve in prebivalstva)** (tržni projekt; vodja: dr. Rok Ciglič).

Inštitut je organiziral ali soorganiziral več posvetov in drugih srečanj:

- **Prvo srečanje skupnosti praks s področja biodiverzitete, ekosistemov in ekosistemskih storitev** (posvet mednarodnega projekta SELINA, Ljubljana, 23. 1.),
- **The challenges and opportunities of integrating transport services** 'Izzivi in priložnosti integracije prometnih storitev' (humanogeografski klepet, Ljubljana, 7. 2.),

MARKO ZAPLATIL, 21. 10. 2024

Slika 5: Znanstveni svet inštituta, ki se mu je štiriletni mandat iztekel 3. 12. 2024 (zadaj, od leve: Matija Zorn (predstojnik), David Bole, Blaž Komac (podpredsednik), izredni član SAZU Franci Gabrovšek; spredaj, od leve: Nika Razpotnik Visković, Matej Gabrovec (predsednik), izredna članica SAZU Špela Goričan).

- **2. javni posvet projekta Celostni pristop k razvoju ob prometnih koridorjih in vozliščih** (posvet projekta Celostni pristop k razvoju ob prometnih koridorjih in vozliščih, Ljubljana, 7. 2.),
- **Zagonski sestanek projekta WIN** (sestanek mednarodnega projekta WIN, Ljubljana in Trbovlje, 28.–29. 2.),
- **8. nacionalna konferenca o celostnem prometnem načrtovanju: prevozna revščina** (posvet, Laško, 20. 3.),
- ***Melting glaciers and drying forests: Climate change and its effects in the Julian Alps*** 'Taljenje ledenikov in sušenje gozdov: Podnebne spremembe in njihove posledice v Julijskih Alpah' (delavnica na posvetu EGEA EuroMed, Kranjska Gora, 23. 4.),
- **Slovenski regionalni dnevi 2024** (posvet, Novo mesto, 16.–17. 5.),
- **Forum Alpinum 2024** (posvet, Kranjska Gora, 13.–14. 6.),
- ***Ecosystem services & connectivity*** (sekcija na posvetu Forum Alpinum 2024, Kranjska Gora, 13. 6.),
- ***Increasing extreme weather events and land degradation*** (sekcija na posvetu Mednarodne geografske zveze, Dublin, Irsko, 25. 8.),
- ***Potentials of collective actions to landscape management and governance*** (sekcija na posvetu Mednarodne geografske zveze, Dublin, Irsko, 27. 8.),
- **17. bienalni simpozij Geografski informacijski sistemi v Sloveniji: Digitalne vezi** (posvet, Ljubljana, 24. 9.),
- **Zagonski sestanek projekta SMF CONSPIRO** (sestanek mednarodnega projekta SMF CONSPIRO, Praga, Češka, 16.–18. 10.),
- **Partnerski sestanek projekta WIN** (sestanek mednarodnega projekta WIN, Locket, Češka, 5.–6. 11.),
- **Drugo srečanje skupnosti praks s področja biodiverzitete, ekosistemov in ekosistemskih storitev** (posvet mednarodnega projekta SELINA, spletni dogodek, 7. 11.),
- ***Dreaming, disruption and experimentation: the timespace of the European Capital of Culture*** 'Zamišljanje, motenje in eksperimentiranje: časovni prostor Evropske prestolnice kulture' (humano-geografski klepet, Ljubljana, 3. 12.).

Leta 2024 je inštitut izdal naslednje publikacije:

- Matjaž Geršič, Mojca Kumin Horvat, Erik Logar, Drago Perko, Primož Pipan: ***Zemljepisna imena Slovenskega Porabja*** (Georitem 33; Ljubljana, Založba ZRC, 205 strani),
- Mateja Breg Valjavec, Rok Ciglič, Drago Perko, Lenart Štut, Jernej Tiran, Matija Zorn (ur.): ***Digitalne vezi*** (GIS v Sloveniji 17; Ljubljana, Založba ZRC, 177 strani),
- Matija Zorn, Darko Ogrin (ur.): **»Ne damo se!« Ivan Gams in slovenska geografija** (Ljubljana, Slovenska matica, Založba ZRC, Založba Univerze v Ljubljani, 259 strani),
- Matjaž Geršič, Mojca Kumin Horvat, Primož Pipan, Martin Ropoš: ***Ledinska imena Slovenskega Porabja*** (Ljubljana, Založba ZRC, kartografsko gradivo),
- ***Acta geographica Slovenica* 64-1** (ur. Rok Ciglič, Blaž Komac; Ljubljana, Založba ZRC, 162 strani),
- ***Acta geographica Slovenica* 64-2: Geoscapes 4: *Holocene climate variability in Slovenia: A review*** (Matej Lipar, Sonja Lojen, Mateja Breg Valjavec, Maja Andrič, Andrej Šmuc, Tom Levanič, Jure Tičar, Matija Zorn, Mateja Ferk; Ljubljana, Založba ZRC, 53 strani),
- ***Acta geographica Slovenica* 64-3** (ur. Rok Ciglič, Blaž Komac; Ljubljana, Založba ZRC, 167 strani).

Leta 2024 so inštitutski raziskovalci poleg zgoraj naštetih publikacij izdali še 15 znanstvenih poglavij v monografijah in 24 znanstvenih člankov, imeli 79 predavanj, opravili 47 študijskih obiskov v tujino in gostili 6 tujih raziskovalcev, inštitut pa je v okviru mednarodnih projektov in drugih dejavnosti sodeloval z več kot 100 tujimi ustanovami.

Raziskovalci inštituta so v letu 2024 prejeli več priznanj. Dr. Matej Gabrovec je postal častni član Komisije za preučevanje sprememb rabe in pokrovnosti zemljišč (*Commission on Land Use and Land Cover Change*) pri Mednarodni geografski zvezi (28. 8.) in častni član Ljubljanskega geografskega društva (21. 11.). Dr. Matej Lipar (s soavtorji) je prijel priznanje in certifikat znanstvene revije *Earth Surface Processes and Landforms* založbe Wiley za enega najboljše branih znanstvenih člankov v prvih

12 mesecih od objave (12. 7.) (članek z naslovom *Enigmatic annular landform on a Miocene planar karst surface, Nullarbor Plain, Australia*). Anja Trobec je za raziskovalno delo v tujini prejela štipendijo dr. Bojana Erhartiča ZRC SAZU.

Raziskovalci inštituta (15) so bili dejavni tudi kot predavatelji na univerzah: Podiplomska šola ZRC SAZU, Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem, Fakulteta za turizem Univerze v Mariboru, Fakulteta za ekonomijo in informatiko Univerze v Novem mestu, Fakulteta za poslovne in upravne vede Univerze v Novem mestu ter Fakulteta za slovenske in mednarodne študije Nove univerze. Bili so uredniki in člani uredniških odborov številnih knjig in revij, v različnih komisijah državnih organov, pri Gibanju znanost mladini, kot mentorji podiplomskih mladih raziskovalcev, srednješolcev in osnovnošolcev, v Zvezi geografov Slovenije, Ljubljanskem geografskem društvu, Geomorfološkem društvu Slovenije ter drugje.

Matija Zorn

Poročilo o delu Zveze geografskih društev Slovenije oziroma Zveze geografov Slovenije med letoma 2003 in 2010

Ljubljana, <https://www.zveza-gs.si/>

Geografski vestnik je od vsega začetka redno objavljajal poročila o društvenih dejavnostih, najprej o delu Geografskega društva Slovenije, nato pa o njegovem nasledniku, Zvezi geografskih društev Slovenije (ZGDS). Tovrstna poročila so redno izhajala vse 20. stoletje do društvene 75-letnice. Leta 1998 je bilo objavljeno poročilo takratne predsednice Metke Špes, ki je poročala o delu izvršnega odbora ZGDS od marca 1997 do marca 1998. Poročilo je zaključila s podelitvijo odlikovanja srebrni častni znak svobode Republike Slovenije, ki ga je Zvezi podelil takratni predsednik republike Milan Kučan (Špes 1998). Po objavi tega poročila je nastala četrtsotletna vrzel, ko javno objavljenih društvenih poročil ne zasledimo. Vrzel sta leta 2022 začela zapolnjevati Pelc (2022) in Rogelj (2022), ki sta objavila poročili za obdobje 2011 do 2017 in 2017 do 2021. Od leta 2022 naprej poročila o delovanju Zveze geografov Slovenije (ZGS) spet redno izhajajo, v tem prispevku pa želimo zapolniti še prvi del vrzeli.

Zveza geografov Slovenije oziroma njena predhodnica Zveza geografskih društev Slovenije (v nadaljevanju Zveza) svoje poslanstvo na področju raziskovalne dejavnosti opravlja predvsem z izdajanjem revij in drugih publikacij ter organizacijo posvetov in drugih znanstvenih in strokovnih dogodkov. Stalnica v delovanju Zveze je izdajanje Geografskega vestnika in Geografskega obzornika, ki že desetletja redno izhajata. Od leta 1991 Zveza bienalno soorganizira simpozij Geografski informacijski sistemi v Sloveniji, pred simpozijem redno izide tudi znanstvena monografija, katere soizdajatelj je tudi Zveza (na primer Perko 2006; Zorn 2008). V opisu delovanja Zveze po posameznih letih v nadaljevanju ne bomo govorili o navedenih rednih dejavnostih, temveč o številnih drugih. Med njimi so v ospredju zborovanja slovenskih geografov, ki so se odvijala z različnimi soorganizatorji in z različnimi vsebinskimi poudarki, omenili pa bomo tudi delovanje slovenskih predstavnikov v komisijah Mednarodne geografske zveze. Za obujanje spomina pri pripravi tega prispevka so služili zapisniki takratnih sej in objavljena poročila v geografskih revijah.

Leto 2003

Na rednem občnem zboru v 19. marca je bilo izvoljeno novo vodstvo Zveze. Za predsednika je bil izvoljen Mitja Bricelj, za podpredsednika Matej Gabrovec, za tajnika Irena Mrak in Damir Josipovič, vodstvo komisije za znanstveno delo je prevzel Marjan Ravbar, za vzgojo in izobraževanje Tatjana Resnik Planinc, za tisk in informiranje Dejan Cigale, za imenovanja in priznanja Milan Natek, za finančno-gospodarska vprašanja Matija Zorn, nacionalni komite pa Milan Orožen Adamič, Drago Kladnik pa je postal predsednik podkomisije za zemljepisna imena. Na občnem zboru so bili tudi potrjeni pred-

logi za stanovska priznanja (Natek M. 2003a; 2003b), ki so bila podeljena na Ilešičevih dnevih. Novi predsednik je na začetku svojega mandata kot svoje izhodišče izpostavil na eni strani povezovanje stroke navznoter, na drugi strani pa tudi povezovanje geografije z ostalimi strokami, ki posegajo na področje njenega delovanja. Eden od glavnih ciljev delovanja Zveze bo krepitev pripadnosti stroki ter prisotnost Zveze pri reševanju različnih problemov v pokrajini, ki so domena geografije, ter tudi delovanje na področju popularizacije geografije. Za doseganje teh ciljev bo Zveza organizirala ali sodelovala pri organizaciji različnih akcij po Sloveniji, na temo trenutnih problemov v pokrajini, k sodelovanju pa bodo vedno povabljeni predstavniki lokalnih skupnosti (Mitja ... 2003).

Začele so se priprave na zborovanje slovenskih geografov leta 2004 v Velenju, ki ga bo organiziral Inštitut za ekološke raziskave ERICo v sodelovanju z Zvezo.

Zveza je sodelovala pri organizaciji znanstvenega simpozija ob 80. letnici akademika Ivana Gamsa z naslovom *Fizična geografija pred novimi izzivi*. Ob koncu simpozija je bila sprejeta vrsta sklepov o nadaljnjem razvoju fizične geografije v Sloveniji (Natek K. 2003). Sredi septembra je bilo preko Geoliste posredovano vabilo k posredovanju pripomb in predlogov na Strategijo prostorskega razvoja Slovenije. Na javni razgrnitvi 24. septembra je Marjan Ravbar podal stališča Zveze glede te tematike. Novembra je Zveza začela z organizacijo geografskih srečanj oziroma večerov, katerih namen je »oživiti geografsko misel v praksi in jo soočiti z razvojnimi izzivi drugih strok« (Bricelj 2004a, 28). Prvi večer z gostom Mirkom Pakom je bil 20. novembra v Jazz klubu Gajo na temo *Geografija Jugoslavije nekoč in danes*. Drugi večer je bil 11. decembra, ko je Zveza v sodelovanju z Regionalno razvojno agencijo Gorenjske organizirala okroglo mizo z naslovom *Razvojne dileme prometa na Gorenjskem*.

V okviru delovanja Komisije za urbano geografijo Mednarodne geografske zveze je avgusta ljubljanski Oddelek za geografijo Filozofske fakultete organiziral odmeven znanstveni simpozij z naslovom *Mesta v preobrazbi*. Predsednik organizacijskega odbora je bil Mirko Pak (Kušar 2003; Pak 2004).

Leto 2004

Na marčevskem rednem občnem zboru je bil za novega tajnika izvoljen David Bole.

Zveza je bila na razpisu Ministrstva za šolstvo, znanost in šport uspešna s prijavo projekta *Vodne učne poti* (Bricelj 2004b). V okviru projekta je bil izveden seminar na Osnovni šoli Rodica s pomočjo tamkajšnje učiteljice geografije Vilme Vrtačnik Merčun. Po dopoldanskih predavanjih so se popoldne udeleženci podali na teren ob Kamniški Bistrici (Bricelj 2004c; Lipovšek 2004a). V sodelovanju z mariborsko Pedagoško fakulteto je Zveza izdala in založila priročnik *Vodni svet Slovenije* (Vovk Korže in Bricelj 2004; Lipovšek 2004b). Decembra je bilo na Filozofski fakulteti organizirano strokovno srečanje *Slovenija – vodna učna pot Evrope*.

V Pretorski palači v Kopru je 4. marca Zveza pripravila večer s tematiko *Turistične in rekreacijske poti v slovenski Istri: načrtovanje, izvedba, upravljanje, trženje* (Bricelj 2004a), v Mariboru pa je 26. maja Zveza organizirala pogovor o problematiki mestnih središč, ki ga je aktualno zasnoval Vladimir Drozg (Bricelj 2004c).

Na podlagi sklepa oktobrskega sestanka izvršnega odbora je Zveza pristopila h koaliciji nevladnih organizacij za ohranitev Triglavskega narodnega parka. Na sestankih koalicije je sodeloval Matej Gabrovec. Koalicija je nato v prvi polovici leta 2005 pripravila svoj predlog zakona, ki ga je podpisala tudi Zveza.

Najpomembnejši geografski dogodek v Sloveniji je bilo oktobrsko 19. zborovanje slovenskih geografov v Velenju, ki ga je priredil ERICo v sodelovanju z Zvezo. Prvi dan se je začel z okroglo mizo o regionalnih razvojnih izzivih v regiji, nadaljeval s tiskovno konferenco, kratkim ogledom Velenja, plenarnimi predavanji in predstavitvijo posterjev. Zvečer je bila na sporedu še okrogla miza o turizmu, sprejem župana, podelitev priznanj Zveze in kulturni program. Drugi dan je bil namenjen vzporednim predavanjem po tematskih sklopih, okrogli mizi o vlogi geografije v pridobivanju splošne izobrazbe učencev in dijakov, popoldne pa so udeleženci lahko izbirali med štirimi ekskurzijami. V soboto sta bili na voljo ekskurziji v Zgornjo Savinjsko dolino in po Šaleški dolini (Šalej 2004; Ževart 2004). Leta 2006 je izšel še zbornik (Šalej 2006). Knjiga je »lep spomin na dogodek«, »priročnega formata in

za tovrstno literaturo kar drzno oblikovana» (Komac 2007, 129). Prispevki s pedagoške delavnice oziroma okrogle mize so bili objavljeni v Geografiji v šoli (Cigler 2004).

Osrednji mednarodni dogodek je bil 30. svetovni kongres Mednarodne geografske zveze s 1793 udeleženci sredi avgusta v Glasgowu. Na kongresu je aktivno nastopalo 11 slovenskih geografov, med njimi je bil Anton Gosar izvoljen za podpredsednika Komisije za politično geografijo, Andrej Kranjc pa Komisije za Kras. Ob kongresu je Nacionalni komite Zveze izdal knjigo *Slovenia: a Geographical Overview* (Orožen Adamič 2004; dostopna je na spletu), v Glasgow je prišlo 300 izvodov knjige, tako so jo lahko dobili predstavniki vseh sodelujočih držav, funkcionarji Mednarodne geografske zveze in drugi (Fridl s sodelavci 2004). Že pred kongresom je Anton Gosar v okviru Komisije za politično geografijo v Kopru organiziral konferenco z naslovom *Globalizirana Evropa – Evropa v globaliziranem svetu 21. stoletja* (Josipovič 2004).

Leto 2005

Na volitvah občnega zbora 12. aprila je prišlo do nekaj sprememb v sestavi izvršnega odbora. Barbara Lampič je bila izvoljena za predsednico komisije za znanstveno delo, Simon Škvor za vzgojo in izobraževanje, Mimi Urbanc pa za priznanja in imenovanja.

Zveza je 14. junija v Ljubljani pripravila okroglo mizo *Reka, mesto in razvoj*, ki je bila namenjena izmenjavi mnenj o kakovostnih prostorskih rešitvah v vodnem in obvodnem svetu na primeru Ljubljane (Bricelj 2005a). Naslednja tovrstna okrogla miza je bila organizirana oktobra, takrat je Hubert Steiner predstavil ureditev Drave v Beljaku (Bricelj 2005b). Že na okrogli mizi je bila najavljena tudi ekskurzija s to vsebino, ki je bila izvedena naslednje leto 10. junija pod vodstvom Mitja Briclja in Huberta Steinerja v organizaciji novoustanovljenega Društva geografov Pomurja (Kikec 2006b).

V okviru tradicionalnih Ilešičevih dni so bile 22. septembra na večerni prireditvi, ki jo je prijetno zaznamoval Adi Smolar, podeljene nagrade Zveze (Urbanc 2005a; 2005b).

Leto 2006

Na občnem zboru je bilo v Zvezo sprejeto Društvo geografov Pomurja, ki je bilo ustanovljeno v predhodnem letu (Kikec 2006a), prvi predsednik društva Drago Balajc je predstavil delovanje društva. Na junijskem izvršnem odboru je bila za novo predsednico Nacionalnega komiteja imenovana Irena Rejec Brancelj.

14. marca je Zveza organizirala okroglo mizo z naslovom *Geografski pogledi na projekt Evropski muzej krasi*. Na okrogli mizi smo podprli idejo o ustanovitvi Evropskega muzeja krasi, vendar pa se nismo strinjali z osnovnim kriterijem za izbor lokacije in predlagali alternativne lokacije (Lampič in Mrak 2006).

Avstrijsko geografsko društvo je ob proslavljanju svoje 150-letnice 20. maja na Dunaju nagradilo Zvezo geografskih društev Slovenije s častnim članstvom za posebne zasluge pri dolgoletnem sodelovanju in pri izmenjavi predavateljev in publikacij tudi v spreminjajočih se in težavnih političnih razmerah. Ob tej priložnosti je bilo častno članstvo podeljeno tudi Antonu Gosarju (Urbanc 2006b).

Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU je 11. in 12. maja organiziral 3. Melikove dneve z naslovom *Narava proti Družbi?* Prvi dan je bil namenjen predavanjem, drugi pa ekskurziji v Posočje (Komac 2006a; 2006b). Zvečer prvega dne je bila slavnostna podelitev Melikovih priznanj in počastitev 60-letnice delovanja Geografskega inštituta Antona Melika (Urbanc 2006a).

Septembra je Zveza sodelovala na mednarodni delavnici *Mučka Bistrica in razvoj ob reki* z namenom zasnovanja načina upravljanja s porečjem (Bricelj 2006).

Leto 2007

Na rednem občnem zboru meseca marca je bilo izvoljeno novo vodstvo Zveze. Za predsednika je bil izvoljen Matej Gabrovec, za podpredsednika Stanko Pelc, novi tajnici sta postali Mateja Breg in Katja Vrtačnik Garbas, komisijo za znanstveno delo še naprej vodi Barbara Lampič, za vzgojo in izobraževanje Simon Škvor, za imenovanja in priznanja pa Mimi Urbanc, komisijo za tisk in informiranje je prevzel Jernej Zupančič, za finančnogospodarska vprašanja Nika Razpotnik, nacionalni komite pa Irena Rejec Brancelj.

Novo izvoljeni predsednik je za nadaljnje delo Zveze izpostavil tri prioritete: obe geografski reviji (Geografski vestnik in Geografski obzornik) je treba širiti tudi izven geografskih krogov; tudi v nadaljnjem je treba organizirati strokovna srečanja v okviru Zveze in razprave v okviru regionalnih geografskih društev – v tem okviru je posebej izpostavil oblikovanje Zakona o Triglavskem narodnem parku in aktualno romsko problematiko; treba bo izvesti notranjo konsolidacijo Zveze in regionalnih društev, še posebej tistih, ki ne delujejo, ob tem je izpostavil problem Geografskega društva Primorje, kjer bi morala pobudo prevzeti Univerza na Primorskem.

Zveza je v tem letu soorganizirala dva posveta. 26. oktobra je potekal posvet o romski problematiki, katerega glavni organizator je bil Oddelek za geografijo ljubljanske Filozofske fakultete. Med 30. 11. in 2. 12. pa je bil simpozij *Prostorska preobrazba Slovenije in sosedstva ob vstopu v EU: priložnost za obmejna območja*, glavni organizator je bila Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem. Pobudnik simpozija je bilo Političnogeografsko društvo Slovenije, ki je bilo ustanovljeno v tem letu. Ob 100-letnici rojstva akademika Svetozarja Ilešiča smo 21. 9. položili venec k spominski plošči, ki jo je postavilo Geografsko društvo Slovenije na njegovi hiši. Istega dne smo v okviru Ilešičevih dni podelili pohvale ter bronasta, srebrna in zlata priznanja Zveze geografskih društev Slovenije (Urbanc in Gabrovec 2007).

Matej Gabrovec je kot član Komisije za proučevanje sprememb rabe in pokrovnosti zemljišč skupaj z avstrijskim, slovaškimi in češkimi kolegi organiziral potujočo konferenco, ki smo jo začeli v Ljubljani, nato pa smo se z vmesnimi terenskimi ogledi in predavanji v Avstriji in na Slovaškem pripeljali v Mikulov na Češkem (Gabrovec 2007; Kabrda in Bičík 2007).

Zveza je aktivno sodelovala v koaliciji nevladnih organizacij za ohranitev Triglavskega narodnega parka; v tem okviru je tudi pripravila stališče geografske stroke do predlaganega zakona. Zveza je bila aktivna tudi na področju prostorskega planiranja. V okviru priprave Zakona o arhitekturni in inženirski dejavnosti je podala izjavo z utemeljitvijo, zakaj je treba v prostorsko planiranje vključiti tudi geografe.

Začele so se priprave na organizacijo zborovanja geografov leta 2009 v Pomurju. Zaradi preveč zapletene organizacije ZGDS, predvsem delovanja komisij in volitev, smo začeli postopke za spremembo statuta.

Leto 2008

Junija je prišlo do spremembe v vodstvu Zveze. Zaradi odstopa Katje Vrtačnik Garbas je bila za novo tajnico na junijski seji izvršnega odbora soglasno sprejeta Lucija Miklič Cvek. Na rednem občnem zboru aprila smo sprejeli nov statut, s katerim smo poenostavili delovanje Zveze. Ob tej priložnosti smo Zvezi tudi spremenili ime. Podlaga za spremembo so bila daljša posvetovanja, ki so vključevala tudi spletno anketo, objavljeno na Geolisti. Zveza geografskih društev Slovenije se odleže imenuje Zveza geografov Slovenije. Žal pa takrat še nismo našli ustreznih pravnih možnosti, da bi se v Zvezo lahko včlanile poleg društev tudi fizične osebe; to je bilo omogočeno šele ob naslednji spremembi statuta leta 2013 (Pelc 2022). Ker geografi v regijah brez aktivno delujočih geografskih društev niso imeli dobrih možnosti za vključitev v stanovsko delovanje, smo v izvršnem odboru pogosto razpravljali o oživitvi in vzpostavitvi regionalnih geografskih društev. Zato smo se razveselili ustanovitve Društva geografov Dolenjske, Bele krajine in Posavja, ki je imelo ustanovni občni zbor v okviru tabora Društva učiteljev geografije Slovenije 17. oktobra v Črmošnjicah. Za prvega predsednika je bil izvoljen Anton Polšak (Polšak 2008). Žal je društvo aktivno delovalo le tri leta, leta 2011 pa je njegovo delo zamrlo.

Avgusta je potekal 31. mednarodni geografski kongres v Tunisu. Slovenski predstavniki so bili aktivni v več komisijah Mednarodne geografske zveze. Anton Gosar je prevzel predsedovanje Komisije za politično geografijo. Andrej Kranjc je zaključil predsedovanje Komisije za kras (predsednik je bil od leta 2005), njegovo delo v upravnem odboru te komisije je kot podpredsednica nadaljevala Nataša Ravbar. Matej Gabrovec je postal član upravnega odbora Komisije za spremembo rabe in pokrovnosti zemljišč (Gabrovec s sodelavci 2008).

Ob 100-letnici smrti in 170-letnici rojstva geografa Janeza Jesenka, avtorja številnih učbenikov, so v Poljanah nad Škofjo Loko 24. oktobra odkrili spominsko ploščo, kjer je imel v imenu Zveze pozdravni

govor Jurij Kunaver. Zveza je bila ob tej priložnosti soizdajatelj in sozaložnik knjižice, v kateri imata osrednji prispevek Rožle Bratec Mrvar in Drago Kladnik (Bratec Mrvar s sodelavci 2008; Lipovšek 2008). Istega dne je Geografsko društvo Pomurja odprlo Geografsko učno pot Selo, pri pripravi katere so sodelovali tudi predstavniki Zveze. Ob otvoritvi je bila na Osnovni šoli Fokovci organizirana okrogla miza z naslovom *Geografska učna pot Selo – potenciali za izobraževanje, turizem, rekreacijo in varovanje okolja* (Kikec 2010).

Ob spreminjanju gimnazijskih načrtov in nevarnosti krčenja ur geografije v gimnazijskih programih je bila na pobudo Jurija Senegačnika ustanovljena delovna skupina oziroma odbor, katerega naloga je bila pripraviti strokovna mnenja in javne izjave o tej problematiki.

Leto 2009

Leta 2009 je prišlo do delne spremembe sestave izvršnega odbora. Nova članica izvršnega odbora, zadolžena za finančne zadeve, je postala Polona Pagon. Zveza se je tega leta včlanila v Zvezo evropskih geografskih društev (EUGEO).

Osrednji geografski dogodek v tem letu je bilo jubilejno, 20. zborovanje slovenskih geografov v Pomurju, ki je potekalo od 26. do 28. marca. Z željo po prikazu povezanosti pokrajine na obeh bregovih Mure se je zborovanje začelo v četrtek v Ljutomeru, nato smo po treh različnih poteh z vmesnimi predavanji na terenu pripeljali v Mursko Soboto, kjer je bila slovesna podelitev nagrad Zveze. V petek so se po uvodnem plenarnem delu v številnih vzporednih sekcijah prepletala predavanja in terenski ogledi, v soboto pa smo zaključili z ekskurzijo na Goričko in v Porabje (Erhartič 2009; Erhartič in Zorn 2009; Lipovšek 2009). Ob zborovanju je izšla monografija *Pomurje: Geografski pogledi na pokrajino ob Muri* (Kikec 2009a), poleg tega pa še zbornik povzetkov (Kikec 2009b) in zbornik vseh prispevkov (Kikec 2009c). Vse tri publikacije so dostopne tudi na spletu.

Izvršni odbor je na svoji januarski seji sklenil, da Zveza predlaga poimenovanje podmorskih kotanj s podmorskimi izviri po njihovem odkritelju, pokojnem geografu Jožetu Žumru, ki je za svoje delo prejel tudi Melikovo nagrado. Predlog je bil sprejet in Komisija za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije je na svoji seji 26. 3. 2012 ime standardizirala in je tudi vpisano v Register zemljepisnih imen. Ime se uveljavlja tudi v strokovni literaturi, na primer Šušmelj (2022).

18. aprila je bilo na Hotunju odprtje razstave o Blažu Kocenu v njegovi rojstni hiši. Zveza je sodelovala pri pripravi razstave, na odprtju je imel predsednik Zveze uvodni pozdrav, Jurij Kunaver slavnostni govor, Rožle Bratec Mrvar pa je imel strokovno predavanje.

Lučka Lorber, ki tega leta postala članica upravnega odbora Komisije za trajnost podeželskih sistemov Mednarodne geografske zveze (*IGU Commission on the Sustainability of Rural Systems*), je med 13. in 18. julijem v Mariboru organizirala 17. letno konferenco te komisije; prispevki so bili objavljeni v 4. in 5. letniku Revije za geografijo (Lorber 2009-2010).

Leto 2010

Zveza je skupaj z Oddelkom za geografijo ljubljanske Filozofske fakultete 18. marca pripravila strokovno razpravo *Strokovne podlage v regionalnem in prostorskem planiranju: geografski pogledi*, katerega namen je bil opredeliti vlogo geografije v sistemu regionalnega in prostorskega planiranja v Sloveniji (Kušar 2010a). Ob 80-letnici akademika Igorja Vrišerja sta 11. novembra ljubljanski Oddelek za geografijo in Zveza organizirala interdisciplinarno okroglo mizo o strokovnih podlagah v regionalnem in prostorskem planiranju (Kušar 2010b).

24. septembra je Zveza v okviru Ilesičevih dni podelila Milanu Krišlju Ilesičevo priznanje (Urbanc 2010; Podelitev ... 2010).

Začele so se priprave za izdajo publikacije ob geografskem kongresu v Kölnu, katere uredništvo bo prevzelo uredništvo Geografskega vestnika. Decembra se je Zveza vključila v razpravo o Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji, izrazila je nestrinjanje s predvidenim združevanjem predmetov v tretjem triletnem osnovne šole.

Literatura

- Bratec Mrvar, R., Kladnik, D., De Brea Šubic, S., Oblak, I. 2008: Geograf Janez Jesenko (1838–1908). Poljane.
- Bricelj, M. 2004a: Večeri ZGDS. Geografski obzornik 51-1.
- Bricelj, M. 2004b: Vodna učna pot. Geografski obzornik 51-1.
- Bricelj, M. 2004c: Večeri ZGDS. Geografski obzornik 51-2.
- Bricelj, M. 2004č: Slovenija – vodna učna pot Evrope. Geografski obzornik 51-2.
- Bricelj, M. 2005a: Reka, mesto in razvoj. Geografski obzornik 52-3.
- Bricelj, M. 2005b: Reka, mesto in razvoj – primer Beljaka. Geografski obzornik 52-4.
- Bricelj, M. 2006: Geografski pristop k upravljanju s porečji. Geografski obzornik 53-3.
- Cigler, N. 2004: Uvod. Geografija v šoli 13-3.
- Erhartič, B. 2009: 20. zborovanje slovenskih geografov. Geografski obzornik 56-1.
- Erhartič, B., Zorn, M. 2009: 20. zborovanje slovenskih geografov: Pomurje – Trajnostni regionalni razvoj ob reki Muri. Geografski vestnik 81-1.
- Fridl, J., Gabrovec, M., Gosar, A., Josipovič, D., Kranjc, A., Orožen Adamič, M., Peršolja, B., Petek, F., Smrekar, A., Urbanc, M. 2004: 30. svetovni kongres mednarodne geografske zveze. Geografski vestnik 76-2.
- Gabrovec, M. (ur.) 2007: Man in the Landscape Across Frontiers: Landscape and Land Use Change in Central European Border Regions: Abstracts. Ljubljana.
- Gabrovec, M., Gosar, A., Kranjc, A., Rejec Brancelj, I. 2008: 31. mednarodni geografski kongres v Tunisu. Geografski vestnik 80-2.
- Josipovič, D. 2004: Znanstveni sestanek »Globalizirana Evropa«. Geografski vestnik 76-1.
- Kabrda, J., Bičik, I. (ur.) 2007: Man in the Landscape Across Frontiers: Landscape and Land Use Change in Central European Border Regions. Conference Proceedings of the IGU/LUCC Central Europe Conference 2007, Slovenia – Austria – Slovakia – Czech Republic, August 28 – September 4 2007. Prague. Medmrežje: <https://lucc.zrc-sazu.si/Portals/31/Conferences/Central%20Europe%202007/1.pdf> (12. 12. 2025).
- Kikec, T. 2006a: Ustanovitev Društva geografov Pomurja. Geografski obzornik 53-1.
- Kikec, T. 2006b: Reka in razvoj na primeru Drave. Geografski obzornik 53-3.
- Kikec, T. 2009a (ur.): Pomurje: Geografski pogledi na pokrajino ob Muri. Murska Sobota. Medmrežje: https://zgs.zrc-sazu.si/portals/8/Zborniki_zborovanj/Pomurje.pdf (11. 12. 2025).
- Kikec, T. 2009b (ur.): Pomurje – Trajnostni regionalni razvoj ob reki Muri: zbornik povzetkov. Ljubljana, Murska Sobota. Medmrežje: http://www.drustvo-geografov-pomurja.si/projekti/zborovanje/zbornik_povzetkov.pdf (11. 12. 2025).
- Kikec, T. 2009c (ur.): Pomurje – Trajnostni regionalni razvoj ob reki Muri: zbornik. Ljubljana, Murska Sobota. Medmrežje: http://www.drustvo-geografov-pomurja.si/projekti/zborovanje/Zbornik_geografov_POMURJE_2009.pdf (11. 12. 2025).
- Kikec, T. 2010: Geografska učna pot Selo – primer geografske učne poti v Panonskem svetu. Geografija v šoli 19-1.
- Komac, B. (ur.) 2006a: Narava proti družbi? 3. Melikovi geografski dnevi: program, povzetki predavanj in vodnik po ekskurziji. Ljubljana.
- Komac, B. 2006b: 3. Melikovi geografski dnevi: Narava proti družbi? Geografski vestnik 78-1.
- Komac, B. 2007: Matjaž Šalej (urednik): Šaleška in Zgornja Savinjska dolina. Geografski vestnik 79-1.
- Kušar, S. 2003: Mesta v preobrazbi (IGU Urban Commission C19: Monitoring Cities of Tomorrow). Geografski obzornik 50-2.
- Kušar, S. 2010a: Strokovne podlage v regionalnem in prostorskem planiranju: geografski pogledi. Geografski vestnik 82-1.
- Kušar, S. 2010b: Interdisciplinarna okrogla miza ob 80-letnici akademika prof. dr. Igorja Vrišerja: Strokovne podlage v regionalnem in prostorskem planiranju. Geografski vestnik 82-2.

- Lampič, B., Mrak, I. 2006: Geografska stroka o projektu »Evropski muzej krasa« (EMK). Geografski obzornik 53-1.
- Lipovšek, I. 2004a: Seminar Vodna učna pot. Geografija v šoli 13-2.
- Lipovšek, I. 2004b: Vodni svet Slovenije: priročnik za interdisciplinarno proučevanje voda. Geografija v šoli 13-3.
- Lipovšek, I. 2008: Odkritje spominske plošče geografu Janezu Jesenku. Geografski obzornik 55-3.
- Lipovšek, I. 2009: 20. zborovanje slovenskih geografov. Geografija v šoli 18-3.
- Lorber, L. 2009-2010: New challenges for sustainable rural development in the 21st century: Introduction. Revija za geografijo 4, 1 in 2, 5, 1 in 2.
- Mitja Bricelj, novi predsednik Zveze geografskih društev Slovenije, 2003. Geografski obzornik 50-2.
- Natek, K. 2003: Znanstveni simpozij »Fizična geografija pred novimi izzivi« ob 80. letnici Ivana Gamsa. Geografski vestnik 75-2.
- Natek, M. 2003a: Priznanja ZGDS v letu 2003. Geografski vestnik 75-1.
- Natek, M. 2003b: Novi častni člani Zveze geografskih društev Slovenije. Geografski vestnik 75-1.
- Orožen Adamič, M. (ur.) 2004: Slovenia: a Geographical Overview. Ljubljana. DOI: <https://doi.org/10.3986/961650049X>
- Pak, M. 2004: IGU Urban Commission C19: Monitoring cities of tomorrow; cities in transition. Geografski vestnik 76-1.
- Pelc, S. 2022: Poročilo o delu Zveze geografov Slovenije v obdobju 2011–2017. Geografski vestnik 94-1.
- Perko, D. 2006: 8. bienalni simpozij Geografski informacijski sistemi v Sloveniji. Geografski vestnik 78-2.
- Podelitev pohval in priznanj Zveze geografov Slovenije in Društva učiteljev geografije Slovenije, 2010. Geografski obzornik 57-2.
- Polšak, A. 2008: Ustanovljeno je Društvo geografov Dolenjske, Bele krajine in Posavja. Geografski obzornik 55-3.
- Rogelj, B. 2022: Poročilo o delu Zveze geografov Slovenije v obdobju 2017–2021. Geografski vestnik 94-1.
- Šalej, M. (ur.) 2004: Šaleška in Zgornja Savinjska dolina: 19. zborovanje slovenskih geografov, program in povzetki. Velenje.
- Šalej, M. (ur.) 2006: Šaleška in Zgornja Savinjska dolina: 19. zborovanje slovenskih geografov, zbornik. Velenje.
- Špes, M. 1998: Poročilo od delu IO ZGDS v času od 27. marca 1997 do 25. marca 1998. Geografski vestnik 70.
- Šušmelj, K. 2022: Geokemična in izotopska karakterizacija žvepljenih izvirov v okolici Izole. Magistrsko delo, Naravoslovnotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana.
- Urbanc, M. 2005a: Nagrade ZGDS za leto 2005. Geografski vestnik 77-2.
- Urbanc, M. 2005b: Priznanja ZGDS. Geografija v šoli 14-2.
- Urbanc, M. 2006a: Nagrade ZGDS za leto 2006. Geografski vestnik 78-1.
- Urbanc, M. 2006b: Nagradi avstrijskega geografskega društva. Geografski vestnik 78-1.
- Urbanc, M. 2010: Ilešičevo priznanje. Geografski vestnik 82-2.
- Urbanc, M., Gabrovec, M. 2007: Nagrade ZGDS za leto 2007 in položitev venca na Ilešičevo spominsko ploščo. Geografski vestnik 79-2.
- Vovk Korže, A., Bricelj, M. 2004: Vodni svet Slovenije: priročnik za interdisciplinarno proučevanje voda. Ljubljana, Maribor.
- Zorn, M. 2008: Drago Perko, Matija Zorn, Nika Razpotnik, Marjan Čeh, David Hladnik, Marko Krevs, Tomaž Podobnikar, Blaž Repe, Rado Šumrada (uredniki): Geografski informacijski sistemi v Sloveniji 2007–2008. Geografski vestnik 80-2.
- Ževart, M. 2004: 19. zborovanje slovenskih geografov Velenje 2004. Geografski obzornik 51-4.

Matej Gabrovec, Mitja Bricelj

NAVODILA

NAVODILA AVTORJEM ZA PRIPRAVO PRISPEVKOV
V GEOGRAFSKEM VESTNIKU

1 Uvod

Na temelju zahtev Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport, Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije, Poslovnika o delu uredništva revije in odločitev uredniškega odbora Geografskega vestnika so nastala spodnja navodila o pripravi člankov za Geografski vestnik.

2 Usmeritev revije

Geografski vestnik je znanstvena revija Zveze geografov Slovenije. Namenjen je predstavitvi raziskovalnih dosežkov z vseh področij geografije in sorodnih strok. Izhaja od leta 1925. Od leta 2000 izhaja dvakrat letno v tiskani in elektronski obliki na medmrežju (<http://zgs.zrc-sazu.si/gv/>; <http://ojs.zrc-sazu.si/gv/>).

V prvem, osrednjem delu revije se objavljajo članki, razporejeni v štiri sklope oziroma rubrike. To so *Razprave*, kjer so objavljeni daljši, praviloma izvirni znanstveni članki, *Razgledi*, kamor so uvrščeni krajši, praviloma pregledni znanstveni članki, *Metode*, kjer so objavljeni članki, izraziteje usmerjeni v predstavitev znanstvenih metod in tehnik, ter občasna rubrika *Polemike* s članki o pogledih na geografijo.

V drugem delu revije se objavljajo informativni prispevki, razdeljeni v štiri rubrike: *Književnost*, *Kronika*, *Zborovanja* in *Poročila*. V *Književnosti* so najprej predstavljene slovenske knjige, nato slovenske revije, potem pa še tuje knjige in revije. V rubrikah *Kronika* in *Zborovanja* so prispevki razporejeni časovno. V rubriki *Poročila* je najprej predstavljeno delo geografskih ustanov po abecednem redu njihovih imen, nato pa sledijo še druga poročila.

Na koncu revije so objavljena *Navodila avtorjem za pripravo prispevkov v Geografskem vestniku*.

3 Sestavine članka

Članki so lahko oddani v slovenskem jeziku ali dvojezično, enakovredno v slovenskem in angleškem jeziku.

Članki v slovenskem jeziku morajo imeti naslednje sestavine:

- glavni naslov članka,
- avtorjev predlog rubrike (avtor naj navede, v kateri rubriki (*Razprave*, *Razgledi*, *Metode*, *Polemike*) želi objaviti svoj članek),
- ime in priimek avtorja,
- avtorjev znanstveni naziv, če ga ima (dr. ali mag.),
- avtorjev poštni naslov brez krajšav ustanov ali navajanja kratic (na primer: Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Geografski inštitut Antona Melika, Novi trg 2, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija),
- avtorjev elektronski naslov in ORCID,
- izvleček v enem odstavku (skupaj s presledki do 800 znakov),
- ključne besede (do 8 besed),
- title (angleški prevod naslova prispevka),
- abstract (angleški prevod slovenskega izvlečka),
- key words (angleški prevod ključnih besed),

- članek (skupaj s presledki (brez literature in angleškega povzetka) do 30.000 znakov za *Razprave* oziroma do 20.000 znakov za *Razgleda*, *Metode* in *Polemike*),
- summary (povzetek članka v angleškem jeziku, skupaj s presledki od 4000 do 8000 znakov, ime prevajalca),
- slikovne priloge.

Dvojezični članki so napisani enakovredno v angleškem in slovenskem jeziku. Ti članki ne potrebujejo povzetka. Za pisanje člankov v angleškem jeziku glej poglavje 3 v prevodu navodil.

Članek naj ima naslove poglavij označene z arabskimi števki (na primer 1 Uvod, 2 Metodologija, 3 Terminologija). Razdelitev prispevka na poglavja je obvezna, podpoglavja pa naj avtor uporabi le izjemoma. Zaželeno je, da ima članek poglavji Uvod in Sklep. Obvezno zadnje poglavje je Viri in literatura.

4 Besedilo

Naslovi člankov naj bodo čim krajši.

Digitalni zapis besedila naj bo povsem enostaven, brez vsakršnega oblikovanja, poravnave desne roba, deljenja besed, podčrtavanja in podobnega. Avtor naj označi le krepki (**bold**) in ležeči (*italic*) tisk. Ležeči tisk je namenjen zapisu besed v tujih jezikih (na primer latinščini ali angleščini). Besedilo naj bo v celoti izpisano z malimi črkami (razen velikih začetnic, seveda), brez nepotrebnih krajšav, okrajšav in kratic. Uporabite pisavo Times New Roman z velikostjo 10. Razmik med vrsticami naj bo enojen.

Pisanje opomb pod črto ali na koncu strani ni dovoljeno.

Pri številih, večjih od 9999, se za ločevanje milijonic in tisočic uporabljajo pike (na primer 12.535 ali 1.312.500).

Pri pisanju merila zemljevida se dvopičje piše nestično, torej s presledkom pred in za dvopičjem (na primer 1 : 100.000).

Med številkami in enotami je presledek (na primer 125 m, 33,4 %), med številom in oznako za potenco ali indeks števila pa presledka ni (na primer 12^3 , km^2 , a_5 , 15°C).

Znaki pri računskih operacijah se pišejo nestično, razen oklepajev (na primer $p = a + c \cdot b - (a + c : b)$).

Bolj zapletene računske enačbe in podobno morajo biti zapisani z modulom za enačbe (*Equation*) v programu Word.

Avtor naj pazi na zmerno uporabo tujk in naj jih tam, kjer je mogoče, zamenja s slovenskimi izrazi (na primer: klima/podnebje, masa/gmota, material/gradivo, karta/zemljevid, varianta/različica, vegetacija/rastje, maksimum/višek, kvaliteta/kakovost, nivo/raven, lokalni/krajevni, kontinentalni/celinski, centralni/srednji, orientirani/usmerjeni, mediteranski/sredozemski); znanstvena raven člankov namreč ni v nikakršni povezavi z deležem tujk. Izogiba naj se uporabi glagola znašati (na primer namesto »višina znaša 50 m« uporabite »višina je 50 m«), nahajati se (na primer namesto »stavba se nahaja« uporabiti »stavba je« ali »stavba stoji«).

Preglednica: Najpomembnejše prvine preloma revije Geografski vestnik.

format	B5
širina ogledala (širina besedila strani)	134 mm
višina zunanjega ogledala (med zgornjo in spodnjo črto strani)	200 mm
višina notranjega ogledala (višina besedila strani)	188 mm
širina stolpca na strani	64 mm
razmik med stolpcema na strani	6 mm
razmerje širina : višina zunanjega ogledala	1 : 1,5
največje število vrstic na strani	49
največje število znakov v vrstici	100
največje število stolpcev na strani	2
povprečno število znakov na strani	4000

5 Citiranje v članku

Avtor naj pri citiranju med besedilom navede priimek avtorja, letnico ter po potrebi številko strani. Več citatov se loči s podpičjem in razvrsti po letnicah, navedbo strani pa se od priimka avtorja in letnice loči z vejico, na primer: (Melik 1955, 11) ali (Melik, Ilešič in Vrišer 1963, 12; Kokole 1974, 7–8). Če ima citirano delo več kot tri avtorje, se citira le prvega avtorja, na primer (Melik s sodelavci 1956, 217).

Enote v poglavju *Viri in literatura* naj bodo navedene po abecednem redu priimkov avtorjev, enote istega avtorja pa razvrščene po letnicah. Če je v seznamu več enot istega avtorja iz istega leta, se letnicam dodajo črke (na primer 1999a; 1999b). Zapis vsake citirane enote skladno s slovenskim pravopisom sestavljajo trije stavki. V prvem stavku sta navedena avtor in letnica izida (če je avtorjev več, so ločeni z vejico, z vejico sta ločena tudi priimek avtorja in začetnica njegovega imena, med začetnico avtorja in letnico ni vejice), sledi dvopičje, za njim pa naslov in morebitni podnaslov, ki sta ločena z vejico. Če je citirana enota članek, se v drugem stavku navede publikacija, v kateri je članek natisnjen, če pa je enota samostojna knjiga iz zbirke, se v drugem stavku navede ime zbirke. Če je enota samostojna knjiga, drugega stavka ni. Izdajatelja, založnika in strani se ne navaja. Če enota ni tiskana, se v drugem stavku navede vrsta enote (na primer elaborat, diplomsko, magistrsko ali doktorsko delo), za vejico pa še ustanova, ki hrani to enoto. V tretjem stavku se za tiskane enote navede kraj izdaje, za netiskane pa kraj hranjenja. Pri člankih se kraja ne navaja. Pri navajanju literature, ki ima številčno oznako DOI (*Digital Object Identifier*), je treba na koncu navedbe dodati tudi to. Številke DOI so dodeljene posameznim člankom serijskih publikacij, prispevkom v monografijah in knjigam. Številko DOI najdete v samih člankih in knjigah, oziroma na spletni strani <http://www.crossref.org/guestquery>. DOI mora biti zapisan na sledeči način: DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS49205> (glej primer v nadaljevanju).

Nekaj primerov (ločila so uporabljena skladno s slovenskim pravopisom):

1) za članke v revijah:

- Melik, A. 1955a: Kraška polja Slovenije v pleistocenu. Dela Inštituta za geografijo 3.
- Melik, A. 1955b: Nekaj glacioloških opažanj iz Zgornje Doline. Geografski zbornik 5.
- Fridl, J., Urbanc, M., Pipan, P. 2009: The importance of teachers' perception of space in education. *Acta geographica Slovenica* 49-2. DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS49205>
- Geršič, M., Komac, B. 2014: Geografski opus Rudolfa Badjure. Geografski vestnik 86-2. DOI: <https://doi.org/10.3986/GV86205>

2) za poglavja v monografijah ali članke v zbornikih:

- Lovrenčak, F. 1996: Pedogeografska regionalizacija Spodnjega Podravja s Prlekijo. Spodnje Podravje s Prlekijo, 17. zborovanje slovenskih geografov. Ljubljana.
- Mihevc, B. 1998: Slovenija na starejših zemljevidih. Geografski atlas Slovenije. Ljubljana.
- Hrvatini, M., Perko, D., Komac, B., Zorn, M. 2006: Slovenia. Soil Erosion in Europe. Chichester. DOI: <https://doi.org/10.1002/0470859202.ch25>
- Komac, B., Zorn, M. 2010: Statistično modeliranje plazovitosti v državnem merilu. Od razumevanja do upravljanja, Naravne nesreče 1. Ljubljana. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789612545642>

3) za monografije:

- Natek, K., Natek, M. 1998: Slovenija, Geografska, zgodovinska, pravna, politična, ekonomska in kulturna podoba Slovenije. Ljubljana.
- Fridl, J., Kladnik, D., Perko, D., Orožen Adamič, M. (ur.) 1998: Geografski atlas Slovenije. Ljubljana.
- Perko, D., Orožen Adamič, M. (ur.) 1998: Slovenija – pokrajine in ljudje. Ljubljana.
- Oštir, K. 2006: Daljinsko zaznavanje. Ljubljana.
- Zorn, M., Komac, B. 2008: Zemeljski plazovi v Sloveniji. Georitem 8. Ljubljana. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789612545505>

4) za elaborate, diplomska, magistrska, doktorska dela ipd.:

- Richter, D. 1998: Metamorfne kamnine v okolici Velikega Tinja. Diplomsko delo, Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru. Maribor.

• Šifrer, M. 1997: Površje v Sloveniji. Elaborat, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. Ljubljana. V kolikor citirate vire brez avtorjev in kartografske vire, jih navedite takole:

- Popis prebivalstva, gospodinjstev, stanovanj in kmečkih gospodarstev v Republiki Sloveniji, 1991 – končni podatki. Zavod Republike Slovenije za statistiko. Ljubljana, 1993.
- Digitalni model višin 12,5. Geodetska uprava Republike Slovenije. Ljubljana, 2005.
- Državna topografska karta Republike Slovenije 1 : 25.000, list Brežice. Geodetska uprava Republike Slovenije. Ljubljana, 1998.
- Franciscejski kataster za Kranjsko, k. o. Sv. Agata, list A02. Arhiv Republike Slovenije. Ljubljana, 1823–1869.
- Buser, S. 1986a: Osnovna geološka karta SFRJ 1 : 100.000, list Tolmin in Videm (Udine). Zvezni geološki zavod. Beograd.
- Buser, S. 1986b: Osnovna geološka karta SFRJ 1 : 100.000, tolmač lista Tolmin in Videm (Udine). Zvezni geološki zavod. Beograd.

Avtorji vse pogostejše citirajo vire z medmrežja. Če sta znana avtor in/ali naslov citirane enote, potem se jo navede takole (datum v oklepaju pomeni čas ogleda medmrežne strani):

- Vilhar, U. 2010: Fenološka opazovanja v okviru Intenzivnega spremljanja stanja gozdnih ekosistemov. Medmrežje: http://www.gozdis.si/impsi/delavnice/Fenoloska%20opazovanja_Vilhar.pdf (19. 2. 2010).
- eGradiva, 2010. Medmrežje: <http://www.egradiva.si/> (11. 2. 2010).

Če avtor ni poznan, se navede le:

- Medmrežje: <http://giam.zrc-sazu.si/> (22. 7. 2011).
- Če se navaja več enot z medmrežja, se doda še številko:
- Medmrežje 1: <http://giam.zrc-sazu.si/> (22. 7. 2011).
- Medmrežje 2: <http://zgs.zrc-sazu.si/> (22. 7. 2011).

Med besedilom se v prvem primeru navede avtorja, na primer (Vilhar 2010), v drugem primeru pa le medmrežje, na primer (Medmrežje 2).

Zakone se citira v naslednji obliki (ime zakona, številka uradnega lista, kraj izida), na primer:

- Zakon o kmetijskih zemljiščih. Uradni list Republike Slovenije 59/1996. Ljubljana.
- Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami. Uradni list Republike Slovenije 64/1994, 33/2000, 87/2001, 41/2004, 28/2006 in 51/2006. Ljubljana.

Če ima zakon dopolnitve, je treba navesti tudi te. Med besedilom se zakon navaja s celim imenom, če gre za krajše ime, ali pa z nekaj prvimi besedami in tremi pikami, če gre za daljše ime. Na primer (Zakon o kmetijskih zemljiščih 1996) ali (Zakon o varstvu ... 1994).

V poglavju *Viri in literatura* morajo biti navedena vsa dela, citirana v prispevku, ostalih, necitiranih del pa naj avtor ne navaja.

Avtorji naj upoštevajo tudi navodila za navajanje virov lastnika podatkov ali posrednika, če jih le-ta določa, a naj jih kar se da prilagodijo zahtevam revije. Primer: Geodetska uprava Republike Slovenije ima navodila za navajanje virov določena v dokumentu »Pogoji uporabe geodetskih podatkov« (http://e-prostor.gov.si/fileadmin/narocanje/pogoji_uporabe_podpisani.pdf).

Avtorji so v svojih člankih dolžni citirati sorodne, že objavljene članke v Geografskem vestniku.

6 Preglednice in slike v članku

Vse preglednice v članku so oštevilčene in imajo svoje naslove (uporaba funkcije za avtomatsko označevanje in oštevilčevanje ni dovoljena). Med številko in naslovom je dvopičje. Naslov konča pika. Primer:

- Preglednica 1: Število prebivalcev Ljubljane po posameznih popisih.
- Preglednica 2: Spreminjanje povprečne temperature zraka v Ljubljani (Velkavrh 2009).

Preglednice naj bodo oblikovane čim bolj preprosto, brez senčenj, z enotnimi obrobami, brez krajsanja besedil znotraj preglednice. Preglednice naj ne bodo preobsežne, tako da jih je mogoče postaviti

na eno stran in da so berljive. V preglednicah ne uporabljajte velikih začetnic, razen če to zahteva prapovpis (na primer zapis zemljepisnih ali lastnih imen).

Vse slike (fotografije, zemljevidi, grafi in podobno) v prispevku so oštevilčene enotno in imajo svoje naslove (uporaba funkcije za avtomatsko označevanje in oštevilčevanje ni dovoljena). Med številko in naslovom je dvopičje. Naslov konča pika. Primer:

- Slika 1: Rast števila prebivalcev Ljubljane po posameznih popisih.
- Slika 2: Izsek topografske karte v merilu 1 : 25.000, list Kranj.

Slike so lahko široke točno 134 mm (cela širina strani) ali 64 mm (pol širine, 1 stolpec), visoke pa največ 200 mm.

Zemljevidi naj bodo brez naslova, ker je naveden že v podnapisu. Za legendo zemljevida je treba uporabiti tip pisave Times New Roman velikosti 8 pik, za kolofon pa isto vrsto pisave velikosti 6 pik. V kolofonu naj so po vrsti od zgoraj navzdol navedeni: merilo (le grafično), avtor vsebine, kartograf, vir in ustanova oziroma nosilec avtorskih pravic. Pri izdelavi zemljevidov si lahko pomagate s predlogami in primerom pravilno oddanega zemljevida na medmrežni strani Geografskega vestnika: <http://zgs.zrc-sazu.si/gv>. Pri izbiri in določanju barv za slikovne priloge uporabite zapis CMYK in ne RGB oziroma drugih.

Slikovno gradivo (zemljevidi, sheme in podobno) naj bo v formatih .pdf, .ai ali .cdr, fotografije pa v formatih .tif ali .jpg.

Pri tistih zemljevidih in shemah, izdelanih s programom ArcGIS Desktop (ArcMap), kjer so poleg vektorskih slojev kot podlaga uporabljeni tudi rastrski sloji (na primer .tif reliefa, letalskega ali satelitskega posnetka in podobno), oddajte tri ločene datoteke. V prvi naj bodo samo vektorski sloji z izključeno morebitno prosojnostjo poligonov skupaj z legendo in kolofonom (izvoz v formatu .pdf ali .ai), v drugi samo rastrska podlaga (izvoz v formatu .tif), v tretji, kontrolni datoteki pa vektorski in rastrski sloji skupaj, tako kot naj bi bil videti končni zemljevid v reviji (izvoz v formatu .jpg). V kolikor kateri od slojev potrebuje prosojnost, navedite odstotek le-te ob oddaji članka.

Če uporabljate programe QGis ali ArcGis Pro oziroma podobne, zemljevide in sheme izvozite v format .pdf.

Pri zemljevidih in shemah, izdelanih v programih Gimb, Inkscape, CorelDraw ali Adobe Illustrator oziroma podobnih oddajte tri ločene datoteke; poleg originalnega zapisa (na primer .cdr za CorelDraw) dodajte še datoteko v formatu .pdf in datoteko, ki prikazuje, kako naj bo videti slika (format .jpg).

Grafi naj bodo izdelani s programoma Excel ali CorelDraw. Excelove datoteke morajo poleg izrisane grafa vsebovati tudi preglednico z vsemi podatki za njegovo izdelavo.

Fotografije mora avtor oddati v digitalni rastrski obliki z ločljivostjo vsaj 120 pik na cm oziroma 300 pik na palec, najbolje v formatu .tif ali .jpg, kar pomeni približno 1600 pik na celo širino strani v reviji.

Slike, ki prikazujejo računalniški zaslon, morajo biti narejene pri največji možni ločljivosti zaslona (ločljivost uredimo v: *Nadzorna plošča\Vsi elementi nadzorne plošče\Zaslon\Ločljivost zaslona* oziroma *Control Panel\All Control Panel Items\Display\Screen Resolution*). Sliko se nato preprosto naredi s pritiskom tipke *print screen*, prilepi v izbran grafični program (na primer Slikar, *Paint*) in shrani kot .tif ali .jpg. Pri tem se slike ne sme povečati ali pomanjšati oziroma ji spremeniti ločljivosti. Po želji lahko uporabite tudi ustrezne programe za zajem zaslona in shranite sliko v zapisu .tif ali .jpg.

Za slikovne priloge, za katere avtor nima avtorskih pravic, mora avtor od lastnika avtorskih pravic pridobiti dovoljenje za objavo. Avtor naj ob podnapisu k fotografijam dopiše tudi avtorja slike, po potrebi pa tudi citat oziroma vir, ki je naveden kot enota v *Virih in literaturi*. Med besedilo v Wordovi datoteki avtor vpiše le naslov slike in po potrebi ime in priimek avtorja slike (fotografije), samo sliko pa odda v ločeni datoteki.

7 Ostali prispevki v reviji

Prispevki za rubrike *Književnost*, *Kronika*, *Zborovanja* in *Poročila* naj skupaj s presledki ne prese-gajo 8000 znakov. Prispevki so lahko opremljeni s slikami, ki imajo po potrebi lahko podnapise.

Pri predstavitvi publikacij morajo biti za naslovom prispevka navedeni naslednji podatki: kraj in leto izida, ime izdajatelja in založnika, število strani, po možnosti število zemljevidov, fotografij, slik, preglednic in podobnega ter obvezno še ISBN oziroma ISSN.

Pri dogodkih morajo biti za naslovom prispevka navedeni naslednji podatki: kraj, država in datum.

Člankom ob sedemdesetletnici ali smrti pomembnejših geografov je treba priložiti tudi njihovo foto-grafijo v digitalni obliki z ustrezno ločljivostjo.

Pri poročilih o delu naj naslovu prispevka sledi naslov ustanove in po možnosti naslov njene pred-stavitve na medmrežju.

8 Raziskovalni podatki

Avtorji morajo raziskovalne podatke, uporabljene v članku, objavljenem v reviji Geografski vest-nik, javno objaviti v priznanem spletnem repozitoriju in uredništvu posredovati povezavo.

Objava podatkov v repozitoriju mora jasno navajati, da so podatki del objavljenega članka. Pri upo-rabi podatkov je treba članek ustrezno citirati.

9 Sprejemanje člankov

Avtor naj prispevek odda zapisan s programom Word.

Wordov dokument naj avtor naslovi s svojim priimkom (na primer: novak.doc), slikovne priloge pa s priimkom in številko priloge, ki ustreza vrstnemu redu prilog med besedilom (na primer: novak01.tif, novak02.cdr, novak12.ai, novak17.xls). Slikovno gradivo ne sme biti vključeno v Wordovo datoteko.

Če ima avtor zaradi velikosti slikovnih prilog težave s pošiljanjem prispevka po elektronski pošti, naj se pravočasno obrne na uredništvo za dogovor o najprimernejšem načinu oddaje prispevka.

Avtorji člankov morajo priložiti preslikano (prepisano), izpolnjeno in podpisano Prijavnico. Prijavnica nadomešča spremni dopis in avtorsko pogodbo. Prijavnica je na voljo tudi na medmrežni strani Geografskega vestnika (<http://zgs.zrc-sazu.si/gv>).

Avtor z oddajo prispevka avtomatično potrjuje, da je seznanjen s pravili objave in da se z njimi v celoti strinja, vključno z delom, ki se nanaša na avtorske pravice.

Datum prejetja članka je v reviji objavljen za angleškim prevodom izvlečka in ključnih besed.

Avtor sam poskrbi za profesionalni prevod izvlečka, ključnih besed in povzetka svojega članka ter obvezno navede ime in priimek prevajalca.

Če avtor odda lektorirano besedilo, naj navede tudi ime in priimek lektorja. Če je besedilo jeziko-vno slabo, ga uredništvo lahko vrne avtorju, ki poskrbi za profesionalno lektoriranje svojega besedila.

Avtorji morajo za slikovne priloge, za katere nimajo avtorskih pravic, priložiti fotokopijo dovolje-nja za objavo, ki so ga pridobili od lastnika avtorskih pravic.

Avtorji naj prispevke oddajo prek sistema *Open Journal Systems* na spletni strani <http://ojs.zrc-sazu.si/gv>, ali pa jih pošiljajo na naslov urednika:

Matija Zorn

Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU

Novi trg 2, 1000 Ljubljana

e-pošta: matija.zorn@zrc-sazu.si

telefon: (01) 470 63 48

PRIJAVNICA

Avtor

ime: _____

priimek: _____

naslov: _____

prijavljam prispevek z naslovom: _____

_____

_____

_____

za objavo v reviji Geografski vestnik in potrujem, da se strinjam s pravili objavljanja v reviji Geografski vestnik, ki so navedena v Navodilih avtorjem za pripravo prispevkov v zadnjem natisnjemem Geografskem vestniku.

Datum: _____

Podpis: _____

OBRAZEC ZA RECENZIJO ČLANKOV V GEOGRAFSKEM VESTNIKU

1. Naslov članka: _____

2. Ocena članka:

Ali je naslov članka dovolj jasen?	ne	delno	da
Ali naslov članka ustrezno odraža vsebino članka?	ne	delno	da
Ali izvleček članka ustrezno odraža vsebino članka?	ne	delno	da
Ali so ključne besede članka ustrezno izbrane?	ne	delno	da
Ali uvodno poglavje članka jasno predstavi cilje raziskave?	ne	delno	da
Ali so metode dela v članku predstavljene dovolj natančno?	ne	delno	da
Kakšna je raven novosti metod raziskave?	nizka	srednja	visoka
Ali sklepno poglavje članka jasno predstavi rezultate raziskave?	ne	delno	da
Kakšna je raven novosti rezultatov raziskave?	nizka	srednja	visoka
Ali povzetek članka, ki bo preveden, ustrezno povzema vsebino članka?	ne	delno	da
Kakšna je raven jasnosti besedila članka?	nizka	srednja	visoka
Ali je seznam citiranih enot v članku ustrezen?	ne	delno	da
Katere preglednice v članku niso nujne?	številka: _____		
Katere slike v članku niso nujne?	številka: _____		

3. Sklepna ocena:

Članek ni primeren za objavo	☐
Članek je primeren za objavo z večjimi popravki	☐
Članek je primeren za objavo z manjšimi popravki	☐
Članek je primeren za objavo brez popravkov	☐

4. Rubrika in COBISS oznaka:

Najprimernejša rubrika za članek je:	Razprave	Razgledi	Metode	Polemike
Najprimernejša COBISS oznaka za članek je:	1.01 (izvirni znanstveni)			
	1.02 (pregledni znanstveni)			
	1.03 (drugi znanstveni)			
	1.04 (strokovni)			

5. Krajše opombe ocenjevalca:

6. Priloga z opombami ocenjevalca za popravke članka: ne da

7. Datum ocene: _____

8. Podpis ocenjevalca: _____

Če avtor odda prispevek prek sistema *Open Journal Systems*, naj pred oddajo članka prebere tudi navodila na medmrežni strani <http://ojs.zrc-sazu.si/gv>, kjer je poleg splošnih oblikovnih navodil zapisano tudi, kako zagotoviti anonimnost pri recenzentskem postopku ter kako oblikovati članek, da bo ustrezal zahtevam sistema *Open Journal Systems*. Avtorji naj bodo pri oddaji prek sistema *Open Journal Systems* pozorni, saj v Wordovi datoteki ne smejo zapisati svojih imen in naslovov. Izvleček, ključne besede ter viri in literatura se oddajo tudi v posebna polja ob oddaji članka.

10 Recenziranje člankov

Članki za rubrike *Razprave*, *Razgledi*, *Metode* in *Polemike* se recenzirajo. Recenzentski postopek je anonimen. Recenzijo opravijo ustrezni strokovnjaki, članke v rubriki *Polemike* pa tudi izbrani člani uredniškega odbora. Recenzent prejme članek brez navedbe avtorja članka, avtor članka pa prejme recenzijo brez navedbe recenzenta. Če recenzija ne zahteva popravkov ali dopolnitve članka, se avtorju članka recenzij ne pošlje. Uredništvo lahko na predlog urednika ali recenzenta zavrne objavo prispevka.

11 Avtorske pravice

Za avtorsko delo, poslano za objavo v Geografski vestnik, vse moralne avtorske pravice pripadajo avtorju, materialne avtorske pravice reproduciranja in distribuiranja v Republiki Sloveniji in v drugih državah pa avtor brezplačno, enkrat za vselej, za vse primere, za neomejene naklade in za vse analogne in digitalne medije neizključno prenese na izdajateljico.

Če avtorsko delo ni v skladu z navodili za objavo, avtor dovoljuje izdajateljici, da avtorsko delo po svoji presoji ustrezno prilagodi.

Izdajateljica poskrbi, da se vsi prispevki s pozitivno recenzijo, če so zagotovljena sredstva za tisk, objavijo v Geografskem vestniku, praviloma v skladu z vrstnim redom prispetja prispevkov in v skladu z enakomerno razporeditvijo prispevkov po rubrikah. Naročeni prispevki se lahko objavijo ne glede na datum prispetja.

Članki v reviji Geografski vestnik niso honorirani.

Avtorju pripada 1 brezplačen izvod publikacije.

12 Naročanje

Geografski vestnik lahko naročite pri upravniku revije. Pisno naročilo mora vsebovati izjavo o naročanju revije do pisnega preklica ter podatke o imenu in naslovu naročnika, za pravne osebe pa tudi podatek o identifikacijski številki za DDV.

Naslov upravnika:

Jure Tičar

Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU

Novi trg 2

1000 Ljubljana

e-pošta: jure.ticar@zrc-sazu.si

telefon: (01) 470 65 58

INSTRUCTIONS TO AUTHORS FOR THE PREPARATION OF ARTICLES FOR *GEOGRAFSKI VESTNIK* (GEOGRAPHICAL BULLETIN)

(translated by DEKS, d. o. o.)

1 Introduction

The following instructions for preparing English-language submissions for *Geografski vestnik* are based on the requirements of the Slovenian Ministry of Education, Science and Sport, the Slovenian Research Agency, the Rules of Procedure for Journal Editorship, and decisions by the editorial board of *Geografski vestnik*.

2 Journal orientation

Geografski vestnik is the research journal of the Association of Slovenian Geographers. It is dedicated to presenting research findings in all areas of geography and related disciplines. It has been published since 1925. Since 2000 it has been issued twice a year in print format and electronically on the Internet (<http://zgs.zrc-sazu.si/en-us/publications/geographicalbulletin.aspx>; <http://ojs.zrc-sazu.si/gv>).

The first and main part of the journal contains articles organized into four sections. These are *Papers*, which includes lengthier, primarily research articles, *Reviews*, which includes shorter, generally survey articles, *Methods*, which includes articles clearly oriented toward presenting research methods and techniques, and *Polemics*, with articles about viewpoints on geography.

The second part of the journal contains informative articles organized into four sections: *Literature*, *Chronicle*, *Meetings*, and *Reports*. The *Literature* section presents Slovenian books, followed by Slovenian journals, and then foreign books and journals. In *Chronicle* and *Meetings*, the material is presented chronologically. The *Reports* section first presents the work of geographical institutions in alphabetical order (by name), followed by other reports. The »Instructions to authors for the preparation of articles for *Geografski vestnik* (Geographical Bulletin)« appear at the end of the journal.

3 Parts of an article

Articles must contain the following parts:

- The main title of the article;
- The author's suggestion for the section (the author should state which section – *Papers*, *Reviews*, *Methods*, or *Polemics* – the article is intended for);
- The author's full name;
- The author's degree, if he or she has one (e.g., PhD, MA, etc.);
- The author's mailing address, giving the institution name in full and without abbreviations (e.g., Indiana University, Department of Geography, Student Building 120, 701 E. Kirkwood Avenue, Bloomington, IN 47405-7100 USA);
- The author's e-mail address and ORCID;
- A one-paragraph abstract (up to 800 characters including spaces);
- Key words (up to eight);
- A Slovenian title (a Slovenian translation of the article title);
- A Slovenian abstract (a Slovenian translation of the article abstract);
- A Slovenian key words (a Slovenian translation of the article key words);

- The article (up to 30,000 characters with spaces (without references and summary) for *Papers*, or up to 20,000 characters with spaces for *Reviews*, *Methods*, or *Polemics*);
- A Slovenian summary (4,000–8,000 characters with spaces, and the name of the Slovenian translator);
- Figures.

The sections of the article should be numbered using Arabic numerals (e.g., 1 Introduction, 2 Methodology, 3 Terminology). Articles must be divided into sections, and only exceptionally into subsections. The article should have sections titled »Introduction« and »Conclusion.« The last section must be »References.«

4 Text

Titles of articles should be as brief as possible.

The electronic version of the text should be completely plain, without any kind of special formatting, without full justification, without hyphenation, underlining, and so on. Only **bold** and *italic* should be used to mark text. Italic text is reserved for words in foreign languages (e.g., Latin, etc.). The entire text should use sentence-style capitalization without unnecessary abbreviations and acronyms. Use Times New Roman, font size 10. Line spacing must be set to single.

Footnotes and endnotes are not permitted.

For numbers greater than 999, use a comma to separate thousands, millions, etc. (e.g., 5,284).

Write the scale of maps with a colon with no space on either side (e.g., 1 : 100,000).

A space should stand between numbers and units (e.g., 125 m, 15 °C), but not between numbers and exponents, index numbers, or percentages (e.g., 12³, km², a₅, 33.4%).

Signs for mathematical operations are written with spaces on either side, except for parentheses; for example, $p = a + c \cdot b - (a + c : b)$.

More complicated formulas and so on must be written using the equation editor in Word.

Table: The most important formatting elements for Geografski vestnik.

Paper size	B5
Print space width	134 mm
Print space height with headers and footers	200 mm
Print space height without headers and footers	188 mm
Column width	64 mm
Column spacing	6 mm
Width vs. height ratio of print space with headers and footers	1 : 1.5
Maximum lines per page	49
Maximum characters per line	100
Maximum columns per page	2
Average characters per page	4,000

5 Citing sources

For in-text citations, cite the author's last name, the year of publication, and the pagination as necessary. Multiple citations are separated by a semicolon and ordered by year, and page numbers are separated from the author and year by a comma; for example, (Melik 1955, 11) or (Melik, Ilešič and Vrišer 1963, 12; Kokole 1974, 7–8). If a cited work has more than three authors, only the first author is cited; for example, (Melik et al. 1956, 217).

Works in the »References« section should be alphabetized by authors' last names, and works by the same author ordered by year. If the list contains multiple works by the same author with the same year, a letter is added to the year (e.g., 1999a; 1999b). Each work cited is arranged into three »sentences« following Slovenian rules. The first »sentence« starts with the author's name and the year of publication (if there is more than one author, they are separated by a comma; a comma also separates the last name of an author and the initial of his or her first name, and there is no comma between the author's initial and the year) followed by a colon and the article title and any subtitle (separated by a comma). If the work cited is an article, the second »sentence« contains the name of the publication that it appears in, and, if the cited unit is a separate book in a series, the second »sentence« states the name of the series. If the work cited is an independent book, there is no second »sentence.« The publisher, press, and pagination are not cited. If the work is unpublished, the second »sentence« states the type of work (e.g., report, bachelor's thesis, master's thesis, doctoral dissertation), followed by a comma and the name of the institution where the work is held. In the third »sentence« the place of publication is given for published works, and the place the work is held for unpublished works. Places are not cited for articles. When citing works with a DOI (Digital Object Identifier) it is also necessary to add the DOI number at the end. DOI numbers are assigned to individual periodical articles and to chapters in books. The DOI number can be found in the articles and books themselves or at the website <http://www.crossref.org/guestquery>. The DOI must be written as follows: DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS49205> (see the example below).

Some examples:

1) Journal articles:

- Williams, C. H. 1999: The communal defence of threatened environments and identities. *Geografski vestnik* 71.
- Fridl, J., Urbanc, M., Pipan, P. 2009: The importance of teachers' perception of space in education. *Acta geographica Slovenica* 49-2. DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS49205>
- Geršič, M., Komac, B. 2014: The complete geographical works of Rudolf Badjura. *Geografski vestnik* 86-2. DOI: <https://doi.org/10.3986/GV86205>

2) Chapters in books:

- Hrvatin, M., Perko, D., Komac, B., Zorn, M. 2006: Slovenia. Soil Erosion in Europe. Chichester. DOI: <https://doi.org/10.1002/0470859202.ch25>
- Zorn, M. 2011: Soil erosion of flysch soil on different land use under submediterranean climate. *Soil Erosion: Causes, Processes and Effects*. New York.

3) Books:

- Natek, K. 2001: *Discover Slovenia*. Ljubljana
- Zupan Hajna, N. 2003: *Incomplete Solution: Weathering of Cave Walls and the Production, Transport and Deposition of Carbonate Fines*. Ljubljana.
- Zorn, M., Komac, B. 2008: *Landslides in Slovenia*. *Georitem* 8. Ljubljana. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789612545505>

4) Reports, theses and dissertations, etc.:

- Richter, D. 1998: *Metamorphic Rocks in the Surrounding of Veliko Tinje*. Bachelor's thesis, Faculty of education, University of Maribor. Maribor.
- Šifrer, M. 1997: *Relief in Slovenia*. Report, Anton Melik Geographical Institute ZRC SAZU. Ljubljana.

Sources without authors and cartographic sources must be cited in the following form:

- Census of population, households, dwellings and agricultural holdings in Slovenia 1991 – final data. Institute of statistics of the Republic of Slovenia. Ljubljana, 1993.
- Digital Elevation Model 12,5. Surveying and mapping authority of the Republic of Slovenia. Ljubljana, 2005.
- National Topographic Map of the Republic of Slovenia 1 : 25,000, sheet Brežice. Surveying and mapping authority of the Republic of Slovenia. Ljubljana, 1998.

- Der franzsiszeische Kataster für Krain, cadastral municipality St. Agtha, sheet A02. Archives of the Republic of Slovenia. Ljubljana, 1823–1869.
- Buser, S. 1986a: Basic geological map of SFRY 1 : 100,000, sheet Tolmin and Videm (Udine). Federal geological survey. Beograd.
- Buser, S. 1986b: Basic geological map of SFRY 1 : 100,000, interpreter of sheet Tolmin and Videm (Udine). Federal geological survey. Beograd.

Authors are increasingly citing Internet sources. If the author and title of a cited work are known, cite them like this (the date in parentheses refers to the date the webpage was viewed):

- Vilhar, U. 2010: Phenological Observation in the Framework of Intensive Monitoring of Forest Ecosystems. Internet: http://www.gozdis.si/impsi/delavnice/Fenoloska%20opazovanja_Vilhar.pdf (19. 2. 2010).
- eLearning, 2012. Internet: <http://www.elearningeuropa.info> (22. 11. 2012).

If the author is unknown, cite only:

- Internet: <http://giam.zrc-sazu.si/> (22. 7. 2011).

If citing more than one work from the Internet, add a number:

- Internet 1: <http://giam.zrc-sazu.si/> (22. 7. 2011).
- Internet 2: <http://zgs.zrc-sazu.si/> (22. 7. 2011).

In the text itself, cite the author when known; for example, (Vilhar 2010). When the author is unknown, cite »Internet« only; for example, (Internet 2).

Cite legislation in the following format (name of legislation, name of publication, place of publication); for example:

- Agricultural Land Act. Official Gazette of the Republic of Slovenia 59/1996. Ljubljana.
- Act on Protection against Natural and Other Disasters. Official Gazette of the Republic of Slovenia 64/1994, 33/2000, 87/2001, 41/2004, 28/2006, 51/2006. Ljubljana.

If legislation has been amended, this must also be cited. Cite the legislation in the text with its full title if it is short or with the first few words and an ellipsis if it is long; for example, (Agricultural Land Act 1996) or (Act on Protection ... 1994).

The »References« section must include all works cited in the article, and other works not cited should not be included.

Authors should also take into account the instructions for citing sources if the owners or transmitters of these define them; for example, the Surveying and Mapping Authority of the Republic of Slovenia has its instructions for citing sources defined in the document »Pogoji uporabe geodetskih podatkov« (http://e-prostor.gov.si/fileadmin/narocanje/pogoji_uporabe_podpisani.pdf).

The authors are obliged to cite similar, already published articles in the *Geografski vestnik*.

6 Tables and figures

All tables in the article must be numbered and have titles (do not use automatic numbering). Place a colon after the number and a period after the title; for example:

- Table 1: Population of Ljubljana according to various censuses.
- Table 2: Variation in average air temperature in Ljubljana (Velkavrh 2009).

Tables should be formatted as simply as possible, without shading, using only one border style, and without abbreviations within the table. Tables should not be excessively large; they should fit on one page and be easy to read.

All figures (photos, maps, graphs, etc.) in the article must be numbered the same way and have titles (do not use automatic numbering). Place a colon after the number and a period after the title; for example:

- Figure 1: Population growth in Ljubljana according to various censuses.
- Figure 2: Detail of 1 : 25,000 topographic map, Kranj sheet.

Figures may be 134 mm wide (full page width) or 64 mm (half width, one column), and no more than 200 mm high.

Maps should not have titles because the title already appears in the caption. Map legends should use Times New Roman, font size 8, and map colophons should use Times New Roman, font size 6. The map colophon should state the following (top to bottom): scale (graphically or, exceptionally, in prose), designer, cartographer, source, and institution or copyright holder. When creating maps, follow the examples available on the *Geografski vestnik* website (<http://zgs.zrc-sazu.si/en-us/publications/geographicalbulletin.aspx>).

When selecting and defining colors for figures, use the CMYK color model (not RGB or any other). Figures should be submitted in .pdf, .ai or .cdr format; however, photographs should be submitted in .jpg or .tif format.

For maps produced using the ArcGIS Desktop (ArcMap) program, where vector layers are used along with raster layers as a base, submit two separate files. The first one should contain vector layers without any transparency (in .pdf or .ai format), and the second one should contain the raster base (in .tif format). Both files should be accompanied by a .jpg file showing how the map will look with all the layers. When submitting the article, state what any transparency levels should be.

If using QGIS, ArcGIS Pro or similar programs maps should be exported as a .pdf file.

Submit figures produced using Gimp, Inkscape, CorelDRAW or Adobe Illustrator or similar in the original file format (e.g., .cdr for CorelDraw) and a .pdf file accompanied by a .jpg file showing how the figure should appear.

Graphs should be created using Excel or CorelDraw. In addition to the graph, Excel files must also contain a table with all of the data used to produce it.

Photos and other figures must be submitted in digital raster format with a resolution of at least 120 pixels per cm or 300 pixels per inch, preferably in .tif or .jpg format, which is approximately 1,600 pixels for the entire page width in the journal.

The images showing the computer screen must be created at the highest screen resolution possible (set the resolution Control Panel\All Control Panel Items\Display\Screen Resolution). An image can then simply be created by pressing the print screen button, pasting it into a graphics program of your choice (e.g., Paint), and saving it as a .tif or .jpg. The image cannot be enlarged or reduced during this process; the same applies for the image resolution. If you wish, you can also use another program for screen captures and save the image in .tif or .jpg format.

For figures that the author does not hold copyright to, the author must obtain permission for publication from the copyright holder. Alongside the photo captions the author should also include the name of the photographer and, as necessary, also a citation or source included in the »References« section. In the text itself (Word file) only the title of the figure should be given and, as necessary, the full name of the photographer; the figure itself should be submitted in a separate file.

7 Other journal articles

Articles in the *Literature*, *Chronicle*, *Meetings*, and *Reports* sections should not exceed 8,000 characters including spaces. These articles may include figures, which may have captions as necessary.

For publication notices, the title of the article must be followed by the place and year of publication, the name of the publisher, the number of pages, and (as applicable) the number of maps, figures, tables, and so on, as well as the ISBN or ISSN.

For events, the title of the article must be followed by the place, country, and date.

Articles about the seventieth birthdays or deaths of prominent geographers should be accompanied by photographs of the person in digital format with suitable resolution.

For reports on work, the title of the article should be followed by the name of the institution and, if possible, its website address.

8 Research data

Authors have to make the research data used in the article published in *Geografski vestnik* publicly available in a recognized online repository and provide the editorial office with a link.

The publication of the data in the repository must indicate that the data are part of the published article. The article must be properly cited when using the data.

9 Accepting articles

Authors should submit articles written in Word.

Word documents should be saved under the author's surname (e.g., smith.doc) and enclosed figures with the surname and number of the enclosure matching the sequential order in the text (e.g., smith01.tif, smith02.cdr, smith12.ai, smith17.xls). Figures must not be included in a Word file.

If authors have trouble submitting an article electronically because of the size of the attached figures, they should consult the editorship in a timely manner to agree on the best way to submit the article.

Authors of articles must enclose a copied, completed, and signed Submission Form. The Submission Form fulfills the function of a cover letter and copyright agreement. The Submission Form is also available on the *Geografski vestnik* website (<http://zgs.zrc-sazu.si/en-us/publications/geographicalbulletin.aspx>).

By submitting an article, authors automatically confirm that they are familiar with the rules of publication and that they fully agree with them, including the part relating to copyright.

The date the article is received is published in the journal after the Slovenian abstract and key words.

Authors themselves are responsible for arranging professional translations of the abstracts, key words, and summaries of their articles, and they must provide the full name of the translator.

Authors that submit copyedited texts must provide the full name of the copyeditor. If the language of the submission is poor, the editorship can return it to the author, who must arrange for the text to be professionally copyedited.

Authors must enclose a photocopy of permission for publication from the copyright holder for figures that they themselves do not own copyright to.

Authors should submit articles via Open Journal Systems on web page <http://ojs.zrc-sazu.si/gv>, or send them to the editor's address:

Matija Zorn

Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU

Novi trg 2

1000 Ljubljana, Slovenia

E-mail: matija.zorn@zrc-sazu.si

Phone: +386 1 470 63 48

Please read guidelines published at <http://ojs.zrc-sazu.si/gv> if you are submitting your article using Open Journal Systems. Those guidelines will inform you about general rules and how to ensure a blind review of your article. In the case of submitting an article with Open Journal Systems author names must be omitted from the Word file. Abstract, key words and references must be submitted also to particular text boxes which are part of submission process.

10 Reviewing articles

Articles for the *Papers*, *Reviews*, *Methods*, and *Polemics* sections are reviewed. The review process is anonymous. Reviews are provided by qualified experts; only articles in the *Polemics* section are reviewed also by selected members of the editorial board. The reviewer receives an article without knowing who

REGISTRATION FORM

Author

first name: _____

last name: _____

address: _____

I am submitting the article titled: _____

_____

_____

_____

for publication in *Geografski vestnik* and confirm that I will abide by the rules of publication in *Geografski vestnik* as given in the Instructions to authors for the preparation of articles in the last printed issue of *Geografski vestnik*.

Date: _____

Signature: _____

the author is, and the author receives the review without being told who the reviewer is. If the review does not require any corrections or additions to the article, the review is not sent to the author. The editorship may reject an article based on the opinion of the editor or a reviewer.

11 Copyright

All moral rights are retained by the author for copyright work submitted for publication in *Geografski vestnik*. The author transfers all material rights to reproduction and distribution in Slovenia and in other countries to the publisher free of charge, without time limit, for all cases, for unlimited numbers of copies, and for all analog and digital media without exception.

If the article is not in line with the instructions for publication, the author shall permit the publisher to adapt the article accordingly.

The publisher shall ensure that, given sufficient funds for printing, all positively reviewed articles shall be published in *Geografski vestnik*, generally in the sequence in which they are received and in line with the balanced distribution of articles by section. Commissioned articles may be published at any time regardless of the date they are received.

No authorship fee is paid for articles in *Geografski vestnik*.

Authors are entitled to one free copy of the publication.

12 Subscription

Geografski vestnik can be ordered from the journal manager editor. Written subscription requests must state that the journal subscription is valid until written cancellation and contain the name and address of the subscriber; subscribing legal entities must provide their VAT identification number.

Journal managing editor's address:

Jure Tičar

Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU

Novi trg 2

1000 Ljubljana

E-mail: jure.ticar@zrc-sazu.si

Phone: +386 1 470 65 58

EOGRAFSKI ESTNIK

100 LET

97-1

Matija Zorn	PREDGOVOR – FOREWORD 100 let geografskih poti 9
Adrijana Perkon, Valentina Brečko Grubar	RAZPRAVE – PAPERS Spremembe dolžine vegetacijske dobe in vsote biotemperatur med obdobjema 1961–1990 in 1991–2020 po podnebnih tipih Slovenije ..... 13 <i>Changes in the length of the growing season and the sum of active temperatures in Slovenia's climate types between the periods 1961–1990 and 1991–2020</i> ..... 31 <i>Ten years after the new Agrarian Communities Act: The status of agrarian communities in Upper Carniola</i> ..... 33 Deset let po novem Zakonu o agrarnih skupnostih – stanje agrarnih skupnosti na Gorenjskem 54
Urban Makorič	RAZGLEDI – REVIEWS Henrik Tuma (1867–1935) in njegovo sodelovanje pri reviji Geografski vestnik ..... 71 <i>Henrik Tuma (1867–1935) and his contributions to the journal Geografski vestnik</i> 83
	KNJIŽEVNOST – LITERATURE 85
	KRONIKA – CHRONICLE 91
	ZBOROVANJA – MEETINGS 103
	POROČILA – REPORTS 115
	NAVODILA – INSTRUCTIONS 129

ISSN 0350-3895

9 770350 389506